

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MAHMUD DEVLETÂBÂDÎ'NİN SÛLÛK ROMANININ
TERCÜMESİ VE FİLİBELİ AHMED HİLMİ'NİN A'MÂK-I
HAYÂL ROMANIYLA KARŞILAŞTIRILMASI

VESİLE BAŞAR
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
FARS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Fahrettin COŞGUNER

KIRIKKALE - 2023

KABUL VE ONAY

Vesile BAŞAR tarafından hazırlanan “**MAHMUD DEVLETÂBÂDÎ’NİN SÛLÛK ROMANININ TERCÜMESİ VE FİLİBELİ AHMED HİLMÎ’NİN A’MÂK-I HAYÂL ROMANIYLA KARŞILAŞTIRILMASI**” adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri Ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Fars Dili Ve Edebiyatı Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi. Fahrettin COŞGUNER İmza.....

Doğu Dilleri Ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu

Onaylıyorum/onaylamıyorum.

Başkan: Doç. Dr. Zübeyde ŞENDERİN İmza.....

Türk Dilli Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan: Doç. Dr. Zübeyde ŞENDERİN İmza.....

Türk Dilli Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Ebubekir Sıddık ŞAHİN İmza.....

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 04/ 07 /2023

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum/onaylamıyorum

.....
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

Bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim.

Vesile Başar

04/ 07/ 2023

ÖZET

MAHMUD DEVLETÂBÂDÎ'NİN SÜLÛK ROMANININ TERCÜMESİ VE FİLİBELİ AHMED HİLMÎ'NİN A'MÂK-I HAYÂL ROMANIYLA KARŞILAŞTRILMASI

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doğu Dilleri Ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans

TeziDanışman: Dr. Öğr. Üyesi. Fahrettin COŞGUNER

Temmuz 2023, 198 sayfa

Aynı kültürün farklı zamanlarında yaşamış iki yazarın benzer bir konuyu nasıl işlediği tezimizin asıl sorusudur. Ve buna aradığımız cevaplar da amacını oluşturmaktadır. Yüzyıllardır süre gelen klasik edebiyatın ana konularından tasavvuf, modern insan için kendini gerçekleştirme olarak evrilmiştir.

Tezle ilgili bir diğer amacımız da Sülûk romanının Türkçeye çevirisi yapılarak eser üzerinden çağdaş İran yazarlarından Mahmud Devletâbâdî'yi komşu ülkenin okuyucusuna tanıtmaktır. Bununla birlikte Türk edebiyatının incilerinden Ahmed Hilmi'nin asırlık romanıyla Devletâbâdî'nin yakın zamanda kaleme aldığı eserini Klasik edebiyatın deyimiyle Seyr ü Sülûk ve modern insanın kendini arayış tabiri üzerinden bir karşılaştırma çalışması yapmak hedeflenmiştir. Bu açıdan yol ve yolcuyla etkileyen faktörler iki içsel yolculuk romanı üzerinden incelenmiştir. Ahmed Hilmi'nin, hayallerin derinliklerinde, Devletâbâdî'nin ise bilincin ötesinde gerçekleştirdiği tekâmül, incelenmeye ve araştırılmaya muhtaç ve kıymetli bir meseledir.

Anahtar kelimeler: Tasavvuf, Sülûk, Çeviri, Karşılaştırma, Devletâbâdî, Ahmed Hilmi

ABSTRACT

TRANSLATION OF MAHMUD DEVLETÂBÂDÎ'S SÛLÛK NOVEL AND
COMPARİSON WITH THE NOVEL A'MÂK-I HAYÂL BY AHMED HİLMÎ

Kırıkkale University
İnstitute of Social Sciences
Department of Oriental Languages and Literatures
Master's Thesis Supervisor: Dr. Fahrettin COŞGUNER
July 2023, 198 pages

The main question of our thesis is how two authors who lived in different times of the same culture treat a similar subject. And the answers we seek to this, constitute its purpose. One of the main themes of classical literature, Sufism that has been going on for centuries, for modern person has evolved as self-realization

Another our aim of the thesis is to introduce the Iranian contemporary writer Mahmud Devletâbâdi to the readers of contiguous country by translating the novel Sûlûk into Turkish. In addition to this, it targeted to make a comparative study between one of the pearls of Turkish Literature, the century-old novel of Ahmed Hilmi and grind out of Devletâbâdi which he wrote at the soon time, in the words of classical literature Seyr ü sülûk and a modern People find oneself. From this point of view, the factors affecting the way and the pilgrim were examined through two novels of inner journey. The evolution realized by Ahmed Hilmi in the dept of dreams and by Devletâbâdi beyond consciousness is a valuable issue that needs to be examined and researched.

Key words: Sufism, Sûlûk, translate, comparison, Devletâbâdi, Ahmed Hilmi

TEŞEKKÜR

به نام خدا

Yüksek lisans hayatımın başlamasıyla birlikte yüzünü ekşitmeden sabredip yardımcı olmaya çalışan tez danışmanım Dr. Fahrettin Coşguner'e, Lisans hayatımın başlamasıyla da zihin dünyamda bir kıvılcım etkisi yaratarak eleştirel düşünme ve okumayı bizlere titizlikle aşılamaya çabalayan kıymetli hocam Prof. Dr. Gülsemin Hazer'e ve tez dönemimde ellerinden geldiğince yardımlarını esirgemeyen Said Fikri Bey ile İman Rezai Bey'e teşekkürlerimi sunarım...

Ek olarak bu tezi hazırlarken yaşanan deprem felaketinde vefat eden herkese Allah'tan rahmet, geride kalanlara da sabır ve selamet diliyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÖNSÖZ	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
1. TERCÜME VE MUKAYESE ÜZERİNE	1
2. FİLİBELİ AHMED HİLMİ VE MAHMUD DEVLETÂBÂDİ ÜZERİNE	2
I. BÖLÜM: SÜLÛK ROMANININ TERCÜMESİ	7
II. BÖLÜM: SÜLÛK ROMANININ MANEVİ ERGİNLEŞME BAKIMINDAN AMÂ'K-I HAYÂL ROMANIYLA KARŞILAŞTIRILMASI	141
1. HAYALİN DERİNLİKLERİNDE SEYR Ü SÜLÛK.....	141
2. SONUN BAŞLANGICI: BERZÂH ÂLEMİ	151
3. İKİNCİ DOĞUM- HIÇLİK MAKAMI.....	152
4. LEYLÂ 'DAN MEVLÂ 'YA AŞKIN EVRİMİ	154
5. YOLCUNUN REHBERİ- MÜRŞİD-İ KÂMİL	156
6. HAKİKAT YOLCUSUNUN ERZAKI: BİR FİNCAN KAHVE	158
7. BİTMEYEN ARAYIŞ: AŞK	162
8. ÖLÜM KORKUSU- FENÂ HÂLİ.....	166
9. YOKLUK GEMİSİNDE VARLIĞIN BİRLİĞİ- VAHDET-İ VÜCÛD.....	169
10. YOLUN TETİKLEYİCİSİ- ARZU NESNESİ	171
11. YOLCULUK VAKTİNDE YOL HARİTASI - ŞEHRİN RUHU	172
12. NEFSİN ÖLÜMÜ- MELAMET HIRKASI	177
13. TEFEKKÜR VE BUNALIM	178
14. DOĞUDA KADIN VE KADININ ÖLÜMCÜL ZAAFLARI.....	180
15. İKİ ROMAN DOLAYISIYLA ROMAN TÜRÜNÜN YÜZYILLIK EVRİMİ.....	182

III. BÖLÜM: MAHMUD DEVLETABADI İLE BİR MUSAHABE.....	187
SONUÇ.....	193
KAYNAKLAR	195

ÖNSÖZ

Yaratılanlar arasında var olma gayesine bu denli tutunan tek varlık insandır. Diğer hayvani istek ve ihtiyaçlarının dışında onu insan olarak ayıran da bu varlığını sorgulama çabasıdır. Var olmanın amacını aramaya çıkan, öteyi düşünen insan, kendisinin bir üst mertebesine ulaşmış olur. Tezimiz de insanın bundan sonraki yolculuğunu inceler. Tasavvuftaki kapıları tek tek açıp merhale merhale hakikate ulaşan Klasik edebiyatın müzmin ve mütevacı insanı bu yola alışıktır. Fakat modern insanın tahammülsüz ve kibirli insanı içsel yolculuğuna bu haliyle girer. İşte bu iki zıt dönem ve insanın içsel yolculuğu çeşitli faktörlerin etkisi de göz önüne alınarak incelenmiştir. Sırayla; Giriş bölümünde genelde çeviri, özelde tercümesi yapılan Sülûk romanı hakkında bilgiler verilmiş, teze konu olan iki eser ve eser sahiplerinden bahsedilmiştir. Yazarların hayatına kısaca değinilmiştir. I. Bölümde Farsçadan Türkçeye tercümesi yapılan Mahmud Devletâbâdi'nin Sülûk romanı yer almıştır. II. Bölümde tercüme edilen Sülûk romanı ile Filibeli Ahmed'in A'mâk-ı Hayâl romanının konusu, kısa özeti ve karakter ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Karşılaştırmalı Edebiyat biliminin metotlarından biri olan metne bağlı inceleme yöntemi ile farklı başlıkların altında karşılaştırması yapılmıştır III. bölümde ise tercümesini yaptığımız Sülûk romanının yazarı olan Mahmud Devletâbâdi ile tarafımızca kısa bir musahabe gerçekleştirilmiştir. Daha sonra bu kısa sohbetin Türkçeye çevirisi de yapılmıştır.

Metinler arası Karşılaştırma ve incelemeye önce yapılan yoğun bir çalışmanın sonunda tamamladığımız çeviri, Modern Fars edebiyatından Türkçeye çevrilen Sadık Hidayet romanlarından sonra Kafkaesk çalışmaların nadir örneklerinden birini oluşturacaktır. Ayrıca Mahmud Devletâbâdi'nin Farsçadan Türkçeye çevrilen ilk romanı da tarafımızca gerçekleştirilmiştir. Sülûk ve A'mâk-ı Hayâl romanının "Manevi Erginleşme" teması etrafında karşılaştırılması yapıldığından yoğunluklu olarak başkarakterlerin genel özelliklerinden ve zihin dünyalarından bahsedilmiştir. Sülûk romanının başkarakteri Kays ve A'mâk-ı Hayâl romanının başkarakteri Râci üzerinden Klasik edebiyat ile Modern edebiyat karşılaştırması da yapılmıştır. Kays karakteri, modern bir romancının kalemi ile yazıldığından Modern edebiyatın, Râci ise Kays'tan yaklaşık yüz yıl önce kaleme alındığından Klasik edebiyatın temsilcisi olarak gösterilmiştir.

Farklı dönemlerde yaşamış bu iki hakikat yolcusunun yaşadıkları zaman, mekân ve toplum yapısından ne derece etkilendikleri, bu yolda verdikleri mücadele, farklı başlıklar altında verilmiştir.

KISALTMALAR

A.g.e.	Adı geçen eser
C.	cilt
.N	evirenin Notu
ev.	Çeviren
DTCF	Dil- Tarih-Coğrafya Fakültesi
F.A.H	Filibeli Ahmed Hilmi
h.ř	Hicri şemsi
Haz.	Hazırlayan
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
.	Ölüm Tarihi
s.	Sayfa
S.	Sayı
TDV	Türk Diyanet Vakfı

GİRİŞ

1. TERCÜME VE MUKAYESE ÜZERİNE

Tezin büyük bir kısmını oluşturan Sülûk romanının tercümesi I. Bölümde yer almaktadır. Romanın en başından kendini göstermeye başlayan yazarın ağır ve karmaşık üslubu okuyucu kitlesini ilk sayfadan belirler. Çoğunlukla günlük dilde kullanılmayan ağır ve eski kelimeler, atasözü ve deyimlerin sıklıkla kullanıldığı bu romanın hacmini sayfa sayısına göre belirlemek büyük bir hata olur. Birinci bölümde yer alan Sülûk romanının tercümesi okunursa bu kolayca anlaşılabilir.

“Fars kültüründeki neredeyse bütün büyük insanlar ister filozof, ister âlim, ister edebiyatçı, ister devlet adamı olsunlar, tasavvufa yönelmişlerdir. Zira insani arzularla aşkın sınırsız, lakin aklın sınırlı olduğunu biliyorlardı. Bundan ötürü, akli aşkın hizmetine ve aşkı da insanlığın hizmetine sundular” (Sayar, 2008: 109). Modern Dönemle birlikte adını alan Modern edebiyatta da farklı şekilde de olsa bu konuya değinilir. Bunun örneklerinden biri de Mahmud Devletâbâdi'nin Sülûk romanıdır. Sülûk romanı, uzun ve yorucu bir çalışmanın sonucudur. Kitabın ismi dahi yazar tarafından defalarca değiştirilip sonunda elimizdeki şekliyle karşımıza çıkar¹

“Türkiye’de İran edebiyatı hakkında genel bilgiler daha çok edebiyat tarihine giriş mahiyetinde verilerek İran edebiyatının Türk edebiyatına tesirinden söz edilmektedir. Bu kanaatlere, ayrıntılı araştırmalar yapılmadan varılmış olup çağdaş değerlendirme usulleri dikkate alınmadan bu düşünce tarzı aynı tarzda sürdürülmektedir.” (Karaismailoğlu, 2002: 143). Gerçekten de Türkiye’deki araştırmalarda çağdaş İran edebiyatı ile ilgili şiir antolojileri ve yazarların tanıtımı dışında çalışmalara nadiren rastlanmaktadır. Çoğunlukla Klasik İran edebiyatının tekrar çevirileri ve tanıtımıyla ilgilidir. Bu alandaki eksikliğe dikkat çekmek tezin başlıca amaçlarından biridir.

Sefa Enis Sağlık’ın *“Çeviri yolu ile kültürler arası temasların kurulması, yalnızca okurlar için değil yazarlar için de büyük önem taşımaktadır. Zira tüm bir edebiyat tarihini, bir etkileşimler dizgesi olarak okumak mümkündür”*(2022: 10) ifadesi

¹ Tercümesi yapılan Sülûk romanında, yazar tarafından ifade edilmiştir.

tezimizin amacını en kısa haliyle özetler. Zira bugünün sıradan okuru A'mâk-ı Hayâl romanının ilk halini okuması muhtemel değildir. Osmanlı Türkçesiyle yazılmış bu eseri okumak artık yalnızca alan öğrencileri veya belli bir sayıdaki üst kitleden oluşan okur için mümkündür. Günümüze kadar bu eserle ilgili çok çeşitli ve fazla sayıda sadeleştirme çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar halen daha devam etmektedir. Çevirisini yaptığımız Mahmud Devletâbâdi'nin Sülûk romanı da hacim itibariyle Devletâbâdi'nin en kısa romanlarından biri olmasına rağmen içerik açısından hayli hacimli ve ağırdır. Üstelik ilk kez değindiği bir konuyu derin ve ağıdalı bir anlatımla sunmuştur. Sülûk romanı ile Türk edebiyatının mihenk taşlarından bir asır evvel Ahmed Hilmi tarafından kaleme alınan A'mâk-ı Hayâl romanlarını karşılaştırarak bu kültürel temasa biz de katkıda bulunmak istedik.

İki roman arasındaki yaklaşık yüzyıllık bir zaman farkı olması hasebiyle roman tekniği açısından karşılaştırma yapmak lüzumsuz ve adil olmayacağından daha çok romanların özüyle ilgilenerek incelemeyi de bu anlamda sürdürdük. Yalnızca genel anlamda, romanın yüzyıllık evrimi başlığı altında teknik bir kıyaslama iddiasına girilmeden genel bir bakış yapılmıştır. Karşılaştırmalı Edebiyat biliminin yöntemlerinden biri olan -metne bağlı inceleme- yöntemi kullanılmıştır. "*Metne bağlı inceleme, edebi eseri bir metin olarak görüp öz ve biçim bakımından irdelemeyi amaçlar.*"(Aytaç, 1997: 84). Tasavvuf geleneğinden de yararlanılarak hakikati arayan iki yolcumuzun yol haritaları, özün peşinde sarf ettikleri çaba, yol arkadaşları ve bu uzun yolculuğun verdiği bunalım üzerinden her çağın insanının hakikat arayışına alternatif oluşturacak bu eserlerin tanıtımı ve karşılaştırılması çalışmamızın nihai hedefidir.

2. FİLİBELİ AHMED HİLMİ VE MAHMUD DEVLETÂBÂDİ ÜZERİNE

İki farklı çağda yaşamalarına karşın aynı kültürün taşıyıcıları olan iki yazarın yaşam standartları benzer değildir. Ahmed Hilmi, döneminin koşulları itibariyle daha rahat bir yaşamın içine doğar ve kendisine tanınan bütün imkânların kıymetini bilerek eğitim hayatını bununla zenginleştirir. Ahmed Hilmi, TDV İslam Ansiklopedisine (Uçman, 2010) göre;

“Günümüzde Bulgaristan sınırları içinde kalan Filibe’de (Plovdiv) doğmuştur. Babası Şehbender Süleyman Bey, annesi Şevkiye Hanım’dır. Filibe’de başladığı öğrenimine İstanbul’da devam etmiştir. Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi’ni bitirince Posta ve Telgraf Nezâreti’nde, ardından Düyûn-ı Umûmiyye Nezâreti’nde çalışmaya başlamıştır. (1890). Görevli olarak gittiği Beyrut’ta Jön Türklerle temas kurmuş ve onların yönlendirmesiyle Mısır’a kaçmıştır. Orada Jön Türklerin kurduğu Terakkî-i Osmânî Cemiyeti’ne girmiş, ayrıca Çaylak adıyla bir mizah dergisi çıkarmıştır. İstanbul’a döndüğünde tutuklanmış ve Fîzan’a sürülmüştür (1901). Sürgünde iken tasavvufa ve Senûsilik hareketine ilgi duymuş, bu arada Arûsiyye tarikatına intisap etmiştir. 1908’de II. Meşrutiyet’in ilânından sonra döndüğü İstanbul’da bir süre Dârülfünun’da felsefe müderrisliği yapmış ve Cem’iyyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye üyeliğinde bulunmuştur... Kısa bir süre İttihâd-ı İslâm adıyla haftalık siyasî bir gazete yayımlamıştır. 21 Nisan 1910’da dönemin neşir hayatında önemli bir yeri olan haftalık Hikmet’i çıkarmaya başlamıştır. 30 Ekim 1914’te aniden vefat edince, cenazesi Fâtih Camii hazîresinde defnedilmiştir. Beklenmedik bir şekilde ölümü bakır zehirlenmesine bağlandıysa da masonlarla ilgili neşriyatından dolayı bir komploya kurban gittiği de ileri sürülmüştür.”

II. Meşrutiyet döneminin önde gelen fikir adamlarından biri olan Şehbenderzâde Ahmed Hilmi siyasetin yanı sıra kelâm, felsefe, tasavvuf ve tarihle de meşgul olmuş, ayrıca şiir, roman ve tiyatro eserleri kaleme almıştır. Yazılarında devamlı olarak Batı taklitçiliğine karşı çıkmış, özellikle Tanzimat’la başlayan modernleşme hareketinin geleneksel Osmanlı-İslâm kültür ve kurumlarıyla nasıl uyuşmasının gerektiği üzerinde durmuştur. XIX. yüzyılın hâkim felsefesi olan maddeciliği reddetmiş, İslâm felsefesiyle Batı felsefesi arasında zaman zaman uzlaşma yolları aramıştır. Tasavvufa ve bilhassa vahdet-i vücûd anlayışına ayrı bir önem vermiş, daha çok Kuzey Afrika’daki tasavvuf kültürünün Osmanlı dünyasında tanınması yolunda gayret göstermiştir.²

Devletâbâdi için ise hayat, onun dünyaya gelmesiyle, yaşamın güçlüklerine karşı büyük bir azim ve çabayla başlamıştır; Mahmud Devletâbâdi, 1 Ağustos 1930’ta İran’ın Horasan Eyaletinin Devletâbâd köyünde, Horasanlı-Kürt bir ayakkabıcı ailesinde dünyaya gelmiştir. “Çocukluğu II. Dünya savaşına denk geldiğinden

² Maddenin bu bölümü TDV İslâm Ansiklopedisi’nin 2010 yılında İstanbul’da basılan 38. cildinde, 424-425 numaralı sayfalarda yer almıştır.

yoksulluğun acı ve zorlu yüzüyle karşılaşmak zorunda kaldı. Başlangıçta tiyatro ile ilgilendi, tiyatro sahnesinde tutuklandıktan sonra tiyatroyu bırakmak zorunda kaldı, ancak öykü yazarlığına devam etti. Daha sonra öykü ve romanları birçok dile çevrilip çeşitli ödüller almıştır. Eserleri arasında; *Çöl Katmanları, Yolculuk Romanı, Kovboy, Kilider ve Albay* gibi bilinen romanlarda yer alır.”(Münacâti, h.ş 1399: 44). “ İlk öyküsü *Teh-i Şeb* 1962 yılında *Anahita* dergisinde yayımlanmıştır. Gençliğinde babası ile birlikte ticaretle uğraştı fakat kitaplar bu genç çocuk için bir vahiye. Köyünde mevcut kütüphanenin bütün romanlarını okudu. Babasının çok az bir eğitimi olmasına rağmen, *Devletâbâdi*'yi *Sadi Şirazi, Hafız ve Firdevsi* gibi Klasik şairler ile tanıştırdı. Babası genellikle büyük şairlerin dilinden konuşurdu.

Bir öğleden sonra, babasının yanında çalışırken kendisini umutsuzca sıkılmış buldu. *Dükkânı* kapattı, anahtarları bir çocuğa verdi ve babasına "Mahmud gitti" demesini söyledi. *Devletâbâdi* tiyatro derslerine katılmadan önce çok sayıda başka işte çalıştı. O bir aktör, kunduracı, berber, bisiklet tamircisi, pamuk fabrikasında işçi ve sinema bileti alıcısıydı. Bu süre zarfında gazeteciliğe, kurgu yazılarına ve senaryolara da girdi. Bir röportajında, "İşim bittiğinde ve yiyecek bulmakla meşgul olmadığımında, oturur ve sadece yazardım" dedi. Fakat bu imkânsızlıklar onu istediği yolda yürütmesine engel olmadı. İsteddiği yere ulaşana kadar birçok farklı iş yapmak durumunda kaldı. Ve bunu yaptıklarının en sonuna ekleyip durdu. En nihayetinde bu tecrübeler bir yazar için paha biçilmez bir değerdi. Fakat yaşadığı yer sebebiyle hala rahata kavuşmuş sayılmıyor; "1974'te *Şah*'in gizli polis gücü olan *Savak* tarafından tutuklandı. *Devletâbâdi*'nin romanları yerel polisin de ilgisini çekti. Suçunun ne olduğunu sorduğunda, ona, "Hiçbir şey, ama tutukladığımız herkeste romanlarınızın kopyaları var, bu da sizi devrimcilere kıskırtıyor" dediler. İki yıl hapis yattı. Sonunda serbest bırakıldığında, *Cây-i Hâli-i Sülûç*'u 70 Gece'de yazdı. Daha sonra, *Türkçeye* çevrilen tek romanı *Albay*'dan önce İngilizce yayınlanan ilk romanı oldu.”(Rohter, 2012).

Mir 'Âbidini, *İran Öykü ve Romanının Yüz Yıllı* adlı kitabında (2002) Mahmud Devletâbâdi'ye Taşra ve Köy Edebiyatı başlığı altında yer verir. Bunun sebebi de Devletâbâdi'nin ilk öykü ve romanlarının köy konulu olmasıdır.

“Köy hayat ve tabiatının güçlü portrecisi olan Devletâbâdi, kimi zaman şehir hayatını anlatırken natüralist girdaba yuvarlanır. (...) Bir eleştirmen şöyle der: Devletâbâdi'nin çalışmalarında iki eğilim ya da iki güç birbiriyle savaşım içindedir:

Birincisi inancını yitirmiş, ayağının altı boşalmış ve bu yüzden her şeyi bataklık içinde gören ve her şeyi batağın içine çeken geri kalmış aydınların psikolojik içe bakışları, ötekiye canlı, gerçekçi ve hatta kimi zaman savaştan gerçekçi eğilim (...) Devletâbâdi'nin varlığında ve yazılarında derinlikli gerçekçilikle malihüyalı hayalciliğin savaşımı sürüp gider.” (A.g.e., s.122-123).

Burada bahsi geçen eğilim, incelediğimiz eserde Kays'ı, gerçek hayatta da yazarı tanımlamaktadır. Bir Alman dergisine verdiği röportajında Devletâbâdi, vatanından uzak yaşamak zorunda kalan her aydın gibi kendi dilinde konuşamamaktan yakınmaktadır; *“Yazılarımın çoğu henüz Farsça yayımlanmadı. Okurlarım onları asla bilmeyecek. Bir zamanlar, başka bir popüler yazar İran'dan ayrıldığında insanlar çok hayal kırıklığına uğradı. Hemşerilerimi hayal kırıklığına uğratabileceğim düşüncesi benim için korkunç bir düşünce. Yazdığım her şey manzarayla, memleketimin insanlarıyla bağlantılı.”*³ Bu, o sıralar henüz kaleme almadığı Sülûk romanından önceki eserler için geçerlidir. Mahmud Devletâbâdi, tüm karakterlerini Sülûk romanında dinlendirir. Düşüncelerine zaman tanır. Tıpkı yaşadığı hayat gibi gençliğinde verdiği onca yaşam mücadelesinden sonra karşımıza ilk kez yaşam ve ölüm üzerine düşünen bir entelektüel çıkarır. *“İran'da hızlı ve zoraki hayata geçirilen modernleşme, geçiş evresinde olan bir toplumdaki bireyler üzerinde pek çok yabancılaştırıcı etkiler bıraktı”* (Najafibabanazar, 2018). İşte bu geçiş evresindeki yazarlardan biri de Mahmud Devletâbâdi'dir. Sevdiklerinden, vatanından ayrı düşmüş, herkese ve her şeye yabancı orta yaşlarındaki Sülûk romanının başkarakteri Kays, gerçekte Mahmud Devletâbâdi'nin bir yüzünü yansıtır.

Kays, bilindiği gibi Leylâ ile Mecnun Hikâyesinin başkarakterinin adıdır. Aşkı için çöllere düşüp divane olan mecnun Kays'tan oldukça farklıdır. Burada o modern romanın anti kahramanıdır. Mecnun gibi aşkı için kendini ateşlere atmaz, cesurca davranamaz. Kays, kendini zamanın akışına bırakmıştır, herhangi bir dramatik hareketlilik gözlenmez. Yalnızca zihninde dönen düşünceler, Dostoyevski'nin Yer Altından Notlar kitabındaki silik baş figür gibi onu bu romanın başkahramanı yapmıştır. A'mâk-ı Hayâl romanının başkarakteri Râci ise Aynalı Dede'nin tarif ettiği gibidir.

³ 25 Ekim 2009'da “Die Welt” dergisinde yayımlandı.

Ahmed Râci mi? dedi. İnsanlığın ismine el koymuşsun nurum. İnsanoğlu fazlaca aciz, zayıf ve muhtaç olduğu için hayatını rica ile devam ettirir. Râci demek, insan demektir (Ahmed Hilmi, s.13).⁴

Filibeli Ahmed ile adaşı olan hikâyenin başkarakteri, yazarın romanda kendini anlattığı iddiasına küçük bir ipucu verebilir. “*Mekteb-i Sultani’ye yani bugünkü adıyla Galatasaray lisesinden mezun ve kendini hem müspet hem fenni alanlarda geliştirmiş olan yazar daha sonra kendini vahdet-i vücud felsefesine adanmasıyla*”(Uçman, 2010) Râci’yle benzeşen birçok yönü bulunur. Bu itibarla yazarı iyi tanıyan bir okuyucu, Râci’yi dinledikçe gizli bir otobiyografi yazıldığı kanısına kapılabilmektedir.

Böylece müessirin esere tesiri durumu gözlenmiş olup söz konusu edilen yazarların eserleri üzerinde kendileri ile birçok ortak noktaları olduğunu söyleyebiliriz.

⁴ Karşılaştırma yapılırken alıntılar, Serkan Özburun tarafından yayına hazırlanan 2011 basım A’mâk-ı Hayâl: Hayalin Derinliklerinde Yolculuk kitabının sayfa sayılarından verilecektir.

I. BÖLÜM: SÜLÛK ROMANININ TERCÜMESİ

Gölgede yürüyen bir adam gördü. Onu bütünüyle seçemiyordu. Bu yüzden onun nasıl biri olduğunu anlayamadı, sadece hissediyordu. Daha doğrusu belirsiz ve aşına olmadığı bir his ona bu adamı tanıması gerektiğini söylemişti. Her ne kadar zihnini zorladıysa da ondan kendisi için açık bir tasvir elde edemiyordu, sadece onun hakkında aklında kalanları tekrarlayıp duruyordu. Ama onu tanıması gerektiğini nasıl hissediyordu? Onu tanıdığını biliyor muydu? Ve neden zihni bir an olsun o kargaşadan kendini alamıyordu? Ve bu merak... Daha yakın olabilmek için, belki onu bir yerden çıkartabilir diye adımlarını hızlandırdı. Adam sakince, kendini hiç zorlamadan adımlarını ona uyarak atıyordu. Sonuç olarak Kays ile mesafesini böylece koruyordu. Artık ona yakın olma ümidini öngöremiyordu, bir ihtimal hemcinsi olabilirdi ki bu sayede ona dikkatle bakabilirdi hatta belki kısa bir selamını işitebilirdi. Hayır, onun için hiçbir ümit yoktu.

Bu mesafeden onun sesine, konuşmasına gerek kalmadan da anlayabilmek kolaydı. Kendi halinde gölgeden yürüdü. Sisli ve çok bulutlu bir Avrupa şehri sonbahar mevsiminde garip ve tuhaf bir şey değildi. Ama kadim taş duvarların ve onun eskimiş, yosun kaplı, rutubetli bir duvarın yanından sarhoş ve gizemli bir insan geçtiğinde tabiatın gölgesi ağır bir şahsiyet kazanır; o kadim duvar, caddeyi mezarlıktan ayıran uzun bir mesafede görevini yerine getirince yine o adamı hatırladı. Gökyüzünde olan her zamanki sisin ve bulutun ne anlamı olabilirdi? O halde Issız ve tekdüze duvarın kenarından yürüyen gizemli adamın adımlarının sesini duyamaması da onu şaşırtmamalıydı. Kays da bunu normal karşılamaya çalışıyordu. Bununla beraber, onu tanıyabilmesi ve onu zihninde bir yere koyabileceğine dair mutlak bir inanca sahipti, her ne kadar bu eğilim yeni bir bilgi edinmek için olsa da, alelade bir meraktan öteye geçemeyebilirdi. O sis tabakası ve yağmur damlalarından sonra başını soğuğun yakıcılığından korumak için yağmurluğunun yakasını boynundan başına kadar yukarı çekmiş olması gerektiğini görebilirdi. Ayrıca başını ve boynunu omuz uçlarının arasına daha kolay alabilmesi için yağmurluğunun yakasını çekerek, kaldırımında rengi solmuş desenli bir halıya, yerden gözünü almadan, hayret ederek bakıyordu. Çünkü o adamın başkasının-başkalarının bakışlarıyla hiçbir ilgisi olmadığını hissediyordu. Öyle olsaydı, böyle görkemli, türlü cazibelerle dolu bir şehirde, yaya yolu için mezarlığın yanındaki ıssız bir kaldırım

ona tesir etmezdi. Ayrıca o kambur olmalıydı- kesin olarak kamburu olduğunu söyleyemezdi- ama onun kambur olduğunu düşünüyordu; ellerini cebine attığında, ellerini yumruk yapmış, sinirlerinin çekilmiş olduğunu fark etti. Ve Kays bundan önce onun kendi avarelik anlarında da böyle baskılandığını gözbebeklerinin etrafındaki zerreciklerin derinliğinde açıkça ortada olduğunu düşünüyordu. O zaman daha da solgun görünmeliydi; her zamankinden daha solgun. Bu nedenle kesinlikle o adam olmalıydı. Bu işaretlerle yaşamın farklı kısımlarında nispeten iyi bildiğin, bir kez- aynı kişi iki, üç sene önce- kimliğini kaybeden ve başı sürekli döndüğünden kendinde olmayan sersem ve aptal birini tanımak için yeterli olmalıydı. Belki de insanın yaşlandıkça ya da unutkanlığa düşüren bazı durumlarda kendi ismini dahi unutmaması mümkündür. Evet, Kays onun benliğine daha fazla yaklaşıyordu. Zihninde nice karakterleri yaşamının deneyimleri yoluyla öylesine canlandırır ki gerçek bir varlığa bürünürlerdi. Kays her açıdan o adamın merakına kendini bırakmayacak şekilde öylesine kaptırmıştı ki, ona yakın olma sanrı ve tasavvurundan bir an bile gafil avlanmadı. Kendisi de aynı kanıdaydı çünkü adımlarının her şekilde ona yakın olmasını istediği o karanlık adamı düşünüyor ve onu tanıyordu. Ama... İmkânsız. O, mezarlığa gideceğimi nasıl bilecekti, bilecekti ve Kays da onun gölgesini takip ediyordu. Mezarlığın arasındaki yüksek çamların dalları bulutlara dokunuyordu ama bunlar adamın hiç ilgisini çekmiyordu. Mezar taşları yönüne de ilerlemiyordu ve aynı süratle ağır ve aheste, bir yerde durana kadar taşlı dar yolda ilerliyordu birden çamların ötesinde bir yere bakıp ayaklandı. Kays da kalktı. Bu kendisinin iradesi ve isteği ile değildi. Sadece ayağa kalktı sonra adam yürümeye başlayınca o da yola düştü, birkaç adım sonra taş bir bank gördü. Oturması gerekiyordu. Oturdu. Kays da oturdu. Ne kadar yorgundu, ne kadar yol gidebilirdi? Bilmiyordu. Sigara içmeye şiddetli bir ihtiyacı ve isteği olduğunu hissediyordu. Adam elini yan cebine uzatırken Kays da sigarasını yaktı. Ve âdeti olduğu üzere, her zamanki gibi ayak ayaküstüne attı. Ayak ayaküstüne atmadan bir sandalyeye ya da banka rahat oturamazdı. Sol ayağı sağ ayağının üzerinde.

Ve sigaranın dumanı... Sigara dumanı her zaman birini rahatsız ederdi, şimdi onu rahatsız ettiğini düşünüyordu.

Banka oturdu; yanına oturdu, Kays'ın yüzünü görmek için hafifçe eğildi. Gülüyordu, çiçekler eğer gülüyorsa o da öyle gülüyordu, ve mavi gözlerinin gözbebekleri, bir gölün durgun dalgalarının üzerinden batan güneşin geçmesi gibi

ışık saçıyordu sol elini yelpaze gibi yüzüne karşı sallıyordu(Üfff.... Ne çok sigara!) diyerek nazlı nazlı söyleniyordu. Ne bu rahatlık. Hayat gözlerine perde çekiyordu. Bütün hayatı boyunca ışık veren adamın yanına oturmuştu. Yanlarından iki kişi selam verip geçti. Kays onları görmedi ama o kadını bir yerden tanıyordu. Şundan (Kays olmanız ve diğerlerinin size saygı göstermesi ne kadar güzel ve gurur verici) ibaret olanı beyan etmekten kendini alamıyordu. Kays ona geri dönüp belki umarsızca gülümser ve hafifçe başını sallardı. Kays'ı tanıyordu, onu çok iyi tanıyordu. Defalarca içinden(sizi herkesten iyi tanıyorum!...) demek geldi. Kays da gözünü yumarak onayladı. Bununla beraber ona göre başkalarının ona saygı göstermesinden Kays'ın çok mutlu olmaması normal karşılanmalıydı, her şeyi eline yüzüne bulaştırıp utandığın anlarda başkalarına karşı saygı duymak kolaydı. Yanına oturduğunda defalarca konuşmuştu, yanında yürüyordu ya da yüz yüze, masa başında bir kafede ya da restoranda oturmuştu- bilhassa- sadece başkalarının saygı duymasından memnun olduğu için değil, belki başka bir varlık hissini onu inciteceğini, onu baskılayıp sıkıştıracağını zannediyordu. Çoğunlukla olduğu gibi Kays'ın kolundan tutup çekiştirir gibi yapardı, sıklıkla soruyordu. (Ne oldu yine?!) Hiç! Belki görünüşte hiçbir şey yoktu, ama hakikatte elbette; hakikatte tutulmuştu, tutuluyordu, anlaşılmaz ve belirsiz bir his, ruhunda eski bir bağ, o eski duygudan bir ışık onu incitiyordu. Acaba farkında olmadan Kays'ın yorgunluğuna, huzursuzluğuna ve bıkkınlığına kıyasla onun zenginliği ve canlılığı, o can sıkıcı nedenlerden biri değil miydi? Belki öyleydi; ama bu tek neden değildi. Başkalarının sözlerinden ve bakışlarından güvensiz ve korkulu hisler, kaçınılmaz söylentiler, kendi standartları ve ölçülerine göre insanı yargılayan fikirler, diğer can sıkıcı her nedenden daha önemliydi.

Her bakış ve söz, katı ve acı özel bir ifadeyi hafızaya daha fazla ve daha derinmiş gibi düşündürtebilir. Kays'ın bu sınırsız hayal gücüne rağmen gençlik sarhoşluğu onun daha fazla bunalımda kalmasına müsaade etmiyordu.

Onu dışarı çıkardı, bir anlık gülümseme sayesinde zihninin derinliklerinden onu dışarı çıkardı, açılmıştı; bir çiçek nasıl gülüyorsa öyle. Ve adam onun gülümsemesiyle toparlanıp başlıyordu (sen her zaman olduğun gibisin; sağlıklı, güzel ve sağlam bir adam.) Gerçekten... Onunla aynı dili konuşsun istiyor, ama yok; sadece gülüyordu ve kendisi de nasıl düşüneceğini bilmiyordu, hala o gülümsemeyi düşünüyordu, yüzünü çirkinleştiriyor muydu? Ve o anda başka ne

düşünebilirdi? Bilemiyordu; her daim güneşin batmasıyla aklına gelen o anda, artık neyi düşünmediğini kendine sormalıydı

(Bir sigara daha, bir tane daha! Ne çok sigara?!)

Sonuncusunu da içti ve camı sonuna kadar indirip izmariti arabanın camından dışarı fırlattı. O kendi tarafındaki camı aşağı çekmekten sakınıyordu çünkü sonbahar akşamlarının rüzgârı sinüzitini azdırıyordu. Oturduğu arabaya bakıp adamın ağzı ve burnundan verdiği, çekerken zorlandığı dumandan bıkmıştı ve sigarayı çektiğinde dumandan gözlerini açmadığını, açıkça yanmaya başladığını görüyordu. Kays neşeli bir tavırla söze girdi (Bu sonuncusuydu, sonuncu!) adamın sigaraya ne kadar bağımlı olduğunu iyi biliyordu ve gittikçe onu daha fazla efkârlandırıyordu, yüzünü ona dönüp dudağının kenarındaki gülümsemeyi ve bakışını görüp (Benimle sigara arasında bir seçim yapacak olsan, sigarayı seçeceğine eminim) diyordu. Adamın yüzüyle sert bir ağacın kabuğunu hatırladığına emindi. Geri döndü ve yalnızca ona baktı, onun yüzüne ve sonra mavi gözlerinin gözbebeklerine...

Bir an öylece kaldı ve bakışlarını ondan almak istemedi, arabanın direksiyonu elinde olmasaydı, bir şekilde ona tekrar bakacaktı. O anlıyordu, en önemsiz durumlar ve en sade anlar adamı derinden etkiliyordu, anladı. Sonra elini Kays'ın elinin üzerine koydu ve yavaşça elini sıktı. Çok kısa sürdü ama bütün zerrelereyle hislerinin elden ele adamın bütün soy silsilesinden geçtiğini hissediyordu.

Bırakın, öğleden akşama kadar tüm sonbahar günlerini ve gün batımlarını düşünmeyi, şehrin merkezinden geçip güneye kadar devam eden tüm yol hikâyelerini, en güneydeki eski köprüleri; köprüden taaa mezbahaya kadar çamurlu yolun iki tarafında bir kulübenin bile olmadığı zamanlardı. Toprakta sürüyü ayıracak bir lamba dahi yoktu. Bir keresinde ona şöyle söylemişti: bir yaz akşamının tenhâlığında mezbahadan köprünün başına kadar bütün yolu şarkıcılar korkarak geçmişti ve dönüşte de –yaklaştıklarında- daha hızlı ve rahatsız edici bir şekilde artan bir korkuyla şarkı söylemek hiç kolay değildir!

(Evet, bundan çok önce sen dünyaya geldiğinde !) o yıllarda belki Senemar hala hapisteydi. Hatırladığım kadarıyla Irak'ta Abdülkerim Kasım askeri darbe yıllarıydı.⁵

⁵ 8 Şubat 1963'te Ali Salih es-Sadi liderliğindeki Irak Bölgesel Şubesi, Abdülkerim Kasım'ı devirerek Irak'ta iktidarı ele geçirdi.

Orada Kahvehane-i Tebrizi adında bir kahvehane vardı. Ben kaç yaşındaydım? Ya sen....?!

Dört kubbeli eski bir meydanın altına yine ne çok dolmuşlardı, mağazaların, vitrinlerin ışıklı verandaların yanında eğer oraya geldilerse, her zaman ona sorsunlar istiyordu - Bir şey yemek ister misin?

- Hayır? Diyordu-

-Neden! Diyordu ya da sadece bakıyordu; yüzünü çevirip ona bakıyordu. Kays asla bilemezdi, içten gelen bu tuhaf ve saf duygu birliğinin ona nasıl geçtiğini hala daha öğrenemedi. Bir insanın derin sevgi anlayışından ve kabulünden tek, çok oluyordu. Hala böyle hissediyordu, gözlerinde gösterişten hiçbir işaret yoktu, o kadar minnetine rağmen bir çocuk gibi sevindirdiği adamı takdim etti. En ufak bir teklif karşısında hiçbir yönden etkilenmemesi nasıl mümkün oluyordu? Öylesine berrak ve parlak bir hale bürünüyordu ki acaba ondan derinden etkileniyor muydu? Kays onun için pahalı bir hediye almak istemiyordu. Hayır; o ikisi için, o iki bakışta nesnenin, eşyanın bir miktar değeri yoktu, Sonuçta bir anlık bir bakış fırsatında, dünyaya değişmeyeceği, hiçbir yerde olmayan bir değeri vardı. (Git, benim için dondurma ye; halis dondurma) Adama dünyaları vermişti. Onun arkasından dondurma satan dükkâna gidiyordu, adamla birlikte dudaklarının kenarındaki çukurlarda tatlı bir gülümseme hissediyordu ve adama baktı, ona yandan bakıp çıkacak, tüm isteği buydu. Dondurma satıcısı elini salladı ve giderek daha da hızlandı. Aynı aceleyle Kays, dondurmanın ücretini hemen ödesin diye titreyen elleriyle sol cebinden buruşmuş parayı çıkardı. Kendisi kaç kere başını çevirip ona bakıp durduğunu bilmiyordu. Kays'a yandan baktı bakmadı, daha sonra bıyıkları yeni terlemiş gençliğin telaşıyla araba camının kenarı ile iki üç adımlık mesafeyi ilerledi ve sanki karşısında Mehâ durdu, her şuh bakışında ve gülüşünde o ışık gittikçe parlıyordu, arabanın açık kalan camının kenarından, direksiyona oturması gerektiğini anlayana kadar öylece kaldı ve sonra gitti. Ya vakit geç olduysa ya da belki hala küçük bir fırsat varsa... (Önce burada kalayım sonra yola düşeyim) diyordu. Yoksa adam arabayı yola fırlatacak ve ona kaşık kaşık dondurma verecekti. Nereden gelip nereye gidecekleri onlar için hiç önemli olmayan bin bir çeşit arabayla dolu kalabalık bir Batı caddesinde sürerken, bir kaşığı kendine, bir kaşığı da Kays'a verecekti. Kays sürücülüğün yordamını bu yolda öğrendi, on seneyi aşkın haftada en az bir ya da iki kere akşam 7' den gece 9 civarına kadar bu yol ve caddelerden geçerci. Ondan önce

Mehâ (Beni Sana Getiren Yollar?) adında bir kitap yazması gerektiğini söylediği zamanlardı ve hala o kitabı yazmamıştı. Onun eski dosyalarının iç içe girmiş sayfalarında kaybolmuş olmalıydı, ama Batıdaki yollara giderken gerçekte dönüş yolunun tersine olan tüm o yolları onu Kays'a ulaştırması için deniyordu; 17-18 yaşlarında bir genç sabah erkenden azimli adımlarla yola koyuluyordu. Şehrin farklı noktalarından geçiyor, şehrin kalabalık otobüslerine katlanıyor ve yine sokaklardaki kaldırım, yine sağlı sollu kaldırımlar akşamın geç saatlerine kadar geri dönüp tek bir yola kendisini teslim ediyordu.

O yılların ilk günlerinde sadece yüzünden anlayabiliyordu, bundan fazlası da yoktu. Ama adam bir insanın davranışlarından içinin nasıl olduğunu düşünemezdi. Meha, Nilüfer adını almıştı ve onu, doğduğu yeri, ailesini, beceri ve kabiliyetlerini onda an be an çiçek açan insanın simasını, onun yalnız ve meşgul zihnini, nasıl unuturdu? Onun tüm hallerinin yansımasını mı görüyordu? Hayır, asla, bir an bile yanında oluşunu, gelip gidişini, büyüdükleri o sokak ve caddeleri onu Kays'a götüren yollardaki yürüyüşleri kolay kolay unutamıyordu. Her halükârda Kays'ın çeşitli düşünceleri ve tehlikeli varsayımları; her zaman onun nezdinde güvenilir ve saygıdeğer bir anlamı vardı; gelişi... Ah! Güzeldi, hem de nasıl, peki ya Kays onu nasıl gördü! Ama gördü işte. Gözleri, dudakları ve sesi. Kapıdan içeriye ayağını attığında farkında olmadan kendine şöyle söylemişti (Geldi! Bu o; işte yıllar yılı yolunu gözlediğim! Mümkün mü, bu nasıl mümkün olur, rüya olmasın?!)

Değildi. Rüya değildi; oydu. 17 baharla Kays'ın en çok sevdiği mevsimin eylül ayında Gelugah'a gelmişti. teninin altında kaynayan kanını, çocukluk zekâsını ve ailesini, göz bebeklerini ve göğüs kafesinin altında sakladığı o gücü, o güce nasıl karşı koymuştu. Sandalyeye oturdu, ellerini dizlerinin üzerine koydu, adama sadece bir an bakabildi; öğretmenin karşısına oturmuş bir öğrencinin hal ve tavırları içerisindeydi. Ama Kays onu iyi anlayabiliyordu, parlak ve duru, usta bir nakkaşın düşünmeden, kendi öngörüsü ile sanatsal bir eser karşısında şaşkınlığa uğraması gibi ama kendini alamadığı öylesine tam ve usta işi bir eserdi. Yine de elini sigara kutusuna götürmemek için kendini zorluyordu ve masanın üzerinde kibrit bulamıyordu.

Yarısı bitmiş sigarasını söndürüp uzağa fırlattı. Dalların bulutları gölgelendirdiği ince ve yüksek çam ağaçlarıyla dolu bir mezarlık. Burada gökyüzü alçak ve tozludur;

Kays özlüyordu, bazen bir insanın yüzü ve davranışı öylesine özleniyor ki ister-istemez aklın ve mantığın kontrolünden sıyrılıyor. Gönlü onu görmek istiyor, yalnızca onu görmek istiyor. Her zaman istiyordu, her zaman onu görmeyi istemişti. Tıpkı bir güvercinin ona doğru gelip yanına oturması gibi. Hala daha orada, yanında oturuyordu, taş bankın üzerinde, Tahran'da bir park, tıpkı orada bir taş bankın üzerinde oturduğu gibi. Geri dönüp bakıyordu, taş banka oturan kendisiydi. Ama bu inanılmaz; uzusuz bir yüz! Ona bakıyordu. İyice ve dikkatlice bakıyordu. Ama yüzünde bir şekil yoktu. Öylece oturuyordu. Ansızın hareketlendi ve bankın arkasına, bir uzay boşluğunda olmalı- belki- bakıyordu; Kays'ın göremeyeceği bir bakış. Şimdi artık 28- 29 yaşında olmalı. Olabilir. Sessizdir; sessiz ve dilsiz; Kays tıpkı kendisi gibi tozlu semanın başının üzerinden geçtiğinde, soğğun şiddetini içinde hissediyordu. Sıcaklığın tek göstergesi ayağının önüne fırlattığı yarım kalmış sigaranın dumanıydı. Ayakkabısıyla iyice ezdi ve sonra nedenini bilmeden ellerini dizlerinin üzerine koydu; tıpkı babasının çaresizlikten bir taşın üzerinde ya da bir merdiven başında oturduğu zamanlar gibi ayak ayaküstüne attı ve ellerini dizlerinin üzerinde bağladı, hiçbir odak noktası ve merkezi olmayan bir noktaya bakakaldı. O nokta tüm kâinatta avare bir rüzgâr gibi açığa çıktı ve bu sersemleten döngüdeki gizem, o akli başında insanı hayrete düşürdü. O sıralarda adam yorgun değildi belki, ama...

Yorgunum, bu eller yorgun, peki nasıl bu kadar yoruldular? Dikkat kesiliyorum, dikkat kesiliyorum ve odaklanıyorum duyabilirim belki, belki sesini duyabilirim. Ama hayır, sadece bir karga, çam ağacının en yüksek dalında çırpınıyor. Beynim, konuşmaktan beynim ağrıyor, ne çok konuşmuşum, zihnimim içinde ne çok konuşmuşum, konuşmaların çoğu ezgili ve farklı, aykırı, zıt durumlar... Söylemişim ve duymuştum, susmuş ve tekrar alevlenmişim, asabileştim ve tekrar sakinleştim, öfkelenim ve bir zaman sonra gözlerimin dağlandığını, alev aldığımı hissettim insanın ağlamak isteyip de ağlayamadığı zamanlar gibi. Gözyaşı mı asla! Uzun zamandır ağlayamıyordum- bunu ona defalarca söylemişim- sadece gözlerim dağlanıyor sanki alev alıyor ve bir zaman sonra yalnızca dolduğunu hissediyorum; biraz nemli. Bilmiyorum, insan zihninin ne garip ve tuhaf bir güçte olduğunu bilmiyorum, her zaman bu hatıralara bağlanmış ve ayrılmamış bir insanın sakinliğine nispeten sonsuza kadar açılıp görülebilen kısacık bir anda saklı resimleri, sözcükleri ve anıların getireceği düşüncenin gerçek bir sınırı ve

ölçüsü yoktur. O zaman ben ne kadar konuşmuştum ve konuşuyorum, konuşuyorum onun dışındakileri hatta kendi nefesimin sesini duyuyor, duyuyorum? Şimdi yine sessizlik, sessizlik ve sessizlik, çamlar, bulutlar, bir karganın sonsuz yokluğun içinden kanat çırparak geçmesi. Yanıma gelip oturmasını istemişim; gelip oturmasını. Onlarca, yüzlerce kez istemişim ve tamamen kendi arzusuyla gelmiş gibi. Ama bu sefer ne onun yüzü var ne benim sesim; derin bir boşluğun sessizliği. O adama bakıyorum, yalnız, taş bir banka oturmuş, yağmurluğunun cebinden kalem ve defter çıkarıp yazmaya başladığını görüyorum. Her zamanki gibi sol ayağının sağ ayağının üstüne oturmuş; tıpkı babası gibi... Ama ne fayda? Artık yüzü yok, bu satırları okuması için ona bakabilmesi gerek, Peki, bu oturan adam kimin için ve ne için yazıyordu (Dünyam çalındı!) hangi parçası için. Bütün o resimler, sayısız sözcükler nasıl, hangi topluluktan ve hangi türdendi zira ne bir aile gibi yakınlar ne de kaynaşıyorlar? (Kendisini başka bir bedene sokmak, bedenini azat etmek. Bütün bir ömrü başka biriyle hep beraber paylaşmak...)

(Ben ve sen bir insanın iki yarısıyız)

(Hayır; sen ve ben biriz; bir. Sensiz ben olamazdım, bu varlığım olmazdı)

(Benim dilimden konuşuyorsun; sensiz ben belki de olamazdım.)

Dağılmış, kalabalıkta dağılmış kelimeler, resimler, çok sözlü sessiz soluklar. Ne oldular, nereye defolup gittiler, o sayısız kelimeler tüm yaşamını sessizlik içinde geçirmiş ve sözcükler de mezarlarını kaybetmişlerse O zaman nasıl bu şekilde rahatsız edici oluyorlar? Tüm bunları zihninde gerçekleştirmesi için aynı dikkat ve hızla kâğıda yönelme imkânı elde etse ne iyi olurdu, Ama bu mümkün değildi. Bu insan için, zihni böyle arzuyla dolu aceleci bir insan için hislerini kâğıda dökmek ona zarar verir. O kalabalığın bir kısmını dahi kâğıdın sayfalarına dökemez. Ama ne yapmalı? Kendisine inanarak o karmaşıklığın özünü kâğıda dökabilen bir güç gerek. Ve o adam, öylece sabırla oturmuş ve zincirlerinden kurtulmuş gibi saatlerdir yazmaya koyulmuş, durmadan yazıyordu. Tıpkı olgun bir insanın kendi vasiyetnamesi ile meşgul olduğu gibi; Kays, belleğinden ani bir dürtü ile önceki gece işaretlediği yerde kitabın derinliklerinden fırlayıp ürperiyordu, bir yıldırım çarpması gibi baştan ayağa sarsan, öylesine ani ve hızlı bir dürtüydü bu. Bir an hareketlendi ve sonra oraya çivilendi daha sonra –belki- uzun yıllar sonra hiç olan bir yerde, hayretle ve hayranlıkla artık müstehcen bir resmin içinde yok olduğunu hissediyordu; bundan

önce birçok kimse yok olmuştu. Kim bilir? Belki insan kendi yok oluşunu dışarıdan izleyebilir ve kendi ruhunda görünmez yokluğu tanımlayabilirdi?

(Ah... Allah neden düşünce gücümüzü elimizden almıyor?)

Geri döndü. Her zamanki gibi mavi gözleriyle baktı, açık ve içten konuşuyordu (Hiç bilir misin resimlerin ve düşüncelerin beni nasıl ansızın, hayret verici şekilde harekete geçirdiğini, bir anda bir buz sütunundan kırılmış bir parçaya dönüşüyorum, ve yanında oturmuş, oturmuş, oturmuş!? Ah... neden Allah düşünce gücümüzü elimizden almıyor!? Şimdi insanı senin gibi büyüleyen ve cezbeden bu hayallerle ne yapayım!?))

Ama onun bir yüzü var mıydı ki bir göz ve bakışı olsun? Kays nasıl onu düşünebiliyordu; nasıl sadece ona düşündürtebiliyordu? Onu düşünebilmek için ne yapmak gerekiyordu? Bunun için de çaresiz, hayal ve düşünceyi istedi- yani onun bedenini ve varlığını- yok olmanın onun için anlamını...

Sanılar... Sanılar... Sanılar. Bu yok olma arzusunun düşüncesine daha fazla tahammül edemiyordu, en önemlisi ruhu ve düşünceleri önündeki güzellikler yerine en çirkin varsayımlar alabiliyordu; sanı- ondan önce yok olmuş, görmezden gelinmiş düşünceler onu bitkin bırakmış ve deliye çevirmiştir.

(*Ey insan... Güzellik bir vasıftır, bir sıfat, sende vasıf ve sıfat yoktu, sen mana-yı.... Hayır!- sen hayatın kendisisin. Senin nefesin, nefesin, nefeslerin...*)

He yy... Hey! Ömür insandan gizli nasıl da geçip gidiyor seni de kendisiyle nefes almanın cazibesine kaptırıp götürüyor; şimdi ne eziyet, ne işkence, ne ceza. Feryadın yararı olsaydı insanlar en aşağı seviyeye kadar inebilirdi, o düşmanın işe yaraması ümidine sarılarak, ne yazık ki ben mahvoldum... Yitip giden bana yazık. Ben o zamana kadar budalalıkla, serserilikle, avarelikle, işsizlikle, ayyaşlıkla ve fesatlıkla yaşamamıştım, bu çaresizlik yüzünden sonu baştan belli bir ömür geçti. (*sen geldin ve ben kendime dedim ki; yaşasın şansım döndü!*) ”O” şanslı olan kimdi, nereden biliyordu ve ne için; ne zamandan beri geceyi gündüz, gündüzü gece ederek onu bekliyordu?

(... *Tekrar nasıl yapayım, tanımadığım insanın varlığıyla kaplı bu sır kapısını nasıl açayım? Tanıdığım, tanımadığım.*) bir kere, bir kereden fazla söylemişti ona (*Yokluğunda da, doğduğum ilk andan beri evimi sırtıma almış, caddelerde ve sokak başlarında seni aramaya koyulmuşum, zihnimin hangi köşesinden başladığını iyi*

hatırladığım bir yolculukta; sen doğunca derin bir nefes aldım ve kendime dedim ki He yy... Sonunda geldi!) ona aslında senin doğumunla birlikte bir kere daha yaşadığımı söylemedim, art arda gelen ölümlerin arkasından onların her daim bulunmalarıyla benim ömrümün gidişatına bir taş daha döneceklerdir.) söylemedi ve nefesiyle benim kinle kaplı ruhumu açığa çıkardı, ömrümün tam orta yerinde bir kez daha derinden aydınlandım, tekrar bir araya gelene kadar, tekrar birleşelim ve senin parlak yüzünle yenileneyim, ey gözbebeklerinden yaşam perdesini çektiğim güzel. Yine ne uzun yıllardır gözlerimin yolda kaldığını söylemedim; geldin, oturdun ve çiçek açtın; ben pervasızca senin soylu içtenliğiyle senin gülüşüne baktım, benim için gösterdiğin utangaçlığı daha fazla sürdürmüyorsun. Ben senin olgun cesaretini övdüm, sadece gözlerimle, bakışlarımla ve orta yaşlara merdiven dayayan bir adamın bütün gururuyla, gerçek anlamda o geç gelmiş hükümle, kendi mevcudiyetimin anlamında; kendimi senin bakışlarında, senin hayrete geç uğramış gözlerinde tekrar buldum ve yine tanıdım ve bir kez daha

(İnsan) oldum

Hey yy... yaşam, nasıl da ömrün içine girip geçiyor ve son buluyor, seni de kendisiyle götürüyor ve sen delirmiş, korkuya kapılmış bir şekilde aklın ve olgunluğun mükemmelliğine geçiyorsun. Yılların yorgun dönemleri, vücudundan ve bedeninden damla damla kanların dökülmesi gereken kırklı yaşlarda nasır tutmuş deriler ve yaşlanmış vücutlar, kışın sonunda zaman zaman ona dönmek için ortaya çıkan bir çınar gibi ki sen sanki kendi kendine doğuyor zannedersin. Kays için işaret parmağının uzayan tırnağını kesmek eski derinin atılması için yeterliydi... Ne bu nefret şimdi! Bu bilinmeyen nefretten sonra her şeye rağmen bu beden nasıl yalnız aşk ve sevgi ile el ele vermişti? Bu değişimin bedeli- kötü olmak... *Neden böyle hakir ve yok olmak gerek? Acaba Kays'a böyle bir şey mi oldu; vücudunun en zayıf yeri hakikatte en güçlü yerine mi dönüşmüştü? (Sen bana söylemek istemedin; ama ben yapabilirim, yaptım da!)*

Hayır onun insanı anlamak için böyle bir hasleti istediğine inanmak istemiyordu!? Eğer öyle olsaydı itiraf etmesi gerekirdi, evet... İnsan olmayı yalnızca böyle bir yoldan anlayabilirdi. Ama nasıl!?

Âdeti olduğu üzere dönüp baktı; ama görüntüsü yoktu, eğer kadın olsaydı ona inancı artardı utançtan çıldırır ve kızarırdı, su gibi akıp dinmeyen gözyaşları, yanaklarındaki kızarıklık ve yanmalarının üzerine dökülürdü. Ama soğuk bir taş bankın üzerine

oturan adamın yanındaydı, artık bir görüntüsü yoktu ve (*bilmiyorum*) belki yüzünü kaybetmişti ya da yanmış olmalıydı? Kays, artık hiçbir olaya şaşırıyordu, bu sefer de bunun sırrını bilmiyordu, nasıl böyle hayrete uğradığını; bu nasıl bir hayret... ? Hayır, inandığı o muydu?

Nasıl, inandırmış kendini, sabırla pişmiş ve tamamlanmış olan kendine inanmaya, kendi varlığına.

Yaşlı adam başını kaldırıp ayaklandı, sanki o da biraz Kays'ı tanıyordu. İki insanın hep birlikte geçmiş bir ömrü birbirlerini tanıyabilmeleri için mutlaka bir anda ve bir yerde görüşmüş ve tanışmış olmaları gerektiğini nasıl kabullenebilirdi? Hayır, muhakkak öyle değil. Nitekim Kays “o” aslı bulmadan önce onu arayıp sormakla meşguldü. Ayrıca (Gelecekteki ben şimdiki halimde yaşasın) diyebilirdi o da soğuk bir mezarlıkta ve toprak bir tavanda bulutlarla kaplı fakat bildiğimiz buluta da benzemeyen, öylece kendiliğinden inşa edilen, kendisine ait bir çatıda olurdu.

Yaşlı adam yeni kalkmıştı, birinin sürekli ona baktığını kesin olarak biliyordu, gözlerini ondan alamıyor, geri çekemiyordu ve birinin taş bir banka nefretle bıraktığı o bir deste kâğıda dikkat kesildiğine de inanıyordu. Zorlukla eğiliyordu, yerden bir avuç çakıl taşı topluyor ve o bir deste kağıdın üzerine koyuyordu daha sonra uzaklaştı ve Kays'ın uzaklaşma fırsatıyla hemen o arada kendisini üzerinde oturduğu banka doğru attı, hala kâğıtlar bıraktığı yerdeydi. Kays hızlı ve seri olmaya çalışarak kâğıtlara ulaştı, onun yürüyüşündeki adımlarının da bir ahengi vardı, ne yavaş, ne hızlı. Banka geldiğinde tuhaf bir merakla onlara elini uzattı, acaba o adam hala gizlice bakıyor mu diye gayriihtiyari bunu ertelemeye çalışıyordu, elinde bastonu yok muydu? O yaşlı adamın bastonla ya da bastonsuz gitmiş olmasının bir önemi olup olmadığını anlayamıyordu? (Ne bileyim!) insan zihni işte... Hırsla, bir hırsız gibi cildinden kopmuş kâğıt destesini hızlıca alıp yağmurluğunun cebine koydu, yola koyuldu. Şapkası, atkısı, yağmurluğu ve kendisiyle sürüklediği bu bavulundan tuhaf, çaresiz ve yorgun mevcudiyetine gafil avlanıp daha hızlı yürümeye mecali kalmadığını anlayıp hemen hızlıca ve aceleyle kendini o İtalyan kahvesine attı. Yaşlı adamın defterindeki notlarını, altüst olmuş perişan bir insanın merakıyla okudu, onda tuhaf hiç bir şey olmadığını anladı. Kumlu caddenin sonunda durdu ve bir kez daha baktı, üzerine oturduğu o banka baktı. Kalbi bir mezar gibi karanlıktı, ansızın- çocukça- bir mucize olsun istiyordu ve orada tanıdığı bir insanın yüzü o siyah

gövde- yanmış çamlara doğru boşlukta yayıldı, eğer o olsaydı, o bakış, o veda gülüşünü her zaman görürdü...

Kuruntular, kuruntular, kuruntular!

Geri dönüyordu, geri dönüyordu, bitkin bir gerçeklik gibi yola koyuldu ve keşke beni alıkoyan bu bavul benimle olmasaydı diye diliyordu. İşte bu gidiş gelişlerde, sokaklarda, mezarlıkta... Ve şimdi bir kaldırımında kadim taş duvarları yosun kaplamıştı. Ama vardı, İtalyan kahvehanesine yağmurluğunu, atkısını, şapkasını bir köşeye, bir duvarın kenarına bırakıp, gidip oturması gerekiyordu, bir kahve ya da çay söyler, notlarını okumaya başlayıp saatlerini geçirir ve metronun merdivenlerinden çıkarsa diye çaresiz camekânın kenarından ev sahibini beklerdi, mutlaka bu kahvehaneden geçmesi gerekiyordu ve eğer Kays biraz kendindeyse onu görecekti. Bu şekilde caddenin kaldırımındaki bir bankın üzerine oturdu. İtalyan, zayıf ve kır saçlı bir adam kahve fincanını bırakıp elini temiz kül tablasına attı, kahveci, o anda hoşça kalın diyerek son parasını da masanın üzerine getirip bıraktığına inanamıyordu, yine de kül tablasını aldığı anda ne çok sigara içmiş diyordu! Hayır; hayır. Yavaş yavaş kendindeki bu sigara içme hastalığını kabul edecekti. Yalnızca kendini bile bile mahveden bu hastalığı hiç anlayamayacaktı.

Ne garip ve tuhaf bir çaresizlik; yaşlı adamın yazdıkları Kays'ın düşüncelerinde belirenlerdi- bir insanda mevcut olan olgun bir akıl ve dikkatle vasiyetnamesini yazarken olduğu gibi- her nasılsa gerçekçi de değildi. Sadece yıpranmış, birbirinden tamamen ayrılmış kitabın desteleri değil, belki de paramparça yazılmış olan anılarıydı. Uzak devirlerde yazılmış bu defter, hala daha bir düzene girmemiş görünüyordu. Buna rağmen bir zorluk çekmedi, yazıyı okuyabildi. Metinle haşır neşir olmalıydı, çaresizliğin ve perişanlığın işaretlerini, insanoğlunun sırlı kelimelerini, harflerin ardında ve ötesinde gizlenmiş bu eğri büğrü yazılarda sayfalarındaki parçada- parçalarda, ya da bir sayfanın kenarlıklarından bu kadarını anlaması gerekliydi. Çok eski zamanlarda, belki harflerin kelimelere aşına olmadığı zamanlarda zihinden ve ruhtan geçen bu dehşeti ve korkuyu anlatabilmek için bu kelime ve kelimelerin çok küçük kalıplarda sıkışmış olduğunu düşündü. İnsanoğlunun bitmek bilmeyen kendisini anlatma özgürlüğü için dil ve kelimeler en düşük imkânlardandır. O zaman insan, o adam böylece kendini karşılayabilecek kelimelerin arkasına saklanmaktan sonsuza kadar usanmazdı, peki ya kendini açıklamadan önce dengesini kaybetmişse, yine de Kays'ın onu şöyle böyle, yarım

yamalak anlayabilmesi, onun savrulup gidişlerini, bazen derinlere batıp çıktığını, eli ayağına dolaşarak kendi bunaltısından karanlık ruhun derinliklere batmış, mahvolduğunu görebilmesi gerekirdi, Ama... Her halükarda... Perişan, perişan, perişan.

Galiba işte böyle her satıra üç noktayla başlamıştı, kendini gösteriyordu o, perişan ve gizemli adam, yoklukta mahvolmuş, nereden ve hangi kelimedenden başlayacağını bilememişti:

(İnsanlarla yakınlık kurup kaçıyor. Hayır! Böbrek gibi insan yaşamını sürdürüyor. Hayır, bu ibareyle de aktarmak istediğim şeyi açıklayamıyorum.)

Daha sonra uzun gri yağmurluğuna bürünmüş o adam, kendini anlatma isteğiyle sayfanın üçte birinden bir beyaz kâğıt parça kopardı ve o beyaz parçanın dışında kalan sayfada tekrar edilen eğik yazılarla tekrar tekrar çizilmiş bir kuş tasarımı vardı. O, o anlarda zihninden geçen bir yığın yazılmamışlar olduğuna inanabilirdi. Geçişler, geçişler onu alt üst ediyordu. Bazen durgun bazen de gelip geçen resimler ve çivilenmiş gibi hareketsiz anlarda bazı kelimeler kenar boşluklarının sonuna kadar tekrar edilirdi. O tasavvurun ortasında müstehcen bir resim onu titretir, sarsar gibi görünürdü, o öldürücü zamanda kendine gelene kadar yerde kurumuş bir yaprak gibi kalırdı. Belki insanın gönlüyle yaşadığı asırlarda bu daha uzun sürerdi; o zamandan beri kuş resminin ayakları altında şöyle yazılmıştı.

(Nasıl yapabiliyorsun diye sordum!?) ilaveten (...bu ona ilk ve son sorumdu !) son satırdaki son nokta çeşitli kağıtlara yazılmış ikinci bölüme başlamak içindi. Belki günler ya da – en az - saatler geçmiş olmalıydı. Ama o adam hala aynı şekilde derin düşünce ve karmaşalarla kendini açıklamaya çalışıyordu, tekrar başlayınca (... Gerçekten nasıl? Nasıl? Ama... Ama bu gömlek değiştirmek değil ki?) yine üsteleyerek (Ayıp, ayıp, ayıp, ayıplı resimler!) ve yarım sayfanın tamamını bu kısa ibareyle tekrarlayarak doldurup karalıyor ve sonuna (Ayıplı!) kelimesini eklemişti sadece! Şimdi sayfaları başka bir yerde okuması için tersyüz etmesi gerekiyordu. (... Ben nasıl yapamadım, ben nasıl yerine koyamadım, nasıl? Ben nasıl o düşünceden de karmaşık bir bunalıma girdim? Onu öyle kolay düşünemilmeye bile muktedir değildim, değilim. Adamları, kadınları göremiyorum, gördüğümdeyse yalnızca (ceset) görüyorum, gözümdeki ve bakışımındaki bedenler boş ruh, tanıdığım boş ruhlar. O zaman, kadın bana göre onunla –onlarla- arkadaş olmaya güç yetiremediğim sözcü bir bedendir. En iyisi zihnimi sürekli beynimin parçalarını

gagalayan bir kuşla değiştirene kadar benimle olmasıydı, beynim, beynim. Artık o kuşla konuşacak halde değilim, hiç kimseyle konuşacak durumda değilim, beynim yorgun ve ben sersemliyorum, eğer dakikalar süreceksa mantığa aykırı görünebilmesi için doğal olarak şiddetli tepkiler vermeliyim, bir ihtimal başkaları tepkilerimde asabiyet ve delilikten bir belirti bulabilirdi. Her halükarda herkese nazaran işte bu kendimden emin hislerle, şöyle böyle genel yaşantıya yabancılaşmışım. Artık bu karalanmış sayfalar dışında bana hiçbir şeyin garip gelmeyeceğini hissediyorum, sayfalar, sayfalar... İnsanları... Tüm yaratılmış insanları görüyorum, yiyorlar, yiyorlar, yiyorlar ertesi güne tamamen haz alana kadar... Tekrar yiyebilmek, içebilmek için konuşuyorlar, konuşuyorlar, konuşuyorlar, yemek ve içmek ve toplanmak ya da toplanma imkânı hakkında konuşuyorlar, bu imkânlara uğrayan tüm yollar hakkında kendime soruyorum bunca sessizlikle ne olacak?)

Sessizlik.

Bu dünyada Kays'ın sessizliğini derinden anlayan tek bir kişi vardı. Bir kadın, en zarif halleri ve en nazik davranışları ile sessizlikte yolunu bulsun, geç saatlere kadar oradan oraya gitmesin diye gülümseyerek onu kollayabilirdi. Gerçekte her seferinde onun sessizlik kapanında bir çatlak vardı, Kays oradan çıkıp yenilenirdi, bu sefer çok bulut vardı ve hava çok güneşliydi. Tabiatın tüm işveleri, mizacı ve zevkleri yüzünü göstermişti. Adam gerçekten bir çocuğun elini tutmuş gibi yürüdü, artık yarına erişmeye, huysuz ve yaşlı sessizliğine dönene kadar başka bir mucize beklemeye mecali vardı, gözlerindeki kederin, gençlik çılgılığı gibi onu tekrar yakaladığını anladı. Sadece o kadın yapabiliyordu, gerçeği anlamıştı, onu münasip görmüştü onun çıplak ve kusursuz ruhunu görmek için baktı; Kays'ın ta kendisi olan yalnızca oydu, eğer kendisini gösterişe çalışmıyorsa asla yüzünü bakışlarından saklayamazdı; insan gönlünü- kalbini bakışların ışığından korumak için hiç kaçmadan, kaçınmadan kaç mahrem göz tanıyabilir? Ne çok insan gelip gitmiştir, insanın istekleri, hisleri ve arzularına rağmen hayallerini gerçekleştirmeden, böyle bir cömertlikle yaşayanlar Dünyanın en candan, en içten, en istekli ve coşkun hisli gözlerle ona baktı. Ama Kays basiretliydi. (*Kabullenemediğim sarhoşluğum için bana nispeten bir âlemin gözleri kör olmuşsa bile onun bakışı bana yetti*). Kendine itiraf etti, yalnızca onun bakışı, onun bana bakışı, ona ihtiyacım vardı hem de çok! Evet... O benim nasıl kaybettiğimi, ondan nasıl kaybolduğumu bilemediğim hakikatimdir, o katmanda-

ikili katmanlarda mı? O anladı ya yeter; anlaşılması güç gizemlerle beni ruhun dehlizlerinde yüzdüren, sonu olmayan yolculuklarda bile bana bakabilir ve beni anlayabilir sessizlik, sessizlik, sessizlikler artık beni öldürüyor.

Ama şimdi... Başkaları nasıl bilebilir, nasıl anlayabilirler bu sarsıcı sessizliği, sarhoş gibi yürüyen bir adamı, sessizlikte nasıl ansızın titremeye başladığını nasıl bilebilirler, re'se⁶ tutulmuş olmasın?

Ayıp, ayıp, ayıp. Müstehcen bir resim: düş görmemişim, kâbus değil. Bu benim yok ettiğim düşüncem. Kendi düşüncemi, o resmi ve müstehcen fikrini kâğıda kelimelerle işleyebilirim, ama şöyle de bir ihtimal vardı, bu esnada resim kalbimi durdururdu ve benim için kötü huylu bir tümör bezesinde kalan neşter hükmündeki bu notlar, tamamlanamadan kalırdı; mikrop ve bulaşıcı hastalık dolu bir yığın anlayışa katılmam insafli bir hareket olmayacaktı. Bu sebeple defalarca kez ona söyledim; son birkaç sene önce, o müstehcen resmi önüne koydum ve ondan tekrar gözleriyle bakmasını istedim. Bana baktı! Ama... Sadece gözlerini kapadı ve bana yüzünü çevirdi.

(Hiçlik!)

İşte bu; tek söz, başka hiçbir şey değil. Hiç. Tekrar bile etmedi! Belki sadece önemi anlaşılın, daha büyük göstereceğin diye yazının rengini koyulaştırmıştı, beyaz bir kâğıdın ortasında kelimenin rengine karar verdi. Başka başka yazılmış kelimeler, farklı farklı yazım biçimleri olan sayfalar eski püskü yazılar, tertipsiz notlar dağınık yazılmış notların her parçası şüpheye yer bırakmayacak şekilde hızlıca ve tuhaf şekilde bir anda kâğıdın üzerine belirmişti, sanki O adamın o karışıklıkta bir galeyanla duyguları şiddetlendi, yazmama imkânı yoktu. (*Mehâma- Mehâ Mehtâb!*)

Nilüfer!

Kays, ona Nilüfer adını vermişti, kendini buğday ya da dikenli bir çalı sanmıştı. Bir ağaç sapına dolanmış birçok nilüfer gördü, Gövde onu ömrü boyunca kucağında âşıkane tutmuştu, sonuncu kez küçük bir kitapçıkta manasını ona verdi ve onun için caddelerde araba sürerken sesini duyabilecek ve mesajını okuyup kavrayabilecek bir şekilde yüksek sesle okumasını istedi; Kays'ın çok hoşuna giden bir sesle o mesajı okudu. Geç kalmadan sabahleyin adam aynı ses tonuyla günü başlattı. Onun cazibesi

⁶ İnsanın elinin istemsizce titremesine sebep olan bir hastalık (Ç.N)

de bu sestendi. Yıllar, günler ve geceler boyu süren, o kesintisiz bağ; şimdi de (*Aşk insanı, asla yok etmedi*) Kays da ağlamadı. Her zaman böyleydi; gülümsemek gibi, adamı ve tepkilerini anlamak istiyordu. Kays ondan başka neydi, o anda, onun aynısından başka neydi?

Sadece oku, oku!

(*Aşk ismini aşekeden almış..*)

(*Aşeke nedir?*)

(*Oku, sadece oku*)

Senin sesin olduğunu söylemediler, söylemediler senin olduğunu!

(*Aşk ismini aşekeden almış, o bağlarda, dikenlerin arasında yetişir, önce köklerini toprağa sıkıca bağlar, sonra başını kaldırıp kendini bir ağaca dolayıp tüm ağacı sarana kadar aynı şekilde devam eder, öyle çok sarmalar ki ağaçtan eser kalmaz. Su ve hava yoluyla ağaca ulaşan her takviyeyi ağaç kuruyana kadar yağmalar...*)

Durdu. Ses durdu. Müzik, sessizliğin müziği ortaya çıktı.

Kays, yüzünü eğip ona baktığını biliyordu. Aniden bir ayna düşündü. Arabanın aynası gibi onu eğip bükebileceğin ya da kendine bakabileceğin öylesine bir ayna değildi. Galiba o her zaman babasının cebinde taşıdığı küçük bir kare- dikdörtgen aynalardandı. Kays kendini aynada görmediğini biliyordu, her günkü işiydi bu; ama eğer bu defa zihnindeki öldürücü sessizlik izin verirse yüzünü aynada görmek istiyordu. İçinde sadece 11 sayısını hatırladı, bin farklı şekilde gözden geçirdi ama ona senin sesin, sesin bile diyemedi. Kays'ın ona bakmasını beklediğini biliyordu ve onu, onun içini, yüzünün kemiklerine çekilmiş derisini, mümkünse gözbebeklerinde, defalarca bahsettiği arkadaşlarının varlığını görmek istiyordu. Ona baktı, o da bunu istiyordu, adam kalabalık olmamasına rağmen yine gözlerini caddeye dikti, yalnızdı ve kendisi en az bir otomobil kadar hızlı yürüdü. Kays, hayıflanmanın özünü eksiltmeye çalışmaksızın ya da ikinci 11 rakamlı çakının üzerinde durmadan gülümsüyordu.

(*Her zaman rengim solgun muydu acaba; hep solgun muydum?)*

(*Metindeki Arapça kelimeleri anlayamıyorum ve okuyamıyorum*)

Bahaneydi. Ne olursa olsun onu okuması, okumuş olması gerekiyordu. Artık ona oku demiyordu, o okuyordu. Ondan ruhun yüzbinlerce dal ve budağı açığa çıkıyordu, o tazelikten ve canlılıktan... Ve o tertemiz ağaç büyümeye başladı ve olgunlaşmasına yakın, aşk bir köşeden yükseldi, ağaca bir damla su sızmayacak şekilde kendini ona sardı. Zamanla aşk, ağacı öylesine sarar ki ağaçtan eser kalmaz. O zaman ağacın ruhu artık tek başına Allah'ın bahçesinde yerini almayı hak ederdi. Kays arabanın direksiyonu başında tüm kayalık dağların omuzlarının üzerine indiğini hissetmesi gerekmez miydi; neden onu hissetti?! (*Çünkü Dünyanın fani boşluğunda aşk yüküne dayanabilecek hiçbir şey yoktur.*)

Gülüşi, gizemli aldaticılığına karışmıştı, gözbebekleri bazen adamın davranışlarında geziniyordu. Şimdi hatırlıyordu, kendi hatıralarında daha da derinleştirebilirdi ama kaybolmuş bir hissi açığa çıkarmayı erteledi; Evet... Acaba o ahenkli metni nasıl okudu, Kays'ın diline söz verilmedi, söz dile şiir okur mu? Hayır, Kays hala bu işin aslını, önünü, sonunu düşünmeyi istemiyordu. Kendi gözlerinden şüphelenmesi mümkündü, ama onun inandıklarına, hayır. Büyülü, saf bir inkar mı canım?! Hayır! Onun tahminlerine yaklaşmak bile istemedi. Sadece şiddetli bir his Kays'ı bir kereliğine durdurdu, 11 rakamlı bir adet çakının üzerinde. İşte o eski zamanlardan, sessizlikten hoşnut biri, gülüşünün cazibesi sebebiyle bu adı ona layık görmüştür. **Nilüfer!** Adam şimdi ağzının kenarında kuru bir ağıtla ağaç kavramını düşünüp ağlaması gerekir, onun önünde asla, bir yayayı, yoldan geçen birini pervasızca ezmez. Ayrıca nilüfer ve ağaç isminin iki ismi bir araya birleştirme düşüncesine ikna olmadı, kendi adıyla karşılaştırması gerektiğini düşünüyordu o ismin kendi isminin üzerinde olması gerektiğini düşünüyordu. O buraya gelene kadar ben bir kıyıda bitmiş dikiliyordum, suyun çarpıp kendisiyle beni koparıp götürmemesi için. Benim onun üzerinde bir yaşama hakkım vardı. Şehrin zehirli bataklıklarını içtenlikle, bu zehrin şehre yayılışını daha da içten anlatırdı. Eğer hala samimiyetinden ve doğrulundan şüphe etmiyorsa bu onun inanılmaz derecede aşırı samimi birisi olduğundandır. Ama şimdi... Şimdi. Kays kendini çok kırılmalı bir buğday sapında gördü. Temmuzun sonunda sarıdan beyaza dönmesinin ya da parmaklardan ilk önce işaret parmağının kırılma ihtimali nedir?

Ben! Ben! Yüzüm gözüm üzerinde kar, yüzüm gözüm üzerinde kar hissi ve yıllar boyu geçenlerin ayak izleri... Onların geçişlerini düşünmemiştim; çünkü hala her iki gözbebeğinde deli kıvılcımlar çıkan bakış dışında tam anlamıyla kendimi aynada hiç

görmemiştim. Daha sonra bir kez daha ayna düşüncesiyle, aynada ağlamak, aynanın karşısında parçalanmaktan endişelendim. Aynanın karşısına oturdum; aynada kendini tanımayan bir adam gibi parçalandım, kaybolmuş bir adam gibi, bir insan gibi... Bir insan... Bir insan...

Artık tabirleri ve benzetmeleri bıraktı, belki tamamlanmamış teorik cümlesini hiç kastetmeden (*Bir insan..*) diye tekrarladı. Sayfanın sonuna, kenarlıklara kadar süzülmişti. Karışık, dağılmış kelimeler, harfler ve... Harfler öylesine üst üste binmiş ve yığılmışlardı. O özdeki parçaya ve yamaya asla bir cevap bulmak gerekmezdi. Hiçbir tarife yol bırakmaz, artık sanki kâinatın bir anda ve bir noktasında birbirleriyle çarpışana kadar zihninde dönüp duruyorlardı ve çok fazla parçalanıp dağılıyorlardı. Her harf kendi yolunda kendi yalnızlığının yörüngesinde yol alır, sonsuza kadar bekâretini sürdürecekmış gibi yaşamaya başlardı.

(Pardon! İki gün önce burada, bu masada oturup yazan siz değil miydiniz?!

Hayır! Başını kaldırdı Kays, kahveci adam hiç inanmayarak ondan uzaklaştı, kahve fincanını garip bir şekilde eline verdiğinde, tuhaf bir soru sormuş gibi yüzüne baktı. Adam onu baştan ayağa süzdü. Banka oturduğu zaman da ayak bileklerini ve dirseklerini masanın üzerine koymuştu. Masanın arkasından inanılmaz bir şekilde kafenin her yerini dolanıp baştanbaşa süzüp geçti. Belki her zamanki gibi ona fazladan bir şeker getirmesi için elini kaldırabilirdi. Müşterisi olsaydı bu adamın kahveyi daha tatlı içtiğini bilirdi ve hatta Kays, ondan önce bir şeker daha! Diyebilirdi.

Ama Kays birkaç karışık hisle merak içindeydi. Bu orta yaşlı garsonun kafenin kiracısı olduğu hemen anlaşılıyor, onun bütün şüpheli davranışlarını izledi; birincisi, Kays işte bu adamı mezarlıkta görmüştü, bu kafede, hatıralarını yazarken burada oturmuştu, ikincisi hangi sayfaya ne yazmıştı ve üçüncüsü daha erken bulursa onu bulup okuyabilir; özellikle o sondaki notları o yazmış olabilir.

Tertipli ve zayıf kafeci döndüğünde minik paketlerdeki şekeri alıp, küçük tepsinin kenarına bıraktı, Kays, saman renkli iki sayfalı küçük defterinde kafenin isminin ve logosunun bizzat sayfanın başında olması gerektiğine inandı. Benden bir parçaya benzeyen adam buradaydı, belki ansızın kafeciden yazması için bir kâğıt ister; aklında böyle kalmıştı, görüşü ve bakışı da aynıydı, küçük defterin sayfalarına çizgi çekmiş, aynı tarzda da yazmıştı:

Hayır! Hayır ama! Bu dünyada bir hakikat vardır. Evet, gizli ve derin insan ilişkilerinde gerçek bir varlık olmalıdır. Hakikat, evet! Birçok çorak toprak üzerinde, yakıcı çölün göğsü üzerinde koşmak... Bir kez dolanmak... Seraba kadar koşulabilir, seraba kadar, seraba kadar... Sessiz ve açık yürekli olduğundan sarhoş ve utanmadan çölde koşmak; sessizce ve kollarını açmış, kollarını açmış, ellerini açmış, kaybolmuş bir çocuğun gözlerindeki masumiyet gibi; ama... Tufan vaktine de yeter, kumlu bataklıklara da yeter. Çölün derin sessizliğinde ve sakinliğinde hala daha Allah'ın kalbi atmaktadır. O zaman böylesine usulca, böyle sarhoş, usulca, belki onun hakikati ve geniş tahammülü üzerine her zaman, rastgele dolaşılmamalıdır; belki de insanın ilahlık canı üzerinde dolaşamaz, hayır bir insanın bundan önce çok eski zamanlarda (*ayıp*) düşüncesini karıştırmışlar, su ve güneş baştan ayağa berraklaşmıştır; (*Ben insan*) olanın tamamını gösteren ayna için baştan ayağa berraklaşmıştır: seni!...

Ama bu yara, sahi bu yara ne zaman kabuk bağlayacak?

Asla! Yıllanmış bir yaranın asla ilaç kabul etmediğini öğrenmişti, asla, asla! Çöl yaşamında olduğundan, belki o yara- hayrete düşüren kuşlar, ahular, vahşi hayvanlar, o tuzlu sudan içen kaplanlar, şiddetli cehennem soğuğu ile donmadığında bir göl gibidir. Evet azizim, ey kötü zaman günbatımı, eğer inanabilseydi bir yalana, doğamazdı, yalana, yalana...

Sayfanın sonundaki yırtılmış parçadaki ibare yok olmuştu, Kays kafeden kalkıp çıktığını düşündü, kafeci adama sordu, sizce yine adamın kafasına esip buraya gelecek mi? Şüphesiz cevap olarak tahmin edemeyeceği şekilde isyan edecekti. Kays o zaman eski bavulunu kafenin girişinden çıkardı, gülümsedi (teşekkür ederim) diyerek yine kaldırımında, aynı kaldırımında oturmuş onu tanıdı. Caddenin köşesindeki kafeye kaldırım arasında bir telefon kulübesi, ondan sonra bir manav ile 200 adımlık bir mesafe vardı. Hava sürekli değişiyordu. Bir soğuk oluyordu bir sıcak; sıcak oluyor biraz sonra soğuyordu; belki bu yüzden Kays da değişip duruyordu. Yorgundu. Yağmurluğunun astarı bile ağır geliyordu, ayakkabıları hafif değildi, atkısını boynuna dolamıştı, yarım kalmış sigara ve o bavul; uyumadığı ya da az uyuduğu bir gece ile yaklaşık 11 saatte geldiği uzun yolculuktan geldiği yol, her gece gibi bu da bütün gecelerin en kötüsüydü. (*Ev sahibim...*) olsaydı şefkatli bir misafirperver olurdu, yoktu, nasıl yoktu, duvarın kenarından ve kaldırımdan kurtarmak için bıkkınlığını, yorgunluktan yürüme hissini unutan ayaklarını ve

adımlarını takip ederek onu nasıl bulamadı. Öğleden önce gece treninden inmişti. Taksiye binip adresi söyleyip oturacak kadar güç toplamıştı.- Öyle yorgundu ki taksiden inmek istemiyordu- ama çaresiz indi 5,5,5 numaralı küçük misafir odasının olması ümidiyle, oraya yığılacaktı, katlanır eski yatağın üzerine- belki 20 saat- ama olmadı, oda yoktu, nasıl olmalıydı? Kays ona haber vermeden gelmişti, ondan sonra kaldırımlara, yosun kaplı taş duvarların kenarına, rutubetli havaya sürüklenmişti.

İnsan nasıl hisseder!? Ben kendimi, yağmurluğumu, atkımı, bavulumu yüklendiğimde, bilmediğim bu yeri, sadece bir ihtimal dinlenmek için bu yerin varlığını nasıl hissettim? Ben nasıl hissettim zihnimin dal dal olduğunu? Her dalında, onu arayıp sormakla varım, o yokluğun ve bulamamanın arayışında esirim, esirim, esirim...

Evet... İnsan zihninde yaşıyor, zihninde ölüyor, Kays yalnız zihninde var.

Beynim... Ah beynim. Oturmam gerekiyor. Beynim tüm vücuduma akıyor ve tüm vücudum pervasızca yorgun. Ölüm yorgunluğu. Ölüm bu beynin oluklarına ne kadar yığılmış; ne çok! Ben parça parça hepsine nasıl açıklayabilirim? Düşünce silsilesi... Bu düşünce silsilesi beni deli edip buhrana sürüklüyor. Kim evrensel hızla uyumlu bir beyne el atabilir? Ben yorgunum, bıkkın. Artık on bir bin yaşında bir yorgun olduğumu söyleyebilirim... Kozadan çıktığımı hissediyorum, elime bir asa almak istiyorum, çünkü ayaklandığımda çaresiz ona dizlerimle tutunmam gerek. Oturmak istiyorum; ama nereye? Burası kimsesiz bir kaldırım kenarına oturmak için uygun görünmüyor. Her iş ve davranışın kendine göre bir yeri, yordamı var. Kesinlikle kimseyi kaldırımın kenarına oturmak konusunda uyarmamışlardır; ama biraz daha kalırsa, burada oturduğunu ya da bu muhitin bir dairesinden olduğu düşünülecekti. Genellikle yabancı birini görmekten çekinilir ve o yabancı kişi bunun nedenini anlayamazdı; ama bu benim için geçerli değil, çünkü ben defalarca bu caddedeki 5,5,5 numaralı eve gidip gelmiştim. köşe başındaki kafeci beni güzelce ağırlamış ve beni tanımişti. Bavul, yağmurluk, atkı ve gözlerimin, yüzümün derinliklerine yerleşen yorgunluk, gerçekten var olduğumun bizzat açık bir delilidir. Yabancı bir misafirim, yoldan yeni gelmiş bir misafir, çok yorgun ve Asif adında bir arkadaşımın evin kapısında çaresiz kalmıştım. İsmi plakasının üzerine yazmıştı, 2. Katta kuzey tarafındaki oda. İşte pasaportum... İsteksiz elini paltosunun cebine attı ve cebinin astarından pasaporta dikkatlice dokundu. Pasaportun cebinden düşmeyeceğine inanıyordu, düşmedi, çünkü ceplerinden birinde fermuar vardı ve fermuar devamlı

kapalıydı. Her ihtimale karşı, aklı kalmasın diye. Artık oturmalıydı, bir yer bulup oturmalıydı. Kaldırımından biraz yüksek bir yerde dört ayaklı bir hayvan gibi görünmesin diye çaresiz dizlerini tutup oturdu. Baskın baba oturdu; aslan gibi etrafını sarmak istedi. Uzun bir zaman oturup ona baktı. Ama Kays... Ona uzun süre bakıp yanında duramadı. Ayak bileklerinde bir sorun vardı, üzerine bir de dizlerinin üzerinde, eklem yerlerinde açıkça görünen küçük küçük sıyrıklar vardı. Artık çaresiz evlerden birinin girişinde bulunan dışarıdaki tahta eşiğin kenarına oturdu. Bu, diğer tahta eşiklerden daha yüksekti; belki eski yapımdır. Ama süslü tavan darbeleri de vardı. Muhtemelen ya da nispeten muhafazakâr bir aile olabiliyorlardı. Ne yapsın? Çaresizdi ve bu eskimiş bavulu duvara doğru sürükledi, baş belası yağmurluğu bavulun üzerine fırlattı, atkısını da dolayıp, yağmurluğunun üzerine bıraktı, sigarasını ve çakmağını çıkarmak için elini cebine attı. Alışmak, hastalık alışkanlığına alışmak. Ağzı acı ve kuruydu. Sigara içmeye hiç isteği ve iştahı yoktu. Yine de sadece bu işi yapabildiğini hissetti, kesinlikle bunu yerine getirmeliydi, sigarayı yaktı ve içti. Dilinin ve bıyıklarının üstündeki rengi, burun deliklerinin altına yerleşmiş o iki renkli görüntüyü hayal edebiliyordu. Bir kahve lekesi rengi. Bu yüzden sigara çekmenin bir anlamı yoktu, sadece bir nevi kendisi ile inatlaşıyordu, normal alışkanlığıyla bile inatlaşıyordu. Kays'ın yokluğunda Babasının ciğerleri iltihaplanmıştı bu sebeple koltuk altını delip ciğerlerinde toplanan fazla suyu iğnelerle boşalttılar⁷, buna rağmen... İnsanın en garip huyu, sonucunun kötü ve faydasız olacağını bildiği halde yine defalarca onu yapmasıdır. Her bir insan, bilerek ya da bilmeyerek kendiyi mücadele ederek ve inatlaşarak ömrünü geçirir ve insanın kendine yaptığı, kesinlikle başkalarının yaptığından daha yıkıcıdır. Kays, gece uyanıklığının insanın ömrünü daha da azalttığını bilirdi, gece içtiği sigaranın verdiği zarar bunu ikiye katlardı, ama... O haldeyken nasıl aklına uyabilirdi?

Ben varım, ben neyim? Beynim... Beynim... O saman rengi defterin içini kazımak için bir çeşit merak hastalığı beynimi ateşe veriyor, kazımak, kazımak, kazımak. İnsanın bunalımın pençesinde kendi cenazesinin arayışında mezar kazması gibi; kendi cenazesini teşhis etmeye çalışırken hangi darbeyle, nasıl teslim olduğunun idrak ve anlayışıyla hareket ediyordu. Acaba onu kendinde hissettiği bu acı his miydi, sersemleşmiş bir rüyada onu alıp eliyle leğen kemiğinin dibine kadar sokan bir hançer izi olabilir miydi; leğen kemiğinin arkasında? Teşhis etti, evet... Bir

⁷ Akciğer biyopsisi denilen bir tedavi yöntemi (Ç.N)

hançer bıçağının korkunç hissini, kendi mezarını kazan adamın hazin azmi ve mücadelesi, bu defterin yıpranmış ve iç içe geçmiş sayfalarında, mezar yazısı... Bu hastalıklı merak ve melankoliyle. Bir adama bir kadının dilinden tırnak içinde bin bir çeşit nameler ve lafızlarla tatlı ibareler anlatır Buhara- Mehâma – melmel- Natanail (Allah vergisi) adlarını vermiştir; mükemmel ve dolgun ibareler; (*Benim ruhum, senden aldığı kadar hiçbir yerden kuvvet almış mıdır?*) ya da (*sen kıymetlisin, en kıymetlisin*) veya (*sensiz benim bir anlamım yok çünkü sensiz ben bir hiçim*) en iyisi şudur (*vücudumun zerrelere, vücudumun tüm zerresi sende doğuyor; o zaman ben sensiz nasıl... Benim hıçkırıklarımı duymuyor musun? Gözyaşlarımı görmüyor musun?!*) ama... Açıktır, adamın bu safsatalara ikna olmadığı açıktır, inanmamıştır. Kendi kendine gediğin aralandığını söyledi. Söylenerek itiraf etti. Uzaklık, kıtadan kıtaya olan bu uzaklık ve zaman... Senin yüzünün önünde asılı kalmış ağır bir taş terazi gibi; bu yalnızlık... Yalnızlık ve hem-dilsizlik, hem-dilsiz. (*Ben hem dilsizim, hem de dilsiz değilim. Ondan başka hiç kimse dilini anlamadı, anladı. Ama sır dilini, sır dilini kim anladı? Ama sırrın sözü yoktur, ne açıklayacak? O da bu ayan beyan zamanda büyük aşk sırrından nasıl söz edebilir?!*) burada, adamın kendine yazdığı mektuptaki söylenenlerden sonra, geç kaldığını hissetti. Dikkat kesildi. Ondan sonra kendisine sordu (*sen burada ne yapıyorsun? Bu dünyaya nasıl ve niçin savrulmuşsun ve neyi arıyorsun?*) bu sorudan kendini alamadı, olmadı galiba, ruhun ölümüne şahitlik etmeden önce bedenen ölmem mümkün değil miydi, kendime mi inanayım? Biraz daha sabredebilir miyim? Eyüp gibi yaşamak; hayır bu ömür bakiyesini, bu utancı, böyle karanlık yaralarla yaraşır göstererek affetmek uygun değildir! Neyi arıyorsun, neyi?" tahammül etmek, bunu biliyordu... Ama hangi esasla, hangi fitratla? Hayır, artık, hayır! Felsefe işe yaramıyor, hayır yedili muallakâtdan ⁸ Kays bin Hucr-i Kindi⁹ şiiri de değil, bedevi şiiri. İşte bu ölüm olay olmuştur; aslında ölüm İmrul Kays'a hediye edilmişti. Boşluk aşkın yerini alınca, boşluk onu ya nefretle ya da ölümlle doldurabilir; bazen her ikisiyle de. Ama senin zevkine ve övgüne layık, takdire şayan eski bir yaşamsal övgü ayini gibi pınarlardan akan saf bir sudan nasıl nefret edebilirim. Hayır, ben suya bulanmam; ben övgü ayinini onunla beraber yerine getirdim. Hayattan kastım, onun benim için hayat olması Natanayil- Mehâma; ve şimdi ölüm, ölüm ve nefret, o cömert elin bana takdim etmiş olduğu bir ödüdür; hediye, bir teklif değil! Acımasızca yok oldum!

⁸ Beğenildiği için herkesin görebileceği bir yere asılan, sergilenen şiirler

⁹ Câhiliye Devrinin meşhur Arap şairi.

Acımasız ve düşüncesiz. Hem de ne düşüncesizlik. Çünkü kadın hiçbir adımını düşüncesiz atmaz. Bilmiyorum. Bir insan... Hoşgörü ve aşk... Ziyadesiyle bedbaht ve güçlü topraklara parça parça serpmeli. Benim vatanımın toprağına... Yaşlandığımı sadece ben görmüştüm. Birdenbire. Bilinmeyen bir yükseklikten nazikçe aşağı düşer gibi. Nadir insanların zihninde ve yaşamında gerçekleşen bir olaydır. Anlık bir zaman, anlık bir girdap. Herkesten koptuğum zaman ve şimdi... Ben - kaybolan adam- 'Amir Kays'ın şiirinden bir şiir söyleyerek:

(Günüm başkalarının günü gibi geçiyor;

Ama gece bastırınca anılarım beni perişan ediyor, nasıl bir ıstırap!

Gündüzleri başımdan atıyorum ama...

Geceleri acıyla bir oluyorum

Hakikatte aşk kalbimizde kalıcı bir şekilde yer tutmuş; parmakların ele bağlandığı gibi?)

Cehennem, ne cehennemdir gece. Biliyorum, biliyorum, gecenin cennetini de ondan öğrenmiştim. Şu cehennemim yanında ne cennetti. İstırapı da biliyorum, yalnız tek bir taraftan değil. Yetmiş yedi taraftan. Garip bir cehennem!

Etrafında neler olup bittiğini ya da kimin yakınına oturduğunu anlamak için sayfaların yazılarından başını kaldırıp bakmadı, belki bir ayağı duvarın dibinde olan o köpek, onu ve bakışını kendisinde olduğunu anlıyordu. Gövdesini aşağıya, sonuna kadar çekip dikkatle, hassaten odaklandı, midesini boşalttı ve kendisini sakinleştirdi. Bakışlarını aşağı çevirdi ve gözkapaklarını kapattı; belki de gözkapığı, kendisini kapatmıştır ve kafasının kenarı, kendisini duvara yaslamıştır; belki diğer eli o saman renkli defteri tutan elden almış, kendi kendini kol ve bedenden kurtarıp şimdi yağmurluğun ve atkının üzerinden bavulun üzerine doğru aşağı süzölmüştür; öteki el... Nasıl bir durumdan kurtulduğunu Allah bilir? Onu bedenden, bu yorgunluk ayırdı, hissiz bir inleyiş gibi o yorgunluktan süzöldü. Zihninin bir kısmı sis ve dumanın yedi perdesinin ardında, dumanın ardında doğru- loş bir ışık olduğunu hissediyordu. Hiçbir yeri olmadığını ve var olduğunu da aynı anda teşhis etti; utanç hissiydi! Belki bu son cümleyi bu defterden okumuş olmalı, yine de gözlüğü gözüne ne zaman taktığını ve utanç kelimesine kadar nasıl geldiğini hatırlamıyordu

İnsan, ölümünden önce de belki bir anda büyük bir his tutulmasına... Hatta aynı endişeye kapılmıştır. Ben yalnızca çok uzak ve sisle kaplı bir mesafeden onu tanıdığımı hissediyorum, utanç verici bir his, utancımın boynuz çıkmış olmasın sakın, ; evet, boynuz. Neden, neden. Dilimi yutmuş olmalıyım; evet böyle hissediyorum. Kays buna hiç şaşırıyor, istemsizce ellerini yukarı kaldırıyor, kapalı göz kapaklarının üzerinden alnına dokunuyor. Görünüşte değil belki ama hakikatte bizzat alnının üzerinde boynuzları görüyor. Yine de kendini alaya almayı müstahak gördüğü aşıkâr. Görmediğim bütün insanlar beni görüyor ve bana bakıyorlar; alay... Küçük görme, belki de acıma! Ne kötü, ne berbat!

Burada, bu şehirde o, bir yabancısıdır, aykırı biri. O halde bir yabancının boynuz çıkarması insanlara şaşırıcı gelmemelidir. Sadece onların sebeplerini bilmezler; yalnız kendi sebeplerini bilirler, maalesef biri onun şaşırmasına neden olmuştur, dudaklarının kenarındaki bal gülüşü, bakışı ve dilinden başka, benden daha yüksek ve makbul bir şey görmedi benden, benden, benden. Olmadığını sanıyordu! Ben küçük görülmeyi hak etmiyorum. Ben- pervasızca konuşuyorum- kültür seviyeme gelince takdire şayandır. Ama şimdi başkalarının bakışlarından kaçınmalıyım, %1'ini bile tanımadığım başkalarından. Ben sonunda kaybettiğimi kabullendiğim bir kumar sırasında değildim ki! Hayır, insan kendi ruhunu kumar sırasına terk etmez. İşte bu, eğer ruhumun aldatıldığını hissetseydim, artık hiç tedavi kabul etmezdim. Sadece kendimden kurtulmak istiyorum; kendimden... Kurtulmak için, bunun için hangi esas hallere gözlerimi kapatmışım. Ben her ne olmuşsam, tamamlanmışım; neyi erzak yapıp saklamam gerekiyor; ne için? Zor günler için mi? Hangi zor günler için? Göğsüme yerleşen bu kin de nerden çıktı? Bu hangi bilmediğim ocakta yanan kızgın alevdir? Fikrimce o atın ayağına çakılan nal cinsinden bir demir parçasıdır. 11 bin alev almış kıvılcım, bedenimin 11 bin deliğine kendiliğinden yerleşmiş ve şimdi kendimi yaktığım aydınlık bir çölüm Golidag¹⁰, Golidag, gökyüzünün altında, zemheri dökülen Golidag; zemheri. Artık o güneşin ardında kalan geniş kızıl şafaklar ve o gün batımı bütün bir çölün üzerine yağıyor. Hayır, bu güneş, hayır artık bu gördüğüm güneş, yalan değildi. O zaman o mevsim boyunca güneş ve buz tutmuş bulutlar nasıl duruyorlar, ansızın, birdenbire. Ansızın benim Leylâm!

Bu yüzden herkesin arkasında kalacağım, değil mi?!

¹⁰ گليداغ İran'da bir köydür (Ç.N)

- Nasıl, nasıl... Ama, ama herkes ilkin bizzat birinin arkasında olması gerekmez mi? Gerekir mi?!

Hayır, bu zarif nükte, muhtemelen çok önemli ve gerekli değildi, geçici, öylesine bir fikirdi. Düşündü, başka bir rolle kendine olan inancını fazlasıyla sağlamlaştırırdı, başka bir rolle. Ne kolay! İnsanoğlu sayı-lı kitap gibi, gerektiğinde ondan bir sayfa çıkartırsın, geri kalanını düşünürsün onu başka bir yerde anlamaya çalışırsın; sayıların dili yoktur, neden dilin sayısı olsun ki? İfadeyi akıcılaştırma çalışması ve bunların kayda değer aktarımları- kadınlar yıllar yılı ya dilsizdi ya da başka bir dil kullanıyorlardı. Kadınların birbirlerini her gördüklerinde ve duyduklarında fısıldayışının merkezinde kendiliğinden bir nefret açığa çıkar, onlar gecikmiş âdetin anlaşılması güç birkaç kadınlık duygusu dışında başka bir duygu üzerinde durmaz. Özgürlük! Kirli kadın! Muhterem! O zaman bunların hepsi boşa kürek sallamak oldu. Açık ironilerle ve dedikodu halkasına dolanmış düşünce çıkrıklarında dolanan nasıl bir nefrettir. Şimdi artık onların, olmayacak tüm söylentileri bırakıp şükredip senin kendi yaşamını ve geleceğini düşünmen gerek kız kardeşçğim! Birincisi (senin hala ona sözün geçiyor!) ikincisi (yaşın gittikçe artacak) iki- üç kelime daha (30 yaşını geçen kız...) sözünü yarım bırakarak şefkatle ona dokunup sarıldı... Kays'ı, o dönüştüğü billur parçayı gördü, büyülü kadınların arasında oyuncak bir Macbeth¹¹ (babası da artık ömrünün sonlarına yaklaşmış, Allah ona yüzyıl daha versin, ama...)

Hayır! Kays asla masum değildi; ama kendisini bir an onun dışında gözlerinin bütününde saf bakışlar buldu, ona baktı. Başka birini öldürmek kolay olmamalıydı. Başkasını kurban etmek, yüz kat yabancıyı bile, asla kolay değildir. Kays, hangi putun eteğine kurban verilecek?

(Zamanla volta atıp gidecek talihsiz adam!)

(Bulantı- bulantı-bulantı)

Bu kelime sayfanın geri kalanında bir nokta bile boş yer kalmayacak şekilde sayfanın beyaz kısmını tekrar kapladı. Görünüşe göre bulantı kelimesi bir açıdan, sise karışmış adam için yokluk kelimesi kadar önemliydi. Az bir farkla, o da şu; yokluk sadece bir kere resmedilmiş gibi ve görünüşe göre kalem yüzlerce kez harflerin

¹¹ William Shakespeare'in üç cadının görünümüyle başlayan oyunu (Ç.N)

üzerinden gidip geri dönmüştür, ama bulantı küçüklü büyüklü, farklı farklı şekilde defalarca yazılmıştır, kibar bir izleyiciye ortaya saçılan ekşi kusmuğu hatırlatır.

Eski defter, Kays, atkı, yağmurluk ve de gevşek, dayanıksız bavulu. Eğer dizlerinde biraz derman kaldıysa tekrar kalkıp yola koyulması gerek. Bulantı hissinin açlıktan ve gün boyu üst üste içtiği kahveden kaynaklandığını Kays iyi biliyordu. Ağır ağır, duvarın köşesine bakmamaya çalışarak yavaş yavaş yerinden kalktı. Köpek dışkısını da düşünüyor olabilirdi. Ama ilk kez elinde bir bastonla düşünüyordu. Üstelik içinde fazla eşyası olmayan elini kolunu bağlayan bir de bavulu vardı. Ama nereye gidiyordu? Yine kafeye mi? Ne yapalım? Oturmak için bir bahanesi olmalı, başka bir şey değil. O hiçbir şeye ihtiyaç duymaz. Mantarlı Pizza ve... Makarna. Hayır; Allah arttırsın. Köydeki hamuru ve pişmemiş ekmeği tandıra koyup çıkarmak kolay değildi, annem ekmeği kenara koyup derdi ki (Allah arttırsın.) Kays... Sadece yorgundu. Zihninin, ruhunun ve bütün bedenininin sığılaştığını hissediyordu; sığılaşma... Erime. Evet, ömrün erimesi, sanki onu görüyor ve ona dokunuyordu. Kısa... Kısa... Ömrün kısalması. İnsanın kendi tükenmişliğini ve sığılaştığını hissettiği o anlar nadir anlardandır. Yaşlanmak, eriyip gitmek. Tanımı tam da bu olabilir. Kafeci sordu (Kahveyi tazeleyeyim mi?) soğumuştur. Kays sadece (Çay... Lütfen!) diyebilirdi ve başını aşağı indirdi. Sayfalar yine karalandı, yazı ve onun marazi merakı yutuldu. Ama başı sürekli dönüyordu. Gözlerini kapadı ve yüksek ayaklı küçük sandalyenin arkasına bir tekme attı. Bırak biraz sakinleşsin, sakinleşsin, gerçi sandalyenin arkası küçüktü, bak sonra gidip baştan aşağı camlı duvara kafa atmasın. Bir an, sadece huzurlu bir an. Bundan önce yaralarının ötesinde, zihninin rüya ön gösteriminde olduğu gibi buğulu yeşil bir ova inşa etmeye çalışıyordu, ona bakıyordu, diğer tarafta geceyi aydınlatan şekilde yaptığı berrak ırmağa doğru adım atıyordu. Şimdi bir anısı vardı; ondan kanıt getirebileceği küçük bir anı, onun kanıtı, (sıcak havayı ve hoş kokulu nefesi hayal et, can kırıntım ve yaşama takatim de oydu.). Ama bir tarafta sisli mezarlıkta kaybolmuş acı sözlü, ölüm yüklü adam, diğer tarafta ev ahalisiyle 2.katın ortasında ahşap bir kanepede yaşayan yaşlı bir adam, tükenmiş hayal gücüne engel- insanlığa ilişkin Kays döküntüsü onu iyi oyulmuş bir kristal parçası olarak görüyordu. Şimdi zihninde onu görmek için azalan ömrüne ihtiyacı vardı. Kays'ın geçirdiği bu durumlar, kucak kucağa hayallerden ergenlik hâllenmesinin perişanlığı, divanelikten bir perde, peçeler, fısıltılar, kumaş iplikler

içinde zihnini allak bullak ediyordu. Orada, Kays'ın zihin evinde avuç içi kadar küçük, cıvık bir banyo, cıvık ve kaygan. Banyonun buharından Macbeth'in büyüdü kadın hayaletini görüyordu, kınalı, boyalı kılları, şahane örülü saçları, gölgelerin içinden geçiyordu. Oturup kalkarken de sesleri her sesi yutuyor, kahkahaları Macbeth'in beynini tırmalıyordu- o büyücü kadınlar bilip bilmeden adamın beynine onun kaderini yazdılar. Hayâsızlıklarını, gözlerine gizledikleri utanmazlıklarını Kays'ın gözüne sokuyorlardı. Dişleri- kahkahayla dişleri görüldüğünde – güzel renkli bir sabunla cilve yapıyorlardı, içeride duvara yapışık buğulanmış aynada çirkin ve soluk kadın, kendisinin 440 yıllık suretine inanamıyordu! Ayna, altın kaplı çinilerden daha büyük gösteriyordu sanki, el ayası ve dirseğiyle aynadan buharı siliyordu, boynunun aşağısındaki iman tahtası açıkça görünüyordu. Onları tanıyormuş gibi Çenesindeki kırıksıklıklara, boynundan aşağıya bakıyordu. Küçücüklerdi, yaşlandılar. Galiz buhar boşluğunda, hala konuşup sorgulamaya devam ediyordu; Ama Fehime Hanımın söyledikleri yeğeni hakkındaydı; öfke, muhalefet, kıskançlık, arzu dolu (Sen de 30 yaşına gireceksin; bırak, başında biri olmalı, en azından sana elini kaldırmayacak biri!) daha sonra banyonun girişine ayağını attı kırmızı renkli bornozu sallana sallana üzerine aldı, zihnini tamamen işe ve öğleden sonraki toplantıya verdi. Bir kez daha telefonla Bitacan'ın söylediklerini aklında tutsun diye, Erdida'nın da duyacağı şekilde tekrar etmesi gerekiyordu. Daracık banyo, hala buharla kaplıydı, su borusunda da kıl topakları kir tutmuştu; ama kadınlar o son anda, tereddütlerinin sonunda en küçük kızını defetmeye karar verdiler, delille, ispat aramayla uğraştıklarından su borusunun patladığını fark etmediler. Su yükseldi, hamamın başından avluya döküldü, birbirine karışmış irin, kan, sıvı sabun ve çamaşır deterjanından bir sıvı avlunun yarısını kaplamıştı. Fehime de hamamdan çıktığında elini aceleyle telefona attı, anlamadığı sadece avlunun su ve köpükle dolup taşıdığı değil, belki iki adım attıktan sonra bornozunun yukarısının kenarda durduğunu ve aşağısının da neden odanın hafif çatlamış pencere camının sırtında görmüş olduğunu da anlayamadı. Telefonda olduğu zaman tüm zihnini, söz sahibi olduğu zaman kavramıyla, saç kurutucusu, makyaj hakkında telefonda konuşulması gerekenleri uzatabilirdi. Önce giriş kattaki odalara göz gezdirdi. Ahizeyi telefon cihazının üzerinde görünce komodinin başına koştu, saç kurutma makinesini alıp merdivenleri ikişer ikişer çıktı, telefon çaldı. Fehime, koridorların merdivenlerinden geçiyordu, telefona ihtiyacı olur diye aşağı dönüp Erdida duysun ve kendisini

açıklayıp, anlattıktan sonra evden çıkabilsin diye orada konuştu. Yanılmadı, telefonunu istedi. Aynı kişi olmalıydı: Bitacan!

O buhar ve bunaltıcı sıcaklıkta, bir perdenin ardındaki ay tutulmasında kadınlar, bir adamın her dilde alın yazısını yazarlar, Kays (O) nu aralarında görmek istemiyordu. Nilüfer ses ve sözcüklerin, kinayelerin, tehditlerin, serzenişlerin ve teşviklerin muhatabı ve sorumlusudur, o zaman şüphesiz onların arasındadır; ama Kays onu bu safi bedenlerin arasında görmek istemiyordu; çünkü bu kalabalık gruplar aklına yalnızca Macbeth'in karşısında duran aynada alın yazısını gösteren o büyülü ve efsunlu cadıları getiriyordu. Hayır, o... O Nilüfer mi ya da inciler mi ya da Şehrazat mı ya da kadınların arasında sizin ona verebileceğiniz en güzel ismin sahibi, ama Kays onu gözünün önüne getirmek istemiyordu. Macbeth'in kadınları neden öldürmediğini anlamıyordu, çıplak kadınları, o büyücüleri. Bilmiyordu. Ama Kays acı çekiyordu. Onun zihninde hafif kılıçlar, yaşlı ve kısa boylu çıplak hoş sesli bir samuray beliriyor ve kılıçları birbirinden geçiriyordu. Onlar Kays'ın hikâyesini araştırırken zihninin tüm bölgelerini inceliyordu, o keskin kılıçlar deliye dönmüş kan dökücü çıplak büyücüleri, o sihirbazları alt etmiştir. Ama Kays'ın hikâyesi... Hayır! Kays, tüm nefret ve bıkkınlığına rağmen binlerce yıllık ömründe öldürmeyi ve kan dökmeyi hiç düşünmemişti. O zaman nerden çıktı şimdi bu ihtimal, bu isteği zihninde sağlamlaştırabilirdi, zaman zaman o kılıçların şakırtılarını duyuyordu, kan dökten o iki aleti zihninin neresine koyabilirdi? İnsanlık nedir? Nereden nereye...? Bak! Kılıçlar buharla kaplı saroci¹² bir odanın daracık boşluğu hamama dönüştü, duvarında ve çatısında kadın resimleri- büyücü cadılar Macbeth'in en koyu kanını yüzlerine sürdüler; cadı, kadınların kanıyla düğümlemiş bir damardan hamam girişine yolu açtı. Âdet lekelerinden kalanlar, kirli sular köpüğün üzerine çıktı, köpük, avluyu yarı yarıya kaplamıştı, kontrolü elinden bırakan Kays, kendini tanıyamıyordu, kim olduğunu bilemiyordu? Ne olduğunu? Acaba o, 4-5 yaşında taş sapanla tek dallı bir çöl ağacından bir kuşu vurmuş ve hala daha o masumane cinayetin vicdanını taşıyan Kays değil miydi?! Ya... Bu ta kendisi, Kays! Macbeth'den daha zalim; zira o büyücü kadınları öldürmemişti, ama Kays korkusuz hikâyesini, iki kılıcın kabzalarının ihtiyatına bırakmış buhar ve sıcaktan dar ve kapalı bir boşlukta dolaşan bir sisin içinden öylesine kederle çıkmış ki kendisi de

¹² İran mimarisinde suya dayanıklı geleneksel bir harçtır, altıya dört oranında karıştırılan kil ve kalkerden sert bir karışımla elde edilir. (Ç.N)

görmek için korkudan göz kapaklarını kapattığından göremedi, kimim ben?
Neyim ben? İnsan!

(Çıkıp ona bir battaniye getirmeme izin vermedi)

Söyler söylemez Erdida, battaniyeyle koridorun ağzından dışarı koşturdu ve doğruca hamamın önüne, kızların yürüyebilmeleri için her iki kolundan tuttuğu Can bacının yanına geldi. Çünkü Can bacı cerrahi ameliyattan sonra hala ameliyat ağrısı çekiyordu, çaresiz, ihtiyatsızca yürüyordu. Erdida, Can bacının omuzlarına battaniyeyi fırlattı, omuzlarına doladı. Sol elinin ayasını da eline aldı ve tüm dikkatini koridor yönüne verdi, semaverin kaynamaktan dile geldiği oturma odasında- ortalıkta bornozu olmayan kızlar, kendilerini örtmeye çalıştılar, koridorun girişine ayaklarını sürüp merdivenleri ikişer ikişer çıktılar. Limoni renkli içlikleriyle dışarıdan gelen, sanduka perdesinin arkasına yürüyen Fehime ile göz göze geldiler, kendisine elbise seçmek için ışığı açtılar.

Saçları kurutma vakti geldiğinde Fezze saç kurutucusunu diğerinin elinden kapıp Koridora doğru, banyo aynasının karşısında durup gittikçe seyrekleşen saçlarını kuruttu ve perdenin bir tarafından Fehime'ye seslendi (Düğün için henüz erken canım ablacığım, kuaföre gidelim, hepimiz saçlarımızı şarap rengiyle yenileyelim!) sesi bir erkek gibi gür çıkıyordu. Fehime aynı anda alaycı ve acımasız kişiliğiyle hazır bir cevap verdi, ama şimdi o, evin esas mevzusu, pencerenin yanında durmuş, avlunun yarısını örtmüş kanlı bir tabakadan gün batımını seyrediyordu. Gözyaşlarının, gözlerinin içinde kat be kat sıralandığını tasavvur edebiliyordu. Çünkü gün batımında güneş her zamankinden daha kıızıdır, kesinlikle o yalnız odada, kafasında sürekli düşündüğü şey budur, Senemar da ahşap yatağında geceyi bekliyor, onun tek görevi, yabancı radyo frekanslarına kulak kesilip tamir etmektir. Hiç kimse o adamın – babanın- ne düşündüğünü bilmiyordu. Belki en küçük meraklı çocuğu- onun Nilünay'ının - bir fikri olabilirdi; bu sebeple saç kurutucusunu bırakıp, dağınık ve nemli saçlarla aşağı iner, küçük bir tepsiyle- çaydanlık, şekerlik ve çay bardağıyla- yukarı çıkar, yukarı banyoda kendini aynanın karşısında bulana kadar şimdi yan yana, dip dibe olan Fehime ve Fezze'nin söylediklerini yapardı. Yukarı çıkar, kapıyı sessizce aralar ve sessizce selam verir, tepsiyi eski üçlü sehpanın üzerine bırakır ve babası için olduğu anlaşılсын diye Senemar'ın dizlerinin önüne koyar, çayını getirip (Bugün hamama gitmeyin babacığım; ben sırtınızı keselerim!) demesi gerektiğini hatırlar ama konuşmaz. Yaşlı adam da alnını avucuna alıp susardı.

Senemar'ın karşısında dizlerinin üzerinde oturan kız, ayağa kalkıp çaydanlığın kolunu tutar, antika çay bardaklarına çayı döker, bir bahaneyle (Çayınızı soğutmayın babacığım!) demek ister ama yapamaz. Yaşlı adamın kendini bulması gerek; kendine gelmesi, içinde küçük bir mutluluk bile olsa kendini gizleyemez, evde de bunu ona düşündürecek biri vardı. Ama Nilüna artık kalamazdı. Saçları rüzgârda dağılırsa ondan sonra saç kurutucusuyla şekil vermek zor olacak. Durakladı, başka bir işin yok mu? Diye sordu. Hayır! Cevap vermeye bile gerek duymadı. Nilüna Sadece başını kaldırıp şekerlikten bir küp şeker alıp bardağının içine atan babasının iri parmaklarını gördüğü için mutlu olmalıydı. Artık odanın kapısını tam mı kapatayım yoksa aralık mı bırakayım diye sormayacaktı; dışarı çıktı.

Aşağıda Fehime'nin yüzüne yaptığı resim henüz sona ermemişti, (elde avuçta bir şey de yok; sanki yer yarıldı da içine girdi, şimdi nasıl çıkacağız bu işin içinden!) merdivenlerden bu sesleri duydu. Nilüfer'in saç kurutucusunu beklemesi gerek, ama koridorda yoktu; duymayacağı tuttu, odanın içine, kapının arkasındaki koltuğa kıvrılıp oturmuş, telefon masasına sarılmıştı. Kays'ı aramak istiyordu; ikilemdeydi. Kays'ın sözlerinin keskin ve acı olacağını biliyordu. Güzel bir bahane bulmalıydı. Ona sıra gelene kadar Fezze'nin o zayıf ve dağınık saçlarını kurutmasının çok uzun süreceğini biliyordu, saçlar kendini bırakıyordu. Kays'ın tanıdığı kız tek tek ev ahalisinin, özellikle kız kardeşlerinin birer birer iç ihtilaflarını hissedecek kadar akıllıydı. En önemlisi her birinin içinde açıkça görünen yegâne şey şudur (çok istekli kız defolup gitsin) ayrıca (neden onun her şeye sahip olması gereksin ve ben... biz?) ama sadece bu bile sırlarından biri değil. Hala ailenin dudu olan, en büyükleri Azade Hanım dışında; diğer ikisi de Nilüfer'den iki ve altı yaş, hatta daha büyüktür, bu kendilerine has kin de her birinde ayrı bulunuyordu. Fehime son talibini de ciddiye almadığından düğün hazırlığı düşüncesine kapılmamıştı, ama Fezze... Büyü, sihir, tarot, bin bir türlü kehanetler, onun bahtı hakkında küçük bir ümit vadediyordu. (Fehime'nin gözü, kaşı) ve... Şimdi Fezze'nin sersemleten hayaleti ölümcül oluyordu. Fehime kendisini süslediğini gördüğünde, dışarı çıkıyor ve beş saate kadar eve dönmüyordu; Fezze'ye göre kendisi beş saat boyunca resim çiziyor, kadınsı şeytanlıklarındaki işaretlerin yardımıyla kendini gösteriyor, gösteriyordu. Kız kardeşlerinin her birine elinden geldiğince farklı şekillerde eziyet ediyordu bunlardan en fazla eziyet edilen Fezze idi. Bir yerden duyduğu ya da tasavvur ettiklerine nazaran gerçekliğe verdiği tepki şiddetliydi, genellikle hıncını başka birinden

çıkartıyor; daha çok Nilüfer'den. Çünkü Fehime başkaldırıyordu, ama Nilüfer... Fezze onun zafiyetini biliyordu, daha 30'larına yeni merdiven dayamış bu kız onun yanında küçük bir çocuk gibi ağlıyordu. (ne zaman elini o kurutucudan çekeceksin? Saçlarım kütük gibi oldu!!) hatanın kendisinde olduğunu söyledi, bir dakika dur, banyoyu temizle, sonra içeri gelirsin! Nilüfer inadından ayağa kalkıp tekrar avluya bakan pencerenin yanına gitti, bir an için serap görmüş olmalı. Gözlerinin önünde avlunun sol yarısını kaplayan, siyah kanlı bir damarla sarılı çirkin köpüklü sular geçti. Korktu, yüzünü çevirdi, koridora doğru koştu. Kendini 7 kalemle süslemiş Fehime, yüksek topuklu ayakkabılarıyla hala daha merdivenlerden aşağı iniyor, merdivenlerden koridorlara başını uzatıyor, şuh ve şeytani bir gülüşle (Endama bak, dağ pabuçlarımı çantanın içine koydum! Bay bay!) demeye kalmadan aşağı yürüyor; neyse ki televizyonun sesi o kadar yüksekti ki halıyla örtülü merdivenlerde ayakkabılarının sesini Erdida dahi işitmedi; Fehime zaten bu arada Can bacının Erdi ile derin bir konuşmaya daldıklarını ve onun dışarı çıktığını hiç anlamayacağını biliyordu. Bundan çok önce, kendisiyle Fehime'nin konuşmasını Bitacan'dan duymuştu, peki neden o zaman konuşmadı? O halde evin kapısını sessizce ve ihtiyatla açıp kapatması gerekiyordu. Sokaktan caddenin başına kadar iki dakikadan az bir sürede vardı, orada kiralık bir araba hazırda bekliyordu.

Yukarıda, 2. Katın koridorunda, Fezze Nilüfer'e şefkat gösteriyordu. Çünkü böylelikle Fehime'nin arkasından dedikodusunu yapabilirdi, Nilüfer de onun sözlerine ısınabilirdi. Fezze aynı şefkatle bir büyükanne edasıyla, Nilüfer için nasihat diline başlayıp onun içten içe dedikodusunu yapabilir, oradan da Kays'ın ayıplarını tek tek Nilüferciğinin gözleri önüne serebilirdi. (Kurutucuyu bana ver de saçlarımı kurutayım, ver bana. Sen otur şu tabureye kendin de ne yaptığımı gör diye aşağıdan küçük aynayı getiriyorum.) Kızı, tabureye oturmaya ikna etti. (Kendini aynada görüyorsun. Sen benim gibi güdük değilsin! Maşallah; bin kere maşallah boyuna posuna. Zavallı adam o şiiri sana boşuna yazmamış! Şimdi ne yapsın, Kays ne yapacak? 3-4 sene önce o hastalıklı oğlan senin için gelmişti, Mehâ giderse siz ne yaparsınız? Diye Kays'la konuştum. Başını kaldırıp yüzüme bakmadı; tam ayaklanmışım ki yaşılanıyorum dedi, birdenbire yaşılanıyorum, iki büklüm oluyorum. O günlerde henüz 50'lerimde bile değildim. Belki 50, ama fazlası değil. Ama şimdi... Şimdi?) Nilüfer belki (bilmiyorum, bilmiyorum?) diyebilmişti. Ama Fezze

duracak gibi değildi. İnsanoğlunun gevişi konuşmaktır derler, şimdi o insanoğlu kadınsa, o kadın da Fezze ise, muhatabı da en küçük kardeşiyse, konu aşk, ayrılık, evlilik ve gelecek hakkındaysa, en küçük kardeşine nazaran genç yaşına rağmen yaklaşık 10 yıldır kimsesizlikten difteriye yakalandığından, belli bir olgunluktaki ömrünün üzerine acısıyla tatlısıyla bir 10 yıl daha koyabilirdi. Bu geviş getirmeye benzeyen saatlerce konuşmaktan daha lezzet verici ne olabilir... Fezze kapısını müspet bakışlarla Kays'a açmıştı, o da aynada Nilüfer'in aynadan kendisine bakan şaşkın gözleriyle karşılaştığında belki de ilk kez yüzüne düşen bir damla yaş görüyordu, hüzünlü bir sevince dalmıştı; gözyaşı ve hüznü severdi. Bu konuda düşünüyordu, önlemine aldığı bir işin hatalarını da yüklenerek hafifleyecekti. Fezze de kız kardeşini iyi tanıyordu, onun sessiz ağlayışlarıyla yakınlık kuruyor ve o bu haldeyken nasihat etmenin bir faydası olmadığını ve Kays hakkında kötü konuşmaması gerektiğini de biliyordu. Fezze defalarca böyle bir aşkı tanımanın değerini ve kıymetini dile getirmiş ve ona saygı göstermişti; ama bu düşünceler geçen yıllarla ilgiliydi, herkesin bahtının ve talihinin açıldığını düşündüğü bu yıl değil. Onlar, yani tüm ev ahalisi, onlardan birinin bahtı açıldığında, diğerlerinin de tek tek açılacağına inanıyordu; İnşallah- inşallah her şey yoluna girecek, belki Vâlâ Han da evine ve hayatına döner, Azade Hanım da tekrar düğün dernek kurar. Her neyse, baba da çocuklarıyla aynı fikirde olmalıydı!... Gelirimizin de bir sınırı ve ölçüsü vardır.

(Bir boğaz daha kesilir bir boğaz daha eksilir!)

Nilüfer'in kovulmasında, Can bacının ısrarı kayda değerdir, diğerleri yapabildikleri kadar bunu gizli ya da açık bir şekilde yinelerler, (Başından beri annem de beni sevmiyordu. Oğulları için canını verirdi, özellikle Erdi için; sonra da Fehime gelirdi. O beni hiç sevmemişti. Kalbindeki binlerce fitne fesatla beni yaralamak istiyordu, ama hayır... Ben yaralanmadım!) gözyaşı da aynı şekilde yüzünün üzerinden kayıyor ve o yine susuyor, aniden tabureden kalkıp (Dikkatim dağılıyor; gassal beni ve saçlarımı kesiyor!) kurutucu çalıştığı zamanlarda sonunda bozulup durana ve iki omzundan şimşekler çıkana kadar Fezze'nin elindeydi.

Nilüfer yine, telefon masasının bitişiğindeki koltuğa oturdu. Şüphe. Kays'ı arayıp aramama konusunda kararsızdı. İki şekilde de incinecekti, en azından görünüşte. Fezze odada, aynanın karşısında gözüne kalem çiziyor, hiç olan bir yere sabitlenip donakalmış, eli sanki telefonun ahizesinde donmuş Nilüfer'i, aynada görüyordu.

Telefon aniden çaldığında onun bedeni re'se tutuluyor, eli ahizeden ayrılıyordu, sanki eli yanmaktan erimişti, şimdi de ahizeyi eline almaktan korkuyordu; Fezze ahizeyi aldı ve Nilüfer'e doğru tuttu, gözleriyle "seni istiyor" diyordu; Nilüfer ahizeyi aldı ve kulağına yapıştırdı. Bir ses: benim! Dedi.

Köprü , köprü altında kalıyordu, zihni donup kaldı. Cadde, evet, sadece tek bir cadde. O caddede bir sokak var, yani olması gerek. Yalnız bir sokak değil; belki zihnimi ezip geçen bir sokaktı, hayır eğer uyanıksa, uykuda onu arayacaktı. Hiç yoktan bir kere merakına yenilip oradan geçecekti. Evet, bir kere. Bunu hatırlıyordum. Fettah, evet Fettah'ın annesinin evi, kasaphane bölgesinde yaşayıp çalıştığı yıllardan sonraydı. Kesin olarak kalmadı. Ama Fettah'ın annesinin evindeydi. Sokağın başında bir girişi vardı, evin yukarısına her iki taraftan iki tane merdiven yolu vardı. Aşağıdaki odaların avluya açılan kapı ve pencereleri de vardı. Fettah'ın annesinin evinde vakit hep öğle vaktiydi ve sofrası her zaman renkli ve boldu. Yeşillik, kırmızıturp ve salatalık olurdu, pilavın üzerinde bol safranlı Horeş¹³ olurdu. Öğle yemeğinden sonra buzlu suyla dolu dar bir cam sürahi ve kavun gelirdi, eğer Kays, çay bardağını yukarı getirmelerini bekleydi. Evet... O caddeleri defalarca yürümüştü, annesi ve erkek kardeşleriyle yaşayan Fettah'ın annesinin evine gelene kadar yürürdü. Eski yapılı bir evdi. Avlusu kocamandı. Ama sokağı... Hayır, hayır... O anları nasıl tam olarak hatırlayıp anlatabilir ki? Sokaktan geçerken Fettah'ın anlattığı hikâye, ağlayan bir kadının sesi ve iki kadının arasında geçen kısa bir dedikodu dışında. Bir kadın feryat ediyordu, kocası onu dövmüş ve evden çıkarmıştı; başka bir kadın (Hadi yine iyisin. En azından seni dövecek biri var!) diyordu. O zaman zihninin bir köşesinde evlerden birinde kapalı bir kapının ardında bir kadın ağlıyor ve başka bir kadın ona imreniyordu. O köşe başı caddenin neresinden geçerdi? Çıkamaz sokak olmasa gerek; neden olmasın? (evimizin binası yenidir!) bilebilirdi, 20- 30 gibi onlu kapı numaralı evlerden olmalıydı. Güneyinde koridora açılan dar bir girişi varsa da genellikle sağında ve solunda; 1-2 odadan ve bir avludan oluşuyordu. Böyle bir ev nasıl 2 ya da 3 katlı olsun; görülen, duyulan böyle bir yer var mıydı? İki kat üzerine, İki katlı, bir oda. Sonra o eski görünümlü adamı, Senemar'ı, inzivaya çekilip düşünebilirdi, yukarıda, kendi kendine yalnız

¹³ İran, Afgan, Tacik ve ayrıca Kürt mutfağında güveç yemekleri için kullanılan genel bir terimdir(Ç.N)

yaşayabilirdi. Kays, bu insanları nereden tanıyordu, onları nasıl hayal gücünde canlandırabiliyordu. Gençliğini onların kahramanlıklarının hayalleriyle geçiriyordu; görünüşte kahramanca yaşamak, hakikatte, saf gerçeklikten uyarlanan güç ve asaletin göstergesi; çalışmayı ve inanmayı bırakan insanlık, hiç şüphesiz onların yürüyüşleri, oyunu yeni bitirmiş çocukların arasında geçen toz toprak dolu bir sokak gibiydi ve o çocukların mutluluk dolu geleceklerinden hiç umutsuzluğa düşmediler. Ümit, çalışmak ve inanmak. Bunlar, II. Dünya Savaşından sonra, 20 Şehriver¹⁴den sonraki yıllarda eziyet gören insanlardı.

(Hala daha Fars radyosundan, Rusya'yı dinliyor... Sesini öyle yükseltti ki bütün komşular haberdar oldu.)

Evet... Yavaş yavaş o adamın yüzünü de kafasında canlandırabiliyordu. Olgun ve uzun boylu olmalıydı; o ince uzun aptallardan değil. Yüzüne yansıyan dik bakışlara göre sert biri olmalıydı. Tüm inançlı kişilerin bakışı gibi. Gözlerinde bir an istikrarsızlık göremezsin, onda değişme ihtimali çok nadirdir; şüphesiz iri yapılı biri olmalı (Bir keresinde Azade'nin kulağına doğru bir tokat atmıştı... Bir hafta iyi duyamamıştı.) Azade onun yüzüne baka kalmış içinden evleneceğim (adam bu) demişti; Senemar hiçbir şey dememişti; sadece yüzüne bir tokat atmış, avludan koridora yürümüş ve tek solukta merdivenlerden yukarı odasına çıkmıştı.

(Azade de iki elini kulaklarına koyup, kapıdan dışarı çıkmıştı!)

Tüm evde sessizlik hâkimdi, sorun değil. Mimar Senemar, odasında yayılmış, ahşap yatağında oturuyordu. Dirsekleri dizlerinin üzerinde, iri desenli yıpranmış halıya bakıyordu. Sigara içmiyordu. Sadece yine iki yumruğunu sıkmış alnını dövüyordu. Göz kapakları ne açıktı ne de kapalıydı. Zihin, birçok hayaller ve fikirlerin kesiştiği alandır. Azade, ailenin en büyük çocuğu ve kızıdır. Ondan başka birkaç çocuk daha...

(Ben o zaman çok küçüktüm. Korkudan koşup bir sobanın arkasına saklandım. Sobalarda daha gaz borusu yoktu.)

Senemar belki de o anda düşünmeye nereden başlayacağını bilmiyordu ve belki de hangi sorulara cevap vereceğini de bilmiyordu? Hayır; düşünmeliydi acaba o soruyu kendisi mi hazırlamalıydı? Gerekir mi gerekmez mi? Azade, talibiyle Kazanova

¹⁴ Miladi takvimde 1 Eylül'e tekabül eden, İran'ın Almanlar tarafından işgali(1939) (Ç.N)

kafesine gidip oturduktan sonra söylemişti. Kazanova bir kişinin adı mıydı yoksa bir yer adı mıydı? Özellikle bu isimleri hayli görüp duymuştu. Sonra adam, vakarlı ve cüsseli bir isim olan Senemar, düşünmeye hangi satır başından başlayabilirdi? Dama çıkıp hava almak için bile yerinden kalkıp bir adım atamamıştı. Hayır; öylece oturuyordu, onun için su sürahisi ile bardak getiren bir kadın gölgesi, duvarın kenarına onları bıraktı ve aşağı indi.

-(Onların hiçbir zaman araları iyi değildi. Her zaman küslerdi. Ben bir ömür, bir makas arasında küs kaldım...)

Öylece kaldı, dakikalarca suskun kaldı, yüzüne düşen yaşları temizledi ve sonra (Ben de annemin evini sevmiyorum, ama onun için içim yanıyor! Ben de onun çocuğu değil miyim?) dediği açıkltı; Kays'ın zihninde aydınlık günler sıralanıyordu.

Öğleden sonra Senemar, kendi kendine soruyordu, günün sonuna- gün batımına kadar, dört dalgalı radyosuna gelen haberlerle ne yapacaktı? Her zaman düşünüyordu, keşke başka birinin zihninde olup o labirentten neler geçtiğini öğrenene kadar araştırıp bulsaydı. Ama... Tam o anda bir cevap buldu. Yine de var olmayanın benzersiz hızı dışında, hiç olan bir şeyi tanımak mümkün değildi. O halde Senemar'ı düşünebilirdi, sonunda ayağa kalkıp merdivenlerden aşağı indi, orada, yukarı katın lavabosunun küçük aynasının karşısında durakladı, yüzünü yıkamaya koyuldu. Bir an aynaya baktı. Yok, devam edemedi; havlu temizdir!

Nereye gitmişim? Nereye gidiyorum? Neredeyim?

Senemar'ın gölgesi gibi, merdivenlerin dar basamaklarında duruyordu, aşağıdan korkuyordu. 2. Katın koridorlarına göz gezdirdi, ya... Kendi isteğiyle tertemiz merdivenlerin basamaklarından o küçük odanın kapısını açıp yarısı açılmış eski bir koltuktan yatağı bıraktığı o şehirdeki yabancı misafir onu öldürme arzusundaysa? ***Neredeyim?*** Omuzlarındaki yüz, bin batmanlık ağırlık ve 57-58 yılın verdiği yorgunlukla “Hiç” bir yerde kaybolmuştu. Evet, hiçbir yerde değildi, yalnızca zihnindeydi, zihninde, zihninde; bedeni yorgunluğun acımasız işgaliyle yalnızca hatırlayabiliyor ve hissedebiliyordu, eli, elleri. Yağmurluk, atkı ve bu bavul. Diğer elinde koltuk altında tuttuğu defterin üzerindeki resimler ve yazı şekli ve satırların eğilmesi bile babasının paha biçilemez mirası, bundan 30 yıl önce kırgınlıklarını döksün diye babası için aldığı eski saman renkli defterdeki yazı ve yazılanlara çok benziyordu.

Bunlar senin sayfaların mı baba, ya ben öyle zannettim ya da öyle zannetmek istedim?

(Gündüzüm herkesin gündüzü gibi geçiyor,

Ama gece olunca, sadece tek kelime, tek bir kelimeyle perişan olmaya başlıyorum.

Gündüz- gündüzlerimi konuşmakla geçiriyorum,

Ama gece, gece vakti ben gam oluyorum, gam da ben!

İşte aşk kalbimde takılıp kalmış ve yerini almış, parmakların avucunun içinde durduğu gibi.)

Perişan olmuş bir adam, Mecnun Kays'a ait şiirden bu parçayı, bir sayfaya yazmış; belki de o sözde emanete riayet etmişti; gece ile gündüzümün birbirine karıştığını yazmamıştı, geceler... Geceler... Belki, kendimi tekrar uykusundan usanmış bir köpek cinsinden buluyorum, köpek uykusu, perişan değilse bile kaygılı, ah vah ettiren, mustarip ve endişe vericidir. Bu yüzden köpeğin ömrü kısaysa, gündüz tam öğle vakti bir köşede-kenarda geceye sitem etmekten geri durmazdı. Köpek hastalanıp, kuduz olabilirdi... Bir insan bir köpeğin yerine geçebilseydi, nasıl hasta olmazdı? Ben eskiden beri insanoğlunun yalnızca bütün nefes alan canlıların özelliklerine sahip olduğunu değil belki de onun bitkilerin ve cansız varlıkların özelliklerini bile taşıdığına inanırım. O halde neden, geceleri bir köpek olduğumu hissettiğimi söylememde tereddüt etmem gereksin; belki kuduz hastalığına yakalanan bir köpek de bunun farkında değildir.

Heyyyyy... Ne sakinleştim ne de yerimde durdum, duramadım! Daha kötüsü kendi kendimi açıklayamıyorum. Yorgun zihnimde parlak ve berrak iki keskin kılıç ve kıvrak elli bir Samuray ne arıyor? Ben bu yağmurluğun içinde kendi cesedimi, bu lanetli bavulumu ve şu uzun atkımı peşimde sürüklüyorum. Belki bir gören-muhtemelen tanıdık-ı o cenaze arabası, at arabacısının eğri büğrü suratına fırlattı; sadece dış görünüşünü, yüzünün şeklini değiştirmiş, temiz, dürüst insanların, temiz kaldırımların olduğu o temiz şehirde eğri büğrü suratına fırlatılan at arabacısından hiçbir iz ve haber yoktu. Ama ben biliyorum; ben uzaktan kendime bakabiliyorum. Nasıl; şekiller arasında çok benzerlik bulmuştum. Kimsenin içimden geçenlerden haberi var mı, sadece birinin?! O zaman bir başkası geceleyin at arabasıyla karısının parça parça edilmiş cenazesinin olduğu bir bavulu şehrin dışına taşıyan dış görünüşte o eğri büğrü yüzlü suratlı adama içten içe benzediğimi nasıl bilebilir, önce öldürdüğü

kadını bir çukura gömüyordu. Hayır, birbirimize benzemiyor değiliz. Bu yağmurluk, bu atkı ve akşama kadar içinde cenazemi peşimde sürüklediğim bu bavul, bir köpek bana ulaşana kadar ev sahibim beni bulursa hala daha benim için o tek arzuya ulaşma ümidi olacaktır. Canımı almaya ramak kalan O gün, o yarım gün, o soluk öğleden sonrası- ne bulut var ne güneş- **ah... Yazık oldu bana!** Zihnim ve ruhum bu manayla dolu, bu geniş beyit parçasının manasıyla, o manaya inanmaktan korkuyorum; derin bir korku. Şimdiye kadar ümitsizliği bu anlamda tatmamıştım, onu öğrenmişim; ama bu anlamıyla hiç tanımamışım. Nasıl geçeyim? Nereye geçeyim? Karşımda suretten fazla gördüğüm bir şey yok; ya ölüm ya nefret. Ölümü kendime açıklayamam; hayır... Başkaları için gönül yakan sahte feryatlar etmeye takatim yok, vasiyetimdir, beni önemsiyorlarsa, hiç kimsenin ama hiç kimsenin tabutumun arkasından gelmesini istemiyorum, hayali bile deli ediyor. Aman ne önemi var, bırak ikiyüzlüler de kendilerini gösterebilirler. İğrenç, ama bu insanlar iğrenç olmasalar da insan olan onlara tahammül edemiyorum; tahammül edemiyorum. Her hâlükârda gönül yakan sahte feryatlar etmeye takatim yok; özellikle orda olduklarımı biliyorsam, kendi gözlerimle gördüğüm ölümümü bile istemsizce kabullenemiyorum... Babam, zerrenin ağırlığı göklerde! Derdi. Ama... Nefret, kalbimi Bütün bunlardan önce, yaklaşık 40 yaşından sonra bu günlerde düşündüğüm şey bu kısa süren ölüm düşünceleri gençlikte de olmuştur; ama her seferinde yine aynı yere varıyorum; hayır! Duruyorum, duruyorum. Yani bu eziyete katlanıyorum, yani anladığım kadarıyla insanla köpek arasında bir yerdeyim ve içimi yerle bir eden bu nefretle ne yapacağım baba? Ben aşkın bir parçasıydım; aşk... Doğruyu söyledim ve inandım; **Allah, aşkın eziyetlerine karşılık seni benim için gönderdi, ey Allah'ın cemali!** O halde şimdi inancımın ve hakikatimin adı bir yalan olduğunu nasıl kabulleneyim; ne demişler, beş para etmez! Hayır; bu değildi, o güneşin ışığıyla parlayan berrak göle bakışım, kendisi en parlak anılarımdı, hiç azalmadan kendisini bana ve bana kendisini aksettiriyordu, hayır; o bütünüyle has hakikatti, saftı ve onu da bir ömür-bilmeden- arayıp durmuşum.

Allah, insanlığın- aşkın eziyetlerine karşılık seni benim için gönderdi, ey Allah'ın nazlısı!

Farkında olmadan öyle söylemişim, sadece (Şeytanın gözü kör olsun!) ya da (Kem gözler uzak olsun!) dememişim. Doğrusu, bana göre hoş kokulu amber, toprak ve gülsuyuyla o bir melekti; bereketliydi, gücümün esas vesilesiydi, küçük büyük

yaralarımın yeni yeni iyileştiği anda bu zayıf vücutla niyaza ulaşmak isteyen gözlerim ilahın yolunda, sedirde, kamete durmuştum; ulaştı, Allah tarafından aniden ona, bir mucizeye rastladım. Eminim, canımın benden çıktığına yüz defa yemin edebilirim -bu sözler yersiz ve gereksiz değil- evet... Diri can benden çıktı, hakikatin ve onurun yok olmasına her şekilde hayâsızlığa bel bağlamış zamanlardan bir zamandı, kanlı gözyaşları, pislik ve necasetle dolu bu zamana hakikatin ve güzelliğin karşı koyacak hiç gücü yoktu, bizim gücümüz de ondan aldığımız küçücük bir parçaydı. O halde uzun bir kıştan sonra bize hediye ettiği kendisiyle birlikte getirdiği 17 baharın erzakıyla, utançtan kızaran yanaklarıyla ve nazenin, taze baharın kokusundan bizi mest eden o, hoş geldi; defalarca bütün içtenliğimle söyledim.(Ne hoştur; ne hoş. İşte ömrümce aradığım ve bulamadığım.) kazara söylememiştim, muhakkak (Kem gözler uzak olsun) demeyi ve (Şeytanın gözü kör olsun) demek istediğimi unutmuşum. Acaba kendisi bir mucize olduğunun farkında mı?!

Perişan olan bir adam, o saman renkli defterde Kays bin Amr'a ait olan şiirinin tekrarını şöyle yazmıştı.

O beyaz endamlı; saf ve saydam, çölün gece soğuşunun koynuna girmiş bir ay gibi.

Herkes onu güzelliğiyle tanıyordu. Şüphesiz, güzelliğini kıskanan çok vardı, kıskanılacağı güzelliği kıskananları tahrik ediyordu.

Onun siyah ve parlak gözlerinden akan yaşlarını görüyorum,

Sürmeden usanmış sürmeli gözleri.

Her an etrafına sözler yığılan sevgili, utanç kafesine sığınmış,

Konuşabilirsin diye...

Gerçekten perişan bir adam...

Orada o yüksek binanın orta katında öğleden sonra da yine usul usul zihninde dolanıyordu. Senemar, el havlusunu yüzünden çekip duvardaki çiviye astı, yere oturdu, sırtını bir yastığa dayadı ve pencerenin kenarından verandaya karşı gökyüzünü seyrediyordu. Evinde kendini yabancı gibi gören bir adam. Kendi başına inşa ettiği evinde, o da tek seferde, değil, azar azar, ilmek ilmek orayı işlemişti, hiç kuşkusuz insan bu halde an be an ömrünü, yaptığı işlerin parçalarını emaneten

bırakıyor. Hala daha binayı işlememişti, kendi odası bile boyanmamış; yani inşaat halindeki son alçıyla duruyordu, zamanla rengi solmuş ve sararmıştı. Kısacası ömrü boyunca ona kalan işte bu oda ve mutlak bir yalnızlık. Gün batımı eve vurduğunda, bir anda aşağıdaki odalara ve ikinci kata göz gezdiriyordu, her zamanki gibi merdivenlerden yukarı çıkar, odanın kapısını açar ve verandaya karşı olan pencereyi aralayıp ahşap yatağın bir köşesine otururdu. O her baba gibi çocuklarından usanmazdı, çocukları da ondan; Ama birbiri ardı sıra çizgiler arasında nefretten sıvı bir zehir akmaktadır. Bunu söylemese de anlaşılırdı. (Onlar yıllardır birbirleriyle konuşmuyor...) Evet, anlayabilirdi. Kadın her kelimesinde ya da her manasız çılgınlığıyla gırtlak ve burun delikleri arasında dönen nefesiyle onu katı bir zehre dönüştürebilsin diye ağzının sol alt kesesinde bulunan sıvı zehri başkasıyla kendi arasındaki bir boşlukta bölünerek zehri bulaştırırdı. Aynı zamanda yekpare zehrinin dökülerek saçılmaması konusunda dikkatlidir. Sakın katil olmasın. Hayır; kadın öldürmenin çirkin bir şey olduğunu bilir, hatta o, başkasından korkar, işkence konusunu hemen kapatır; çünkü o zaman bizzat kendisi herkesten daha yalnız ve daha eksik olacaktır. Her ne olursa olsun adamın, sadece gölgesi bile onun diğer yarısı sayılır. Bu da demek olur ki 20 yıllık bir ömrü zihninde azar azar tasarlayabilir, bulaşıcı bir zehir ile bitkin düşmüş olabilir; (beni bin kere aldırmaya niyetlendi, ama...) bu faciayı ona neden tekrar tekrar anlatmak gerekiyordu?! Belki... Belki kadın, bu arabulucu fitratı yüzünden dört duvarlı evin dışında da bir işi olmadığından, zihnindeki birikimleri daha çok o bağlantının etrafında gezdiren, odak noktası rahim ve ona bağlı öğelerdir. Bu, onu endişelendirecek sayısız nedenlerden yalnızca bir tanesidir. Ama asıl neden, en basit doğurganlık deneyimlerinden en yüksek noktaya kadar gelebildikleri kadınlığın karmaşık bir yaradılışa sahip olmasıdır. Yani o doğum ve ceninden buluş çağına kadar kendisinin tecrübe ettiği birçok karmaşık ve tuhaf olan insan zihni- sadece erkek zihni dışında- onu anlamaktan acizdir. İki yüz yetmişten fazla gece ve gündüz kendi içinde başkasıyla yaşamak; kendine en yakın başkasıyla, kendinden, ama her açıdan başkası. Kadın düşüncesinin birincil ekseninde, onun kadın olabilmesi için her zaman ve her daim kesinlikle böylesine hüznü ve romantik bir maceradan geçmesi gerekir. Acı verici gebelik sürecine kadar tekrarlanan yaşananların ağırlığından sonra neden bir kadının hayat hikâyesinde en keyifli yönü ve aynı zamanda en çok anlatılmaya değer tarafı olmasın? Bu tür hikâyeler, o yaşananlardan sonra gerçekleştiğinde daha ilgi çekici olurlar. Kum falcısı, el falcısı gibi tutarsız mahalli

falcılara yaşananları açık ederek ebe kadınların, yalnızca annelerin katlanabildiği zorluk, işkence ve acılarla dolu mahalledeki annelerin bedensel tedavileriyle kendi kendini kurtaracaktır. Sözleri nadiren aşağılama niyetiyle olurdu ve... Çoğunlukla aşağılama kastını kelimelerin kökünde gizlemiş olurdu. Yoksa Nilu'nun Senemar'a benzerliği göze batacak bir halde miydi? Nasıl! (Beni sadece babam sevdi) ve artık... (Çok da mutaassıp...!) cümlesi tamamlana kadar belki üstünden 7 yıl geçti.

(Sen hapisten sonraki çocuksun; öyle olmalı.)

Rezalet,

Evet... Gri renkli yağmurluğun içinde sisle kaplı mezarlıkların derinliklerinde kaybolmuş bu adam, bu kelime üzerinde uzun süre kafa yordu. Bu kalemin hareketinden kaynaklanan yazı tarzından bu kelimeyi nestalik yazı stilinden ayırarak nesih yazıya benzer bir şekilde yazdı, defalarca kalemin ucunu harflerin başında gezdirdiğinden diğer kelimelerden çok daha büyük ve açtı; rezil- rezalet- ihanet. Bu kelimeleri farklı bir şekilde yazdı, metinde bir not varsa tekrar koyulaştırırdı. Üstüne eklerdi, zaman zaman, ayrı ayrı- ayırık yazardı, her kelimenin altını koyulaştırarak ve altını çizerek..

Kapalı, kapalı insan; adam, doğulu adam; insan eğer ortalama bir bilgiye sahipse en çok kendiyle konuşur. Daha az açıklama yapar. Daha az açıklama yapma imkânına sahiptir. O kiminle söylemediklerinin yerine üzerinde vücudunu parça parça sarmış bu kadim saman renkli defterin yaprakları gibi konuşabilir. Dildeş; insan ömrü boyunca aralarında ortak bir dil buldukları kaç tane dostluğa sahip olabilir. Gönülden konuştukları ortak bir dil. Acaba gerçekten arkadaşlık edebilecek bir dostla hayatın neresinde kaç defa rastlanılabilir? Bu olay, 17 ila 24-25 yaşları arasında rastlanılabilen bir mutluluktur. Zaman, zamanın talan edilmesi- arkadaşlığın devam etmesi için mecal bırakıyor mu? Hayır; sizin için söylüyorum. Bir elin parmağını geçmeyen, sahip olduğum herkesi 40 yaşımı tamamlamadan kaybettim. Evet, öyle. Zaman, onları öylece pervasızca alıp götürdü. Yalnız kalırız, yalnız, yalnız; yalnız kaldım, kalmıştım. Beynimde, kalbimde ve tek söz söylemeyen dilimde boşluklar. Ne olduğunu söylemekle; ne için söylemek? İnsan bir facianın içine sıkıştığında, yakınlarının onu gördüğünü ve her şeyin onun etrafında döndüğünü zanneder. Bana göre, bana ne olduğunu, kışın ortasında nasıl üryan ve çıplak otlayıp ağaç budadığımı bilen kimse yoktu. Allah'ın onu benim için gönderdiğine işte bu yüzden inanıp kanaat getirdim; (Ey Tanrı kızı!) bir melek, çektiklerime karşılık bir ödül, onurlu

acılar. Ama hayır, bundan daha fazlası. Tutulmuş bir yumruk, bu doğulu adam aşkı nasıl açıklayabilir, doğulu bir kadın gibi hemcinsleriyle kendi varlığının esas noktasından nasıl söz edebilir? İki yabancı kadın daha ilk karşılaşmalarında bile çok çabuk tanışıp başka bir konuya geçerler. Saç rengi, saç renginin yüzüne, tenine ne kadar uyduğu. Yüz ve vücudunun teni, gözlerinin rengi, omuzların şekli, belinin kıvrımı, göğüs ve basen ölçüsü, boy ve bacaklar! O ikisi hemen hızlıca terzi, kuaför ve ebe de olurlar, konuşmanın çok geçmeden cinsel konulara çekileceğinden hiç kuşku yok... Ama doğulu adam... **Bilmiyorum, ama yapamam, Kalbimden geçeni dilime getiremem. Bir keresinde** (sıranın önüne geçtiniz) **dedim sadece**; sonra... Ah, o aşk kelimesini söyleyene kadar bin tane şey söylersin.

(Sizler için bir dolma kalem aldım.)

Ne münasebet? Demezsin ama o demediklerini de duyar. (Bugün senin doğum günün ya!) garip, çok garip. İlk defa birisi bana doğumumu hatırlatıyor ve ondan şunları duyuyorum: tebrikler! Hangi tebrik, neyin tebriki? Tebrik, Rohozi¹⁵ oyununda Siyah karakterin değişmeyen adıdır. Bu da benim hicvim ve nüktelerim! Gerçekten! Ama o bu tutulmuş yumruğu ve bir ömrün acı tecrübelerini her ne olursa olsun bir kenara bırakarak kafasında tasarladığı hoş ve nazik adamı bulmaya gelmişti ve... Ne bileyim? Belki de buldu bile! Ya da... Kadının doğuştan gelen hilelerine ek olarak her darbenin, her ölümün, her kana susamışlığın, her çürümüş ve kokuşmuşluk kâbusunun ortasında güçlkle, tazeliğin ve sevginin gömülü olduğu başka bir yol aramaya çalışıyor. Belki adımı bir hale¹⁶de gördü, ama hayır... Uyanıklık, içindeki kurnazlıkla birlikte akan bariz özelliklerindendi; o zaman durumundan habersiz benim adıma yanılmış olmazdı. Bu gözlerinden belliydi ve sonra o derin bakışların altındaki adamın Senemar olduğunu gördüm. Tek kişilik ahşap yatağının kenarında oturmuş, gün batımını görmemek için alnını ellerinin arasına alıp pencere pervazına çekilip saklanmış, Mezdek¹⁷ ve Daryuş¹⁸ ülkesinin semalarında ince keten kumaşlı pencerede yabancı radyoların frekanslarının sesini duyana kadar bekliyordu!

¹⁵ Dans, şarkı ve müzik içeren bir İran çizgi roman gösterisiydi. Bir kişinin siyah bir kölesi vardır onunla izleyiciyi güldürür. Bunun için oyunun adı “Kara Oyun” olarak da anılırdı. Kutlamalar sırasında evin sakinleri büyük bir tahta yerleştirir ve oyuncular orada gösterilerini sergilerdi.(Ç.N)

¹⁶ Aura, tinsel anlamda kullanılan canlıların bedenlerinden yayılan elektromanyetik alan.(Ç.N)

¹⁷ Zerdüş bir mobad (rahip), İranlı bir reformcu ve Sasani İmparatoru I. Ahura Mazda'nın bir peygamberi olduğunu iddia edip sosyal refah programları başlattı. .(Ç.N)

¹⁸ (1928 - 1998) İranlı bir pan-İranist politikacı ve laik demokrasi yanlısı İran Ulus Partisi lideriydi. .(Ç.N)

(Ama şeytan asla öylece susup oturmaz.) bu ifadeyi de yaşlı adam yazmıştı ve devamında (Çünkü o her zaman aşkın pususunda bekler, mükemmel aşkın pususunda). Çeşit çeşit gömlekleri üzerine geçiriyor ve çeşit çeşit diller konuşuyor. Her dilden en iyi halk dilini konuşuyor, halkın gelenek ve göreneklerinin esaslarını da. Ait!) o sana ait değil sen de ona ait değilsin. Aidiyet kanuni bir emirdir, kanuni bir anlaşma. Sözleşme, kanuni bir sözleşme. Bugüne kadar... Artık yeter, kafanızı açabilirsiniz. Hukuki ve örfi olarak! Böyle bir ses, sadece 40. yaşını en kısa zamanda 2. kattaki misafir odasında kutlayacak olan Fezze Hanım'a ait olabilir. Otuzlu yaşlarında geceleri uyurken ayağının üzerine tüylü bir ayı bebek koyar, dalmadan önce gözlerini kapatırdı. Sesi 2-3 farklı şekilde çıkar, hiçbir hazır dikili elbise bedenine uymaz ve içine sığmazdı. Bacakları kısa ve üst gövdesi uzun olduğundan omuzları- iki kemik parçası – yaklaşık kulak memesinin dibine kadar çıkardı. Evet. Bu ses tonu biraz genizden gelen (Sen kendi hayatını düşünmelisin!) deyişine benziyor. Haklı, çünkü artık 37 yaşında... Büyük ve eski bir araba önünde durdu, bindi ve o gece onu kadınların ve çocukların Kanada'ya gönderilmiş olduğu eve götürmek istedi. Adamın bir gözünün lens olması, 20- 30 yıl önce yüzünün sol tarafının yarısı ve burnunun yanmış olması ve buruşuk derisinden dışında bir sorunu yok; ... Bu Fezze'nin hayatının son şansıydı ilk talibine nazaran bir büronun servis şoförü, birden fazla karısı ve iki çocuğu yoktu, yalnızca gizli bir çocuğu vardı. (Çok tuhaf, ihanet ve cinayete kurban gittim, cinayete.) kaybolan adam şöyle diyordu (Cinayet, evet cinayet. İnsan ruhunun cinayeti, kan dökmeden ve bıçaksız bir ölüm, kadın, yalnızca kadın, bütün zarafetiyle bunu işleyebilir ve seni nefret dolu bir bedenle baş başa bırakır.)

Biliyorum, biliyorum. Ben yeterince hazır değildim. Yeterli değildi. Tüm hayatımı kurtarmak için yeterli değildi. Çok kaba ve müstehcen göreneklerin arkasına saklanan o alelade apaçık dili biliyorum. Ama aşkın dili her zaman müphemdir, çünkü bir delil aramaz. Uzun zaman kendi dildeşinin umuduyla sakin ve suskun kalır; ama aşkın gizli saklı muhteşem dili ansızın şaşırtıcı bir şekilde dönüşüme uğrar, süre gelen gelenek ve göreneklerinden sıyrılır ve artık dilsiz kesilir, dilsiz ve ölümcül. Ölümün gölgesi yüzüne yerleşir, o darbeyi üzerinden atma arzusuyla bütün gücünle başa çıkmaya çalışırsın. Bilmediğin bir çarşıda kanlı bir halı düşün, yatakları kana bulanmadan pervasızca kanınızın üzerinden geçen ayakkabılar. Yok, edilmişsin, ya da varsın ama yavaş yavaş yok oluyorsun. Kendini bir güvercinin kanatlarından

indiğini görürsün, kaldırıma yayılmış kanının üzerine... Kat kat örtülmüşsün, sisli bir labirentin hangi karanlık tarafında tamamen yok olman gerektiğini bilmiyorsun. Bu şehirde meşhur bir nehir vardır, taşı taşıyacak, belki de 2-3 gün sonra dünyanın en güzel kadim meşhur şehrine dönüşür; Bir zamanlar Sadık Hidayet'i de cezbeden taşkın nehir aniden taşan sularıyla gri yağmurluğunun omuzları, bir an açtığı elleriyle aynı suların ortasında uçan göçmen kuşların kanatları gibi oldu. Aynı zamanda bu şehirde çok yüksek, başı bulutlara uzanan binalar vardır; bunlar sigorta şirketlerinin ve bankaların binalarıdır, yani en yüksekleri. Yani çatı ile kaldırım caddeleri arasında donarsınız ve muhtemelen kalp krizi geçirirsiniz. Ama senin beden, bu lanetli beden, her halükarda patlayacaktı ve iyi kötü yok olana kadar seninle hiçbir ilgisi olmayan, uzağa fırlatılan parçalanmış- paralanmış bedenine bakan insanlar, bu pisliğe katlanacaklardı. Başka bir yol- başka yollar da var, şöyle ki arada oruç tutarsın, hatta bir kahve içmekten bile uzak durursun bütün bir boşlukta iyice zayıflayana kadar, daha da zayıflayana kadar, herhalde bu aklından geçen dilinin ucunda olan şu son ifade olacaktı... **Çok yazık oldu bana!**

Evet; oturmalıyım, tekrar oturmalıyım. Ama nereye? Yine mi, bir kahve daha mı?! Kaç kahve daha? Garsonu yine kalemi ve not defteriyle çağırıp masanın önünde kurabiye servisi için durdurdu... Yani aslında bir kahve siparişi için kayıt ve not tutmaya gerek yoktur. Ama ne yapılabilir ki? Burada yapılacaklar, davranışlar muntazam ve hesaplanmıştır, ama sen... Şekiller sende, senin zihninde yaşıyor... Diğerleri... kapalı bir kapının arkasında kalakalmış diğerleri, zalim bir varlıkla neden bu kadar yakın bir bağ kurar?... Bir düşüneyim; ev sahibi arkadaşım neden benden bıksın ve rahatsız olsun? O... O bir keresinde burada sabah saat 10'dan önce kimse birini arayamaz demişti. Çünkü mola zamanıymış. Evet, anladım. Çünkü o- o kadın... Tahran saatiyle sabah, işe varır varmaz telefonu alıp erkenden iki kıta arasındaki zaman farkına aldırılmadan aradı, bunu mesai bitimine kadar tekrarladı. Ev sahibi eğer doğrudan işten çıkıp eve gelirse ki genelde gece yarısı varırdı; ama akşam bir şişe şarapla yürüyerek gelirse, sabahın üçünde anca gelir ve uyuyana kadar televizyonu açık bırakır, kapanma vaktini de ayarlardı. Bu yüzden o ıvır zıvırla dolu daracık odada sabahın erken saatlerinde yapılan telefon görüşmesine hemen itiraz etme hakkı olmalıydı. Ama itiraz etmemişti. Hoşgörülü ve şefkatli bir insandı. Ben ona Asif diyordum; bir şey söylemesinden evvelki gülümsemesi tüm yüzüne yayılıyor. Bana

göre muhacirler arasında o, hala gülümseyebilenlerden ve hayata tutunanlardan biriydi.

Oturdu, oturdu. Nerede ve nasıl olmasının ne önemi var? Belki bavulun üzerine; ama yok... Bu bavul onun için üzerine oturulacak kadar değersiz değildi, bazı zamanlar tren istasyonunda yolcuların nadiren onu, sandalye yerine kullanmaları için yeteri kadar sağlam da değildi. Belki de bir kurt- pençesinin üzerine oturuyordu, tıpkı babasının eski bir duvarın yanında oturup yarım sigarasını puronun ucuna tutturup yaktığı zamanlardaki gibi, Kays onun nereye baktığını, neye dalıp düşündüğünü anlayamazdı. Onun böyle oturmalarını, yolu, yürüdüğü yolu yazın daha çok hatırlayabiliyordu; yolun yorgunluğu; kafası karışık bir şekilde (Ne yapayım?) diyen bir bakış ve tere boğulmuş alnının kıvrımları hatırındaki bir diğer ayrıntıydı. Sanki böyle anlarda Kays çocuk değildi. Çünkü ona hiç sabırsızlık göstermiyordu. Ona görünmeden yanına oturuyordu. Gölge gibi. Sessiz ve sakin. Onun hayalini parça parça etmesi gerektiğini hissediyordu. Oyun amacıyla bile olsa elindeki kuru çamur toplarını, babasının hassas ve çok keskin duyusunu aşmaması için pudralardı.

Kays, çok şiddetli hassasiyetlerinin olduğunu anlıyordu. Bu yüzdendi- belki- adam kısa bir zaman, tıpkı bir gönüldeşi ve dildeşiyle konuşur gibi, kalkıp bacaklarının üzerine dik durur ve bir an oturup (olmadı, yine olmadı) derdi. Ya da (yüz vermedi şerefsiz!) türünden bir şeyler söylerdi ama her hâlükârda oğlunu unutmaz ve ayağa kalkmadan (hadi, kalk gidiyoruz!) derdi. Kays her zamanki gibi yolda onun gölgesi gibiydi, bu derin beraberlik duygusuyla (Ne olmadı baba?) diye sorabilirdi, ama çok nadiren sorabilirdi. Kays'ın çocuk hisleri incitici bir soru olabileceğini düşündü, özellikle de (olmadı) kelimesini gereksiz yere açıklayarak tekrar işkenceli bir süreç yaşanacaktı. Yol, yine yol. Baba nereye gideceğini muhtemelen biliyordu. Ama çocuk gidilecek gerçek bir evin ve hedefin olmadığını hissediyordu. Babası sanki geçici olarak gideceği yere, eve, yolun sonuna yürüyordu. Sanki o (geçici) zamanını geçiriyordu. Geçici olarak hayatın baskısına ve yüküne katlanıyordu. Nasıl denir? Babasının da her akli başında biri gibi, içinde özel bir (o) vardı, farkında olmadan insanın temel eksenini olan hareket, davranış ve durumları ve neredeyse hâlihazırda 20 yıl kaybı olan bir adamın bunu kelimelerle ya da cümlelerle ifade etmesi zordur. Hayır, yapamaz. Ama Kays, ona kızdığına veya elini yüzüne kaldırdığına ya da büyük abilerinin Kays'a karşı saldırgan tavırları karşısında geri durduğunda, şikâyet etmesin diye başını yumruklarının arasında sıkıştırırken bile babasına hayrandı;

evet... Kaşları o çok sevdiği kaşlarının arkasındaki kırıksıklıklar, bak hayatın çarkının nereden nereye döndüğünü bilmeyen dağınık zihninden yansıyan bakışları, purosunun ucunda yarım sigara, samanla sıvanmış bir duvarda pençelerine çömelmiş bir kurt ve (... Kays!) beton duvarların kenarına nasıl oturacağını bilmiyordu, eski bir hastalık olan diz eklemlerindeki ağrı için her gün ilaç almaya nasıl dayanabilecekti. Yalnızca vücudunun parça parça olduğunu ve her bir parçasının geçtiği yollarda kaybolmuş ya da bir metro istasyonunda bırakılmış olduğunu hissediyordu. Belki şimdi bile bu kaldırımın kenarında kendinden bir şey kopuyor ama bunun farkında değil. Bu kafede azar azar kendinden birçok parça bırakıp gitmiş olabilir, yine o dört yol tarafında sigara satılan- gazete satılan yerde. Bilmiyordu. Sadece geçtiği her yerde, her kafede her sigara dükkânında ve her gülüşte ortaya çıkan dişlerini gördüğünde vücudundan bir şeyler koptuğunu ya da kaybolduğunu hissediyordu; kendisi de henüz böyle bir his ve duruma ne mana vereceğini bilmiyordu. Parçalanmak mı!? Bir kişinin içinde bulunduğu durumun gerçek adını bulması ve ifade edebilmesi için olağanüstü bir cesaret ve cürete sahip olmak gerekir; ama Kays, kendinde bulduğu cesaret ve cüretle durumunu, bu tabirle kendini daha perişan edecekse de parçalanmak olarak adlandırıyor. Geçmiş, şimdi, gelecek. Kays hayatın kademelerini biliyordu. 60 yaşın eşiğinde. Bu onun şimdisi, تنها bir sokağın duvarının kenarında ne bulutlu ne de güneşli olan gökyüzünün altında- hem bulutlu hem güneşli- hem sıcak hem de soğuk olan bir havada o yalnızlıkta, Kays her iki durumda da bu atkıdan hoşlanmıyordu. Bağırsak gibi boynuna dolanıyordu ve yağmurluğunun ağır astarıyla, gerçekte her şeyi kaldıran bu bavulla ve hepsinden en zor olanı, kendisiyle ne yapacağını bilmiyordu. Ev sahibi döndüğünde Kays onu tüm zamanların en umut verici insan yüzü gibi görüyordu. Anahtarı kapı kilidinde çevirdiğinde 2. Kata birlikte çıkarmak için bavulu elinden aldı ve dar apartmanın ahşap kapısının arkasındaki duvarlara dayanarak merdivenlerden yukarı çıktı, bedeni heyecan ve acıyla, o çarpık çurpuk ahşap yatağın üzerine kendini atmak arzusuyla doluydu. Allah'ım, üzerimden geçen bir asırda bugün öğlen, kendimden habersiz o huzur veren mutluluk yolunda kaç kez yürümüşümdür acaba? Gerçek sayısı bilinemez, düşüncelerinden kopan her parça gibi bir an önce merdivenleri çıkıp odasına, ahşap yatağın üzerine atladı... Sırtüstü, göz kapakları bir anda kapanmış, yalnızca kulağına gelecek olan telefon sesinin endişesi, ölümsüz bir cenazenin susuzluğunu giderebilecek, geçici olarak da olsa mezardan koparabilecek sesi duyabilecek yalnızca bir insan olduğuna inanıyordu. Evet... Bir cenaze kadar

zayıfladığına inanıyordu. Aynada kendisine bakmaya ihtiyacı yoktu, hayır! Kendini – var- sayabilir. Aynaya en son baktığında şakaklarının da beyazlaşmaya başladığını fark etti, şaşkınlığa uğradığını da itiraf etmek gerek; bu kısa bir süreliğine gerçekleşen bir durumdu; kenarlar 11'e 10 iki sayı arasında ortalama: 7. Çin yıldız bilimini bilmeden önce de iki 7 sayısı arasında ne olduğunu söyleyebilirdi, bu ona aşılana bir histi ve onun dışında kötü bir işaret hatırlayamıyordu. Adamın kaşları iki özdeş sayı arasında yüzünde ve gözünde eşit derecede birden beyazlaştı. Bu yüzden kendini 7 bin yıllık yorgun bir ceset gibi beyninin iliklerine kadar hissetmesi garip karşılanmamalıdır. Ve o yaşlı adam; o eski- dağınık saman rengi kâğıtlarıyla yaşlı adam nasıl yaşlanmıştı? O da birdenbire iki sayının bir kancasına takılmadı mı? İki sayıyla birbirine benzer 2 rakamı gösterdiği yıllardan sonra mı? Bu buruşuk kâğıtlar, acaba bu yaşlı adamın paramparça olmuş yağmurluğun içinde neden ve nasıl çöktüğünü Kays'a söyleyebilecekler miydi? Ne şekilde ve nasıl, o sessiz ve sisli mezarlıkta nereden ve neye dayanarak onu kendisinin dildeşi sanmıştı? Daha da önemlisi de şu ki, saman renkli dağınık defter Kays'ı nasıl gönüldeş sanmıştı; ama bütün özelini onun için taş bankın üzerine bırakmamış mıydı? Ona bakmıştı; eğilip bakmıştı ya da baktığını zannetmişti; o eğik bakış çok kısa bir andı, öyle ki Kays'ın yüzüne dikkat kesilmesine imkân yoktu. Ve gitmişti, çok hızlı gitmişti. Kays taş banka gidene kadar; o, mezarlıktan geçmiş ve zamanın kasvetli karanlığında, Kays'ın görüş alanından yok olup gitmişti, gerçekten de ortadan kaybolmuş, artık yoktu. Kays da peşinden gitmemişti. Peşinden gitmek için bir sebep bulamamıştı. Anlamıştı, bu gidişinin bir son olduğunu hissetmişti. Bize sırtını dönüp gri rengin onun açık bir işareti olan tarafa yüzünü veren asıl adamın uzakta, çok uzaklarda yarından ve aydınlıktan hiçbir ize rastlanmayan bir hikâyenin sonu. Adam, o paramparça adam, tamamen yok olduktan sonra gitmişti. Kays onu bir kez daha görmek umuduyla farkında olmadan boş yere yorgun gözlerini etrafta gezdiriyordu.

Tanıyorum, bu insanları tanıyorum, onlar genellikle zihnimin ıssız tarafına doğru akıp gidiyorlar; kendilerinin iyi bildikleri şeyden artık yorgunlar, utanç içindeler ve artık bizim yaşadığımız bu hayatla ilgili söyleyecek hiçbir şeyleri yok. Sessizlik, sessizlik, o büyük ve ağır insanın sessizliği. Onlar bilmeden kendi içlerinde müzikle değişebilirler. Bundan önceleri Rahmaninof'u severdim¹⁹

(Sen mi? sen böyle müzikleri beğenir misin!?)

¹⁹ Sergey Rahmaninov, Rus besteci. 20.yy'ın en büyük piyanist ve bestecilerden birisidir. (Ç.N)

Neden olmasın? Kays ne beğenirse o da onu sever. İnanmalıydı, inanmaması gerektiğini biliyordu, çünkü tüm o coşkunun, o akıcı müzik ve dansın, o saf mutluluğun Rahmaninof gibi insanın korkunç deneyimlerine yaklaşmaması için hiçbir neden yoktu. Bu yüzden söylemişti, kesinlikle söylemişti (Van Gogh'un hayatını okuman için getirdim) hatta belki de böyle insanların bu dünyada olmasının çok şeyi değiştirebileceğini de söylemişti. Fakat savrula savrula gelip gidenler arasında böyle insanların varlığının, İnsan denen itibarsızlığın şan ve bereketi anlamına geldiğini açık açık söylemiş olduğuna inanmıyordu. Bu saf yüz, neden böyle insanların sözlerine karşı çıkararak, böyle ıstıraplar sayesinde yaratıcı azabın büyüklüğüyle daha çok tanışmalı? Çocukken bilinçli olarak ona gösterdiği onun için bir mana ifade etmeyen karat karat değerli taşları unutması zaman almıştır. Bir yığın eziyetten sonra ziyetler, her zaman insanların ilgisini üzerine çekmiş, hayatının her döneminde onlara üstünlük sağlamıştır.

Alaylı bir şekilde onu anlatıyordu: (*Biz kalabalık bir aileydik. Doğal olarak da eli sıkı. Bizim evimizde, her zaman bir çekişme vardır. Her şey tartışmaya bahanedir. Büyük kardeşlerden biri daha da asabiydi. Sadece onun üstüne gidildiğini ve ona haksızlık edildiğini düşünürdü. Bizi dövmek için bahane arardı, döverdi de. Ben sadece bizi dövmesi için onun bulduğu bahanelere ikna olamadığım için üzülüyordum. Ve daha da üzücü olan; onu sevdiğimi nasıl anlamıyordu?*)

Ama Niluna tercihini yapmıştı, üstesinden gelemediği zaman susardı, yoksa Kays'ın sadece barınmayı düşündüğü bir ev hakkında kendisi de az çok bir şey söyleyebilirdi, Kays'ı cezbeden, en ufak bir işgüzarlıktan kaçınarak, merakına ve kendi hislerine aldırış etmemesi bunu bile ona söylemekten çekinmesiydi. Kays için en önemli olan şeyse, onun yanında huzurlu ve tamamen özgüvenle oturmasıydı. Kapanık kalmak isteyen insan ruhunu tırmalamak ya da bir fiske vurmak Kays için bir vazife haline gelmişti, vurmadı. Dakikalarca bir noktaya odaklanarak daldığı o zamanlardaki sessizliği, Kays'ın düşünce gücünü alevlendirirdi, tüm hayatı ve başına gelenler gözlerinin önünden geçirdi, Kays'ın bu düşündükleri boşuna değildi, çocukluğuna ve ilk gençlik yıllarına dönüp biriktirdiği tüm hoşnutsuzlukları ve sıkıntıları gözden geçirirdi. (*Ne söyleyeyim?! Bazen cehalet ve kıskançlık başkalarının birini acımadan sadece cenin ve nutfeden olması bile suçlanmasına sebep oluyor. Ben ister istemez insanların acımasızlıklarına aşınayım ve bunu farklı sebeplerden olduğunu düşünüyorum. Seni kıskanıyorlar. Çünkü sen çok farklısın ve... Mükemmelsin. Sen*

aklı başında ve değerli bir yeteneğe sahipsin. Bu yüzden bahane aramamalısın; neden? Birine yük mü oluyorsun?)

Ama bu sözler ve konuşmalar Kays'ın çok sevdiği, sadece bir kez olan ve bir daha tekrarı yapılmayacak, yapılamayacak bir sanat eseri gibi gözlerinden akan berrak damlaların önünü alamadı. Çünkü Mehâma'nın döktüğü her gözyaşı, Kays'ın elini yanaklarında hissederek sona ermesi için, yaratılmış bir sanat eseri idi. Bir adama göre dökülen en güzel şeydi. (*Peki, başka; ağlama artık! Okuldan bahset... Dil kursu mu dedin... Bir dili her açıdan anlamak... Işıl ışıl. Biliyor musun, benim yapamadığım- imkânların el vermediği için- tüm eğitimleri almanı ve peşinden gidip benim yerime öğrenmeni istiyorum. Sen kendimde tekrar bulduğum gençliğimsin.*)

Fezze göz kalemini sağ gözüne çekerken yüzünü her an onu duyabildiği, telefonda karşıdakinin ve kendisinin sesini dahi pür dikkat dinlediği, kız kardeşinin sesine ve yüz ifadesine yöneltti, Nilüfer, yarın için Fezze'nin duyabileceği şekilde ve aklında kalsın diye kısa ve öz bir şekilde konuşuyordu. (Yarın... Doktor.) gibi. Sonunda neredesin diye sordu? (Seni yarım saat sonra arayabileceğim bir yerde misin?) tamam; telefonu bıraktı. Her zaman, Kays'la konuşmalarının sonunda, en az iki kere tekrarlanan bir kelime vardı, işte o kelime; Peki! Telefonun diğer ucundaki sorardı(Peki?) ve Nilüfer cevaplardı (Peki?) tekrar üstüne basa basa sorardı. (Peki?) Nilüfer (peki, peki!) ve konuşma sonlanırdı; ama Nilüfer bu defa cevap verirken hiç vurgulamadan sıradan, genel bir (Peki) diyerek telefonu yerine bıraktı. Fezze, kız kardeşinin tavırlarını titizlikle inceliyordu, özellikle bu günlerde yüzünde ve ses tonundaki değişimleri an-be- an takip ediyordu. Tıpkı bir düşman asker gibi. Bu yüzden (Kays'tı, değil mi?) diye sormasalar keşke ki cevaplamak için can attığım yüzümden okunmasın. Bir istek, arzu hissettiğinde (Peki, ne dedi?!) diye sordu. Bir süre sessiz kaldı, ondan sonra (Duşa mı girdin diye sordu? Nereden bildin dedim. Seni gördüm dedi, sana baktım. Ben görüyorum, dedi ne halde olduğunu, her durumda seni görüyorum; zihin... Zihin... Zihin!)

Başı yerde, cümleleri sıralayıp duruyordu; Fezze'ye bakmıyordu, ona inanmadığını biliyordu. Keşke sadece inanmasaydı da dili kesilseydi; ama hayır... Harap olmanın acısı bile onu işinden alıkoyamıyordu. Belki de kasten, dilini çıkarıp; (*İşitilmeyen sözler için gaybı duymuştuk, ama gaybı göreni işitmemiştik! Bu cinlerden olmasın?!*) Nilüfer bu hissi sadece kendisinin anlayabildiğini söylemedi; çünkü bugüne kadar kız kardeşi de dâhil olmak üzere bir başkasının zihninde, iki insanın ruhlarının iç içe

geçmesine güç yetirebileceğine ve çoğu zaman bir olduklarına olan inancını kaybetmemişti; yegâne. Bunun için çabalasa bile, böyle bir manayı bir başkasının zihnine yerleştirmek boşuna olacaktı, bu mümkün olsaydı da bu zihin Fezze'nin zihniydi ve başkaları onun gibi değildi. İki kayıp parçayı bulmak Kays Amr dönemlerinden önce ayrılan ve binlerce yıl dönüp dolaşırken bilinmeyen peşinde defalarca ölüp dirilen, sonunda inanılmaz bir rastlantıyla birbirlerini bulan iki yarım, yalnızca o iki kişi arasındaki konuşma, haberleşme ve inancın esasını bir başkasına taşıyamaz. Öyleyse neden bu benzersiz olay, muhataplar dışında bir başkasıyla paylaşılın? Hayır; hasta düşünceler, cimrilik ve içi boş kinlerle dolmuş bir zihin, böyle bir manayı anlamak için uygun bir alan değildir.

(Sen geldin, hoş geldin; bin yıldır gözüm senin yolundaydı.)

(Biliyorum; çünkü ben de, bende seni binlerce kez aradım.)

Hayır; bu iki kişi arasında geçen sözler, birbirini tekrar bulmuş iki kişi, hiçbir açıdan abartılı ve garip değil, ona ne şüphe? Ama aşk sonsuza kadar tahtta kalmaz. Ecel, cimrilik ve dar görüşler onu aşağı çeker, daha aşağı... İhanet köşelerinin en dibine kadar. Aşkta 3. Şahsın dili bala bulanmış da olsa, iki insanın görünmez bağları arasında yer alan, içinde sakladığı azar azar, damla damla yedirdiği bir zehir kesesi vardır. 3.şahsın dili hileyle ilk fırsatta iki insanın mahremiyetini işgal eden, arzu ve coşkuyu hedef alan bir yabancıdır. Coşku? 3.şahsın dilli akrabaları- beş para etmez pazar malı gibi aralarına set çeker. Öyle ki hayal gücünün en adi ifadelerin bulunduğu bu beyaz sayfada Kays'ı çirkin bir duruma düşürdüğünü tekrar söylüyor. Bu 3.şahıs dilinin senin eşsiz haremde ne işi var? Aşk ne zaman akıl danışmaya ihtiyaç duydu?

(Ben senin cariyenim, her zaman!)

(Hayır; sen aşk ol, her zaman!)

Ama merhamet kapısından aşkın kenarına yaklaşan ilk 3.şahıs odur; başından beri de Kays'ı endişelendiriyordu. O biliyordu, iki insanın arasındaki derin bağı da bildiğini gizlemiyordu; Kays bu devirde yaşayan ve bu devirde olmayan saflığın ve birliğin yanında kayıtsız kalamayacağını biliyor olmalıydı. O özden doğan saf mucizeyi kız kardeşinin gözlerinde, bakışlarında ve yüzünde görebilirdi; Nilüfer'in sık sık döktüğü durmak bilmeyen gözyaşlarında açan o çiçekleri, incileri, deryayı iyi bilirdi. Cana yakın Meha- Mehtâp, Ural, Natanayil, Mehâma- ya da bildiğiniz en güzel isim ne ise

o- Fezze, cimriliğin verdiği ıstıraptan mustarıpti. Cimrilik sebebiyle çekilen işkencenin bilinen hiçbir tedavisi yoktur. Kendi vicdanıyla baş başa kalabildiği zamanlarda, bundan önce bir iki kez (Senin için bir şeyler yapmak istiyorum!) demişti. Aşkı zor şartlar altında elde eden iki insanoğlunun ortak bir ihtiyaçta birleştiği kendiliğinden ortaya çıkmıştı. Kays, Fezze için ailede en yakınının Nilüfer-Mehâ olduğunu ve Nilüfer'in kalbinde yer etmiş, onun söylediklerine- şikâyetlerine kulak veren bir kız kardeşi olduğunu iyi biliyordu. (Hiç kimse, hiç kimse bana yakın değil!) demişti, (Sır; bu, ben, sen ve Allah arasında bir sırdır!) da demişti. Ama o... kadındı; hiçbir bakış açısına sahip olmayan ve umutları ondan çok bir gravürle, onların hayalleriyle en az bir geceyi geçirilebilecek kız kardeşinin gözlerinden ruhunun iniş çıkışlarını nasıl gizleyebilir. O da artık taştan değil ya? Değil; taş olmayan sadece oydu, parmaklarımda ucunda bir kristal parçasıydı, şüphe yok ki Fezze'nin yanında kristal gözyaşlarıyla dolu bir gece olmuştur; bu kaçış, zekâsında ve kurnazlığında bekâretin zarafeti olan bir kere nişanlanıp bırakan bir kadından abartılı bir beklentiydi. (Bilmiyorum... Ölürsem. Ya da... Ölmezsem yaşlanacağıma inanıyorum; bir anda yaşlanacağım; ama Kays tamamen dürüstçe şöyle cevap vermişti. Onun için o anda bundan daha hoş giden bir lezzetin asla olmayacağını, kendisinin yegâne öz ve cevherini kelimelere sığınıp açıklayabilirdi. Sonuçta Kays için insanın kelimelere sığınması garip bir durumdur; o özel anda kelimelere sığınıp kendini ifade edebileceğine karar verdi ve... Öyle de oldu! Ama Kays'ın konuşacak başka bir dildeşi yoktu.

Evet; 1377 Hicri şemsi yılında yaşlandım²⁰, Fezze Huzeyma Hanım belki son kez olmayacak ama kesinlikle 101.kez kendi inanç ve görüşlerini ev ahalisiyle, telefonda adının ne olduğunu bilmediği kıza, kendi zaman algısına göre 11 yıl sonrasında fisıldiyordu; ama bin yıldır süre gelen yalnız zamanlardan sonra biri için yeniden doğuyor gibiydi. Fezze Hanım Kays'ın ıstırap ve acı çektiği yüzlerce geceden yalnızca biri olan bu gece boyunca Leylâ'nın 11.000 saç telini tek tek nasıl açabilirdi. (O hastalık dolu, ölüm ve huzursuz yılların üzerine mi?) Ama yapamıyordu. yılındili de kadındadır; yılına deliğinden çıkarabilecek dil de.

²⁰ İran Cumhurbaşkanı Mohammad Hatemi Döneminde Daryuş Forohar, Parvaneh Eskandari'nin de aralarında bulunduğu 80'den fazla yazar, çevirmen, şair, siyasi eylemci ve sıradan vatandaşın bıçaklamalar ve kurşunlamalar ile katledildiği seri cinayetler dizisinin yaşandığı kriz dönemi.

(...Bilmiyorum, Kays açık sözlü ve cömerttir. Sana hiçbir zaman “hayır” dememiştir. Ama o kendi hayatını yaşamakta. O halde hangi umutla bekliyorsun. Otuz yaşına gireceksin artık. Sen de benim durumuma mı düşmek istiyorsun... Ya da Fehime gibi... Aramızda sadece birinin bahtı açılmış, o da sensin. Bahtına yüz çevirme, artık sen de bahtına yüz çevirme! Bu reddettiğin iki kişi oldu, o zaman haklıydın. Birinin ne iş yaptığı belli değildi ve seni Dünyanın öbür ucuna götürmek istiyordu; birisi de süt kuzusuydu ve dediğim gibi hemen hastalanıyordu. Ama bu kusursuz biri. Kays’ın seni büyüttüğünü tekrarlamama gerek yok!)

Ama o söylemiş olmalı, söylemiş olmalı... *(O sonunda beni insan yaptı!)*

Söylememiş de olabilir; sen içten içe titreyen ve ürperen bir insan için ne biliyorsun? Yoksa şimdi olduğun kişi miydin? Hayır; aklınıza da pek gelmez (Hislerimi mi kaybetmişim?!) neden; böyledir, yoksa siz hissettiklerinizin ötesinde kendinizi kaybettiğinizi bilmiyor musunuz? Güçlü bir varsayım. Bu yüzden bir dahaki sefere kendimi bulabilecek miyim? Diye kendinize sormalısınız; olası... Hiç belli olmaz! Bu atın göğüs kafesinde yer tutmuş, eriyik nal, hangi zemheri cehenneminde koşarken çatlayıp savrulacak; bu eriyik nal... Neden ağlayamıyorum?! Çocukluğumda bazı tanıdık insanları işaret edip şöyle söylediklerini hatırlıyorum (Kuru kafa) ya da (Kuru burun). Acaba ben o adamlardan birine benziyor muydum? Neden olmasın! ...Yılında Ruhumda 2.7’lik bir kancayla katledildim, ruhu yedi parçaya bölünen bendim; Kays. Halık... Ruh, can ya da varlık, hayat...

Ruh ya da can olarak adlandırılan şeyin merkezinde yatan beyindir; ve beyin çok açık ki vay yy...! Ama şimdi altmışlarımdayım. Ya biraz daha az ya da biraz fazla; artık insan zihninin, ruhunun ve yaşamının karmaşıklıklarını kolayca önüme alıp çözüme kavuşturamıyorum. Hayır, bu benim ruh evinde bahsettiğim bendeki 7 parça. Evet... Ruhum, kan kaybından öldü ve şimdi bedenim artık kimsenin adını anmayacağına inandığı kurşuni- bulutlu kaldırımlarda düşüp kalkıyor; Kays... Kays! Şimdi kayıp olan ve nereden gelip nereye gittiğini bir türlü anlamayan o perişan adamın yıpranmış mektupları dışında başka hiç bir dildeşi ve hiç kimsesi yoktu! Öyleyse o neydi ve eğer bir ruhsa, yaralı bir ruh muydu? Oturmak için bir yer; sadece! Artık hiçbir şeye ihtiyacım yok, beklemek için - ister istemez- benimledir. Yüzüne kurulmuş gülümsemesiyle o orta yaşlı adamı beklemek. Yorgunum, hem de çok yorgunum. Zihnim ve bedenim, hepsi yorgun. Zamanın azaldığını görüyor ve hissediyorum, yani ömrün gittikçe azaldığını. Çok nadir zamanlarda insan

düştüğünü, kendi toprağının altında kaldığını açıktan izliyor gibi hissediyordu. Evet... Ben yaşıyorum; açıkça durum bu. Çürümek, yaşlanmak. Bu kahveyi tazeleyeyim diye soran kafecilerden hangisiydi? Başımı sallayarak bilmiyorum, fark etmez dedim. Yaprakları çevirirken sayfalar yine kararmaya başlıyor ve çizilmiş yazılar görüyordum. Üzeri çizilmiş yazıların merakındaydım, ama başım yorgunluktan dönüyordu. Bu yüzden göz kapaklarımı kapatıp sandalyeye yaslandım. Bırak bir an sakinleşeyim, bırak bir an... Ben onu istiyorum, seni hayallerimde olduğun gibi, beni tamamladığın halin, saf kokun ve sıcaklığıyla Ey hayatımın ve ruhumun sofrası sen benim son zamanlarımsın. Ne çok okumuştum: *Zaman geçtiyse geçsin korkumuz yok/ Ey paklıkta benzeri olmayan sen kal.*²¹ Ve sonra... Dudağının kenarına bırakılan güzel çukurlar, etrafımı saran o parlak ve duru bakışların ışıkları; ruhumu saran. O bulunamayan nedir; o kaybolmuş; varlık ve yokluk arasında bulunamayan kayıp? Sadece gözlerde açığa çıkan, büyüüp bakışlarda keşfedilen nedir?

Aşk?! Yeşerip yetişen ve birdenbire bakışlarda ortaya çıkan. Hayır, bundan önce hatırladığım kadarıyla, çiçek bir açıdan insanoğlu gibidir! Dil, dışarı çıkar, dil ve damak kuruyup kalır, vücudun içinde dur durak bilmeden bir fırın yandıkça yanar, ama sessiz, ebedi bir sükûnetin içindeymiş gibi. Hiç hareket etmez, en ufak bir kıpırtı yok. Aşk, o arada çarçabuk güzel bir dansla dolana dolana ortaya çıkar; bir sigara bile içemiyorum. Sandalyenin üzerine ve sıranın arkasına konulmuş bir heykel gibi kalmışım. Belki de ellerim ve parmaklarım masanın ahşap yüzeyine benim iradem dışında işlenip bırakılmış... Sonunda Dünya onu hareket ettirdiğinde parmaklar ön masanın üzerinde sürünür, bir an kafam parmak uçlarıma takılır, bir zaman da çocukken vurduğum orta parmağının üzerine sürünür ve orta parmağımın ortası yaralanır. Sonra ellerine bakarım ve sonra gözlerine - cesaret bulur gibi olurum- parmaklarımı iki parmağının arasına alıp nazikçe sıkana kadar. Zarif bir hareketle uzun zamandır gezindiğim, bilinmeyen bir cennetten döndürür. Daha sonra Kays'ın bir şiirinden arayıp anlamını bulamadığı kelimenin anlamını sorar. Onda gördüğüm ne uyanık, zeki ve cesur bir öz, onu sadece gözlerim ve bakışlarımla övüp duruyorum. Ama kelimenin anlamını ona dilimle söyleyemem. Engel, çekingenliğim. Bu yüzden bir kalem alıp bir kâğıda yazdıktan sonra, parça parça edeceğim; üç ya da dört farklı eş anlamını, Arapça köklerden türemiş Farsçadaki

²¹ Mesnevi-i Mevlana 16. Beyit (Ç.N)

karşılıklarına kadar karıştırıp senin için yazıyorum, karıştırıyorum, karışıyor. Ama... O anda aklım bana onun 16-17 yaşlardaki kadınlığın olgun zekâsından bahsediyor, kendisi analiz ve kıyaslamalarla, kelimenin anlamını bulmuştur, sorup bulduğu kelimenin anlamında, zihnimde genç bir bakire olarak bulunduğundan, arzum ona daha da bakılması gerektiği düşüncesini iyice yerleştirmektir. Buna rağmen yüz derisinin altından anlık bir dalgalanma geçiyor, kâğıt parçalarını iyice parçalıyorum, gözlerine bakıp olup biten her şeye bir sebep bulup ona övgüler yağıdırıyor, gözlerimin içine bakıp duru bakışlarla duraksamadan pervasız cevaplar verdiği her an onun cesaretine ve mertliğine hayran kalıyorum. O gözlerle her bahar ama her bahar yağmurun yağışında çeşmeleri dolduruyor gibi. İkinci buluşmada daha da olgunlaştığını ona söylemişim; hissediyorum! O bakışlarıma cevap vermişti. Bir an başını kaldırdı, içindeki karmaşıklığı gözlerinden tek seferde okumamı istememişti. Ama yanaklarının alev aldığı yukarıdan görebiliyordum çünkü hala kapının arkasında duruyor ve bir sandalyede oturup şahsiyetimden ve isteklerimden bahsediyordum. ... Bilinçaltımda, benim kayıp yarım, ortaya çıktı; benim kayıp yarım; kayıp ama bulunan; hayır geç bulunmasından şikâyetçi değilim ama belki geç bulunduğu hayıflanıyorumdur. 40 küsur yıllık ömrümle söylenmedik bir şey kalmayana kadar her şeyi anlattım ve... Sözü nü tamamlamaya takatim yoktu. Biliyordu, halimden haberdardı çünkü (Ömürden bana ne !) diyordu ve sakinliği... Şuurunu, cesaretini, açık sözlülüğünü üstüne basa basa takdir ettim... O zaman o benim sorumluluğumdaydı ve geldi de; açıkça

(o zaman peki de!)

(Peki!)

(Tekrar söyle!)

Ama... Ne sivri, hasta ve zehirli bir dili var bu gri- yağmurluklu adamın, eski, tuhaf sisli bir mezarlıkta bırakılan bu eski sayfalarda kaybolmuştu. Bu defterdekiler bende sonu olmayan bir merak gibi yer etmiş ve o hala tam olarak hatırladığım kadarıyla babasına benzeyen adama yöneltmişti, yavaş yavaş o adamın elinde bir baston tutmuş olabildiğini de düşünüyorum. Evet... O adamın elinde bir baston da vardı, siyah ketenden, 2.el eski bir yuvarlak şapkayı başına geçirmişti. Kamburuyla gözlükleri... Hayır, gözlerinde gözlük olup olmadığını tam olarak hatırlayamadığımdan kesin konuşamam. Bana göre geniş adımlar atıyordu ama ben hemen onun arkasından yürüyordum. Mezarlığın bahçesindeki banka oturduğunda,

ben mesafemi korudum. Ne bildiğimi bilmeden, cehaletim ondan uzak durmamı söylüyordu. Babamın izinde olmak, babamın peşinde dolanmak, arayıp durmak ve sonunda onun peşinden gidip onun nihai kaderine teslim olmak, bu bende yeni bir şey değil. Ben her daim babama hayranlığımınla var oldum; o yokken de varken de. Şimdi bile babamı andıran o gri- yağmurluklu adamı arayıp bulma isteğimdeyim. Evet, babamın yanılsamasıyla yaşamayı seviyorum ya da daha doğrusu onun yanılsamasının her daim benimle olduğunu söyleyebilirim. O bir deri bir kemik ama kuvvetli insanın peşinde, bu yaşantıya bir isim vermek gereksizse de adına yaşamak denilebilecek anlarda benim varlığımın bir parçasıdır. Çünkü insan mecbur olduğu için yaşamıyor, ne olursa olsun, her koşulda yaşar! Bu korkunç ve acı gerçeği çok geç anladım, ama 2.7'lik(14'lük) bir kancayla varlık ve yokluğun izahını ruhumda hissettim ve kavradım.

Evet... 2.7 'lik kancada, hayal gücüne ihtiyaç duymadan yok olmayı, yokluğu ve men edilmeyi kavradım. Olmak-olmamak. Vücut bulma düşüncesi, beden. Kötü talih; bahtsızlık...

Acaba bahtsızlık olgun bir insanın inancında var olabilir mi? Bilmiyorum; ama en azından sonucunda meydana gelen kötü durumlar için bahtsızlık dışında kullanabilecekleri bir isim vardır. Herkes için "bahtsızlık" kullanılması gerekli değildir; ama bahtsızlık benim için soluğumun kesilmesi, ruh soframın kesilmesi, nefesimin kesilmesidir. Hemen kapı eşiğinde, nefesim kesildiğinde, kalemi bırakıp çömeldim. Yaşamak inadının ortasında canını vermek evet 2.7'lik bir kancada. Şaşırtıcı olan, 7 rakamı başlı başına uğursuz sayılmakla birlikte, yaradılışın bir simgesidir, beşer aynasında hayatın yaradılışı. Ama 2 gelip 7 ile yan yana durduğunda, bahtsızlık da yakınlaşır ve dünyanın bir köşesinde bu tuhaf çaresizlik soğuk ve kurşuni kaldırımlarda o bahtsızlıktan bir parça, açıkça görünür. Ve o insanın, o küçük ve kalabalık odadan, ev sahibi Asıf Amcanın bir an önce gelmesinden başka hiç bir arzusu yoktur; biriktirdiği arzularının yerini keder alır, keder, keder... Korku türünden bilmediği bir tereddütle. Ah... İnsanlar neden gözümde artık farklı görünüyor? İnsanlar neden bana eskisi gibi neşe vermiyor? Ve ben- ne garip!- nasıl da kimsesizim?! Ah... Ey şair! Sözün ve kelamın yalnızca zahirde ışıltıyor, onun dışında ve içinde ne kadar yabancı, ne kadar kırgın, ne kadar can sıkıcı ve ne kadar usandırıcı bir anlam; ne kadar soğuk bir anlam, cesaret kırıcı. Ey adam sen kimsin? Sen kimsin ve işlemediğin hangi günahın bedelini ödüyorsun?

O parıldayan günah; parıldayan o günahın mükâfatı da işte bu; yalnızlık ve kimsesizlik. Beni kim, beni gerçekten kim seviyordu, sevmiş miydi? O halde benim kısmetim, o (Meha) Allah'ın gönderdiği diye bildiğim... O biriciktir... Ve yağma... Evet, bu kelime o kadar kafama takılmış ki kâğıda dökmemem imkânsızdı, sanatın kendi özünden uzaklaşma bahanesiyle ikiyüzlülükle gerçeği açıklamayı ihmal etmesine hakkı yoktur! Yere çömeldim ve sonra neler olduğunu hatırlayamıyorum; çünkü dışarıdan kendime bakamam ve o aynaya da bakmak istemiyorum. Ama depremden sonra onları yerle bir edecek bir artçı depremin yeterli olacağı eski binalardaki çatlakları gördüm.

O adam da ezilip kaçmaya çalıştığını yazmıştı. Ve ekliyordu ***neden öz ve kapsamlı bir ifade bulamıyorum?*** İnsanın ömrünü, insanın bütün ömrünü kapıp götürür. Bedenine sızarlara, yol arkadaşınız, yoldaşınız olur ve aniden yolun yarısında – hiç olmaması gereken bir yerde- ortadan kaybolur. Olmadı, yine olmadı... Ömrünün en değerli zamanlarında sana ihanet ederler, seninle bir olur, senin diğer yarın olur. Baştanbaşa güven ve inançla dolusundur. Onda kendini gördüğün gibi, o kendini sende göstermiştir; tamda ona kendinizi kaptırıp onun gözbebeklerinden dünyaya baktığınızda, aniden sizi kör eder, sizi yapayalnız bırakır ve gider öyle mi? Nasıl olabilir? Sen inanmak istemiyorsun (O içinizde, içinizdeki o) her tarafı saçma ve mantıklı bahaneler karşısında size, kendinize ve alıp götürülen ömrünüze böyle bir müzayedede sopası vurduğunuza inanmak istemiyorsunuz! Kurban edileceğim yer bilmediğim bir sebeple ve aynı yerde olmalıydı; daha önce belki kurban edildiğimi rüyamda görmüş olabilirim; ama öyle kolay değil. Bu kâbus o kadar kolay değildi. Orada, kurban edileceğim geçitlerden ömrümü yağmalayan bir eşkıya, düşkünlüğümün üzerinden geçti. Ama öyle oldu, öyle olmuştu, üzerimden geçen kanlı adımlara bakan hayrete düşmüş gözlerle hala benim bir açıklamam vardı. O zaman bu olup biten her şeyi aldatmacayla karışık bir kâbus olarak mı düşünmeliyim? Nasıl yapabilirim? Nasıl yapabilirim? O kasvetli sessizliğimde bana her nüfuz ettiğinde, derimi atıp yenilendim; bu bulut ve güneşin oyunu, tabiatın tüm nazlanmalarından fazlaydı, mucizesi tabiatında olan güneşin doğuşu, çocukluğumun elinden tutup yarının olgunluğuna eriştiren gerçekliğin artık başka bir mucizeye mecali yoktu. Sessizliğim artık oydu, yaşlılığımı, gençlik hırslarımı, yıllarca gözlerimde asılı kederi anladı. Bir tek o yapabiliirdi, ruhuma şaibesiz ve çıplak bakmaya layık olduğunu ve bunu hak ettiğini düşünmüştüm; çünkü bana göre, onun

(Kendim) olması yeterliydi, insanın kalbinde riya yoksa ruhunu kendi bakışlarından asla saklayamaz ve insan kendini, ruhunu örtünmeden, çekinmeden üryan bakışlarına bırakabilecek kaç mahrem göz tanıyabilir? İnsanların kayıtsız kalarak yeterince istemediği, var olmanın bir hediyesi olan hayallerinden vazgeçerek bu dünyadan gelip geçen ne çok insan vardır. Dünyanın en içten, en mahrem gözlerinin ona baktığında- baktıklarında kendinden geçtiği bir hediye. Onun bana bakışlarıyla, tüm âlemin gözleri benim için kör olsa bile tarif edilemez bir sarhoşluk için yeterli olduğunu itiraf ediyorum. Sadece onun bakışlarına - onun bana bakışlarına- ihtiyacımın olduğunu kendime itiraf ediyorum, hepsi bu. Evet... Onu düşündüm, benim varlığımın özü, hala daha nasıl kaybettiğimi ve hangi hile hurdayla ortadan kaybaldığını anlayamıyorum. Sessizliğimi, gözlerimi, gözlerimden akan binlerce kederi... Ruhumda gezinip bana baktı, diğerleri şimdi ne bilsinler, böyle sessiz kaldığımı neden bilmeleri gereksin? Ve neden boğucu bir sessizliğin içindeyken aniden re'şe tutulmuş gibi titriyorum?

Korkunç... Korkunç... Korkunç; korkunç bir görüntü; rüya görmüyorum ve bu bir kâbus değil; bu beni yok eden tasavvurum. Bu korkunç fikri, kelimelerle kâğıda dökmem; ama o sadece gözlerini indirip, yüzünden ve bakışlarından apaçık görünen hiç bir gerçeği anlamayayım diye bana yüzünü çeviriyordu. Söylemişim, söylemişim! Ama o kendi iradesiyle yanıldığını göstermek ve bunu anlatmak istedi. Tekrar etmeye gerek yoktu (*Nefret ediyorum, hepsinden nefret ediyorum. Buradan, teker teker hepsinden...*)

(*sus artık!*)

(*Peki... Peki!*)

... Ne acı, usandırıcı ve zehirli bir dili var o gri- yağmurluklu adamın... Kendi kendime acaba onu bir daha görebilecek miyim? Diye sordum. Bilmiyorum. Belki. Bundan -2.7'lik kancadan- sonra bu dünyadaki hiçbir olayın garip bulunmaması gerekir. Göz kapaklarımı açıyorum ve kahvenin acı tadını alıyorum, istemsizce yağmurluğumun cebimdeki o eski deftere elimi atıyorum -orada yer etmiş gibi- dokunuyorum. Beni tamamen içine çeken, defalarca yok eden konunun özünden bir an olsun kayıtsız kalamıyorum. Bundan önce zihin konusu, zihnimin dışında devam etmekteydi, bana göre bu hayali bir durumdu. Ama şimdi bir temanın, bir düşüncenin, bir sorunun, bir mana ve durumun ağına takıldım, başka bir şey değil. O zaman, hayatın tüm bakışlarını görmezden geldiğim için kendimi suçlamalıyım.

Çünkü ona bakmıyorum; onu görmüyorum, gözümün önünden geçenler, kelimelerim arasında hiçbir yeri olmayan, bende hiçbir insani duygu ve merhamet uyandırmayan, kesik kesik görüntülerden başka bir şey değil. Her şey ama her şey seyircilerin gözlerini kapatmayı daha çok sevdiği alakasız ve dibi bucağı görünmeyen bir filmde fotoğraflar gibi görünüyor. Ben fotoğrafların, gürültü ve ses dalgalarının dünyasına aşkla bağlanamam. Adama ne oldu? Geri kalanı, onun yarısı nerede, varsa nereye gitti? Keşke anlayıp kavrayabilmek için başka biri olabilseydim, belki de yabancı olduğum için, bir bağlantım olmadığı için ve... Şimdi sakinim dehşet, hayret ve keder, bir boşluğun içinde; hala anlayamıyorum, hala ruhumun katledildiğine kendimi inandıramıyorum. Herkesin doğuştan gelen bir inatçılığı vardır, benim de!

(Keşke büyümeseydim; keşke hiç büyümeseydim!)

Ben ona bakıyordum; sadece ona bakıyordum tıpkı bir çeşmeden akan duru suya baktığım zamanlar gibi; yine gözyaşı, yine yaşlar yanaklarından süzülürken gözlerimle ona *(Ne oldu sana?)* diye soruyordum. Ama kendisi de ne olduğunu bilmiyordu ve ben de onun içindeki tutarsızlığı asla anlayamıyordum. *(Benim için bir hikâye anlat Kays, Benim için bir hikâye anlat!)* o istedi ben de dedim ki; sana babasının ülkesini- kabilesini Şapur Zü'l-Ektâf²²ın zaferine borçlu olan bir kızın hikâyesini anlatmak istiyorum

(Hayır, Hayır. Bana Kays'ın hikâyesini anlat; Kays'ın hikâyesi; Kays!)

(sonra ayağa kalkıp bir köşeden mi çıktı? Nereden?)

(Ateşten; ateşten ve geceden sonra .)

Evet... İncinirsem, incinirsem diye yalnızlığıma çekiliyorum. Ama insanoğluna kapladığı sessizlik ve cömertlik düşüncesiyle baktıklarından incinme adına artık hiçbir şey kalmamıştı. Bu yüzden sakinleştim; evet, acaba dayanabildin mi? düşüncesiyle, kendi derimin yüzüldüğünü izleyen sessiz ve kendi içimde kendimi izleyen bir tanıktım. Acaba dayanabildim mi? Ama... Ne geçti başımdan, ne? Hayır; geçmedi, bir şey olmadı ki geçsin yine yoğun ve binlerce yüklü Zervan²³- zaman ağır geçiyor; başımı kaldırdığımda yer artık ayağımın altında değildi, yoktu,

²² II. Şâpûr, Sasani İmparatorluğu'nun 309 - 379 yılları arasındaki hükümdarıydı. Uzun süren iktidarı sırasında Sasaniler, I. Şâpûr'un hükümdarlığından beri ilk altın çağlarını yaşamıştı. (Ç.N)

²³ Avesta'da zaman, sonsuzluk(Ç.N)

yok olmuştu. Ben kendim yeryüzü olmuşum, yeryüzü... Bir uçtan bir uca sürüklenip geçen sisli ve sık bulutların kucağında gurbetin yalnızlık çarkından tekrar geçerek, yetmiş yedi insani ihanetin hedefinde; ayrıca bahtsızlık da olsa tabiat, tabiattır. Ah... Bana yazık oldu; yazık, çok geç... Çok geç, kendimi böyle çürümüş, kuru ve tutulmuş gibi hissediyorum; kuru toprak, açlıktan kıvrılan ve yağmalanmış bir ruh- bir damla yaş dökmeden, bir damla yaştan mahrum. Tutulmuş, kederli ve kuruyan benim, bir selam alıp vermekten acizim. Başkaları! Burası ve her taraf sanki utanç içinde, benimle olmaktan utanç içinde olan, yüzlerini benden çeviren başkalarıyla dolu. Hatta birinin bana bakmasıyla - utanca boğulduğum, utanca boğduğum tanımadığım birileri! Boynuz çıkartmış olmayayım. Boynuz... Alnımın üzerindeki bir boynuz mu?)

Samuray... Samuray... Neden o yaşlı adam bana Doğudan bir kumarbazı, ömrünün sonlarında bir uzak doğuluyu hatırlatıyor? Bir keresinde **Fırıncı** denen bir şahısla konuştuğunu söyleyen kendisi değil miydi? Çok geçmeden de bahsettiği derin fırın - tandır- da ekmek pişiren kişi olan fırıncı değil, 5 günlük yolu- örneğin- 1,5 günde kat eden, hızlı manasına geldiği anlaşıldı; onlar nadiren ayaklarının topuklarını yere vuran, hızlı yürümekte, aceleci, hareketli ve sağlam kalan adamlardı, genellikle de 2-3 adımlık yolu bir adımda zıplayıp uçarlardı. Nefesleri yeterliydi, çok iyiydi; spiral gibi, yay ve kayışlar. Böyle adamlar özel ulaklara tercih edilirdi. Belki de kendi dönemlerinin gizli postacılarıydı. Çoğunlukla gecenin bel kemiğini kırıp şafağında dağdan, tepeden inip çıkarak, sürünerek, aşağı doğru yuvarlanarak, zirvelere tırmanmak dolambaçlı yolları öğrenmek onlar için zor değildi. Yaşlı adam da gençliğinde Meşhed'ten evine kadar olan 40 fersahlık yolu gece gündüz iki günde aşardı. Ayak tabanlarında güzel bir kıvrım vardı. Ordudan - 17-18 yaşlarında bir genç, Aslan Yürekli Rıza Şah²⁴,ın kışlasından kaçmak istiyordu; zayıf bedeninin gücü kuvveti yerinde ve hızlı bir yürüyüşü vardı; aşk... Belki de. O halde bile hatırıdaydı, kurnazdı, yalnızdı ve bunun gibi kılıçların ucuyla tırnaklarını kestiği o keskin kılıcın kıvılcımıyla onu Samuray düşüncesine kadar götüren de Kays'ın kuruntuları ve sanılarıyla. Daha çok dekoratif amaçlı oturma odasının duvarında asılı durmaktan başka bir işe yarmayan, caddelerin mağaza vitrinlerinde gördüklerinden değildi. Ama Kays o en keskin kılıçları düşündüğünü kendisi de bilmiyordu, neden

²⁴ *Batı yanlısı bir dış politika izleyen Pehlevi, İran'ın son monarşik lideridir. Şehinşah (Kralların Kralı) ve Sayeh-eh-Hodah (Allah'ın Yeryüzündeki Gölgesi) gibi unvanları vardır. (Ç.N)*

alının üzerinde iki boynuzun uzadığını düşünürken, aynı zamanda Samuray kılıcı gibi iki keskin hançer zihninde dönüp duruyor, sadece telefonun sesi, sadece onun sesi ıssız ve iyi döşenmiş bir kaldırıma onu geri getiriyor istemsizce ve ihtiyatsızca (Neden) diye soruyor ve bu tekrarlıyordu. İfade 1. tekil şahıs ve 2.tekil şahıs, iki zamirle tekrarlanıp duruyordu, tekrarlanan iki sesin biri kendisinin olan sesin uğultusuyla iki kıta, iki dünya arasında, bu ses dalgaları, onun titreyen sesini telefona ulaştıracak kadar kuvvetli değildi; hayır! Biliyordu, bu titreyen onun sesiydi, bazen kesiliyordu ama bu, beraber ağladıkları ve sustukları o gözlerdi, onun damla damla akan gözyaşlarının, damağında kalan tadını biliyor ve her an, şimdi bile yüzünün bulutlu bir havadan güneşli bir havaya ya da güneşli bir havadan bulutlu bir havaya büründüğünü, güneşten kızaran yanaklarının ışıltısını görebiliyordu... Yanma ve ışıl ışıl bir parlama, sıcaklık... Sıcaklık... Sesinden tüm vücudunu saran bir sıcaklık, kuru soğuğa, adamın nefesinden, soluğundan ve şimdi görünüşte kaybolmuş vücudunun tamamından ruhuna sirayet ediyordu; Kays'ta biriken, dolup taşan o his, onun yanında gezinmesine yetiyordu, Kays hemen Allah'ı hatırlıyordu (İnsan nasıl bir mucizedir; nasıl bir mucize; ne zaman, ne zamandan beri dalgalarla sürükleniyorum, sürükleniyoruz? Bunca zaman, susuzluğun yakıcılığıyla bedenleri eriten zervan, bunca anda ne olduğu bilinmiyor. Damak kurumuş ve pişmanlıklarla dolu gönül, ahizesinden ses gelmeyen bir telefon, sadece Kays'ın bakışlarının üzerinde donan adam, elini hangi cebine koyacağına karar veremediği soğuk bir taş parçası gibi kaldı. Biliyordu, biliyordu, dünyanın yeni doğduğunu biliyordu, belki de değil; Mevlana'nın bahsettiği yeni anlamıyla değil; onun bahsettiği yenilenme, dünyanın yeniden dirilişi, bayramdır, bahar ve yeşildir, Harezmi²⁵, den tekrar tekrar esen bir bahar esintisidir. Bu nedenle dünyanın yenilendiğini anlıyor ve biliyordu ama gönül bu sözde olup bitenlere ikna olmuş görünmüyordu. Evet... Biliyordu, bundan korktuğu kadar, az çok bu zamanın ve dünyanın esaslarını bilmemekten de korkuyordu; ya dün- dün gece bu yenilenme mevzusunu her zamanki gibi nazik dostu, ev sahibine zamanında ve kısa bir telefon etseydi, en azından şimdi yerinden edilmeseydi, böylece vücudunu, bu ıssız ve tertemiz kaldırımda sürüklediği bavulunu, bu ağır astarlı yağmurluğunu ve bir gün çok severek almış olduğu ama şimdi ondan nefret ettiği atkısıyla adım atmak zorunda kalmayacaktı.

²⁵ Parlak yeryüzü anlamında, şimdi Özbekistan'a bağlı, İran'ın eski şehirlerindedir. (Ç.N)

Evet, baylar bayanlar! En azından M.S ikinci bin yılın sonunda ve bir Avrupa şehrinde olduğumu biliyorum. Dilim yok, ama kör de değilim. Yani biliyorum, ne halde olduğumu biliyorum; hatta kendi iç çelişkilerimin de farkındayım; kitlesel üretim ve tüketim çağında arzuladığım gibi bir aşk kavramından söz edilemez. Ev sahibim kınayarak (buralarda “ bir şişe süt için bir inek satın alınmaz!” Diye bir atasözü vardır) demiş ve gülmüştü. Ve ben... Ben...

Bu tür atasözlerini kime nasıl söyleyeceğini bilmiyordu, anlamıyordu, anlamayacaktı ve bunu anlamak için bir arzusu da yoktu. Albert Camus'un “Yabancı”sını okuduğumu kim söyledi. Burada bir annenin ölümü ile bir bardak süt içmek, yani annenin ölümünden hemen sonra bir kadınla ilişkiye girmek arasında bir benzerlik kurulmuştur. Bunun şefkatten uzaklaşmak demek olduğunu anlıyor ama bir şişe sütle bir inek satın almanın ilgisini asla. Hayır, günün- zamanın karmaşık yapısına müdahale edemeyeceğini ve bunun onun iradesi dışında olduğunu da biliyor. Ayrıca (Ben) in bugün üzerine bir satır, yarın bir satır ve dün bir satır yazmış olduğumuz boş, beyaz bir kâğıt parçası olmadığını da biliyor. Hayır! **Ben**, dünyanın başlangıcından bugüne, şu ana kadar geldi ve sonsuza doğru gitmekte. Bu kargaşada ve içimdeki bu sessiz kavganın içinde, kim kesin bir yargıda bulunabilir? **Ben**, Aldatma ve şikâyet, öfke ve nefret, ihtiyaç ve zayıflık, tereddüt ve yabancılaşma, istemsiz bir şaşkınlık gibi hisleri içinde nereden çıktı, hiç kimseyi muhatap almadan şunu dile getirmekten kendini alamıyordu;

(Benim ölümüme kadar dayanamadın mı?) olmadı mı? Mümkün müydü?)

Kalbin dilleri- keskin- konuşkan ve cimri, o koca kafadaki kirli bakış;

Öyleyse kıskançlık aşkı körüklemeyi mi?! Belirli, izin verilen kirli diller biricik olmak için soylu seccadenin üzerine ağızlarından kiri dökerler. Ve... Aşkın büyüsünü, dilin zehriyle yalanlamak amacıyla kirletirler; her zamanki sıradan cevapların, donanımlı ve mantıklı sandıkları izahlara dönüştürerek ikna edici kılmak hiç zor değildir.

(Sadece ben, sen ve Allah!)

(Sadece sen, ben ve Allah!)

(Başka hiçbir şey değil!)

(Başka hiçbir şey değil!)

(Şimdi bir gülümse... Ve gözlerime bak!)

(Üzerine her zaman bir keder perdesi çekilmiş gözler!)

(Evet, ne güzel anladı onları! Sana bir an bakmasıyla parlayan o gözler.)

(Âşık olduğum gözler)

(sen de olmalısın, çünkü onların içinde yüzüyorsun)

(Ben onların içindeyim ve sen benim içimde. Parça parça vücudumun her zerresinde. Varlığımın tüm tasarrufu sana ait.)

(Ben sana malik değilim; ben seni tekrar bulduğumdan beri kendimi sende arıyorum)

Gülümsedi ve belki adamın kendine aşkıta ve ruhta daha derin bir dünyanın peşinde olduğunu söylemesin diye Kays'a döndü; daha ferah bir dünya. Hayır! Kendisinin de geç bulduğu Allah'ın, en geç bulunan adımı, aşkı herkesin görmesini hiç istemiyordu. O zaman nasıl şimdi sürekli aklına geliyor, ah... **Bana yazık oldu**; bana- ne yazık- yazık oldu bana.

(Allah, seni benim için gönderdi, çektiğim bütün acıların ödülü, Ey güzel Allah'ım !)

(Benim her şeyim ol diye beni de senin yanına gönderdi, sen benim her şeyimsin!)

(Varlığım!)

(Babam, annem, her şeyimsin sen)

(Varlığım!)

(Ben sana âşığım.)

(Sen değil; biz.)

(Ben sana benziyorum!)

(Çünkü senden önce, sana benziyordum)

(Ben dünyaya biraz geç gelmişim, değil mi?)

(Ama tam vaktinde geldin, hoş geldin! Seni görmeden, bilmeden bir ömür seni aramakla geçirmişim; şimdi seni bulduğuma inandığım (bizzat) sensin, bir an bile seni aramaktan geri durmadım. Ve sen geçen bütün yıllarda... Dünyaya gelmeden önce bile... Ahh hoş geldin, tam vaktinde. Ölü yığınlarının sığınaklarından tekrar döndüm, şimdi seninle coşku ve arzuyla yaşama geri dönüyorum. Ben ölümü seninle

üstümden atıyorum ve yeniden doğuyorum. Ahh hoş geldin ve nasılda tam vaktinde ve tam anında. Ben sana dokunamıyorum, seni görmeye varıyorum. Cennetin kokusunu kendinle getirmişsin.)

(Gönül, gözlerimi kapatıp başımı göğsüne, dizlerine koymak istiyor)

(Sen, bir nefes alıp sakinleşip yatıştığında, sana bakıyorum. Nefesinin kokusunu, masum yüzünü uykuya dalarken seviyorum)

(Sakinleşiyorum, hayalimde bile senin güvenli kollarında uykuya daldığımda sakinleşiyorum)

(Güvercin uykusuna²⁶)

Karaya oturdu, o beyaz gemi karaya oturdu ve adam... Şaşakaldı, ölüm yüklü bir ölüm- yaşam girdabında kendindeki tüm çirkinliğiyle yüz çeviriyordu. Belki gece yarıları başlayan rahatsız edici uyanışları yerine bir kadının söylediği (senin yanından gitmem mümkün değil!) fısıltısıyla başlaması gerektiğini düşünüyordu. Kıskançlığın dili her zaman incitici değildir; nazik ve şefkatli de olabilir.

(Böyle insanların sonu- sonları parlak değildir! Kays'ın da ne kadar yaşlı ve kırgın olduğunu görmüyorsun. Bu onun tabiatı. Sevdaları da cabası. Yine de... Geçen ömrüne kafa sallarsın! O halde ondan sana ne kaldı? Gençliğin de geride kaldıysa... Yeter o zaman; başını sokacak bir çatının derdinde ol. Hısım, akrabaların da bir etkisi vardır. Ne olursa olsunlar! Bu evden, hayattan ve başımızdaki büyüklerin elinden kurtulacaksın. Fehi ile benim talihimiz yok, senin bahtın açılmışken neden kapıyı üzerine kapatıyorsun? Gel! Bu telefonu al bunu ve ara onu, hemen şimdi!)

(Kimi? Kimi arayayım)

(Düşündüğün kişiyi, elini çabuk tutsan iyi olur!)

Artık onun ne cevap vereceğinin bir anlamı yoktu, (Kays!) ya da Kays'sız (Ben...) artık ölümün gölgesini gözlerinin beraberinde an be an sıralandığını kabul etmeliydi. Ölüm anında ölümün gelişine açık olmak, ölümle olmak, başka bir anda başka bir an. Ölümle kapı komşusu ve yoldaş olmak asla canından olmaktan daha kolay değildir. Gece kâbusları çok zor ve acıdır, artık senin olmadığını hissettiğin, duvarların, artık

²⁶ Rivayete göre güvercinler uyumaz. Yorulduklarında, her an uyanacakmış gibi hafif bir uykuya dalarlarmış. Hatta bir gözü uyurken, diğer gözü tehlikelere karşı nöbet tutarmış. Bu yüzden uykuları çok kısa sürermiş.(Ç.N)

burası sana ait değil dediği bir evde uyanık kâbuslar. Sana bir yerde açıkça söylenildi. (*Sen gece ile gündüzünü kaybetmişsin!*) ve sen... Sessiz, sessiz kalırsın, çünkü uyanık kâbuslar seni bırakmaz. Kâbus... (Kâbus sayın ustam. Saygıdeğer ustam. Uzun süredir sizi arıyorum. Bu günlerde artık el sanatları yok olmaya yüz tutuyor. Yazık. Ama siz... Siz neyse ki büyütle de olsa hala devam ediyorsunuz. Dükkânın duvarında asılı her türlü hançer, kama, kılıç ve çakı görüyorum. Hepsi sizin eseriniz tabii. Yıllardır süren zahmetli çalışmalarınızı, güzel sanatınızı ve hünerinizi hatırlatmak için her birinden bir örneği duvara astınız. Aslında bizde olmayan liyakat ve fazilete sahip olup olmadığımızı bize hatırlatıyor. Bunlar aynı zamanda sizin yaşam eserinizin sembolleridir. Şimdi ben özel bir parça istiyorum. Hiçbir işleme ve sembolü olmayan askeri kılıçlara benzer, Samuray kılıcından daha kısa, bizim kamalarımızdan daha zarif ve ince. Tam olarak ne istediğimi anladınız mı? İki uçlu ve çok keskin. Ellerimin zayıf, ağır silah kullanıp taşıyacak gücüm ve takatimin olmadığını da görüyorsunuz. Ceketimin altına sığsın istiyorum. Son arzum onu zehre bulamanızdır. Tıpkı Sultan Mesud'un²⁷ kılıcı gibi. Yok, aslında o kadar ağır değil! Dün, bütün gece yürüdüm ve sonunda böyle bir silaha ihtiyacım olduğunu düşündüm, sonra da sizi aramaya koyuldum. Siz tarihimizden arda kalan tek usta sanatçısınız. Son isteğim işim bittiğinde hazır olması ve gelip onu almak. Hafif ve zarif bir kılıf, süslü ve pahalı değil. Cinayetten sonra hepsini uzağa fırlatacağım ya da polise teslim edeceğim. Hayır, hayır, tabanca değil, hiç sevmem. İşime ve hayal ettiğime göre olmaz. Denemiştım, zihnimde birçok kez denemiştım. Belki milyon defa. Hayır! Mermilerden biri tutukluk yapabilir, o zaman pişman olursun. Hayır, bir başkasını öldüremez ve ikinci mermiden emin olamazsınız, yani kolayca ateşlemekte sizin marifetiniz. Hayır, hiç güvenilir değil. Dediğim gibi istiyorum; Askeri kılıçlara benzer, Samuray kılıcından daha kısa, bizim kamalarımızdan daha zarif ve ince, hafif ve keskin. Dün gece sabaha kadar çalıştım. Aslında cinayetin ilk kısmını gerçekleştirdim. Yani karım- aşkımla- ya da ismini nasıl söylemek istiyorsan, izin istedikten sonra yanına oturdum, tartışmaya başladık. Ona sen benim başımı eğdin, benim mahremim olduğun halde gittin başka biriyle evlendin ve kanunların arkasına saklandın! Dedim. Sen bana sadece vefasızlık değil, ihanet de ettin; sadece ihanet de değil, aşağıladın dedim... Ve ben bu aşağılanmaya daha fazla tahammül edemiyorum! Bana inmemi söyledi. İnmedim. Ama sonra ben onu indirdim. Onu

²⁷ Tam adı Mesud bin Kılıç Arslan olan Anadolu Selçuklu Sultanı(Ç.N)

indirirsem onu ezebileceğimi düşündüm, sinirli bir şekilde bana ve arabaya arkasını döndü ve karşı istikametten bir taksinin durmasını bekledi ve benim mümkün olduğu kadar geri vitese alıp hızla gaza basıp arabanın ağır tamponu devrilene kadar dizlerine vurma fırsatım vardı. O mutlaka düşerdi ve dört tekerlekle üzerinden geçme imkânım olurdu. Düşüp yığıldığında, vitesi değiştirip bir kez daha ayaklarının bütün sinir uçlarını ve kemiklerini ezene kadar dört tekerlekle üzerinden geçtim. Sonra inerdim, insanlardan yardım isterdim, onu arka koltuğa atar ve geri çekilin diye bağırdım! Karımı 77 numaralı hastaneye yetiştirmem lazım ve hastaneye tam gaz sürmeliydim ve orada ortopedi uzmanı olan doktor arkadaşlarımın aranmasını isterdim ve kendim de acil odasının hemen önünde, onun yanında kalıp gözlerini açmasını beklerdim. Gözlerini açıp beni görünce gülümserdi biliyorum! Daha az acı çekmesi için ısrarla ona bir morfin vermelerini rica ederdim. Yapmış olduğum işten kötü bir niyetim yoktu, sadece 11 yıldır onu görüp övdüğüm gibi göremezdim ve istemezdim, o hayalimde bir serviydi, eğer gözlerimi uzaklaştırmazsam artık bir servi olarak kalamazdı. O halde yürüyemesin, tekerlekli sandalyeye mahkûm olsun diye sadece ayaklarını felç bırakabilirdim. Böylelikle dün akşam suçun ilk kısmını başarıyla gerçekleştirdiğimi görüyorsunuz.

Akşam herkes bu olaydan haberdar olurdu. Sonra ölene kadar nefret edeceğim insanlar, hasta odasına toplanırlardı. Ben tek kişilik odada uyumalarını söyledim. İşimin ikinci ve asıl kısmı daha yeni başlıyor. Anlıyor musun usta! Hafif, keskin, zehre bulanmış, küçük taşınabilir bir silah. Hayır, o kadını öldürmek istemiyorum; çünkü beni parmaklıklar ardında görmeye, tekerlekli sandalye ile gelsin istiyorum. Şaşırdınız mı? Hayır; hiç şaşırmayın! O gelip kulağında durmadan çınlayan bütün seslerin ben olduğunu söyleyecek; gerçek bir gösteri olacaktı. Ben onun her şeyi olmuşum, çünkü bütün yanındakileri ve etrafındakilerinin kanını yere dökmeden cehenneme göndermişim. Silahı zehirle sulamaktan kastım budur saygıdeğer ustam, ne demek istediğimi anladığınızdan eminim. O halde amacımı anladınız. Bu da ön ödeme; bankadan çek. Bu kâbusu binlerce kez düşünüp inceledikten sonra dün gece yüzlerce kez planlayıp tasarlamaktan ne çok yorulduğumu tahmin edersiniz. Sonunda sabaha yakın, kafamı duvara dayamadan önce, divane gibi çırılçıplaktım ve kendimi jakuziye bıraktım, sıcak kanla dolu küvetin kâbusundan ne zaman uyandığımı bilmiyorum. Sayın ustam... Eğer size kendimden çok söz ettiysem, bağışlayın beni. Bilin ki ücretinize ek olarak yaşadığım sürece sizin sanatınıza olan hayranlığım da

dilimden düşmeyecek. Velhasıl kelim; benim için yapacağın bıçak patyare²⁸ öldüren türden olsun istiyorum. Teşekkür ederim. Tekrar görüşünceye kadar selamete kal. Bu ihtiyaç duyduğunda beni arayacağın telefon numaramın olduğu kart. Tekrar teşekkür ederim usta!

... Ama 77 yıllık ustaya, (Zarif) Efendiye cinayette hayalimde hangi sanatının işime yarayacağı ve özellikle de zehirden terletecek türden sizin yapacağınız hançerin ayrıntılarını anlatmadım; bir kadına karşı sonu gelmeyen çalışmalarla cinayet türleri. Aşk kelimesinin içine sığamayacak kadar büyük hisler beslediğim ve benim onunla daha derin ve daha yüksek bir aşk bağına sahip olduğum bir- biricik yaptı. Neden saklayayım? Ona göre öyleydi; öyleydim; ister öfkeli, nefret dolu ve bıkkınken, ister yüzünü, dudaklarını, gülümsemesini ve dişlerini tekrar görme arzusuyla içimi kemiren özlemlerdeyken ve ister buhranımın dipsiz kuyusundaiken. Evet, kendime rağmen öldürmek, Ankara yakınlarında ‘Asib Dağının²⁹ eteklerinde o garip ölü bedenden sonraki doğumumdan yüzlerce yıl sonra yeniden bulduğum diğer yarımı öldürmek hiç kolay olmaz, hiç kolay değil. Çünkü onu bir kere öldürmek bana yetmez, ona da yetmez. Bir bedenden daha fazlası, onun değeri ve kıymeti bir insandan daha fazlasıdır. Hayır; onu yaşadığım, yaşayacağım tüm anların sayısı kadar, defalarca öldürmeliyim Çeşitli şekillerde ve değişik mekânlarda tekrar tekrar hayata döndürmeliyim...

Biliyorum, zor; zor çünkü bir taraftan da kendimi öldürmem gerekecek. Bu yüzden sayısız plan ve tasarılarıma çalışmalıydım, bu elden zehirli bir içecek içirmek ya da yiyeceği yedirmek gibi yöntemlerle farklı farklı yollar bulmalıyım. Hayır; karar vermek bir yana, bu tedbirleri ciddiye almamak, bütün itirazları yok saymak tek seferlik bir iş içindir ve insanı sevilen bir insana kıyasla suçun hazzından uzaklaştırır. En yerinde itiraz şu ki bir kez ölmek, an be an yok olmanın cevaplarını sana vermez ve siz son dakika ve saniyelerde bile kendinden geçene kadar onun gözlerine bakamazsınız sizin için uzun bir zaman ıslıl ıslıl gözlerinde bir güzellik bulduğunuz o gözbebeklerinde kaybolana kadar öylece kalırsınız. Hayır, hayır, hayır! Kurşun yok! Çünkü ağzının derinliklerine bir kurşun sıkacağınız sırada, muhtemelen saniyenin binde birinde ondan sonra derin bir arzuyla kendisine ateş etmeyeceğinizi düşünür,

²⁸ Kötü kadın, kerahat (Ç.N)

²⁹ İmrü’-l Kâys’ın şiirlerine konu olan, kabrinin de burada olduğu tahmin edilen yer. Hatta bir beyitinde “ Ey bana yakın olan sen! Felaketler çullanyor, ama Asib durdukça ben de duracağım. (Ç.N)

fakat siz nasıl ve ne zaman isterseniz, bir an önce ateş edebileceğinize onu ikna etmelisiniz. Hayır; bu tereddüdün cevabı saniyenin binde birinde bir kez daha yok edecektir. Ve eğer- lanet olası şeytan!- ya o sırada mermi tutukluk yaparsa ve atamazsanız ne olacak? O zaman başka bir korkunç bahtsızlık yaşanacak. Düşüncesi bile mahvediyor! Aşktan öte, taptığım bir kadın, kafatası parçalanmış bir şekilde yere düşmüş ardından kafası ve boynu kapı pervazına yapışmış, kulaklarından ve ağızından kan fişkırıyor ve siz titreyerek afallayıp kalırsınız; bir ona bakarsınız bir paslanmış tabancaya ve istemsizce titreyen ellerin ona uzanır bitkin ve kendi kendine, sol elinin parmakları mafsalı çıkarır, kabzayı bırakır ve... Ansızın, farkında olmadan atışa yönelip 2. Kurşun patladığında, nerede olduğunu bilmediğiniz bir duvara ya da bir yere çarpıp ıskalanır; çünkü o anda göz kapaklarınız –refleks olarak- kapanır, yüzünüz ve başınız geriye doğru döner, tabancanın yanık namlusundan yükselen duman tamamen söner ve siz... Hayır, hayır, hayır! Böyle bir şeyin gerçekleşmesi mümkün olsa bile - ki bu katıksız ahmaklıkla bile pek mümkün değil- yine de yanına yaklaşılması gerekmez ama düşüncesini de göz ardı etmemelidir. Buna rağmen ateşli silahların ruhu her ne kadar ketum olsa da, sende olan bu marazi asabiyet yüzünden bir yerde açığa çıkar. Hayır, asla bu işlerde sakinliği ve gereken soğukkanlılığı kendinde bulamazsın. Sen devrim günlerinde bile cinlerin besmeleden korktukları kadar yol kenarında silah satanlara yaklaşımdan korkardın; kendinizi daha çok bir suçlu durumunda gördüğünüz bu günlerde; elbette suçunun ne olduğunu kendisi de bilmeyen bir suçlu için ne olacak şimdi?

O zaman bu düşünceyi aklından çıkar ve aklına gelen ilk fikir üzerinde düşün.77 yaşındaki Zarif Usta; eski fırının yanında, yıllar yılı erimiş çelik ve çekiç darbeleri altında bir örsün yanında ve büyütecin arkasında işini devam ettiren zayıf, kısa boylu bir adamdı sadece o! Ama siz o iyi huylu sanatçıya fırsat verip tecrübeli ellerin isteğiniz üzerine yapacağı bir silahın mutluluğuyla ne sanatlar sergilediğini anlatmayı gerekli görmediniz. *(Silahın ucunun mümkün olduğunca keskin, kibar ve ince olmasını istiyorum. Kesin bir ölçüsü yok. Belki de iğne ucundaki incelikten bahsediyorum. Bir koniyle uyumlu şekilde dediğim gibi, yani istediğim gibi, olabildiğince hafif ve taşınabilir. Yine de teşekkür ederim ustam, çok teşekkür ederim.)*

Usta çok konuşmazdı; kısa, çok kısa ve öz cevaplar verirdi. Önce soruları, daha sonra açıklamaları olabildiğince az kelimeyle ifade ederdi. Ondan sonra daha çok

bakışlarla, daha azıyla da olumlu olumsuz manalarında kafa sallardı, bunlardan daha az kısmıyla da kısa kelimelerle öz bir konuşma ve cevaplar verirdi (Evet- anladım- buyurun- baş üstüne.) sonunda bakışlarıyla beni uğurlardı; belki biraz tereddütle. Kendisinde cevaplanmamış bir sorusu olan bilge görüşlerinden vardı. Ama ömrü boyunca çeşit çeşit insan görüp tanıdığından, artık hiç kimse ve hiçbir şey ona tuhaf gelmez diye düşünüyordu. Zanaatçılarımız özel ve maharetli insanlardır; hele bir de eseri sanata dayanmışsa ki çoğunlukla öyledir; Zarif Usta da bana ömrünün sonlarında 60 yaşındaki babamı hatırlatan o sanatçılardan biriydi. Ne kadar da birbirlerine benziyorlardı. Yumuşak, gergin parmakları, büyük elleriyle bodur, sıksa ama çevik ve atikti. Ayrıca onun bakışı, gözlemleri, düşüncesi ve gözbebekleri de; evet... Evet... Çok benzer. O halde bir ara ondan duyduğum o kısa konuşmaları dikkatlice gözden geçirmeliyim. Kesinlikle öyleydi; bakışlarını bile hatırlamaya çalışmalıyım; duraklamalarını ve kafa sallamalarını.

Sesini, sesini duyuyorum! Buna inanabiliyor musun? Onun sesini, kendi sesini! Şehirdeki bu iletişim merkezine peşimden sürüklediğim bir bavul ve içindeki yumuşak tüylerle sanki yüz batman ağırlığı başımla çektiğim bu yağmurlukla böyle savrula savrula ne zaman varmışım. Ve şimdi bağırsak gibi boynuma doladığım bu atkı bana tuhaf geliyor. Tahran'ı nasıl aradım, iletişim Merkezinin duvarına bağlı sabit telefon numarasını nasıl verip bu numarayla beni aramalarını istedim (*çünkü bu elimde tuttuğum telefonun sürekli şarjı bitiyor!*) ne boş bir istek diye düşündüm! İletişim merkezindeki duvara bağlı ahizelerinden her birinde biri- yabancılar ve göçmenler- sırada bekliyorlardı ve hiç biri bir an bile boş durmuyordu, uzak denizlerden onlardan birinde benim için çıkacak ses ne zaman çalmaya fırsat bulacaktı?! Hayır, hiç umudum yok, yalnızca çaresizliğimi ikiye katlıyordum. Bu üzüntü içinde zamanı gelecek bir mucizeye teslim ediyordum, dünyanın neresinden olduğunu bilmediğim genç bir göçmen adımı okuyordu, adımı mı?! Onun için elimi kaldırıyor ve ona doğru yürüyordum, beni salon içindeki telefonlardan birine yönlendirmesi için merdivenlerden yukarı çıkıyordum; kendi kendime şöyle diyordum (*böyle şeyler de var! Yani otomatik olarak operatöre bağlıyor, o da başvurunu hatta bekletti ve adı Kays olan birinin arkasından bir kişiyi gönderdi !?*) Evet, tam olarak öyle; nizami ve dakik. O ses bir dakikadan fazla bir süredir hattın gerisinde sessizce durmuştu; şimdi biraz daha dayanabilmem için bana arzu ve özlemden bir frekans gönderiyordu; biraz yani bir saat – saatler. Arzu

frekanslarından soruyordum; (*Ayakkabı numaran tam olarak 39-40 idi değil mi?*) aynen öyle, biliyordum; bilmemem nasıl mümkün olabilir? Bu onun ayaklarında gördüğü ilk ayakkabı değildi ki (*iyi oldu, değil mi? Beğendin mi?*) nasıl beğenmem, sen beğendiysen neden olmasın? Onun için iyice bakıyorum, ayakkabıcılar çarşısı için meydanın karşısına geçiyorum. Bir an bile yanlış yapmadığımdan emin olmak istiyorum. Ama ayakkabı numarasındaki olası bir hatayı düzeltmek için ondan sabit telefon numarasını aramasını istemeyeceğimi ben de biliyorum; belki sadece onu biraz mutlu etmek istiyordum, Dünyanın bu tarafından mutluluğunu görmek ve onun özlem dolu, coşkulu sesini duymak istiyordum. Ses; sadece ses- senin sesin. Daha sonra Zarif Ustayla konuştuğum bu uzun süre zarfında Tahran, Pamenar'daki eski sokaklardan birinde ayaklarım beni onun sesine, iletişim merkezine, Avrupa'nın merkezindeki bir alışveriş şehrinde dört tekerlekli küçük bir arabanın altında ezilen ayaklar, kaybettiğim güzel ve rahat ayakkabılarımı bulmak için ona doğru götürüyordu: (*Sanırım yarım bot istediniz değil mi?*) kemeri askılı ya da fermuarla bacakları kapatanlardan olsa daha iyi olur. Peki rengi; hangi rengi daha çok seversiniz? Kahverengi çeşitleri, bordo, çift renkliler ve tabii ki siyah; mat siyah ve parlak siyah. Yılan derisi de mevcut) böyle söylüyorum, sadece söyleyebildiğim kadarını söylüyorum; asıl olan onun cevapları ve onun sesinin bana gelip zihnimden bu kurşuni, ısrarcı bulutları, bu inatçı soğuğu, istenmeyen ve ani sıcaklıkları uzaklaştırmasıdır. Bu yüzden bütün harflerini işaretleyip her şekilde aklımda tutuyorum. (*Endişelenme; endişelenme!*) sadece onun ifade edebileceği hoş bir sesle, hüznü bir esintiyi çağrıştıran bir sesle soruyordu (*Peki ne zaman geliyorsun?!*) istemsizce ne kadar erken olursa dedim, ne kadar erken olursa

(*Peki!*)

(*Peki!*)

(*Geceleyin tekrar ararım.*)

(*Peki!*)

Bir kadın tepeden tırnağa beyninin sol kısmı ve bacakları felç olduğunda yarım botun fermuarlı olması ya da olmaması arasında nasıl bir fark görebilir? Biliyordu, Kays, ihanete uğramış bir insanın öfkesini ve nefretini, zihninde ve hayal gücünde büyük imkânlar ve sayısız öfke dolu cinayetten bir şeyler duyup okumuş olduğunu anlayabiliyordu. O zaman işaretler ansızın zihninde parlamaya başlar; o zamanlarda

kadın, kıskançlığının ve hatta cimriliğinin sınırlarını ölçmek için zaman zaman ondan başka bir isimle bahsederdi. Bir başkası- başka birisinin olma ihtimali- hakkındaki kasıtlı ifadeyi senin kendisine ne kadar bağlı olduğunu anlamak amacıyla yaptığını düşünüyorum, insanın nefret hissini azaltmak için yeterli bir şey değil, üstelik onun karşısında nazik ve sana aşkı düşündüren bir kadında bile insanın mevcut aşağılık kompleksini harekete geçiriyordu. Ama öyleydi... Aşağılık bir mayası vardı her ne kadar ona açıklama fırsatı verilmediyse de... Ta ki sonunda bir kere Kays'ın nefesi dile geldi (Söyleme! Söyleme! Bir kadın ağzında aşk varken başka bir erkek hakkında konuşmaz!) ikinci ya da yedinci yaşından az bir zaman önce, diğer bir deyişle oyunlarından bakışlar ve kelimelerle tekrar kurtulduğunu şimdi hatırlayamıyordu ve Kays sıkça ona bakıyordu, ondan sonra evden gelen fısıltılara kulak kabartıyordu, banyodaki duvarın önündeki aynadan kesik kesik gelen saç kurutmaya yarar aletin sesi geliyordu: saç kurutucusu!

Fezze Huzeyma Hanım, kıvrır kıvrır saçları ve kanepenin içinde kaybolmuş iki parça kemikli küçük vücuduyla sarf ettiği sözleri ve gösterdiği davranışları ısrarla telafi etmeye çalışıyordu, aynı zamanda göz kapaklarını hiç kaldırmadan, elini kalbinin üzerine koyup nefes nefese kalmaya başladı ve bir süre kalbi durmuş gibi öylece kalakaldı. Böyle bir duygu seli ve tirat, Nilüfer için anlaşılabilir, ama şüphesiz yüzüne vurmuyacaktır, sen de Fezze'nin yüzüne vurmuyacaksın, çünkü hepsi ikiye bölünmüş değildi, Fezze'nin bedeni ve vücudu titrediğinde, omuzlarının ve dizlerinin üzerine atmak için banyonun kenarından içeriye ince bir battaniye uzatacak biri olmalıydı. Sonunda banyodan çıktı- çıktılar. Mehâ battaniyeyi getirmek için gidiyordu, ama Fezze battaniyeyi (*Nefes, nefes!*) diyerek reddetti. Peki, o halde neden dudağı bidmüşk³⁰ şurubuna bulanmış? Meha, çok akıllıdır; ayaklarının önüne dizlerini koyar, Fezze'nin ellerini tutup elleriyle bastırır ve (Kardeşim... Güzel kardeşim) diye seslenirdi. Ağlayan sesiyle, Fezze'nin göğsünde kalan kını alıp götürdü ve yatağında sakinleşene kadar ağladı, sakinleştiğinde kalkıp kanepenin ucuna oturdu, başını ve yüzünü büküp koluna yasladı ve ahenkli bir ağlama-ağlamalara koyuldu.

(*Gerçekten neden Dünyaya geldik!*)

³⁰ Çiçeği son derece hoş kokulu ve suyu sıkılıp içilen bir söğüt türüdür(Ç.N)

(Ölmeyi o kadar çok istiyorum ki; çok istiyorum ölmeyi, Mehtâp!)

(Deme öyle, Allah aşkına artık böyle konuşma!)

(Hayır; ben ölmek istiyorum; ölmek istiyorum. Ben neden hala yaşıyorum! Ben bu evin bir çocuğu olmadığımı biliyorum. Huzeyma Hanım! Kimse bana hangi kökün tohumu olduğumu söylemiyor?! Annem ve babam kimdi? En azından söyleyin bana, yol kenarından mı alınmıştım söyleyin bana? En azından biri bunu söylesin! Ama... eğer yol kenarından alınmışsam, nasıl bir nebze de olsa Can Bacı'ya benziyorum, nasıl Can Bacı'ya biraz benziyorum?!

(Neler söylüyorsun sen Fezze, bu sözleri de nereden çıkartıyorsun?!)

(Bir yerden çıkarmıyorum, tam olarak söylediğim gibi. Ama hiç kimse bana gerçeği söylemedi. Can Bacı hiçbir zaman cevap vermez, babam da... Ben onu hiç başımın ucunda göremedim, yüzüme bir fiske bile atmadı, bana hiç ne kötü bir şey söyledi ne de beni azarladı. Beni hiç görmedi. Ben de onu görmedim. Bahtsız ömrümden yaklaşık 40 yıl geçti ama... Sanki ne ben onu görmüşüm ne de o bana bakmış! Ben kimim bu evde, diğerleriyle nasıl bir yakınlığım var?)

(Sen bu evin sevgili kızısın? Sen bizim ablamızsın ve hepimizin gözünün nurusun!)

(Beni görmeyen gözlerin nuru muyum?! Bir aptalı mı kandırıyorsun, yoksa mektepli küçük çocukların cebine şeker mi dolduruyorsun? Ben 40 yaşındayım!!)

(Fezze, kız kardeşim Fezze!)

(Bana Fezze deme! Fezze, hizmetçi kızların adı mıdır? Bana Fezze deme!)

(Bağırma kız, sesin dışarıya kadar geliyor, babacığım yukarıda, aşağıda da...)

(Telefon... Telefonla ara; git getir telefonu ara!)

(Nereye telefon edeyim; sen iyi misin; iyi olacaksın)

(Kendim için söylemiyorum ki... Vah vah!)

(Al, Allah aşkına şu şuruptan iç; Özcan yukarı çıkmadan iç)

(Ben şurup içmem, içmem, içmem!)

(Yemezsen yeme, canın cehenneme! O zaman kendini ölü bir fare gibi gör! Bir şey olmadı ki; benim için bir talip olduğunu duyduğunuzdan beri hepimiz bir şekilde ipin ucunu bırakmadınız!)

(Git getir telefonu ara; bir şey oldu, bir şey oldu sen bilmiyorsun! Telefon)

(Sen söyleyene kadar, benim hakkında kalbinden geçenleri söyleyene kadar hiçbir şey yapmayacağım. Sen onu görmüştün; bizzat ben sizi tanıştırdım; en başta yakınlık kurup sohbet ettiniz; hiç kimse bilmeseydi sen biliyorsun henüz 4-5 aydır ondan bahsediyoruz ve...)

(... Ve sen bu süre boyunca o talihsiz adamın burnundan getirdin! Yani her ikinizin başını sen yaktın. Bir taraftan ağzına geleni söyleyerek bir taraftan da ağlayarak ve ah... Ve... !

(Ve ne?)

(Bu son 10- 11 yılda kendini getirdiğin noktada olduğu gibi!)

(Seni küstah! Birde sen benim kız kardeşim, benim yakınım olacaksın?)

(Ben kimsenin kız kardeşi ve yakını değilim; ben hiç kimse değilim ve hepinizden nefret ediyorum. Senden, Kays'tan, o beyzadeden ve hepinizden! Hepiniz yok olun istiyorum!)

(Fezze... Fezze... Ben her zaman söyleyeceklerimi sana söyledim ve söylüyorum. Bu adam hakkında da ilk önce seninle konuştum!)

(Yalancı, yalancı, yalancı!)

(Ben yalancı değilim, sen de bunu biliyorsun)

(Öylesin; yalancısın sen, yalancıların en kötüsü sensin! Senin en büyük yalanın, içine hapsoldüğün bu evliliktir, bir başkası ve aynı zamanda Kays için durmadan ağlıyorsun, hıçkırıklara boğuluyorsun. Yanında uyuyorum ve hıçkırıklarının sesini duyuyorum. Ağzımı ve yüzümü yastığa gömünce duyulmadığımı ve anlaşılmadığımı mı düşünüyorsun? Sabahları uyandıığında güne bir yalanla başlarsın; her birine bir şekilde inandırdığın ve hepsini kandırdığın bir yalanla. Yalancı; yalancı! Sen hala Kays'a âşık gibi davranıyorsun; şimdi anlıyorum. Sadece resmiyette görünsün diye; elini tutacak, koluna girebileceğin ve ona dayanabileceğin, onu düşündüğün ve onun da seni düşündüğüne emin olduğun biri olsun diye. Şimdi eşeğini köprüden geçirebildin mi? Bir ilerleme kaydettin mi? Geçtin, köprüden geçtin, artık 30 yaşında olduğun aklına geldi ve geleceğini düşünmeye başladın değil mi?! Yabancı şirketlerle iletişim bölümünde danışman, tercüman ve uzman! Merhaba, yöneticimiz Huzeyma Hanım'ı takdim etmek istiyorum! Sahi bu günlerde diğer soyadınız nedir?!

(Fezze... Fezze... aklının başında olduğundan emin misin?!)

(Evet? Ama senin kadar değil akıllı bayan!)

(Ama defalarca kulağıma; birini bulup bu evden git diyen sendin! Sendin, binlerce kez saçına bir ak düşmeden aklını başına al ve birini bulup git, kim olursa olsun; sadece başında biri olsun yeter diyen sen değil miydin? O halde neden şimdi böyle konuşuyorsun? Kays'ı gözümde küçük düşürmeye çalışan da sen değil miydin? O ailesini düşünüyor ve ben de hayatında bir fazlalıkmışım?! Diyen sendin Fezze, benim halime benden çok üzülen sendin! Üzülmedin mi? Bu beyefendinin geldiği haberini getirdiğimde havalara uçtun ve gelip bana sarıldın! O an o heyecanının Kays'a olan nefretinden olduğunu asla düşünemezdim; Kays'ın da hiçbir kötülüğü dokunmamıştı. Kimseye bir kötülük etmemişti. Mutluluğunun sebebini sonunda artık başımda birinin olacağı ve bu mezar gibi evden kurtulacağım diye düşünmüştüm; belki Fehime ve senin bahtın da açılacaktı. Sen mutlu oldun. Ama şimdi... Şimdi başka bir şey söylüyorsun. Ben ne yapayım? Sana soruyorum. Ben ne yapayım?!)

(Sen? Sen bana ne yapacağını mı soruyorsun? Sen... Güzel renkli yılan? Benim gibi binlercesi o gözyaşları ve ardından gelen masumane gülümsemeler için her türlü yalan, hile ve kandırma dersleri almak için sana gelmeliler? Sen şeytana bile akıl verirsin, öyle olmasa yaklaşık 6 ay boyunca iki adamı birbirlerinden haberi olmadan nasıl idare edebilirdin, ya... Bir gün birbirlerinden haberdar olsalar da hiçbir şey olmamış gibi işleri yine yerine koyarsın! Bana mı soruyorsun ne yapacağını? Git kuyruk sallamak için başka bir eşek bul! Büyük ablana danışmana gerek mi var? Sen her şeyi alıp dikip biçiyorsun ve kumaş parçalarını benim çöp kovama döküyorsun! Git, git güzel renkli yılan!. Ağlıyor musun? Ağlıyor musun? Kimin için? Ne için? Ayağımın dibinde yaşlanan o adam için mi yoksa etrafında dönen onunla bir gelecek inşa ettiğin o genç adam için mi? Hayır; sen kendin için ağlıyorsun, kendin için! Belki de bir an vicdan azabı çekmişsindir! O da varlığından habersiz olduğun benim gibilerin bir hesabı olmasından duyduğun endişe içindir, nefret edilmekten mi korkuyorsun? Korkma! Benim gördüğüm adam nefret etmek bir yana sana âşıktır. Kays nefret ve lanetten anlamaz. Belki yine senin yalanlarına ve onu sevdiğine inanan o delikanlının haline acırsın!? Üzülme, gençler bu dediklerimden daha basittir; bunun üstüne bir de Allah bu parlak gözyaşları, iç çekişleri ve işveyi, cilveyi-nazı sana neden vermiş ki? Her işini hallet ve görülmemesini istemediğin şeylerin üstünü örtebilesin diyedir. Sen kendin de yetenekli bir sanatçı olduğunu ve

çok farklı karakterlerin değişik rollerini ustaca oynadığını biliyorsun. İki dakika arayla iki insan arasında telefondaki samimi konuşma; her biri kendi tecrübe ve hallerince birbirine uygun. Allah ve ben de şahidim! Bir kez değil iki kez değil. Senin son oyunundaki rolün yüzünden O gece yarısı gözyaşlarıyla ıslanan o yastık için kendimden başka şahidim yok, Allah'tan başka! Şimdi hangi yalanlarından biri için ağlıyorsun? Ey göğün delinip içine düşenlerden biri olan köle, aslında kendine acıdığını biliyorum. Ama bir bahaneyle kalbine gözyaşlarının minnetini bırakıp gittiğin feleğin vurduğu talihsiz hangisiydi?! Ha... Bu gözyaşları kimin için? O çok yakında sana bir Pajero alacağına söz veren o masum oğlan için mi yoksa orta yaşlarında yaşlı ve yarı deli ettiğin o adam için mi? Daha ne istiyorsun? Daha ne kadar başkalarını aptal yerine koyacaksın uyanık, akıllı bayan? Yani sen Kays'ın sessizliğindeki manayı anlamıyor musun? Nereye kadar, nereye kadar o adamın derisini yüzmek ve onu boğmak istiyorsun? Kemiklerini de mi? Nereye gidiyorsun? Nereye kaçyorsun? Biz kadınlara verilen bu iç içe iki odadan başka bir yer yok. Yukarı da çıkamıyorsun, aşağı da güzelim. Bu hançer kılıfı kadar koridorda hıçkırma hıçkırma ağlayamazsın da. Bu deliğin içinde bir bekçinin duracağı yer bile yoktur, ayaklardan ve kirli çamaşırlardan gelen ter kokusuna katlanabilir misin? O zaman dön sen; odaya dön dedim! Şimdi kapıyı kapat; kapıyı kapatmak için halının yırtık kenarından çek. Şimdi uyuma vakti olmadığından kapıyı açmak zorunda değiliz. Şimdi telefon masasının bitişiğindeki kanepeye otur. Oturdun mu? Oturacağını biliyordum. İplerin benim elimde. Beyefendilere ya da bir hevesin peşinden koşanlara, hakkında bildiğim binlerce şeyden birini söylemem yeterli. Birinin daha ipleri bende, Fehime Hanımın da...

Almadın mı? Telefon numarasını almadın mı? Telefon et demiştim, telefon! Duymadın mı? Duymuyor musun? Seninleyim, göğsünde atan kalp değilim, normal konuşamıyorum. Sen... Sen telefon numarasını al!

(Bırak beni kendi başıma öleyim Fezze... Bırak öleyim aşşğılık kadın!)

(Sana aramanı söyledim, çok geç, çok geç!)

(Sil gözyaşlarını, bir mendil al ve burnunu da temizle. Ben kayda kaseti koyana kadar sen de telefon numarasını al. Numarayı aldığımda, ben bir şey olduğunu düşünmemeleri için müziğin sesini iyice açarım. Sonra ne yapacağını söylerim!)

(Ne olayı? Bir şey mi oldu? Ne numarası? Kimin numarası ve ne için!?)

(Bu müzik iyi mi? Beğendin mi? Hüzünlü. İnsana huzur veriyor. Sen şiir ve sanat ehlisin. Müzik zevkin de var. Bu bağlaman... Güzel yürekli Kays! Ondan ne istediysen senin için yaptı; bu bağlama da onlardan; Müziğe de hevesin vardı, ama o hiçbir zaman setar³¹ı çalabilmek için nazik ve kalem gibi parmaklara sahip olmak gerektiğini sana söyleyemiyordu. O bunu çalmak için sana parmaklarının çok kaba ve dolma gibi olduğunu söylemek istemiyordu. O seni her zaman kusursuz görmek istiyordu; seni her halinle mükemmel görüyordu. Yalanlarını bile yüzüne vurmada, hiçbir zaman. Senin onun gözünde dünyanın en güzeli, en çekicisi ve kusursuzuydun. Sende hiçbir eksik ve kusur görmüyordu. Eksik olduğun bir şey varsa, hayalinde onu en güzel şekliyle tamamlardı!)

(Bana Şimdi mi söylüyorsun bunları? Bundan önce dilin yok muydu?!)

(Al güzel kardeşim, telefon numarasını al, geç olacak!)

(Ne telefon numarası; kimin telefon numarası?)

(Kız kardeşinin, sevgili kız kardeşinin!)

(Azade mi?)

(Hayır, Fehime Hanımcığın!)

(Hala cep telefonunun numarasını almadın mı?)

(Ondan aldığın numarayı ara! Oraya seni de götürmüştü; Taraksızlar Kuaför! Hatırlıyor musun? Neden; hafızan kuvvetlidir. Biraz odaklansan hatırlarsın. Sen bir dâhisin! Kays da senin eşsiz bir zekâ ve yeteneğe sahip olduğuna inanıyordu. Abartmıyordu. Gerçekten öyle. Öncelikle numarası (8) dir. Anladın mı? Selamlaşıp hoşbeş etmenize gerek yok; sadece (O mezarlığı bırak da gel!) de sadece! Kapa sonra. Bitacan zaten ne yapacağını biliyor. Nerede olursa olsun Bitacan'ın haberi vardır ve her fırsatta onu arayıp gitmesi gerektiğini söyler. Şimdi elini bana ver. Bırak biraz dans edelim; sessizlik. Fehime'ninki başı gövdesi görünmeyen ve sallanan iki dansçı gibi. Fırsat bulduğunda, eğer keyfi yerindeyse ve çok yorgun değilse hareketli müzik dinlemeyi seviyordu. Bazen eve çok yorgun dönüyordu, kendin de görmüşsündür. Bazen de daha canlı. Her halükarda o hiçbir zaman sakın müzikler dinlemeyi sevmezdi. Dinle, dinle. Duyuyorum. Duyuyorum. Onun sesini

³¹ Setar, telli uzun saplı bir sazdır. Hindistan kökenli bu sazın sözcük anlamı Farsça'da otuz telli anlamına gelir. (Ç.N)

duyuyorum. Fehime, sesini duyuyorum. Nefesini duyuyorum. Spor yapıyor. Nefes nefese kalışını... Adımlarını... Alnındaki terleri... Koşuşunu... Ben nerede olduğunu biliyorum! Ne durumda olduğunu görüyorum... Koşusu... Dinle... Dinle, Mavi Tuna.³² Mavi Tuna, sol elimi tut ve kendi sol elini omzuma koy; iki tuzak gibi. Sen büyüdün, kolunu omzuma koyabilirsin ve elini, elinin ayasını boynuma değdirebilirsin. Boyum seninki kadar olsaydı, sağ elim belinin etrafında sallanıp dururdu; ama boyum kısa olduğu için parmaklarımdan kollarıma kadar elimin tamamı kalçada dolaşüyor. Sesi duyuyor musun? Mavi Tuna'yı duyuyor musun? Başım ve yüzüm omuz başına yetişmiyor; sen servisin; Kays'ın sana verdiği isim buydu. Böylece yüzümün yarısı boynunun mermer yüzeyine değip iniyor. Nasıl sıcak ve ne hoş bir koku, ipek teninin kokuya ihtiyacı yoktur sevgilim, teninin kokusu ne kokularla bezeli. Allah tüm lütuflarını sen de sergilemiş, nasıl bir koku ve nasıl sarhoş eden bir ses. Geceler, her gece, uyumadan önce, sen nazlı uykundayken, baştan ayağa bütün tenini ve saçlarını koklarım... Yanaklarını ve boynunu uyanmayacağı şekilde koklar ve öperim. Ben... Ben sensiz ne yapayım bir tanem, Mehtâp- Meha. Ne güzel bir isim, ne güzel isimler vermişler sana Kays, ne güzel isimler takmış... Mehtâp, Meha, Mehâma- Melmel! Tekrar tekrar senin ismini söylemekten yorulmuyorum Meha, bir tanem. Ben sensiz ne yaparım sevgilim. Bugün bütün gün banyoda, o buharlı sisin içinde sürekli sana baktım. Mermer, mermer! Allah seni Mermerden yaratmış da sonra mermerden vücuduna ruhunu yerleştirmiş. Yay gibi belin, kalça ve bacaklar. Omuzların duruşu, ince boyun ve göğüsler... Ah, sen ne zarif, ne güzel ve ne boylu poslusun

Kabul ediyorum, kötü niyetli bir düşman bile olamadığını bildiğimden Kays'tan nasıl nefret ettiğimi kabul ediyorum. Bu düzen ve kurullarla, bu zarafetle sana kol kanat gelecek, iyi bir adam olmak kolaydır. Bir emanet gibi, bir ayna gibi, ah... Sevgilim, sensiz ne yaparım? Bu karanlıktan ateşten kıvılcımlar bile... Ah kardeşim, diğer yarım, sevgilim, Fezze'nin kalbi ve ruhu. Ben sana bir cariye olmaya bile layık değilim. Sadece sana, sana baktığım o özel zamanlarda bedeninde kayboluyorum, kendimden geçiyorum ve istemsizce sana sarılmak istiyorum, sıkıca sarılmak, sıkmak, nefesin kesilene kadar sıkmak, seni boğana kadar, çaresiz kalıyorum ve ellerimin, kollarımın arasında boğulmanı istiyorum sonra başucuna oturup dudaklarımı ısırıp ağlamak istiyorum, ağlamak, ağlamak!)

³² Avusturyalı besteci Johann Strauss'ın 1866 yılında koro için yazdığı valstir.(Ç.N)

(Fezze... Fezze... Fezze!)

Fezze Hanımın kanepenin üzerinde kendinden geçmiş -yerle bir olmuş ve durup titremesine- vücudunun kemiklerini ezen bir re'seye tutulmuş halini seyretmişti. Öyle ki çenesi birbirine girmiş, seslenmeye çalışırken dişleri kenetlenmiş, göz kapakları birbirinden ayrılamamış, görünmeyen bir mutluluğun içindeymiş gibiydi; hiç kendine gelir mi? böylesine mest eden, haz veren bulduğu o yoldan dönmek istemezdi. Yine o ince battaniye... Şimdi o kız- Nilüfer- gidip onun terli avuçlarını yıkamalı, temiz bir bez alıp Fezze'nin parmak izlerini, onun yüzündeki teri tekrar silip boynunu ve göğüslerini de silmeli ve mümkünse banyo musluğunun altında ıslanmış bir havluyla temizlemeliydi. Ama tüm bunlardan önce, müzik çalara doğru ilerler, kaseti yerine oturtunca, sağlam bir şekilde düğmeye basar ve o cehennem gibi sessizliği semanın üzerinden alır, koridora doğru koşmadan önce Fezze'nin mustarip olduğu re'se yine kapıldığı koltuğa yandan bakar, elinde olmadan dudaklarından neşe ve sevinç çılgınlıkları dökülüp dururdu. O kız koridordan odaya döndüğünde, odayı açtığında kesinlikle onu eski haliyle asla göremeyecekti, Fezze'nin titreyen dudaklarının kenarından sarkan koyu renkli salyalar dışarı püskürüyor ve yavaş yavaş artıp çene çukurundan omuz başlarına dökülerek bir yol çiziyordu, gözkapaklarının da iç içe girdiğini, burun kanatlarının da garip bir şekilde açıldığını görecekti. Hayır; aynaya bakmak istemiyordu, gece olduğunun ve ışığı açması gerektiğinin bile farkında değildi. Oturdu. Duvar köşesine, bir köşeye oturdu, dizlerini kendine çekti ve ellerini dizlerinin arasına alıp bağladı, çenesini diz kapaklarının üzerine koyup, gözlerini yumdu. Belki de bu bir kadının şiirinden bu mısraı şu anlamda duymuş ve okumuş olmalıydı: ***Dünyayı unutmak için gözlerimi kapatıyordum!***

Ne görmek ne de duymak, belki kendisi de ona ne söylediğini düşünmeden Fezze'nin titreyen ve re'se tutulmuş dudaklarının altında doğal olarak kelimeleri dövüp, ezip, çiğnemesini duymak istemiyordu ve o da ağzı sulanarak bir şeyler söylüyordu: duyuyorum... Duyuyorum, sesini duyuyorum. Nefesinin sesini... Alıp verdiği nefesini. İşte geliyor... Ay... Boynu... Boynundan aşağı terler akıyor... Ayy... Koşu... Azim... Özgürlük... Kurtuluş... Spor; nasıl bir vücudu var! Vücut... Vücudunda... Göz kapakları... Göz kapakları kapandı... Teri, kaşlarının altından gözlerine akıyor... Kapat, kapat, göz kapaklarını kapat! Görüyorum seni...

Duyuyorum. İnlleme... İnllemeler... Yaklaşıyor... Ağırılık... Yakın! Vur, kafama vur!
O ağırlıklardan birini kel kafama vur bari!)

Kız gözlerini tekrar açtı, re'seden kurtulmuş yorgun ve halsiz düşen ablasına birkaç dakika bakakaldı, o tecrübe dolu aklı- dünyası kısa bir süre içinde kendisine düzgün bir yol gösterdi, daha sonra göz kapaklarını kaldırıp çenesini diz kapaklarından alır almaz bu isimsiz, sahipsiz mısırlar zihninde belirdi: ***Dünyayı unutmak için gözlerimi kapatıyorum / zihnimi, ruhumu; bütün benliğimi bizi sarıp sarmalayan bir geceye bırakıyorum, hüznün yüklü bir annenin çocuklarına, yetimlerine yaptığı gibi.***

Hıçkıra hıçkıra, Mehâma'nın ağlamaları arasında hıçkıra hıçkıra ağlamaya, hatta haykırmaya ihtiyacı var; ama o zamanla kendine hâkim olmayı, tırnaklarını yemesini veya dişleriyle alt dudağının kenarını kanayana kadar ısırmasını bırakmayı öğrenmişti. Ama hala aynı şekilde kanepede duran, battaniyesini omuzlarına kadar çekmiş, başını kanepenin sırtına dayayan, deli eden bir re'seden kurtulan, az çok dişlerini oynatan kız kardeşi Fezze'ye bakabilirdi. Göz kapakları hala aynı, sanki o yakaza halin içinden hiç çıkmak istemiyor gibi, gözyaşları yumuşak, durgun kirpiklerini ıslatmaya başlamış ve yavaş yavaş kirpik uçlarına titizlikle uzun dakikalar sürülen rimelin yavaş yavaş sulanan mürekkebi, zayıf ve solgun yanaklarının üzerine dökülmeye başlamıştı.

Çenesini iki dizinin arasından kaldıran Meha, başını duvara dayıyordu, pencere pervazının altındaki duvara öylece sadece bakıyordu. Belki kendisi de gözyaşlarının pembe gül yaprağı gibi yanaklarından süzüldüğünün farkında değildi, bunca ıstıraptan sonra bunu düşünmüyordu, yüzünü lavabo musluğunun altında yıkadıktan sonra bile.

Sohbet arasında- böyle tartışmalar az değildi, çoğu zaman sigara içmeye koyulan bizzat Fezze'nin kendisiydi, bu yüzden kalkıp kilerin perdesini açıyor, sakladığı sigaralardan birini alıp odaya geliyor, pencerenin iki tarafını da açıyordu. Hiçbir zaman kapanması gerekmemiş odanın kapısını kapatıyordu. Yerde hiçbir iz kalmasın ve kimsenin ondan haberi olmasın diye sigarayı kül tablasının içinde sallayıp duruyor, dumanı içine çekip yutuyordu. Sokağa bakan pencerenin yanına oturduğu ya da ayakta dikildiği zamanlarda, sol elini kül tablası yapardı. Pencere kolunun üzerinde duman ve sigara, böylelikle iki eliyle sokağa doğru sallamaya hazır; Fehime, Azade ve Mehâ'dan başka herkes onun aralıklarla sigara içmesine

yabancıydı, kendini daha çok aşağılaması ve kınaması için iyi bir bahaneydi, bir eksiklik daha. Ama Senemar'a göre bir kızın- kadının sigara içmesi yalnızca aşağılayıcı değil, suçtu belki de, zavallı adam sigara kokusuna nazaran çok keskin kokularla dolu bir akşam yemeği yemişti, bu yüzden de kapı kapalı olabilirdi. Son içişinde, odada kalan dumanı atmak için namazlığını pencereye doğru sallandırır. O hava akışı olmasaydı suçun izlerini ortadan kaldırıp atamazdı. Şimdi Mehâ, Fezze'nin kendine geldiğinde ve kalkıp kiler perdesini açıp bir sigara alıp yakacağını düşünüyordu; ya da... Sakladığı sigaranın yerini işaret eder ve onun için alıp getirmesini isterdi, Ama Fezze Huzeyma Hanımın ne kolunu kaldıracak hali vardı ve ne- bir işaretle bile- Mehâ'dan onun için bir sigara hazırlamasını istemedi tam tersine onun ihtiyacı olduğunu hissetti. Zavallı Mehâma da bu sefer Kays'tan iki- üç sigara isteyemezdi, her seferinde Fezze için isteyip aldığına, aslında istediği birine verebilirdi; şimdi sadece sessizlik vardı, hiç bitmeyecek gibi bir sessizlik ânı oldu. Mehâma da ona nasıl kapıldığını, bir kelime bulup bu boşluğu kırıp geçecek bir güçten nasıl yoksun olduğunu anlayamadı, o olay, sara-ya benzer bir ataktan sonra ortaya çıkmıştı. Hayır; konuşmaya gücü yoktu, kendisi bile sessiz, sakın, şaşkına uğramış, artık hiç şüphesiz bir yenilmiş durumundayken, sadece durgun bir halde olduğunu bilsinler diye bunu yaptığını anlamamıştı. Gözlerindeki yaşlar bile akmak için dayanamayıp gizlice benden destur istedi, sadece yaşadığına dair bir tek kan damarı, onda hala yaşıyor gibiydi, o da Fezze'den gelecek herhangi bir hareket ya da sözün beklentisiydi. Kendini sorgulamaya yetecek kadar bile boş ve kof bir zihni yoktu, olsaydı da hiç şüphesiz tepkilerine göre yönünü saptırıp falcı ve büyücülerin dua ve tuzaklarından olduğunu düşünebilirdi. Bir iki kere Fezze onu biri eczacılık bölümünde yüksek lisansa kabul edildiğini, diğerinin de doktora yaptığını söyleyen iki kadın meslektaşıyla birlikte İmâmzâde Hasan yakınlarındaki sokak- arka sokaklarında olan o garip yere çekeştire çekeştire götürmüştü. Evet... Mehâma kendini yalancı çıkarmasın, Kays'a karşı da mahcup olmasın ve ondan hiçbir şey saklamadığına inandırсын diye falcı ve kâhine her zamanki hoş, sevimli ve büyüleyici o karışımından, bu büyücüye de bahsetmişti. Âşık bir adam, onun için canını verebileceğin, onun da senin için başını ve canını verebilecek, sana âşık bir adam!

(Verdiği bütün işaretler, sizi gösteriyordu; gözlerinin, teninin ve saçlarının rengi bile!)

Kays'ın suskunluğu ve sırtmaları: işin sonu ve esası bu muydu? Şimdi artık büyücüler benim hakkımda istedikleri gibi parmak mı şaklatıyorlar?!... Büyücüler ve Fezze! (Bütün müşterileri şık giyimli elit hanımlardı!... Vallahi!) evet, evet, biliyor, biliyordu. Ama bilmek istemiyordu. En baştan yola koyulmayı en korkunç uçurumların kenarında, Sarhoş bir atın izinde en dik yokuşları tırmanarak arayabilmenin nasıl mümkün olacağını bilmek ve inanmak istemiyordu. Tam vaktinde. Hayır; biliyordu, daha fazlasını bilmek ve orada, şehrin isimsiz, işaretsiz sokakların- arka sokakların derinliklerinden, falcı ve büyücülerin onu işaretlediklerine, deriden bir beze sardıklarına kendini inandırmak istemiyordu!

Şimdi Fezze yavaş yavaş kendine geliyordu, hiç şüphesiz söylediklerinden ve yaptıklarından işaretleri de hatırlıyordu. Bu yüzden istemeden ya da kasten kabuğuna geri dönmek istemiyordu, sadece başını sallıyordu, ayaklarından boynuna kadar örtülen battaniyeyi, sırtına ve omuzlarına atmak için düzeltti. Bunun için yerinden kalkması gerekiyordu. Kalktı, battaniyeyi omuzlarına attı oturduğu yeri rahat bir kanepeden Louis döneminden kalma birkaç onluğa alınmış yüksek tabanlı deri bir sandalyeyle değiştirip oturdu ve battaniyeyi dizlerinin üzerine doladı. Boyuna göre ölçüldüğünü hissetti. Öyleydi de. Özellikle kıvrıkcık ve cılız saçlarına. Bacakları – her ne kadar üst gövdesinden daha kısaysa da – ayak tabanları halıya iyice değişiyordu. Louis modeli sandalye³³ seçiminde, tabanın yüksekliği hesaba katılmış ve iyi düşünülmüştü. Belki de Fezze'nin yerini değiştirmesinin asıl sebebi, sandalyenin bulunduğu yerdirdi. Çünkü Mehâma'yla yüz yüze oturmanın eziyetinden kendini kurtardı, yerini değiştirmesiyle de bir yumruk gibi içinde tuttuğu o derin ve büyük koltuğa gömülmekten kurtulabildi, ayrıca da Louis sandalyesinde iyice kurulup Meha- Mehtâp'a bakmadan kendisine bir fincan çay getirmesini isteyebilirdi, aşağıdaki odadan çay getirene kadar tekrar kıpırdamadı, gözleri de bir yere takılıp kaldı, belki de Mehâma'nın küçük kütüphanesine takıldı. Mehâ çayını yanına, küçük sehpanın üzerine bıraktı, Fezze bir sigara istedi ve çantanın içine sıkışmış yabancı marka sigara paketini (Hardal renkli ceketinin kol astarının içine) koydu. Mehâ sadece bir sigara getirmesi gerektiğini biliyordu. Getirdi. Koridorda Senemar'ın radyosunun sesi daha açık duyulurdu, ama televizyonun sesi aşağıdaki odadan daha yüksek geliyordu. Mehâma kapıyı kapattı, gelip sigara ve kibriti Fezze'nin eline

³³ Adını kral 16. Louis'in tahta çıkmasından kısa bir süre önce tasarlanmıştır. Louis sandalyelerinin en belirgin özellikleri oval şeklindeki sırtlarıdır. Ayakları genelde flüt şeklinde, yani düzdür. (Ç.N)

verdi, şimdi yokluğunda ona şakayla taktığı isim olan (Hobby Şen) hanıma daha fazla benziyordu. Elindeki fal kartlarıyla fal bakması için önünde sadece büyük bir masa vardı. Hararetli konuşmanın ortasında Fezze'nin sesi sokağa ya da avluya çıkmasını diye Mehâma pencereleri kapattı, her tarafın perdesini kenarlara kadar kapattı, her pencereden biraz açtı, Fezze'nin sarmalı sigara dumanını yukarı, çatıya çıkıyordu. Mehâma'nın gülecek takati yoktu. Gitti ve hala daha Fezze Huzeyma Hanımın normal haline dönmediği konusundaki şüphesi için kendine hak verdi.

Zarif Usta'nın zarif ellerinden alıyorum onu. O mahir ellerden. Onu aynanın karşısında tutuyorum. Aynada tekrarlıyorum. İnce bir kılıç gibi, ama kılıç değil. Okun başındaki temren gibi, ama değil. Keskin ve parlak. İki uçlu ve hafif. Ucu tam istediğim gibi bir iğne kadar keskin ve ince. Dediğim gibi çok ince ve hoş bravo! Kabzası geyik derisiyle kaplanmış. Bütün övgüleri ellerine döküyorum, Zarif Usta'nın nazik, kıvrak ve çevik parmaklarına, babamın gözlerine benzer bir adamın gözlerinde ışıltılı sevinç gözyaşlarını görüyorum. Omzunu ve ellerini öpüyorum, o tombul parmaklı ustanın gergin omuzlarından başımı kaldırırken, gözlerim, duvardaki bir çiviye asılı yarı gri bir yağmurluğa takılıyor, kılıcı kınına koymadan önce, kılıcın üzerinden silinemeyen kurumuş kan lekesini kendisi gösteriyor. Ne kadar uğraştıysam olmadı. ***Eski bu efendim, eski, siz... Kanlı Yürek'in hikayelerini okudunuz mu?!*** Anlıyorum ve sadece ona bakıyorum, biliyorum; bazı şeyler takvimin değişmesiyle değişmez; ruhlar birbirlerinin yerine geçer ve kalırlar. Kalıcıdırlar. Gezintide değil, belki Zarif Usta'nın gözlerinde ve ellerinde, hislerimin evinde, kalbimde. Böylece ben sona ermeden ikiye ayrılan ve bir yol ayrımına varmadan kaldığım bir sokakta kendi ruhumun içinde akıp gidiyorum. Şimdi nerede olmak istersem olabilirim. Hiç kimsenin aklımı, ruhumu ve hafızamı tanımaya gücü yetmez. Evin kapısı sertçe açılıyor, garip bir adam koridora adımını atıyor ve aynı sertlikle demir kapıyı, evin tüm sakinlerinin duyabileceği bir şekilde çarpıyor; düşerse diye onların üzerine doğru titreyip gidiyor, hatta o adamın davranışlarından habersiz olan herkesin ondan korktuğu böyle bir adamı bazen korkuyla bazen de korkuyu arkasına alarak, yani kendisinden büyüklere saygısını bile kırarak yetiştirebilen Can Bacı'nın üzerine titremek ona göre göze çok hoş da görünebilir. Koridordan kayıtsızca ayaklarının üzerinde ne duvara dayanıyor ne de sendeleyerek geçiyor. Başımı içeriye sokup ağzının kötü kokusundan yayılan duman havaya

karışıyor. Lambanın düğmesi avluya bakan odaya yansıyor, çatının ışığı yanıyor, odada kimse yok ve (Neredesiniz?!) diye bağıyor, (Allah u Ekber.... Allah u Ekber!) yanıtını duyuyor. Böylece annesinin akşam ya da yatsı namazı için diğer odada olduğunu anlıyor. Namazının hayrı daha fazla eksilmesin diye yalnızca Allah u Ekber diyerek cevap verebiliyor. Elleri kapının iki kolu üzerinde, başını ve göğsünü odaya dayıyor bir süre, başını eğerek arka odaya geçiyor, daha sonra odanın avluya bakan tarafında sessizce kalıyor, küçük havuzun kenarından başı ile boynunu suya batırıyor, başına bir hortum geçirip sıcak buharla saçındaki kepekleri, yüz ve boynundaki gözenekleri ovalayıp temizliyor, belki de bir avuç suyu ağzında çalkalayıp döküyor. Böyle yapıyor işte, havuzdan çıkarken de boynunu dikleştirip istemsizce ciğerlerinden bir çığlık kopuyor ve o daracık dört duvar arasında içi daralıyor. Aniden ve şaşırtıcı bir şekilde korkuttuğu kızlar, yukarıdaki pencerenin ve avluyu görebilecek kadar ince perdenin arkasından ona saldırıyorlar ve bu **geberirsın inşallah!** Dedirten nefretin hangisinin kalbinden geldiği hiç belli değildir, belki de aynı anda ve aynı şekilde iki kişinin kalbinden geçmiştir; ama ağzında evirip çevirip sözünü tamamlayamadan susuyor. Pencerenin kolu da kapalı ve radyonun sesi tavan arasında bir an alçalıp cızırtıların arasından tekrar yükseliyor. Demir kapıyı açıp çarpmasıyla insanların tüylerinin ürperdiğini söylemeye gerek yok, daha çok kız kardeşlerin içine işlemiş ve hafif bir sarsıntı geçirmişlerdi, kendi içlerinde kontrolü sağlamak için dudaklarını ısırma ve tırnaklarını yemeye çalışmışlardı. Odada kalan sigara kokusundan endişelenmelerine gerek yok, çünkü Senemar, en başta üst kattaki odaya- misafir odasına- kendileri dışındakilerin habersiz ve izinsiz girişini yasaklamıştı, ama endişeliler. Çünkü pencereden görüyorlar, bir sarhoş için ortalama bir aklın ürettiği kuralların ortadan kalktığını ve onun kural ve kaideleri görmezden gelmeye bir bahane aradıklarını biliyorlardı. Artık kızların tabiatındaki endişe, erkeğin her seferinde daha fazla içtiğini gördüklerinde bir depreme neden oldu ve kalplerini dumandan bir duygu sardı. Nasıl kör kalmadı? El yapımı alkollerden komaya girenin onları kör ettiğini gazetelerin bir köşesinde yazılmamış mıydı? O zaman o nasıl kör olmadı? Neden kör kalmadı?

- Bitmedi mi canım!!!

- Ne işin var benimle... Dua etmeden seccadeyi topladım.

- Buzlu su... Bana bir buzlu su hazırla! Ama limon tuzu istemiyorum, içine limon sık... tamam mı?!

Fezze iki- üç hızlı adımla aniden perdenin arkasından çekildi ve hızlıca halının kenarını çevirip odanın kapısını ustaca kapattı. Kapı kapandı, evdeki kurallara rağmen Fezze kapının anahtarını iki kere çevirip kilitledi. Şimdi sırtını odanın kapısına dayamış, kilimin altındaki kalın halının üzerine kayarak düşmüş ve delirmiş, olmayan bir sandalyede oturuyormuş gibi yapıyordu. Yüzünün rengi iyice solmuş ve titriyor, dudaklarında kanla can kalmamış gibi hiç oynatmıyor, burnunun kemikleri kesilmiş gibi, yerinden fırlamış gözleri, odaya aniden çöken sessizlikten daha korkunç görünüyordu.

- Delirmişsin sen kızım; delirdin mi?!

- Bıçak, çakı... Makas... Birini var bana Mehâ! Hiçbir şey söyleme, sadece yap; sana dediğimi. Rüya görmüşüm; ben onu rüyamda gördüm. Bana bir bıçak ver ya da... Çakı... Çakı... Çakı...

- Yok, yok. Buralarda değil. Elinde varsa dolaptadır, onun da kapısı kapalı. Kenara çekil de kapıyı açayım.

- Hayır... Hayır! Git pencereden sokağı gözle... Git sokağa bak! Onun geldiğini görürsen, geri dönmesini söyle, bu geceyi bir mezarda geçirmesini söyle... Ona de ki Azade'nin evine dön... Git hadi! Ben bir rüya gördüm!

- Görüyorum, kör değilim ya. Hiç kimse yok. Gelirse yüksek topuklularının sesi 100 adım öteden duyulur.

- Topuklu ayakkabılarını yolda gelirken spor ayakkabısıyla değiştirmediyi nereden biliyorsun? Onu tanıyorsun

- Ne yapayım şimdi? Kendimi sokağa mı atayım? Ne yapayım?

- Al telefonu, çevir numarayı; Arkadaşı Bitâ'dan numarasını al. Dua et açsın; dua et hala orada olsun... Al şunu artık!

- Numarayı çevirdiğimi görüyorsun, görmüyor musun? Aldım telefonu. Tamam... Çalışıyor... Çalışıyor... Ama... Ama kimse telefonu açmak istemiyor galiba. Bu dokuzuncusu... Dokuzuncu... On birincisi... İki kişinin spor salonuna gittiğini söyledi! Alayım mı? Tekrar alayım mı telefonu?! Yok, telefonda hiç kimse yok!

Oturmuştu; Fezze öylece oturmuştu. Sırtını kapının arkasına dayamış bitap bir şekilde oturmuştu, dizlerini havaya dikip bacaklarını açmıştı. Hayrete düşmüş ve

kendinden geçmiş bir halde sadece şöyle mırıldanıyordu: bir rüya gördüm, onu rüyamda gördüm!

- Fezze... Fezze... Fezze! Sen sonunda beni de delirteceksin. Kalk da kapıyı açayım!

- Hayır... Hayır... Hayır!

- Yoksa bıçağı kullanmak istemiyor musun?

- Tabii... Tabii... Ta... Allah'ım... Neden hepimizi aynı yerde ve tek seferde yok etmiyorsun?

- Ayağa kalk bırak geleyim... Bıçak- çakı bulayım. Benim de içim sızlıyor. Kötü biri oldum; kalbimi kararttın!!

- Kötü biri... Kötü biri... sen kötü biri mi oldun tatlı kızcağızım?! Ben mi seni kötü biri yaptım; ben? Ben, seni kötü biri yapmış olmalıyım masum meleğim. Matematik dâhisi, unutkan ve yalan ustası! Ben mi seni kötü biri yaptım yoksa sen... Sen, ey soysuz velet, haramzade... Hoş endamlı cadı... Öğleden sonraki güneş tutulmasında, çığlıkları ve feryadı merdivenlerden yukarı çıkıp çatının üstüne ulaşsın diye ceylan gibi koşturup kendini bir arıyla avluya atan o 11 yaşındaki kız, ben olmalıydım?! Ha; ben miydim? Ben miydim?! Çığlık attı Fezze; ama çığlığının yarısını yutarak, sadece (Deprem... Sadece bir deprem!) dedi ve kendini boğmak ya da – en azından- ağzının kapısını kapatmak istiyormuş gibi iki eliyle ağzını sıktı, şimdi rüyasında gördüğü parça... Parça... Parça gittikçe büyüyen Meha'nın gözleri ve bakışı - başka hiçbir insanın sahip olmadığı bir his ve duyguyla o gözlerin derinliklerindeki bakış-karşısında dururken eriyip içine dökülüyordu; her iki elini iki buz parçasının arasında mihlanmış gibi ağzının üzerinde kapatmamış olsaydı, yumuşak ve zehirli sözlerini akıttırdı. (En güzelim!) Ama şimdi söylemedi, söylemedi, bir şey söylemesine de gerek yoktu, çünkü bakışlarında söylenmemiş korku, utanç, vahşet ve gaddarlık birbirine öyle karışmıştı ki her şekilde o binlerce çelişkili ifadede bulunuyordu; hâlihazırda lanetlenmiş ve aşağılanmış bir anne gibi yavaş yavaş bir o yana bir bu yana yalpalıyordu. Keşke ey beyaz ve servi boylu melek, annenin karnında kalsaydın, bu buluş çağında çocukluğunu gösteren narin vücudunun kabuğunu kırmış olduğun anlamına geliyor. Bu evde usul usul gezip çığlıklar atan sendin. Hala bir çocuk gibi kendini şımartan sensin, sana açılan bütün ellere koşup sarılıyordun. Herkesin nazlısı sendin!

Sen değilmiydin?! Kendi kendine devam etti, ellerini ağzının üstünden yavaş yavaş çektiğinde sırtı çöker gibi aşağı sürüklenirken kapının arkasına oturmuştu; bağırarak (Erkekler... Ya aptaldır ya kötü... Ya Kays! Kays ne aptaldır ne de kötü. Ama sen... Onu aptal yerine koyduğundan, onu aptal sandığın gibi ondan kötü biri olabileceğini de düşünmelisin. Asla kendini düşünmeyen biri o. Kalbim onun saflığına yanıyor!)

- Artık sokacak bir iğneniz, bir lafınız yok; gözüme ve kulağıma sokacağınız yedi başlı bir ejderhadan daha fazla zehriniz yok, menopozdaki kardeşim; ha... Başka? Kan mı ağlayalım, elini üstümden çeker misin?! Ha... Bakire arkadaşım doğru, dürüst ve masum bir kadın mıdır? Bana bak; nasıl kan ağladığımı iyice görene kadar bak! Ben de senin gibi bu lanetli evin hepimizin üzerine yıkılması için bir depremin arzusuyla yanıyorum; hiç olmazsa bu söylediklerime inan! Ben de senin gibi gece gündüz ölümü diliyorum, çünkü artık bu cehenneme katlanamıyorum. Ben fazlalığım. Ben önceden de fazlalıkmışım... Biliyorum... Bunu biliyorum. Hala daha keşke diyorum, keşke hiç doğmadan ölseydim. Keşke hiç doğmasaydım. O adama da kendi ihtiyaçlarım ve kusurlarım yüzünden yazık ettim, hayatım boyunca ona söylediğim her şeyin yalan mı yoksa gerçek mi olduğunu bilmiyorum! Yemin ederim ki bunu bilmiyorum, bilmiyorum, bilmiyorum!

- Bilmiyorum... Bilmiyorum... Bilmiyorum. Hayır, bilmemen gerektiği zaman hiçbir şey bilmiyorsun, beni bile hayrete düşürecek kadar nasıl da bilmezlikten geliyorsun. Binlerce kez hayrete düşürdün; işte ondan hiç haberin olmayan bu para gibi- 500 bin tümen- bankadan para kesesini aldığı anda bile hiçbir şey bilmiyordun! Muhtemelen makbuzu elinize alıp imzalarken de 5 bin tümen ile 500 bin tümen arasındaki farkı hala anlayamamıştın; hiçbir ilkokul öğrencisinin anlayamadığı gibi! Üstelik benden küçük bir çanta alıp bankaya gelmemi istediğinde de hiçbir şeyden haberin yoktu öyle mi? Ama... Ondan sonra vicdanının rahatlaması için hemen Kays'ı arayıp bir hata olduğunu söyledin... ***Bankada bir hata olmuş Kays!***

Ama sen... Seni yalancı alçak, parayı iade ettiğini ona inandırdın. Kays'ın sana inandığını, her zaman, her durumda sana inandığını söyleyen sendin; ama gözünden düşmek istemedin; ama sen ne yaptın? Parayı geri vermedin, üstüne daha çok nazlandın, çay getirip bardakları doldururken, yemek masasından çatal ve bıçakları toplarken ona gülücükler saçtın. O kadar abarttın ki vantilatörü, o ayı gibi adama çevirdiğinde bile kulak diplerinden terler akıyordu; o öğle yemeğinin konusu 500 bin tùmendi...

- Sabret, sabret! Sonra bu olayı Kays'a anlatırsın. Sonuçta dediğin gibi her zaman tüm varlığıyla senindi, yanındaydı, seni görüyordu. Sonra kendini ev sahibinden sakladın ve her şeyi başka birinin üstüne attın (Sadece sokağın başında onun arabasına binmişim; yemin ederim, Anamın canı üstüne! Toprak olmuş amcamın ruhu için doğruyu söylüyorum!) sana inanması için o divane mecnuna yemin etmene gerek yoktu; sen o adamı büyülemiştin ve Kays da kendince kaş altından gözlerinin başka birinin gözlerinde gezinmesin diye izin vermemişti. Böyle bir şey aklından bile geçecek olsa tımarhanelik olacağını biliyordum. Ben onu tanıyordum, görmüştüm bir hayli de konuşmuşum. Hem o sana söylemişti... Sen beş yüzlerden fazlasına değersin! Sen... Günyüzü görmeyeceksin kardeşim; gün yüzü görmeyeceksin! Ağla. Sadece ağla!

- Ağlamak benim hep yaptığım şey. Ama elimden tutup doktor bir hanımla üfürükçü ile falcıya götüren Kays değildi. Talihim açılsın diye beni üfürükçü ile falcıya götüren sendin; asıl senin çingar çıkartıp benim durmadan ağlamam gerek; asıl sen. Bu evde Kays'ın adı benimle geçene kadar hiç birinizin gözyaşlarımdan haberi yoktu, bana bakıp alay ediyor, laf söylüyordunuz... Ağlaması gereken benim... Çünkü siz bende güç kuvvet bırakmadınız. Sahip olmadığınız her şeyi, ben ile o adamın kafasına vurdunuz, paramparça olana kadar vurdunuz. 10 yıl geçti ve hiçbiriniz bana neden üniversiteye gittiğimi sormadı, neden? Dersleri nasıl geçtiğimi sormadınız? Dışarıdaki serseri, başiboş dolaşan herhangi birinden ayrı olarak başka biri olabileceğimi inandıran o olduğunu biliyorsunuz, biliyordunuz. Engelleri aştıktan sonra uğultularınız da başladı, uğultularınızla birlikte fısıldaşmalarınız; öğüt ve nasihatleriniz, sonra da falcı ve üfürükçü... Bu kütüphanenin başıma yıkılması bana müstahaktır. Bu düşünce işte o gün aklıma yattı, o falcının yanından eve dönmeden önce babanın yanmış kitaplığına baktım, Kays'ın teşvikiyle hemen kendim için yaptım; sizinle aramda bir farklılık daha olan hasedinizden her birinizin gözlerinde aynı çılgılık vardı. O falcıdan döndükten sonra bir deprem olsun ve kitaplıktaki kitaplar kafama düşsün istedim ama olmadı; oturdum... Kitaplığın dibinde oturdum ve hıçkıra hıçkıra ağladım. Düşündüm (Falcı mı?) Kays'tan yıllar sonra ona verdiğim cevap bu mu? Evet, bu bizim tarafımızdan ona verilen kesin bir cevaptı! ... Bu yüzden, ona falcıya gidip fal baktırdığımı söylediğimde, sadece Arib bana baktı ve sırtıttı. Çok tatsız ve alaycıydı; hızla bakışlarını gözlerimden aldı ve araba sürme bahanesiyle yüzüme bakakaldı. Ama ben onu içinde ne ateşlerin

yandığını anlayabilecek kadar iyi tanıyorum, o beni yakmak istemiyordu! Siz hepiniz beni ve onu görmezden geldiniz, tamam... daha ne istiyorsunuz?!

- Nefret ediyorum, nefret ediyorum. Hepinizden nefret ediyorum. Kays'tan da, ondan da, senden de nefret ediyorum, bu evden ve bu yaşantıdan nefret ediyorum. Tiksiniyorum, anlıyor musun? Tiksiniyorum!

Oturup ağladılar; ikisi de. Karşılıklı. Fezze kapalı kapının arkasında, Mehtâp kanepenin arkasında, yerde. İkisi de dizlerini önüne almış kollarını üzerine koymuştu her ikisi de göz göze gelmesinler diye utançtan başlarını yere indirmişti; her ikisinin de yüzü, gözyaşına, rimelin boyasına ve yüzlerine sürdükleri kremlere bulanmıştı; her ikisi de kıyafetlerinin durumundan, bacaklarının ve dizlerinin elbiselerinin dışında kaldığından habersizdi. Yorgunluk ve uzun ağlayışlar seslerini kısmış ve sakinleştirmişti, gözyaşları kirpiklerini, göz kapaklarını ve yanaklarını kendi kendine yıkamıştı ve bu akan karışık sular burnunu ve dudaklarının üzerini de ıslatmıştı. Böyle sade bir ruh karşısında bile, bir kadın kendi çirkinliğini görebilir ve en yakın arkadaşına bunu söyleyebilirdi. Fezze Huzeyma Hanım başını eğdiğinde dizlerini, bacaklarını ve ayaklarını; geniş ve kaba dizlerini, kısa, zayıf ve ince bacaklarını, ayak başparmağının genişliğini ve ortadaki iki parmağının uzunluklarını fark etti: (Bana bak! Bana bak! Ben de kadın mıyım yani?! Bu dizler ve bacaklar bir kadına mı ait? Cüce... Cüce... Her zaman, eğer bir cüce olsaydım bu halimden bir farkım olur mu diye düşünmüşümdür. Ayaklar... Ayaklar... Ayak tabanlarım da çatırdayıp duruyor. Bacak boyum en az bir 3 santim daha yüksek olsaydı üst bedenim bir insana benzerdi. Ama... Yüksek topuk giysem daha da komik görüneceğimi biliyorum. Sen konuşma! Hiç konuşma. Bizzat 40 yılı aşığımdan ben daha iyi biliyorum. Senin yalanlarına aldanacak küçük bir kız değilim, sadece bir an kendini benim yerime koy ve sus; sadece bir an!)

Sonunda Nilüna bacaklarını ve vücudunu örtmesi gerektiğini anladı; sonra ayağa kalkıp kâğıt mendil almaya gitti, yüzünü ve gözlerini temizlemek için iki parça kopardı, kutuyu alıp hipnoz edilmiş gibi halıya bakakalmış ve içeriden çıkmak istemeyen Fezze'nin eline verdi. Sonra Nilüfer, karşısına oturup iki kâğıt mendili çıkarıp gözlerini ve yüzünü temizlemeye başladı, kapının arkasından kalktığı iyi oldu Fezze, böylece gidip mendili lavaboda yıkayıp gelebildim dedi; çünkü ıslak bezle gözyaşlarını, yüzünün çizgilerinden almak daha iyi olacaktır. Fezze ayağa kalkacak ya da oturup kalacak kadar kendinde değildi. Ayağa kaldırıldı. Ruhsuz ve

çıplak, baştan ayağa kardeşinin kollarına bırakılmış ve dizleri üzerinde yüzü örtülmüştü; suskun ve sakin. Mehâ onu kanepeye doğru sürükledi ve kapıya gitti; kapıyı daha kolay açmak için halının ucunu çekti. Kapı açılır açılmaz Can Bacı'nın sesi duyuldu (Boğuldu, onu boğdu, boğdu onu...) dedi. Sesinin üst kata, Senemar'ın odasına gitmek istemediği açıktı. Duvara tutunup zar zor nefes nefese kalarak yukarı çıktı. Gözleri kızlara takıldığında, gittiği yoldan geri döndü, var gücü ve hızıyla çok yüksek sesli televizyon odasına, sokağa bakan pencerenin olduğu odaya kendini attığında, Fehime kendinden geçmiş, Erdi, ayaklarının üzerine oturmuş iki eliyle televizyon gürültüsüne rağmen hala derin nefeslerle sesini çıkartmaya çalışan Fehime'nin boynunu sıkıyordu; Erdi'nin tehditleri kısık, baskın ve boğucuydu ***bu sefer öldüreceğim seni!***

Mevsim meyveleri, misafir ayakkabıları, çanta, küçük sakız paketleri, tatlılar ve çikolata, her biri bir tarafa dökülmüştü ama en çok göze çarpan, Fehime'nin ayağındaki spor ayakkabılardı. Yeni bir şey değildi. Ama aniden ortaya çıkmıştı. O anda kızlar donakalmış ve yüzlerinde renk kalmamıştı, Özcan Bacı, onları Erdi'nin yanına götürdü ve Fehime'yi gerçekten boğmadan önce onu çekip aldı. Şimdi bütün bedeni uykuya teslim olmuştu, sanki onun bütün bedenini, kendi ölü bedeninin altında sakınlaştırmak istiyordu; kız kardeşleri ellerini ve kollarını boynuna sarınca, daha fazla zorlanıyordu, sonunda Özcan Bacı istemsizce tavayı eline alıp tavayla kalın kafasına vurdu. Erdi'yi bir an gafil avlayıp Fehime'yi yerden kaldırdı, iki kız kardeşi Fehime'nin o perişan halinden, ölümün pençesinden kurtulması için tek seferde arkaya sürükleyebilirdi. Odadan dışarı fırladı, sokağın kapısına koşup istemsizce bir an durup yumruğuyla kafasına vurdu, kavgada gömleğinin yırtıldığını, çaresiz çıkmaz sokaktan avluya döndüğünü ve Erdi'nin iki kız kardeşiyle merdivenlerin alt basamaklarında kavgaya ettiğini fark etti. Fehime'ye yukarı çıkıp odasının kapısını kapatacak kadar fırsat verdi: tabiatınca yeri göğü inleterek tabana kuvvet deyip kendini avluya attı, avlunun giriş kapısını kapattı; kapıyı vurduğu kilidin, bir tekmeyle kapıyla birlikte kırılacağından habersizdi. Çünkü Erdi her iki kız kardeşini bir tarafa savurup avluya koştu, şimdi avludaydı ve tuvaletin metal kapısının önünde eğilip Fehime'yi yakalayacaktı ama Erdi'nin ayağı kaydı. Nilüfer, Fezze ve Özcan Bacı başına toplanırken Azade bir fırsatını bulup kendini bir çırpıda banyoya atıp kapının arkasına sırtını verdi. Şimdi kapının bu tarafında genç adamın boynuna, kollarına ve ellerine 3 kadın asılmıştı. Ama o spor salonundan aldığı tek

tekerlekli bir bisikletle her 3 kadını bir tarafa savurup banyonun kapısını açmayı başardı, onu sırtından vurdu ve bir an için ölümün sessizliği bütün evi kapladı. Çünkü bütün ev ahalisi kendisinin ona – boğa kesen- dediği Erdi'nin bıçağını tanıyordu. Şimdi o kapı tarafı her an ölümün sessizliğine kanat çırpıyordu, kapının bu tarafı da benzer şekildeydi; iki kız kardeş ve anne, Fehime'nin ilk çılgılığı, onları kendine getirene kadar göz kapakları birbirinden kopacak gibi sonuna kadar açık halde durmuş, dumura uğramışlardı. Tek çıkış yolu Meha'nın yukarı çıkıp babasına haber vermesiydi. Ama yaşlı Senemar, zar zor merdivenlerden inip geldiğinde ne yapabiliirdi? Fezze koridora koştu, ama Mehâma kolunu tutup komşuları eve çekmesin diye önüne geçti. Kendisi merdivenlerin altından koşup kapıyı bir umut açabilirler levye ile diye babasının eski levyesini getirdi. Daracık banyonun içinden gelen kapının arkasında çılgınlıklar ve tehditler, kafese vuran kuşkanatlarına benziyordu, çılgınlıklar inleyişlerle artarak devam ediyordu, hıçkırıklarla, can vermeye yakın, nefes nefese kalmış bir insanın hıçkırıkları, Fehime'nin sesinde güçlkle duyulan şuydu *öldürme beni... öldürme beni kard...! ah. Ahhh...* Özcan Bacı alnını kapıya vurup yalvardı, levyenin işe yaradığı yok, levyeyle uğraşmak kadına göre değil. Yalnız, komşular... Komşular duymasın ve anlamasınlar... Yalnız... Bir an için korkunç sesizlik, Senemar'ın radyosundaki konuşmacının sesi, avlunun yukarısındaki daracık gökten duyulana kadar tüm evi kaplıyor. Kadınlar, durdukları yerde oturdular. Dakikalarca... Nasıl geçti Allah bilir. Katıksız sükûnet. Radyodaki konuşmacının sesi bile kesildi; program bitmişti. Şoka girmiş gibi, banyonun çelik kapısını açtı, Fehime dışarı fırladı. Solgun, yarı ölü gibiydi. Elbiseleri vücudunun üzerinde parçalara ayrılmış, kül gibi olmuş yüzünden bembeyaz omuzlarından ve dizlerinden kan akıyordu. Kısa kısa öksürüyordu ve başı eğikti. Annesi yanına koştu. Fehime kalakaldı. Hala yaşıyor. Duruyor ve aniden bir çılgılık atıyor, çılgınlıklar koparıyordu, cin çarpmış gibi koridora doğru koştu ve merdivenlere takıldı. Peşinden koştu. Mutlaka elbiselerini değiştirmek için odalarına gidiyorlar. Peşinden koştu. Fehime'nin geçtiği yerlerde damla damla kan izleri... Merdivenlerden yukarı çıkıyor; ama Fehime odasından içeri girmiyor. Giyinme odasına bile gitmiyor, bir- iki kere daha deli gibi çılgılık attı ve Senemar'ın odasına koştu. Peşinden koştu, ama o kapıyı üstüne kapattı, terasa gitti, Fehime perdeleri çekti. Aşağı indiler, Fezze, Özcan Bacı ve Mehâ çaresizce yukarıda, merdivenin başında oturup bekliyorlardı. Mehâ diğerlerinden çok, babasının kalp rahatsızlığından endişeleniyordu. Bütün çabası, Senemar'a sesini duyurmaktı, ama faydası olmadı.

Elinden bir şey gelirse diye olduğu yerde kaldı. Ama onun yapabileceği hiçbir iş yoktu. Fezze Hatun ve annesi aşağı indiler, avluya giden koridorun girişinde durdular, gözlerini banyoya çevirdiler. Korkudan ya da ölüm fikrinden olacak Fezze'nin içi titredi. Erdi'nin bir hışımla yatak odalarına doğru koştuğunu, elini cebine atıp **bu gece onu öldüreceğim artık!** Dediğini ve Fehime'nin peşinden avluya koştuğunu görmüştü. Sonra mafsallı bıçağını yanına almıştı, Fehi'nin omuz başlarındaki ve boynundaki derin yaralar da bu yüzdendi. Ama Erdi neden dışarı çıkmadı? Neden içeriden çıkmadı? Hiç kimsenin küçük çelik kapının yanına gidip ona neden dışarı çıkmadın? Diye sormaya cesareti yoktu.

Merdivenlerin basamaklarındaki ışıklar açıldı ve Senemar'ın bütün ağırlığıyla aşağı inmekte olduğu hissedildi. Mehâ Fehime'nin kolunun altına girmiş ve ensesini bir parça bezle dolamış, bir parça bezle de sesi çıkmasın diye ağzını bağlamıştı. Evet, şimdi babası son basamakta ve Mehâ- Nilüfer onun önünde yürüyor, adım adım, basamak basamak. Senemar bastonunu eline aldı. Avlunun girişine geldiğinde bir an durup nefes aldı. Sonra avluya doğru yürüdü. Fezze tuvaletin yanına asılı sandalyeyi alıp duvarın kenarına getirdi, koridorun girişinde hazır bulundururdu. Senemar ceketini ve pantolonunu giydi, kravatını taktı, fôtr şapkasını kafasına geçirdi. Gelip tabureye oturdu. Fehime, koridorun sonunda merdivenlerin en son basamağında oturdu ve yüzünü elleriyle kapadı. Mehâ, babasına bir su bardağı getirmeden önce Özcan Bacı'nın geceliğini yatağın üzerinden alıp titrer gibi olan Fehime'nin omuzlarına attı. Daha sonra su bardağını alıp bir an önce sakinleşsin diye babasının eline verdi. Babası elinden aldı; ama sadece gülümsedi ve bardağı yere bıraktı. Mehâ avlunun aydınlanması için ışığı açmakla her şeyin eski haline döneceğini düşündü ve daha sonra tüm ışıkların kapalı olduğu koridora baktı; ama avlunun aydınlanmasıyla, Fehime **söndürün, söndürün!** Diye bağırdı. Kapının üzerindeki örtüyü üzerine kapattı ve alnını duvara dayadı. Fehime'nin bağırmasıyla birlikte Erdi'nin de **söndürün, söndürün!** Dediği duyuldu ve annesinden bir havlu getirmesini istedi. Özcan Bacı havluyu aldı, biraz sonra o banyonun kapısından çıktı; elinde pantolon, gömlek ve banyo havlusuyla sarılmış, karanlık koridordan geçerek hızlı hızlı yürüdü; karşısındaki bastonu fark etti, kapı girişinde yerde seriliydi. Erdi bir an durakladı. Senemar Huzeyma sandalyesinden kalktı ve oğlunun karşısına dikildi. Herkes babasının elinin ağır olduğunu bilirdi. Erdi'nin yüzüne sağlam bir tokat attı; Erdi deliye döndü ve babasının tokadını aynen iade etti. Babasının yüzüne sert bir tokat

attı ve senin yüzünden diye bağırdı... Sadece bir ev yaptın! Havluyu omuzlarından döndürdü biraz sonra mafsallı bıçağın sivri ucu o gecenin en ufak ışığı olarak parladı. Kadınlar bir tokatla sandalyeye devrilen babalarının etrafına dizildiler, Erdi avret yerine bir banyo havlusu tutturdu, bıçağını başının üzerinde tutup geniş kısmını kollarından kanlar damlayana kadar yumruğunda sıkıp bağırdı, Allah'a yemin olsun ki bu defa öldüreceğim!! Koridora koştu, odasına gidip kapıyı üstüne kapattı ve odanın ışığını da söndürdü.

Fehime de merdivenin başında oturuyordu, babası korkmamış ve hiçbir sıkıntısı yokmuş gibi, başını duvara yaslamıştı, aklından neler geçtiğini bilmek mümkün değildi. Karısı ondan uzak durması gerektiğini biliyordu; duruyordu da. Fezze gözünün önünden kaybolması gerektiğini biliyordu, kayboluyordu. Mehâ ağlaması gerektiğini biliyordu, duvarın dibine çökmüş ağlıyordu. O gücünü tamamen toplayana kadar hiç kimse Senemar'ın etrafında dolanmamalıydı, şapkasını düzeltti, bastonunu eline aldı ve bin yıllık merdivenleri çıktı. Öyle yapacaktı; ama şimdi değil. Orada durdu. Bütün Dünya susana kadar öylece kaldı. Sessizliğinden sıyrıldı, merdivenleri çıktı, sabahın ilk ışıklarıyla odasına geldi, elbiselerini çıkarıp askıya astı. Şapkasını ve kravatını da; odanın kapısını üstüne kapatıp yatağın kenarına oturdu ve pencere perdesinin açık kalan tarafından dışarı baktı. Ondan sonra bir daha aşağı inmedi, daha doğrusunu söylemek gerekirse hiç kimse onun gidip geldiğini bir daha görmedi, zaman zaman-gece ya da gündüz en az bir saat- Mehâ- Niluna başını yukarıdaki odaya kaldırıyordu ama o askıya özenle asılmış pantolon, ceket, gömlek, şapka, kravat ve pencerinin açık kalmış perdesi dışında babasını odasında hiç görmedi. Sadece kulağında şu ses dolanıyordu, o kadınsı ses: *git! Bu evden git Mehtâp; hiçbir sarsıntının umuduna kapılma! Kays'ın mezarı aşkına; aşkının mezarı için!*

Hayır! Böyle olmadı. Gerçek şu ki talihsizlik yüklü o sessizlikte- ne zaman, hangi ara? Hayat bir solucan gibi hareketlendi, yumuşak ve sessizce. Belki de yatağın üzerine baş aşağı düşmüş, eli sol kolunun ortasında asılı kalmış genç adamın düzensiz nefes alış verişlerinden sert yapraklarla bir gübre yığının üzerinden sürünen güçlü ve yumuşak bir solucanın sesi gibi duyuluyordu, ara ara nabızı yükselerek sesi kesilip duruyordu. Zaman zaman adamın omuzlarının kımıldadığını ve orta parmağının tırnağından akan kanın damla damla halının üzerine düştüğünü de fark edebiliyordu, sessizce ağlıyordu, ağladığı duyulsun istemiyordu; duyulsa da Özcan

Bacı dışında kimse bunu anlayamazdı. Bu yüzden zaman zaman kapalı kapıların arkasında yorgan ve elbise yığının üzerine düşmüş, yaşını başını almış toy bir kıza bakan, sessiz sedasız, Fehime'nin dökülen- saçılan çanta ve elbiselerini toplayıp her şeyi yerli yerine koyan yalnızca Özcan Bacı'ydı. Fehime'nin topal bir ayaktan attığı tekli çoraplar ve bir spor ayakkabısı, parti için yüksek topuklu ayakkabılar, bir poşetin içinde alıp atacakken bulduğu, hala daha yıkanmamış ipek bir iç çamaşırına ve daha birçok ıvır zıvıra kadar. Ayrıca paketleri duvara yapışan rengârenk şekerler de her yere dağılmıştı. Çiğnenmeye ihtiyaç duyulmadan ağızda eriyen, zayıflama ve kan yetmezliğine iyi geldiği söylenen, yurt dışından gelen iki çikolata paketi vardı. Bir de kremalı tatlı parçalarının birkaç tanesi duvarın dibine düşmüş, geri kalanlarında elektrikli süpürge kullanılmadan teker teker toplanmalıydı. Daha sonra da... İki odanın arasındaki eşikte saçılmış olan Fehime'nin çantasındaki ıvır zıvırlar. Göz kalemi, küçük yuvarlak kapaklı ayna, pudra kutuları, krem, ruj, fırça, birkaç farklı renkte oje, bir ya da iki paket sinir ilacı; birli, ikili, üçlü kapsüller, iki tane altın kol düğmesi, tarak, rimel kutusuyla kaş fırçası, küçük bir kutuda biraz toplu iğne, çengelli iğne, iplik, farklı farklı makaslar, tırnak törpüsü, cımbız gibi şeyler... Etrafa saçtığı bin tümenlik yeşil kâğıtlar önce havada uçtu, daha sonra da yavaş yavaş her kâğıt bir tarafa düştü, birbirine bir bantla yapışmış gibi yaklaşık bir deste kâğıt neyse ki o arada kaynamayan semaverin üzerine düştü. Can Bacı bütün bu işleri tek tek ve dikkatle yapıp, her şeyi yerli yerine koydu. Marul yeşili kâğıtları da tek tek toplayıp saydı, tekrar bakındı, aşağı ve yukarı odalara, şöminenin üzerindeki rafa, aynanın yanlarına ve arkasına, duvar diplerine, elbise dolaplarının altına, birkaç pembe ve borda rengi banknotlar bulduğu, duvara kadar uzanan halı kenarlarını aradı, tekrar paraları sayıp oldukları yere, Fehime'nin çantasına koydu, cüzdanında iki bölme vardı, ikisinde de fotoğraf vardı, peçesini dudağına ve çenesine tutturduğu Özcan Bacıyla güzel ve neşeli bir fotoğraftı, o özel fotoğraf bütün çocuklara gülünç görünmüştü. Sanılanın aksine, fotoğrafta görüldüğü gibi öylesine al beyaz, güzel gözlü, güzel kaşlı bir kız olmak isteyeceğinin dışında, kendisinin bildiği bu gizli ve özel bakışta bir anne ve kızın iki fotoğraftaki uyumunu Fehime dışında kimse anlayamamıştı. 30 yaşından önce onu doğurduğu için talihsiz annesiyle gurur duymalıydı. Ama meraklı gözler iki fotoğrafa böyle bir açıdan bakmaya kayıtsızdılar. Belki bu iki fotoğrafa bakarak Fehime'nin içindekileri şöyle anlamışlardır: senin düştüğün yollara düşmek istemiyorum anne! Yıllarca karısıyla tek kelime bile etmeden küs kalabilen bir kocaya dayanmak istemiyorum. Senin gibi 53 yaşında

etrafını saran kalabalık bir soy ağacıyla kalmak istemiyorum! Ve... Söylenilmeyenler açığa çıktı, yani yüzündeki tüm organlarıyla fotoğraf konuştu, özellikle açıkça lezzeti okuyan dudaklar... Lezzet... Lezzet; güzel ve şuurla bakan gözler ona çevrildi: güce... Güç... Güç...

Özcan Bacı ayağının altında ezilen taze meyvelerin çekirdeklerini de toplayıp onları daha sonra yıkamak için kenara bıraktı. Ama banknotlarla ne yapacağını bilmiyordu? Kendi çantasına koysa ya Fehime... Fehime onun yerinde olsaydı, ne yapacağını herkesten iyi bilirdi; ama şimdi... Özcan Bacı, 10 banknotu ayırdı, bıçağı açıkta ve kanlı çakıyı yatağın ayakucundan aldı, bıçağın üstünü örtüp aynanın arkasına koydu, daha sonra sakin ve sessizce 10 banknotu Erdi'nin başının altında yarısı asılı duran pantolonun cebine sokuşturdu. Ondan sonra kapıyı açtı, merdivenlerin son basamağında oturmuş kızları görmedi, Fezze ve Mehâ'nın kız kardeşlerini kollarından tutup odasına götürdüğünü düşündü. Bu yüzden avlunun köşesinden bir süpürge alıp halının üzerini sessizce süpürmeyi düşündü. Ama ondan önce geri kalan banknotları güvenli bir yere koymalıydı, elbise dolabına gitti. Evet... Kızlar yoktu, ama odalarına da gitmemişlerdi. Fezze ve Mehâ kız kardeşlerini alıp banyoya götürmüştü, hem de yırtık bir elbiseyle, bir ayağı çıplak, çorapsız bir ayağında spor ayakkabı ve o yürüyüş, Fehime'nin yürüyüşü, şüphe dolu gözlerindeki son bakışıyla gidişi, duvarın köşesindeki metal bir sandalyenin üzerine kurulmuş ve donmuş gibi görüldü. Fehime'nin kömür gibi siyah saçları dağılmıştı, bluzu omuz başlarından ayrılmıştı, vücudu sadece adım atarken sendelemiyor, ayrıca at üstünde dönüyor gibi kendisini bir baş dönmesi tutuyordu. Fehime'nin banyonun arkasında korkuya kapılmış ve içeri girmek istemeyen bir çeşit dürtüyle geri adım attığını görececek bir gözü, nazarı kalmamıştı. Daha sonra şu sesler duyuldu (*İstemiyorum, istemiyorum... Nefret ediyorum... Nefret.*) ve... Aniden o sesi yutar gibi dudaklarını, ağzını ve yüzünü elleriyle kapamış, küçük çelik kapının arkasında yere kapanmış hıçkırıklarının arasına nefret, korku, herkesten ve her şeyden usanç, hiç doğmamış olma arzusu gibi ezici kelimeler de duyuluyordu, depresyon... Bir depresyon arzusunda, savaş boyunca neden bir füzenin de bu dört duvarın içine düşmediğine hayıflanıyordu; sonunda başını kaldırdı, sürme, pudra, krem ve gözyaşına bulanmış yüzünü yıkadı; burnunu çekti ve karşısında annesinin elinde süpürgesiyle sessizce durduğunu gördü. Söyleyeceği bir şey yoktu, varsa da çocuklarının çocukluğu boyunca ergenlikten yetişkinliğe kadar, farklı farklı durumlarda defalarca ondan

işittiklerinden farklı bir şey olmazdı: (sesinizi yükseltmeyin; komşular duyacak!) öyle ki kendisi 20 yıldan fazla zamandır sesini duymamıştı. Şimdi de elinde süpürgesiyle ölü bir dal gibi öylece duruyor ve aklından bunlardan başka bir şey geçmemişti. Fezze de kız kardeşinin koluna girmiş yanında oturuyordu, bu kuralı biliyordu çünkü o daha büyüktü, Fehime ve Mehtâp'ın çamaşır sayısından daha çok kural- yasa, kargaşa görüp geçirmişti. Daha sonra süpürgesiyle kızların önünden geçerken, Fezze ürkütmeyen bir sessizlikle badem gözlerini Özcan Bacı'ya dikmişti. Aynı şekilde yaşlılar gibi havuzun kenarında oturan Mehâ, çenesini avucunun içine alıp, kol dirseklerini dizlerinin üzerine koymuştu, bu kuralı biliyordu, hemen kalkıp Fehime'nin yüzünü, başını, ellerinin ve kollarının arasına alıp saçını okşaması ve dizlerinin üzerinde şefkat göstererek, sakinleştirmesi gerektiğini biliyordu. Eğer Fehime'nin kulak arkasından omuzlarına akan kan, hala kurumamışsa da beklenilmeyen bir delilikle Meha'nın zarif dizlerini dişleriyle sertçe sıktığı yerde kanı durdurması mümkündür. Fehime'nin çıldırış gibi haykırışları komşuları kapıya, çatıya çekmesin, ailenin mahremi hakkında meraka kapılmasınlar diye morluklar ve kararmalar haftalarca Mehtâp'ın vücudunun bir parçası olarak kalırdı.

Şimdi onun vazifesi bir şekilde Fehime'yi banyoya götürmek ve bunu yapmak için bütün hazırlıkları tamamlamaktı. Hazırlık; yarına hazırlık! Çok geçmeden Mehtâp öne atıldı, Fehime'nin iki elinin bileklerine yapışıp yarının iş günü olduğunu söyledi: (Sabah sekizde işinin başında olman gerekmiyor mu!) elbette; Fehime kaldırıldı, kına yakın! Diye bağırdı. Peki alın. Götürün. Ama kapıyı ve duvarı görmemek için gözlerimi kapatıyorum! Nefret doluyum... Yine de banyoya girmiş ve yıkanacak yere oturtmuşlardı, Fezze onun artık giyilemeyecek hale gelen elbiselerini çıkarmaya başladı. Fezze Fehime'nin ayakuçlarına çöktü ve hala ayağında olan o tekli spor ayakkabısının bağcıklarını çözmeye koyuldu; sonra çoraplarını çıkardı, bir an güzel şekilli ayak tırnaklarının rengine bakakaldı, cinsiyetinin ve adının kendisinden saklanmasına üzüldü; Mehâ - Mehtâp, elinde Fehime'ye ait banyo havlusu, pembe renkli bluz ve pantolonuyla banyoya geçince, Fehime istemsizce yerinden kalktı, şaşkınlıkla gözlerini açıp kapadı. Şimdi Fezze Fehime'nin elini ve ayağını biraz kaldırıp Mehâ'ya parlak bordo renkli ayak tırnaklarını gösterdi, bakışlarında, sen görmüş müydün?! Sorusu vardı. Hayır; umurunda da değildi. Mehâ elbiseyi ve havluyu bir çiviye astı, Erdi'nin köpüklü bir suda iç çamaşırlarının bulunduğu leğeni ayakucuyla bir kenara tiksinerak itti ve mırıldanarak (Annesinin bir tanesi gelip

yıkasın) sözünü bitirmeden şunu da ekledi (Pis herif, bu evi sömürdü) banyonun dar kapısından çıkıp duvarın köşesindeki metal taburenin üzerinde oturan babasının silüetine doğru yürüdü. Avluyu aydınlatmak için ışıkları açmaya gitti. Ama eli ışığa gitmedi, öylece kaldı. Bir şey ışığı engelledi, kimsenin sebebini anlayamadığı bir his, açıkça anlaşılıyordu. Sadece karanlığa eğilimli ve birbirlerinin yüzünü görmeye karşı bir isteksizlik vardı. Babasının Niluna'sı, semaverin kaynamış olup, babasının önüne bir bardak çay götürmenin, tepsinin üzerine çay ve şekeri koyup gülümseyerek “ sana çay getirdim babacığım!” demenin iyi olabileceğini düşündü. Ama ne semaver kaynıyordu ne Senemar. Akşam saat dokuzdan sonra çay içerdi. Yine de yanına gitmeyi, ayaklarının dibine oturup başını dizlerine koymayı, kalbi yumuşasın diye biraz ağlamayı, sonra da tabureden kaldırmak için ikna etmeyi, koluna girip üst kattaki odasına kadar eşlik etmeyi düşündü. Mehâ- Niluna'yı babasının biriciği diye ayıplamamışlar mıydı!? Elbette; öyleydi de. Bu yüzden öfkelenip hiddetlendiğinde de sadece Niluna ortaya atılıp babasının yüzündeki ve kalbindeki buz tutan kahredici acıyı eritebiliyordu. Sonuç olarak o istediğinde beyaz ve sevimli bir kedi olabilirdi. Şimdi de çıplak ayakla, yavaş ve sessizce duvarın köşesine doğru yürüdü, hafif bir esintide dalgalanan kadifemsi bir ses tonuyla yumuşak ve sessiz bir şekilde babacığım diye seslenmeyi düşündü; bir tanecik babacığım, gurur kaynağım, canımın canı... Bırak da bu büyük, onurlu ve çok zahmet çekmiş ellerinin kokusunu içime çekeyim babacığım. Bırak da bu gecenin karanlığında, görünmek zorunda olmadığım için söyleyeyim; her zaman ve her yerde seninle gurur duydum ve duyacağım da. Herkes biliyor ki sen, benim saygıdeğer babam, işçilerin hakkı ve yardıma muhtaç insanların hoşnutluğu için hapisanelerin eziyet ve işkencelerine gururun ve şerefle katlandın. Sevgili babamın ve onun gibilerinin cesur ve dur durak bilmeyen çabaları olmasaydı, kim, nereden iş kanunu tasarısını meclise götürür, onaylatıp göndertebilirdi; 14 yaşından küçük çocukların çalışma yasağı kanunu, sigorta birimi ve emeklilik kanunu, işçilerin işten çıkarılma tazminatı ve işsizlik maaşları – eğer sevgili babamın ve kendini bu yola adanmış yoldaşlarının fedakarlıkları olmasaydı...?!

Babası vardı! Vardı ama yok gibiydi! Tıpkı Mehâ- Niluna'nın diline gelip dönen sözcükler gibi! Acaba o anda bu sözleri yüksek sesle söyleyen o muydu, yoksa babasına bu sözleri ahenkli bir şiir gibi okuduğunu mu sanıyordu? Hoş ve güzel sözler, o azimli ve çalışkan adamın bütün ömrü boyunca en çok istediği şey- bir kez

olsun ailesinden bunları duymak- ama duymadı, bunu herkes biliyordu, onda bunu görebiliyorlardı, ama hiç kimse dile getirmemişti. Şimdi de hiç şüphesiz bu kelimeler ve cümleler yalnızca Mehâma'nın içinden geçiyordu ve o bu sözleri babasına söylediğini ya da söyleyeceğini düşünüyordu; hayır! Baba mı? O yoktu ki duysun? Vardı ama yoktu da. Şapkası vardı, her zamanki haliyle kaşlarının üzerine bir tokat darbesi gibi düşüyordu, gömleğinin yakası, kravatı vardı ama boynu yoktu, omuzları, beli ve ceketinin ütülenmiş kolları vardı ama kendi kolları, dizleri ve dirsekleri yoktu. Yeleği düğmelenmişti, pantolonu yepyeni ve ütülenmişti, kemeri deridendi; ama göğsü, beli, dirsekleri ve uyluk kemiği yoktu. Dize kadar uzun çorapları, pantolonunun paçası bükülmüş, ayakkabıları pas parlaktı. Ama bacakları ve ayakları yoktu. Sağ elinde yatay şekilde tuttuğu bastonuyla bile aynıydı, beyaz gömleğinin kol düğmeleri ve siyah ceketinin kol manşeti üst üste, dimdik duruyordu, ama... O elbiselerin içinde değilse nerede; bedeni ve gömleği! Bedeni yok ama gömleği mi var?

(Baba?!)

Bu isim zehirli bir gülüşe benziyor ve boşlukta kayboluyor. Banyonun kapısı açılıyor. Kızlar dışarı çıkıyor; Fehime o pembe renkli havlunun içinde titriyor ve hortlak görmüş gibi koridorun girişindeki karanlıktan uzaklaşıyor. Kör olmuş gibi yürüyor. Bu yüzden Fezze, bir elle kolunu tutmuş diğeriyle de omuzlarına dolamıştı, merdivenlerden yukarı çıkarken dikkatli olmalıydı. Çıktılar. Mehâ- Mehtâp ama... O delirmiş gibi yukarıdaki merdivenlerden koşturuyor, Senemar'ın kapısını açıyor, ışığı açıyor, her tarafa göz gezdiriyor, yatağın altına bile. Hayır, yok. Hiç kimse yok. Terasa gidiyor; orada da yok. Odaya dönüyor, ahşap yatağın kenarına oturuyor, birden korkuyor, bir şeyler yapmak için yerinden fırlıyor. Ama ne yapacak? Merdivenin başında kala kalıyor. Bastonun taş değdiğinde çıkan o ses. Tik... Tik... Tik. Baston, şapka, ceket, pantolon, yelek ve gömlek, kravat, çoraplar ve ayakkabılar merdivenlerden iniyor, odaya gidiyor ve askılığa asılıyorlar, çoraplar ayakkabıların içine, ayakkabılar da ayakkabı dolabına yerleşiyor; her çorap giyildiği ayakkabının içinde ve hiç kimse ahşap yatağa oturmuyor. Aşağı iniyor, orta kata, Fehime ateşler içinde ve titriyor, Fezze yine de üzerine ince bir battaniye örtüyor, Fehime dişlerini birbirine vuruyor; tıkırdıyor, daha dün son altı aylık maaşından keserek Erdida için altın kol düğmeler almıştı! Şimdi tıkırdayan dişleri arasında cümleleri kesiliyor. Mehâ geri dönüyor, aşağı gidiyor, aşağıdaki odaya geçiyor, Erdi, dimdik uzanmış,

ayakları yatağın kenarından sarkmış, başı göğsünün üzerine düşmüştü. El ayasındaki ve parmaklarındaki kan sarılmış, annesinden meyve istiyor, yoksa (Süt; süt istiyorum anne! Özcan! Süt!) Mehâ ayağını kapıdan dışarı atıp, koridora doğru, duvara tükürüyor, avluya gidiyor, duvarın köşesinde donmuş adam silueti karşısında dikiliyor... Işığa doğru fırlayıp gidiyor, düğmeye basıyor ve göz alan lambanın ışığına alışmadan söndürün! Diye bağırıyor, **söndürün şu kör olası lambayı!** Mehâ, olduğu yerde lambanın düğmesini söndürüp öylece kaldı. Durdu, durdu... Belki bir şey olur diye. Deprem gibi bir şey, ama hayır, hiçbir şey olmadı, merdivenin başındaki 2. Basamağa oturduğunda, her taraf sessizdi, sadece zihnine bir baston, bir şapka ve bir çift siyah ayakkabı resmi işlenmişti; tıpkı adı çok bilinmeyen bir ressamın resimlerden biri gibi, ama eli çok yatkın ve yetenekliydi, aslında bu geceyi beklemesinin gereksiz olduğunu düşündü, kapı ziline bastı. Sigara... Fezze'nin çantasının gizli cebinden bir sigara; buruşuk, eski püskü ceketin yamalarından bir sigara almak, sadece bir sigara...

(Konuş ... Konuş... Konuş! Konuş benimle! Yalvarıyorum konuş benimle! Susma böyle; bir şey söyle! Allah aşkına bir şey söyle. Ben senin sessizliğinden daha çok korkuyorum; kalbim duracak. Korkuyorum, korkuyorum. Bir şey söyle yalvarıyorum!)

Çatık kaşlarımı indirip sana anlatmam için geldin, oturdun, baktın ve yalvardın. Bir harf, bir söz, bir masal ya da bir hikâye. Ama öncelikle ben ellerine, parmaklarına özel bir saygı duyan bir adam olarak parmaklarımın ucuyla güçlkle elma yanaklarından akan berrak gözyaşı çizgilerini bulmalıyım, ondan sonra önüne bir kutu kâğıt mendil bırakır ve *yalvarırım artık yeter* derim; sakinleşene kadar alnını operim. O sırada da bir soğuk suyun, kokusu ve tadı asla tarif edilemeyecek bir fincan çayın düşüncesine kapılıyorum; insan bedeninden yükselen en derin duyguların bakışlara yansıyan ışığıyla o berrak hakikatte cisim bulmuş bizim dışımızda, iki (Ben) arasında her şey soyuttu ve ben kısaca ve üstü kapalı şöyle dedim: biliyorum, bazı şeyleri görmeden, işitmeden biliyorum. Üstüne basa basa dedim ki onları da biliyorum ve anlıyorum. Sakin ol, sakin. Şimdi bir gazel oku, benim için bir gazel oku. Sesini çok özledim. Seni görmeyeli ve sessini duymayalı ne uzun zaman oldu. 40 saatten fazla, şimdi bir gazel oku; gel!

Ama... Bu kuru yaşlar bana izin vermiyor,

Bu kuru yaşlar bana izin vermiyor,

Bu kuru yaşlar... Evet... Gözbebeklerimin ardında kalmış, göz kapaklarımın arkasındaki kafesteki bulutlar gibi bir şey. Geç vakittir, çok geç- ne yağmurlu ne de sıcak bir zaman, ne yağıyorum ne dinıyorum. Bulut olmuş; çölün semasındaki o kurumuş bulutlardan. Kuru, somurtkan ve faydasız, ne kendimden geçiyorum ne de bu gökten, hay... Gözlerimin ne renkte ve ne durumda olduğunu kendim de bilmiyorum. Kalksam mı, otursam mı? Bilemiyorum! Yürüsem mi ya da donup kalsam mı, hangi sokak- mahalle- cadde ya da kaldırımda olduğumu bilmiyorum; artık bilemiyorum, hiç bilmiyorum, hatırlamak, neyi hatırlamam gerektiğini bilmek istiyorum; kendimi tanımıyorum! Tanımıyorum, tanımıyorum, tanımıyorum. Kimse yok mu acaba? Tabii ki, var, hiç olmaz olur mu? Elimde bir baston olduğunu hissediyorum. Bu babasının son zamanlarına doğru kullandığı, en son memleketine giderken, şehirlerarası otobüsünde unuttuğu o bastonu. Ama bu bastonun burada ne işi var? Yere değdiğinde çok ses çıkarmasın diye bastonun ayağı üzerine siyah süet bir halka geçirilmişti. Bu bastonu bizzat ben, babam için almıştım. Ayrıca o Fransız dönemi şapkayı da, olsun; babamın son yıllarındaki sorgu suallerinin izleri bana ipucu olsun. Kimse – hiç kimse, hiçbir zaman anlamamış, en iyi ya da en kötü anıları düşünmekten yorgun düştüm; kendi kendime onun düşüncesine, o ümmi bilgenin düşüncesine dalıp boğuluyorum. Ya ben onda yok oluyorum, ya da o bende var oluyor, hiç bilmiyorum. Bu yüzden ben ve o yaşlı adamın birbirimizi asla yalnız bırakmayacağımızı bilmedikleri açıktır.

(Peki ya annen? Anne mi?)

(Annem mi? Ona; onun çektiklerine, borçluyum. Onun güç yetiremediğim çaresizliklerine borçluyum. Altmış yılın borcu bir yana, en çok delilik ve özlem arasında geçen ömrünün son beş yılına borçluyum; bir an bile dayanamayacağım bu acı dolu hayata... Borçluyum. O huzur evinde kimsesiz ve yalnızlık içinde vefat etti! Gözlerim iki bulut parçasına bölündü; gökyüzünde memleketimin çöllerinin genişliği kadar iki bulut parçası. Toprağını ziyarete gidemeyeceğimden şikâyet ediyordu. Biliyordu, daha önceden anlamıştı. Ama ben gittim. Bir gece- geceleyin gittim, sadece bir kitapla mezarlıkta kaldım; o da kabirden çıktı ve genç yaşta ölen oğlunun toprağını ziyarete gitti. Geldiğini gördüm; elinde bir Kur'an'la toza bulanmış keten kefenin içinde dudakları durmadan dua ve zikirle mırıldanarak yürüyordu; Meşhed'te türbenin yanındaki pazardan ona aldığım bir seccadenin üzerinde

günlerdir diz çökmüş bir halde gördüm. Bırak o seccadeyi benim aldığımı hatırlatayım. Ama o... eminim onun için ağlamamı istiyordu. Şimdi de bunu ben istiyorum, ama ne yapayım... Ne yapayım ki, yapamam! Taşkınlar kurudu, yağmıyorum, yağmıyorum... Bu kuru yaşlar izin vermiyor. Acaba o her zamanki çocuk, içimden, bende kayboldu mu? Acaba bende felce mi uğradı? Dilsiz ve felç? Ama nasıl? Bilmiyorum!)

Bağlanamıyorum, hiçbir şeye, hiç kimseye ve hiçbir yere bağlanamıyorum. Bir adamın resmi gibi duvarın köşesine gitmeliyim, çöplerini bıraktıkları büyük ve mavi kutulara takılmalıyım, o köşedeki İtalyan restoranında fincan- fincan içtiğim tüm kahveleri tek seferde kusmalıyım. Gidip o köşeyi bulurum ve o büyük mavi kutunun arkasına saklanırım. Bir bavul, o rahatsız edici atkı ve yağmurluklu biri dışında oradan geçen hiç kimse dikkatini çekmeyecekti. O kapaklı ve uzun kutuların arkasından çıkıp güçlkle gözlerimi açtım, kendimi o kafe duvarın arkasında ve doğruca 5,5,5 numaralı eve giden kaldırımın üzerinde buldum. O halde ben arkadaşımın geçtiği yoldan uzaklaşmamıştım, oracıkta kendi etrafımda dolandım ve kendime uzak yakın tüm yolların izini sürdüm; kendimle ve gerekli gereksiz herkesle konuştum. Sonra derin bir nefes aldım ve köşedeki çöplükten tabanlarıma vura vura uzaklaştım ah... Ey bin yıllık bütün şiirler, benden haberiniz yok, bu buz tutmuş, mavi halılar serilmiş kaldırımın karşısında neden suskunsunuz? Biriniz önüme çıksın, ışık saçsın ya da yıldırım gibi parlasın, gözümün önünde dikilen yüksek binaları aşındırıp yazın, sizi onların üzerinde okuyayım, biriniz, sadece bir gazel, yok, sadece bir beyit! Ama... Kapandı, tarihi hafızam kapatıldı; mühürlendi. Gazeller, mersiyeler, rubailer, kasideler, ayetler ve ilahiler benden uzaklaştılar! Bir şey... Bir söz... Yok. Ben yabancıyım, dilime yabancılaşmışım, dilsiz, cahil ve başıboş. Nerede kalmıştım? Ha, evet... İçimden geçip bende kendinden güvercinsiz bir kuyu, soğuk ve karanlık bir kuyu, daha açık söylemek gerekirse bende boşluk bırakan bir kadını düşünüyordum. İçimden kendisine ait bir parçayı boş bıraktı ve orası çok soğuk, belirsiz ve karanlıktır. Güneşin en parlak ışıklarının korkutucu kuyunun köşelerinden yansıyan acı yankısı nerede?

Ay ışığından sokağa doğru eğiliyorum

Ve yeryüzündeki bütün yoksulların yerine

Ağlıyorum

Ahh... Bana yazık oldu.

(Sen son zamanlarda Şamlu³⁴, nun bu şiirini ne çok okuyorsun; bu günlerde?)

(Evet... Sen Şeyh İşrak³⁵'tan benim için bir risale okuduğundan beri; o da şöyle başlıyordu: aşk, aşekeden gelir ve o da ağaç köklerinde ortaya çıkan bir bitkidir.

Bu yüzden aşk hiç yaratılanın olmadı!)

Yani, aşk yaratıcının kıymetlisidir ve hiçbir yaratılana layık değildir.

(Ama sen kendin bu kitabı bana getirdin ve oku dedin, ben de okudum.)

(Belki, belki de öyledir, belki de sen beni cennete göndermek istemişsindir!)

(Dalga mı geçiyorsun?!)

(Daha kötüsü; çünkü beni cehennem odununa çevirdin. Kendinin ve diğerlerinin cehennemi!)

(Ne yapayım şimdi?!)

(Şimdi geber! Çünkü zihnimde defalarca öldürdüm. Üstelik verdiğin hediyelerin üstüne, beni görünmeyen bir ruha da dönüştürmüştün. Seni nasıl öldüreceğimi düşünmeden geçen bir günüm, gecem yok. Yürüdüm, dolandım, seni öldürmek amacıyla türlü türlü cinayet aleti aradım ve sipariş ettim. Şimdi ömrüm boyunca gerçekte bir karıncayı bile incitemeyen beni bile nasıl canı bir insana dönüştürebildiğini görüyorsun. O karıncanın bile bir canı vardır diyordu... Bu insan bir keresinde çocukluğunda bir kuşu sapanla vurmuş ve bir ömür kendini o cinayetle suçlamıştı. Ama sen... Ey Allah'ın bana hediyesi, böyle bir zalimliği bunca yıl içinde nasıl saklayabildin? On- on bir bin yıldır mı?!)

(Sen bilmiyorsun, bilmiyorsun, onlar... Hepsinden nefret ediyorum, ondan... Ondan... Gerçekten ben neden dünyaya geldim? Benim gibileri neden doğar?)

(Bataklıkta boğulup çıkamaları diye en güzel, en yakışıklı insanları masum ruhlara tercih ederler, kendileri de taksitle aldıkları televizyon ekranın dibine oturup Mutlu Eşek ve Türk kanalları izlerler, ahlakı düşük onurlu kadınların vücut ölçülerini ve

³⁴ İranlı şair, yazar, eleştirmen, gazeteci ve yönetmen. İran Yeni Şiir akımının tanınmış isimleri arasında yer almaktadır. (Ç.N)

³⁵ Asıl adı Şehabeddin Sühreverdî, H. 549 / MS 1154 yılında doğdu. İran tarihinin en büyük filozoflarından biridir. Uzun sürede fıkıh ve fıkhın esaslarını incelemiş, aynı zamanda bir şairdi. (Ç.N)

boylarını kendi bel, basen, bacak ve omuz ölçüleriyle karşılaştırarak tahmin etmeye çalışırlar... Hangisinde estetik olup olmadığını da!)

(Alay mı ediyorsun benimle?!)

(Söylediklerimde bir yanlışlık mı var?!)

(Senden nefret ediyorum!)

(Benden çok, gerçeklerden nefret ediyorsun. Ve bu nefretinin sonu yok. Kadın, sözle kendini açıklamayı sevmez. Kadın, sadece beğenilmek ister; kimin söylediği de fark etmez! Yıllar önce size şu Rus yazarın tanımını vermiştim: kadın kedi gibidir; kimin eliyle okşanırsa başını onun dizine koyar. Senin gibi akıllı bir kadın, böyle sözleri mutlaka aklında tutar!)

(Ne demek istiyorsun?)

(Böyle çirkin ve zehirli bir nefreti sen, sadece sen, bende ortaya çıkarabiliydin ve yaptın da. Sen beni insanlıktan usandırdın; insan denilen bu varlık beni deli etti. Kadim inançlarımızdan gelen içindeki bu Ehrimen³⁶ gibi kötülüğü takdir ettiğimi söylemem gerek. Şimdi başından beri senin Ehrimen'in rehberi olabileceğini düşünüyorum. Çık; çık aklımdan! Aklımdan, düşüncelerimden çık; defol!)

Oldu; bu sözler ve konuşmalar on bir bininci yılında meydana gelen her şeyin özüydü. On bir bininci yıl, acaba o masallarımızda karanlığın ve kötülüğün aydınlığa ve güzelliğe karşı zaferi, üç binli yıllardan kalma değil mi? Bakmam gerekiyor ve bakacağım da. Kıtadan kıtaya uçan, boynuna oturtulduğum Apoş³⁷ şeytanın bu bininci yılda şimdi, kederli bir kimsesizliğin üstüne hiçbir şeyin arzusuyla ona boyun eğmişim, hıçkırarak hıçkırarak ağlamak için can atan bir kimsesizlik.

Gerçekten de o 17. Baharında, artık olgun ve yetişkindi.

Şimdi tekerlekli sandalyede oturuyor. Ayaklarını ben kaldırıyorum. Tekerlekli sandalyeye oturup köşede ona yaptırdığım mezardan bana bakıyor. Bakışlarında azar yok. Suçlama ve şikâyet de yok. Bir soru da yok. Biliyor. Sebebini de, anlamını da biliyor; bakışlarımı herkesten daha iyi kavırıyor. Belki ağızda çiğnediklerime bakıyor. Hatta onu o mezar köşesine neden getirdiğimi de biliyor olmalı, burnunda

³⁶ Ehrimen, Zerdüştü inanisinde, kötülük ve karanlığı temsil eder.(Ç.N)

³⁷ Avesta'da "toprak iblisi" anlamına gelir. Kuraklığın iblisidir, görevi yağmur suyunun gökyüzüne gitmesini engellemektir. (Ç.N)

kalan hamamböceklerinin kokusuyla uzun bir zaman boyunca ve sonrasında da orada kalacağı yerdir. Belki de aklımı okuyor, ama ne düşündüğümü tahmin edemez, çünkü biraz sonra ondan söylemesini isteyeceğim, cevabını versin (*Neden?! Korktun mu yoksa?! Kays'ı öldürme ihtimalinden, öldürülmesinden- belki de- benim yanımdayken öldürülmesinden! Değil mi? Değil mi? Kays'ın öldürülmesi, ondan sonra hayatta kalmak hakkındaki endişeleriniz. Doğru mu tahmin ettim? Kays'ı öldürenleri ortaya çıkarmadan önce Benim söylediklerimi dikkatle dinleyen sendin; öyle değil mi? Tabii ya; çünkü ben sana söyledim, sana söyledim çünkü ses ve sözcüklerden, işaretlerden, hissettiğim her şeyden burnuna kan kokusu aldığımı anlamıştım. Ben söyledim ve sen derin bir sessizlikle dinledin, ben senin dikkatlice dinlediğini ve kafandaki bütün ihtimalleri etraflıca düşünüp taşındığını gördüm, sonunda yüzünü çevirip kendini hafiften döverdün ve düşünme bile! Tarzında bir iki cümle söyledin, her zaman olduğu gibi ellerini elime uzatayım isterdin, ama... Ama... Neden o zamanlar sadece beni mutlu etmek için, bir alışkanlığını tekrar ettiğin o anlarda sana inanmak istemezdim! Neden o günlerde kendimce bir empati kurmak yerine seni korkutmaya çalıştığımı anlayamadım? Biliyorum, çünkü hiçbir durumda sana inanmaktan vazgeçmedim; çünkü her hâlükârda kendimle yüksek bir sesle konuştuğuma inanırdım, sen bakana kadar bakışlarının önünde ruhumu açıp saçardım. Kan kokusu, hakkında her duygu, işaret ve hikâyemin, seni kendine, özüne döndürdüğüne hiç inanmadım; şuursuzluğundan gelen özün, kişiliğin hakkındaki tüm söz ve ifadelerin aksine benden ayrı durmaya çalışıyordu! Şimdi de... Şimdi de bir gerçeği duymak dışında, senden hiçbir şey istemiyorum, bir doğru söz, seni pis kedi! Sadece bana korktuğunu söyle, çünkü korktun; geleceğinden ve daha sonra çekeceğin sıkıntılardan; sadece bir şey söyle. Sana hak verebileceğim sadece bir kelime söyle! ... Ağlıyorsun, sadece ağlıyorsun ve yavaş yavaş yaşlarını akıtıyorsun, hayır, artık gözyaşlarını elimin tersiyle yanaklarından silmeyeceğim. Al bu kâğıt mendili; bildiğin bir markadan. Şimdi al şunu ve gözyaşlarını sil! Ayaklarımın üzerinde durduğumu görüyorsun, seni yok etmek için bir alıştırma sadece. Benim nasıl bir Çerkez olduğumu biliyorsun, öyle de olacağım, aşkta da nefrette de! Benim açımдан sadece bir alıştırma olduğunu düşünüyorsun; sadece işkence tarzında bir egzersiz. Ama ey sevgili bil ki bin kere, bin farklı yöntemle canını almışımıdır; sırf bendeki varlığa ve insana olan sevgiyi, yine varlığa ve insana olan nefrete dönüştürdüğün suç için, çünkü benim her şeyimdin, ama şimdi bana bütün kötülüklerin vücut bulmuş hali gibi görünüyorsun! Hayır; böyle kesin bir şey*

söyleyemem, çünkü sen başka bin farklı şey de olabilirsin, ya da daha önce de böyleydin ve kendini sakladın. Çünkü her hâlükârda Bin Bir Gece'nin derinliklerinden gelen doğulu bir kadın olduğunu unutmamak gerek. Sana Buharalı kadın adını verdim. Buharalı kadını. Sana her bakışta ve seni her okşayıpta yeniden yaratıldım ve ben oldum, şüphesiz ben tekrar tekrar yaradılışımı ve yükselişimi övüyorum, senin gibi milyonlarca arsız bakterinin olgunluğuna erişmiş, numune bir varlıkla değil, ne diyeyim! ... Kapa çeneni ve sus; çeneni kapat ve sus. Ben sesini duymak istemiyorum; o gökten duyulan ve bana gelen ses, uzun zaman önce öldü. Hatta itiraf etmek gerekirse tekrar tekrar yaratıldığım o dudakların arasından inciten, yaralayan ve şimdilerde artık tanıyamadığım bu sesi duymak bile istemiyorum. Sadece çeneni tut ve sus; kapa çeneni ve sus. Yalanı dudaklarının üzerinde dağılayacağım ve bu yapmam gerekenin en azıdır. Ey kendini bende bulan, sen hangi çölde beni kendinle bıraktın, defalarca söyleyip beni buna inandırdın? Şimdi de sen yalnızlığı anlamak istemiyorsun, çünkü kimsesizlikten haberin yok ve olmayacak da. Sen her sebeple, binlerce sebeple bana Tanrı'nın İsa'ya yaptığını yaptın. Ellerini arkaya koy! Ellerime çaktığın bu çiviler, şimdi vücudumun bir parçası oldu. Ellerini arkaya koy ve tüm vücudun hamam böceklerinin kokusuna bulanmadan önce bu mezardan uzaklaş, bu hamamböcekleri benim kaderim. Gözlerimin önünden çekil, aklımdan çık! Öfkemi bastırabilecek bir cinayet henüz ortaya çıkmadı, bunu sana daha açık söyleyemem, binlerce kötü şekilde de tekrar sana söyleyemem.)

(Gideyim mi?)

(Kalk, git! Ellerini sandalyenin kollarından tutup ayağa kalkabilirsin. Kalk ve dikil! Yapabilirsin; ayağa kalk ve dikil. Yapabilirsin!)

(Evet, yapabilirim!)

(Şimdi, kapıya yürüyebilir misin; iki-üç kısa adım. Yürü, yapabilirsin. Bu sadece bir egzersizdi.)

Yürüdü, kapının yanına gitti, kapıdaki kadının elini tuttu ve duvara yaslandı. Oturdum, göz bebeklerim, mezarın dibini delip geçiyor. Öyle ki bitkin düşüyor. Hasta taklidi yapmadığına inanmak istiyorum. Yalan söylemediğine. O yerime otursun diye sandalyeden kalktım. Oturdu. Ona şekerli bir su getirip eline verdim. Göz kapakları yarı kapalıydı. Şekerli su bardağını alıp içene kadar bekledim. Ama

durup ona bakamadım. Mezarın sınırlı alanına yürüdüm, adım attım, yürüdüm, yürüdüm, dönüp dolaştım.

(Yalvarıyorum bırak şu dolanmayı, deli oldum!)

Beklemem, kalmam ve ona doğru dışarı bakmam için bağıryor. Sanırım şekerli su bardağını alıp ondan bir yudum içmiş olmalı. İçip içmemesi beni ilgilendirmiyor. Bundan önce gerektiğinde kendim şekerli suyu içirirdim, şimdi hislerim bana mahrem olmadığını, dolayısıyla bir elini tutup sonra başını, su ya da şekerli su bardağını istemsizce kesilen nefesiyle ağzına götürmemem gerektiğini söylüyor, onunla ben de derin bir nefes alıyordum. Hayır; şimdi tiksiniyorum. Ruhumu parça parça, kırk parça buldum. Çelişkinin merkezi haline geldiğimi hissediyorum. Bin taraftan çekiştiriliyorum. O nasıldır ve nerededir şimdi?

Termitler, termitlerin sesi, bir mezardan uçarak çıkan termitlerin sesini duyuyorum. Karanlık bir mezarda yalnızca uçan termitlerin sesi ve o baskın koku, eski hamamböceklerinin geçerken bıraktığı koku. Ve ben kurşuni, durgun bulutların altındaki bir çadırda ne üşüyorum ne ısınıyorum; şaka yollu arkadaşşıma neden 5,5,5 Asıf Amca adını verdiğimi bilmiyorum, sadece o her zamanki hoş gülümsemesiyle zihnimde beliriyor ve pek yaygın kullanılmayan o tabir tekrar aklıma geliyor, Asıf bana söylüyor *(Buralar böyledir)*

Bir keresinde ben de burada, 23 metrelik bir mezarda sonsuza kadar yaşamadım diyordu. Mesela evlendim, bir dükkân kiraladım. Görsel- işitsel teknolojik cihazlar ve bilgisayar üzerine. Üç odalı bir daire kiralamıştım, onun bir çalışma odası vardı, birisi de benimdi, bilgisayar parçalarının ve diğer eşyaların onarımını evde yapardım. O da boş zamanlarında evde dikiş yapardı. Bir kere seyahate çıktı. Tek başına İspanya'ya gitmek istedi. Gitti. Geri döndü. Biri onu iki kez aradı, daha sonra iki haftalığına arkadaşşının yanına gitmek istediğini söyledi ve gitti. İki hafta geçmeden geri döndü. Gece uyudu. Sabahın çok erken bir saatinde onu yatağın dibinde, ayaklarımın önüne diz çökmüş, ayaklarımı ellerinin arasına aldığını gördüm. Uyandım. Gözümü açıp ona baktım. O da bana bakıyordu, sonra ayakuçlarımı öptü ve beni affet, ben her zaman ki gibi gidiyorum dedi. Gitti. Ben de dükkânı bıraktım, kaç sabah gelip elbiselerini, dikiş aletlerini ve diğer eşyalarını götürmesini bekledim; ama gelmedi. Gidip annesinden onun eşyalarını alması için rica ettim; çünkü üç odalı bir dairenin maliyeti yüksekti ve taşınmam gerekiyordu. Tek kişilik bir yere!

Ondan sonra ne olduğunu sormadım, hatta (O) nun adını bile sormadım, bir zamanlar birlikte yaşadığı kadının neden adını anmadığımı merak etmedim. Bütün bu olanlar bir insanın kalbinde yaşanıyor. Evet... Kalp, kalp, her daim göğsümde atıp duran, yüze ve yüzdeki çizgilere yansıyan, göğsümün içinde atan şey insanı diğer türlerden ayırır. Kalp –gönül- kültürümüzün esasında şekil bulmuş ya da o şekle bürünmüş antik ve eski bir kavramdır. Acaba ben hiçbir şey anlayamadığım, beni başkalaştıran olayın sınırında değil miyim? Burada, bulutların gölgesi altında uzanan bu kurşuni kaldırım, aynı sınır, aynı sınırın belirsiz görüntüsü değil mi? Bu asalaklığım, bu çaresiz halimdeki boşluk, bekleyiş, ölüm yüklü ağır geçmişe omuz silken bir varlık, kendisine nasıl bir yol ve işaret bulur? Ben kimim? Ne zamana kadar köşedeki kafeye gidip fincan fincan kahve içmem gerekecek?

“A black one please”

Getirdi. Sarı yıldızlı kâğıda sarılmış bir küp şekerle küçük bir fincan. Beni iyi tanıır ve hiç soru sormazdı. Ama bu defa sessiz kalamadı. Hem sorusundan hem de bildiği dört dilden kelimelerle cümlesine başlayıp tamamlamasıyla onun bir İtalyan değil, Türk olduğuna kanaat getirdim. Komşu ülkemizden. Bu yüzden yılın bir bölümünde İtalya'ya gidiyorsa, çalıştığı alan turizm sektörüdür. Evet, hala arkadaşınızı mı bekliyorsunuz?! Diye sormaya can atıyordu. Ve ben başımı sallayarak, ona olumlu bir cevap verdim. Ama tezgâhın arkasına geçerken yalnızca ağızından dökülen şu “a good man” cümlesini anlayabildim. Belki üç 5’li amca, kafeci adamın gözünden iyi bir adam gibi anlaşılabilir. Ama dilindeki anlaşılmazlığa rağmen kendini açıklamaya tenezzül etmiyor. Evet, ben dilsizim ve bu dilsizlik beni daha çok derinlere çekiyor; derine ve evrenin üzerinde olan, olmayan ağır yaşamımda biriktirdiğim her şey içime dönüyordu, sonu gelmeyen bir öğleden sonra evrenin üzerinde bir kadın gelip kayboldu; ne kendisi, ne bulutlar, ne de caddelerin, duvarların ve kaldırımların kurşuni açıklığı. Kendi Gilan ve Mazandaran³⁸,ımızda bile asla iki günden fazla tekrarlanan yağmur ile bulutların oyunlarına dayanamıyorduk. Ama o, o kadın, denizi, yüzmeyi ve sahilde kumların üzerinde oynamayı çok seviyordu. Bunu bana defalarca söylemişti ama ben hiçbir zaman cesaret edemedim, elinden tutup onu denize götürmek için iznini isteyemedim. O da böyle bir yetkiye ve izne sahip değildi. Tıpkı benim gibi, ne ailesinden ne de çevresinden. Birbirinden kopmuş ve ayrılmış. Bu yüzden adımları bir gün Fezze Huzeyma Hanımın ve oraya gelen daha

³⁸ İran’ın kuzeyinde bitişik iki şehir (Ç.N)

birçoklarının gözlerinin önünde temiz sahilin yıkanmış kumları üzerine yazmıştı. Bana bunu anlattığında ayak başparmağını ve dudaklarının kenarındaki gülümsemeyi hayal edebiliyorum, beyaz vücudunun ve endamının üzerine güneşin parlaklığını da ekleyerek o ışıltısını hayal edebiliyorum. Gelip bana söylemişti, kelimelerinin ardında mest olmuş, sesinde ve cümlelerinde heyecan vardı. Sevdiğin biri tarafından sevilmenin genel geçer bir mutluluk sözcüğüne sığmayan bir his ve durum olduğunu neden açıkça söyleyemiyordum. Neden gerçek açıkça engelleniyordu? Temiz sevgiye susadığımdan hiç şüphem yok; hiç. (Yanına gelmeden önce söyleyecek bin tane şeyim var. Ama gelip seni gördüğümde hepsi kayboluyor.) ve ben, belki de ara ara söylemiş olmalıyım (Aşkın dili suskunluktur) ile birlikte (Aşk bir davranıştır; söyleneceye ne gerek var?) ama kadının aşk sözlerini, en az davranışları kadar arzuladığını biliyorum. Yine de ona bir hikâye okudum. Çiçek ile Bahçıvan'ın hikâyesini; düşmanların saldırmaya hazırlanırken kalenin surlarından fersah fersah uzaktaki düşmanları görebilen mavi gözlü Kız'ın hikâyesi olmasaydı; ya da Leylâ'nın hikâyelerinin devamı; ya benimde beğendiğim hikâyeler; yani, ona Kays Merâr Oğulları'nın savaşlarındaki bazı kısımlarını şiddet ve talihsizliği üstü kapalı olarak anlatmıştım.

(Ailesi; kendisi için yarattığı onca düşmandan sonra ailesi ne olacak?)

Şimdi bakalım hangi kabile böyle bir tehlikeye göğüs gerecek!

(Hayır, Kays, hayır!)

Bakalım hangi kabile tehlikeye göğüs gerecek?

(Hayır, Hucr'ın oğlu, hayır; mahcubum.)

Hangi kabile bir göreyim?

(Hayır, Kindi oğulları; çaresiz böyle bir hizmetteyim. İki çocuğum ve bir amcaoğlum Kisranın³⁹sarayında çalışıyor)

O adam, kurşuni renkli akşamın batışında kaybolan o adam, biliyor olmalı. Bilmeli. O eski püskü kitapçığın içinde- Kays'tan şiirler okudu, tekrar tekrar!

O halde o biliyor olmalı; neden o dağınık defterin yapraklarının bir yerinde bundan bahsedilmesin? Sandalyenin kuru ve katı zemini, masa tablasının ölü rengi, kafenin sessizliğinde boğulmuş hava ve o gölgeleri gördüğü için inip çıkan o sıska Türk;

³⁹ Eski İran hükümdarları için kullanılan unvan sözüdür. (Ç.N)

yalnızca bir yudum aldığım o küçük fincanla kitapçığı yağmurluğun cebinden çekip eğri büğrü, çarpık çurpuk ve eksik yazıları, hapsedilmiş bir yumurta gibi düzensiz bir el yazısıyla kilitlenmiş bir dairedeki cümle ya da cümleleri bile okumaya çalışmama olanak tanıyor. Bu yüzden her kaleminden kitaları okuyan o adamın Kays'tan bir iz bulacağını umuyorum, Hafız'dan, Hayyâm'dan bir beyit, Nietzsche'den bir söz ya da El- Mütenebbi ve Ebu Nuvas'tan hatta İmru'l Kays'tan bile şiirler. Sayfayı çevirdim ve istemsizce gelmeyeceğini düşündüm! Hoşgörülü ve güler yüzlü ev sahibi yine gelmedi, neden gelmedi? Türkçe konuşan o kafeci masamdan uzaklaştığında, tekrar sormak istedim; sorup soruşturmak istedim; ama bu üst üste dikilmiş dudaklar açılır mı, bende de böyle bir beyinle kalp olduktan sonra kısacık bir cümle kurmayı nasıl isteyebilirim? Tıkandım... Neden bana cevap verecek mi diye düşünmeliyim ki? Ya cevap verirse, anlayacak mıyım? Hayır, hiçbir şey söyleyemem. Dilsiz kesildim. İçimden lal oldum. Sadece sessizlik; sessizlik... Kayıp defterimin sayfaları arasında da. Aniden üst üste tekrarlanan bir cümleyle karşılaştım:

Ne fark eder

Ne fark eder

Nasıl bir fark?!

Neden, neden, neden.

Beden hasta, omuzlar ve dizler bitkin, yorgunluktan sızlayan ayak tabanları, beyin kendisiyle girdiği savaştan mağlup olmuş, yorulmak bilmezliği ve inadıyla her şey ayağına dolanmış; hiç uslanmaz, bir yerde durmaz, eşyadan, gösterişten, bütün o mesafe ve uzaklaşmayla neden gelmediğini bilmediği şefkatli ev sahibi dışında herkese yokmuş gibi davranıyor. Ve bir adama daha, kaybolan yaşlı adama, sonu gelmeyen mezarlığın, yaşlı çamların ardındaki ateş gibi kurşuni rengin içinde, ortadan kaybolmuştu; ya da duru bir sesle- duru gözyaşlarıyla- gözyaşlarına nazaran yeterli olmasa da artık duyulmayan, yalnızca tek tük kelimelerin büyüleyici yankısı beni nehir nehir denize taşıdı, çünkü ya o gizli kelimelerde bir büyü vardı ya da asla dile dökülemeyen ve söylenilmemesi gerekenlerle doluydu, elbette konuşmanın iyisi sözün gizledikleridir. İsmi benden aldığın Mehâ, Mehâma, Melmel, Mehtâp, Buhara, Nilüfer, Nathanael⁴⁰ ve Servi, açıkçası bu sahip olduğum güçlü dile ve açık ifademe rağmen gizli ve söylenmemiş konuşmalar, söz sanatlarıyla bezenmişti. Uzun

⁴⁰ İncil'de, çarmıha gerilmiş İsa Peygamberin on iki havarisinden birisidir. .(Ç.N)

ve ölümcül sessizlikler, aniden kesildiğinde şüphesiz kelimeler, akrebin kuyruğunda kısırıldığı gibi acı veriyordu; ama o, bütün bu iyiliği ve sabrı nasıl öğrendi, anlaşıyor, tahammül ederek, uyum sağlayarak mı !? Rezil eden çıgıllara varana kadar gittikçe artan isteklerini duyunca akıl almaz bir hayrete kapıldım, daha sonra ona kapıldıktan biraz sonra, ardı ardına düşerken belki de bana (Neden dövüşmedik, neden bana vurmadin?) dedi

Doğrudan gözlerimin içine baktı ve (Bana vurmalsın; yüzüme bir tokat atmalısın, neden bana vurmuyorsun? Ben senin cariyenim, sana yüz kere senin cariyenim dedim, kamçılatabilirdin beni ve yapmak istediğim şeyin önüne geçebilirdin. Neden dövüşmedik?! Geçti artık mahvoldum, mahvoldum!) dedi.

(Ben, ben, benliğim! Burada bile benciliğinizle bakıyorsunuz -yalnızca- tek başıma yapmadığım bir iş için sözüm ona (Mahvolmamak!) diyorsun. Sen! Sabahı olmayan geceler, kırılan saçlar, gözlerin kenarlarında ve alnında gittikçe derinleşen kırışıklıklar, çaresizliğim, muhtaçlığım ve onurum hakkında sana, gözlerinin tek bir söz söylemeyen bakışları bile?!)

(Ama onlar artık seni de aşağılıyorlar!)

(Hepsi mi?)

(Az çok... Hepsi !)

(İnsanoğlunda hiçbir hal ve durum garip sayılmaz! Bir zamanlar peşimden koştuklarını hatırlıyorum!)

(Yoksul, o zamanlar yoksuldu! Uzman bir doktorun bulunması için mümkünse.)

(Böyle bir mesele üzerine konuşmayı o kişiye, sana ve kendime bir hakaret olarak addederim. Aptal mıyım ben? Ne düşünüyorsun?!)

(Hiç!)

(Başka bir şey?!)

(Seninle konuşmaya gelmişim, ama...)

(Ama konuşmuyorsun. Hiçbir zaman bana o kelimeleri açık açık söylemeyeceksin. Çünkü dilinin tutulmasından korkuyorsun, hâlihazırda beni iyi tanıyorsun, her hakikati duymaya gücüm olduğunu benden daha iyi biliyorsun.)

(Biliyorum!)

(Belki de bildiğime ve öğrendiğime kanaat getirmeyi tercih edebilirsin.)

(Neyi biliyorsun?!)

(Hiçbir şey, hiç. En azından zihinsel bir sorunum olmadığını anladın. Eğer sen benim hiçbir zaman olmadığın kadar böyle bir açıklıkla bana yeni olay ya da olaylardan bahsetmek istersen ben de ısrar etmem. Her zaman tek bir şeyin derdindeyim, o da hiçbir durumda sana bir zarar gelmemesi; bir musibeti anlatmak ve onu tekrar anlatmaktan ruhuna gelecek bir zarar bile.)

(Neyden bahsediyorsun?)

(Hiçbir şeyden. Özel bir şey değil. Bahsettiğim, boğazında kalan kını bildiğimdir ve yalnızca benim yanımda o kinden kurtulabilirsin, bunu yaparsan benim merak etmeme gerek kalmadan yaparsın değil mi?)

(Hı hı.)

(Çayın soğudu! Tazeleyeyim mi?)

(Elimi uzatıp fincanın ince zarif kulpundan tutuyorum, muntazam ve titizlikle yazılan kitapçıktan garip ve farklı farklı küçük yazılardan oluşan sayfaya devam ettikçe şaşka kalıyorum, bir bağlam ilişkisi ve başı sonu olmayan, konudan konuya geçen başlı başına orijinal bir metin:

Hiç konuşmuyor. Gözleri uzaklara dalyor. Bir yerlerde dolaşıyor, akıl almaz bir hızla tek seferde dünyayı dolaşabilen, bir olayı sonsuz defa zihinde canlandırabilen bu akli melekeyi tanıyorum. Zaman ve mekânın ölçülü dengesinin, insan aklının birikimleriyle karışmadığı bir an bile yok ve o anda akıldan geçeni dışarıdan kayıt alabilecek hiçbir cihaz yoktur. Hayalinde gezinmesi ve kendi ekseninde sakladığı deneyimleriyle dünyayı yaşama hayali için onu kendi haline bırakıyorum. Konuşmaz. Bakışlarının yönünü değiştirecek ya da sessizliği bozacak hiçbir harekette bulunmaz, açıklamalar ve kıyaslamalardan anladığım kadarıyla beni bile ağır bir tecrübe gibi içine çeker. Şirin, böyle durumlarda onun bir diğer adıdır. Şîr⁴¹ rengine karışmış Mehtâp'ı izle. Kar, düzlükler ve çıkıntılar üzerine düştükten sonra kıvrımlar ve çizgiler meydana getirir, temiz havayla ruha bulanana kar, sessizce belirdikten sonra o huzur ve yumuşaklıktan kara hiç yer kalmaz. Bütün utancım

⁴¹ Farsçada “aslan” ve “süt” anlamlarını karşılayan bir kelimedir. Metnin devamında her ikisine de karşılık gelecek şekilde kullanılmıştır.(Ç.N)

yoksulluğum, onurumdan ve bütün dünyadan nasiplendiğim pis bir kuyudan, hayranlıkla vücuduna baktığım her an, en güzel sanat eserleri bile gözümde eksik kalıyor. Ona dedim, bin defadan fazla ona hayran olduğumu söyledim; bizden öncekilerin, suyu övdüğü gibi. Ona okuduğum kitapta Leylâ'nın - soyunun aksine-beyaz tenli olduğunu söyledim. Ona Şirin'in teninin genç koyun sürülerinin sütünün renginde olması gerektiğini de söyledim. Ama Şirin'in sonundan hiç bahsetmedim. Ayrıca hiçbir zaman açıkça kendimi aşağılayarak onun, o apaçık aydınlığın en güzel minderlere layık olduğunu söylemedim. Onu yeterince övdüm, aydınlığı över gibi, berrak çeşme suyunu över gibi, kendisi gibi. Böyle ışıltılı anlarda duvara yaslanıp omuz bükerek çeneyi göğüs kafesinin üzerine koyup, ayak parmaklarına bakakalmış gibi ayakları kendimize çekip keşke zaman dursa dediğimiz zamanlar az değildir, şimdi gözyaşlarını hissediyorum, gözyaşları yukarıdan dizlerimin üzerine düşüp aşağı doğru sürükleniyor, ilk kez onu ağlamaktan alıkoymaya çalışmıyorum, hatta ilk kez yanaklarından gözyaşlarını elimin ayasıyla almaya da çalışmıyorum; yok, o akmıştır, bırak aksın. Bana bakmadan kendi kendine yüksek sesle düşünüyor, tek söylediği de şu; (... O gün de ağladım; aynen böyle. Aynen böyle!) benim kırılmadığımı ve her zaman, yeleğimin cebinde onu parlak bir aynada taşıdığımı bilsin istiyorum, 11 numaralı bir Ehrimen figüründe durana kadar onunla birlikte dönüyorum ve o eğik başını tekrar önüne doğru sallıyor. Yüzünün tamamını bürüyen saçlarını bir yana topluyorum, her daim saldırılara maruz kalan insanları empati kurarak anlatıyorum; özellikle... Hiçbir sıfatı dile getiremiyorum. Sürahi bir su testisi kadar ağır. Getirip eline veriyorum ve kendimi elimin üzerinde sürünerek duvarın karşısına çekiyorum, duvara yaslanıp onun gibi duruyorum. Şu farkla, onun bakışları hala ayak parmaklarında, cezbedici bir masumiyet ve saflıkla dolu bakışlarını, düşüncelerini kendime çekiyorum. Çok geçmeden kafasını kaldırıp bana bakacağını biliyorum, sadece bakışlarımdaki olası bir yargıyı anlamak niyetiyle değil, daha çok merak ve ihtiyaçtan; gözlerimin dalgalarına vuran hayranlıkta hiçbir değişiklik olmadığını görecektim, gördü de. (Eline, yüzüne bir su vurmak istemiyor musun?) diye soruyorum. Hayır; yanıma diye işaret ediyor... Gidiyorum, başını kaldırıp dizlerinin üzerine koymuş, kısık bir sesle benden ona bir hikâyeye anlatmamı istediğini duyuyorum. (Güzel bir hikâyeye olsun. Uykumu getirsin, anlat!) Çiçek ve Bahçıvan hikâyesini sever. Hazan vurmuş bir bahçe, çok kederli, kasvetli ve hazanın ona ne yaptığını yalnızca kendisi bilen bir bahçıvan. Çünkü bahçıvan yetiştirdiği bütün çiçekleri, otları ve erguvanları tanıyordu hala da tanıyor. Onlar bahçenin içinde

kırılıp dağıldılar; ama yaşamları ve varlıkları adamın aklında ve hatıralarında olduğu gibi kalmış, bazen kendi kendine konuşuyorsa da aslında sözü bir başkasınadır, belki sözü bir laleye ya da bir erguvan dalınadır. Aynı şekilde o bütün gündüzünü gecesini bu kimsesizliğiyle, yalnızlığıyla ve çaresizliğiyle nasıl başa çıkacağını düşünerek geçiriyordu. Bilerek ya da bilmeyerek bahçede genellikle başı yerde dolaşüyor ve birbirine karışmış zihin bahçesiyle dünyadaki bahçesini ayırmaya çalışmıyordu. Bütün ömrünü yitirmiş gibi duruyordu, bütün düşüncesi geçmişte- kaybettikleri, ondan kopan, kaybettiği ömründen parçaların olduğu bir geçmişte tutsak. Bir his, daha açıkça söyleyeyim yok olma hissi, varlığına galip gelen vaziyetidir. Böylesine karanlık bir yolda yürürken aniden karşısına bir çiçek çıkar. Bir harabenin çatlak duvarından çıkıp ona bakan mavi bir çiçek. Çiçek güler ve bahçıvan hala bu mucizenin mümkün olduğuna inanamaz; göz kırpmak, kişinin gözleri önünde gerçekleşen bir olay karşısında gördüklerine inanama durumunda yapılan bir alışkanlıktır! Ama her zaman imkânsız gibi görünen bir iş mümkün hale gelebilir. Çiçek içeriden çıkıp bahçıvanın karşısına dikilir ve onunla ilgilenmesini ister. (Ben istediğin her çiçeğin ya da bitkinin dalına, gövdesine sığınabilirim) dediğini duyar. Bahçıvan duyduklarına daha çok inanırdı. Bu adamın yaşadıkları tecrübelerle ilgilidir. O, toprağın, suyun, rüzgârın sesini, çeşit çeşit çiçek, ot ve ağaçların damarlarında akan sesi çok dinlemiştir; o zaman beni eline al, yanına oturt dediğini duyarsa buna şaşırmaz. Beni henüz yaşarken, solmadan önce anla; beni duy. Üstelik hazan vurmuş bağın sahibinin günlük muhabbeti çiçekle, toprakla ve suyla konuşmaktır. Böylece yoldan çiçeği alıp tam yanına, bizzat ağacın dibine koyacağım canım, taze çiçeğim diye mırıldanıyordu, şimdiden hoş geldin diyeyim. Burası, bu benim ağacım, bahar geldiğinde ben ve onun ömründen 47 bahar geçmiş olacak. Bu ağaç benim adımla taşıyor; benim, şimdi toprağa kökünü sal ve bekle, burada dur da sana bir bardak su getireyim. Seni her zaman ellerimle sulayacağım; sonbaharda açtığın bu güzelliğin ve bereketin sebebiyle seni hep baharın habercisi diye çağıracağım, ey mucizem. Ne özel bir rengin var! Al- semai; ne beyaz ne de başka bir renk. Hem beyaz hem de diğer renkler. Susuzluğun, susuzluğun geçti mi? Şimdi uyu, uyu. Yine de her zaman yanında bir kap su olacak. Ben de her zaman buradayım, bu perişan yaşamın üzerinde şaşakalmış ağacın bizzat kendisiyim. Ben çok sakinimdir, tıpkı şimdi senin göz kapaklarının ve kirpiklerinin durduğu gibi. Çoğu zaman hayalet gibi bu talan olmuş, dört duvarlı harabenin arasından yıllarımın

hatıralarında yürürdüm sonra yine bu çiçekli yere, senin yanına, tam buraya dönerdim. Şimdi uyu, huzurla, rahat rahat uyu.

Uyudu, uyudu, kısa da olsa derin bir uyku, duvara yaslanıp kitabın kadim satırlarında kristal gözyaşı döken o kızın olduğu bölümü ve sayfayı bulmak için sayfaları – yavaşça- çevirmeye başlıyorum, Şapur Zü'l-ektaf⁴²'in diyarından ve soyundan gelen bir emirin kızı. Kısacık uykusundan sonra, rutin titremeleri bitince O hikâyeyi bulup ona okumak istiyorum. Her zamanki gibi uykudan ıstırapla uyanacaktı. Bu tarihi hikâyenin onu hoşnut edeceğini umuyorum; aynı zamanda sayfaları üst üste çevirirken onu uyandırmamaya da dikkat etmeli. O Arap kızın babasına ihaneti ve Şapur Zü'l- ektaf'ın emriyle saçlarını kötü huylu bir atın kuyruğuna bağlayarak taşlıklara salınarak öldürülmesi emri!

(Ölüm fermanı mı ?!)

(Sen... Sana ne oluyor? Bal, yumurta sarısı ve tereyağıyla büyümüş olan sen ve baban...)

(Babam da sensin; annem de, her şeyimsin.)

(Yani babana ihanet etmek yerine...)

(Yalvarıyorum, yalvarı...)

Ve ağzımı kapattı.

O adam böyle yazmış; ama elleriyle ağzını kapattı diye yazmalıydı; ya da açıkça dudaklarıyla diye yazmalıydı, belki de her ikisiyle, yeteneğine bağlı. Öncelikle parmaklarının ucuyla ve sonra hemen dudaklarıyla. Ah... Tarifsiz lezzet.

(Beni de mi öldüreceksin?!)

(Ne yazık ki bu konuda Şapur değilim; Allah'tan hiçbir konuda da. Aşkın saltanatı daim olsun)

(Bana bir gazel oku, Hafız'dan, bir fal istiyorum)

Fal bakmayı bilmiyorum; eğer bilseydim bugün bu küçük fincanları defalarca ters çevirerek fal bakabilirdim. Buralarda da kimsenin kahve fincanıyla fal baktığını görmedim. Belki kahve falı bakmak da belirli ve bilinen bir yerde yapılan başlı başına bir iş olmalı. Tıpkı – cadde boyunca gördüğüm dövmeci dükkânları gibi bir

⁴² Daha Anne karnında kral tacı verilen II. Hürmüz'ün oğlu, İran Kralı(Ç.N)

yerdir. Hayır, dirseklerimi koymaya yer açmak için yarı dolu fincanı kenara ittim, belki çenemi ellerimin arasına alıp bir an gözlerimi kapatabilirdim. Yanım, etrafım boş, bomboş. Onu fizikte bir konu gibi hissediyorum, böyle bir konu olup olmadığını da bilmiyorum; olması gerektiğini düşünüyorum. Acaba fizik, cisimler ve boşluklar hakkında konuşmaz mı? O halde boş denilen kavramın ve kelimenin üzerinde düşünmesi ve bir şey söylemesi gerekir. Belki de hayır, ama ben boş bir cisim, etrafımdaki boş cismi hissediyorum. Tezgâhın arkasında yaslanmış duran adam belki etrafımda dolaşan belirsiz bir noktadır. Gezegenler arasındaki bir kaya parçası gibi. Çocukluğumda bile yıldızların yukarıdan nasıl düşmediği hakkında bu kadar düşünmemiştim; hayır. Sadece her gece onlara bakıyordum ve birkaç kez onları saymaya kalkışmışım. Tabii ki gökyüzünü saymanın imkânsız bir iş olduğunu çok çabuk farkına vardım. Ama ona bakmak... Ne güzel bir alışkanlıktı. Ömrümün ortasına kadar. Şehirlerde de, her gece huzur bulmak ve manzaraya dalmak için fırsat buldukça damda uyurdum, sakinleşirdim de, ama olmadı. Ne gökyüzü kaldı ne de dam, o, her iki yatıştırıcı ilacın yerine geldi.

Ona gökyüzünü kaybettiğimi de söyledim. Gökyüzünün elimden nasıl alındığını anlattım. Komşunun her akşam kendi gibi bir adamcağızı pazarın başından alıp evine getirdiğini ve uyuduğum dam yatağının karşısına çıkardığını anlattım! Kaç defa gelip yatağımı çatının altına çekirdim. Gökyüzünü de benden böyle aldılar (Biliyor musun?!) bulaşıcı bir virüs gibi, insan da o oranda ondan uzaklaşmaya çalışır. Bu yüzden adım adım geri çekilir, yavaş yavaş içine çekilerek geri adım atar; sözde içerisi denilen bir mezara. Kuyu. Bir nevi karanlık bir odaya. Gözüme iyi göründü bu yüzden de geçtim. Ne yapabiliirdim? Sonuç aynıydı. Ben gökyüzünün altından, çatının altına sürüldüm! Bana hak verdi ve empati kurdu. Hoş sözlü bir dildeş, büyüleyici bir gönül dostuydu. Bu onun için yeterliydi, yanımdayken, yalnızlığımınla birlikteyken ben onu benim diğer yarım olarak görebiliyordum ve ona acılarımı yavaş yavaş ve düzgün bir şekilde anladığım ve bildiğim kadarıyla açıklayabiliyordum. Sonuçta bu doğaldır, bir insanın en doğal ihtiyacı başka birinin onun aynası olmasıdır. Oldu. Olmadığına inanmıyorum, eğer olmadıysa, o halde nasıl böyle inanabiliirdim?

(Babacığım Senemar, o gecedan beri buralarda hiç görünmedi. Sanki hiçbir zaman aşağı inmedi, hiçbir zaman da merdivenlerden yukarı çıkmadı. Bazı günler Özcan, yukarı çıktığında onu odasında göremezdi. Yoktu, ama bundan önce odada olduğu

anlaşılan işaretler vardı. Tıpkı ılımış yarım çay bardağı gibi ya da her sabah birimizin odanın önüne bıraktığı peynir ekmek tepsi gibi. Sessiz ayaklar. Tepsiyi alıp yukarı götüren her kimse onunla yüz yüze gelir diye korkuyordu. Yani hem korku hem de utanç. O hiçbir şekilde kimseyi görmek istemiyordu, artık merdivenlerdeki ayak seslerini bile hiç duymamamıza rağmen biz de karşısına çıkmak istemiyorduk. Hepimiz kaygılıydık, ama hiç kimse karşılaşmadı. Katman katman, geniş bir bulut evi kaplamış, sanki sisle doldurmuştu. Bir gün akşam vakti, hava kararmaya başlamışken Erdi dışarıdan geldi ve annesi kızarmış gözlerini gördü; eve sarhoş döndüğü zamanlar gibi değil. Gözlerindeki bu kızarma başka. Ağlamaktan, çok ağlamaktan. Annesi sorunca Erdi, mezarlığa gittiğini ve ikindiden akşama kadar mezarın başında oturup ağladığını söyledi, annesi baban daha ölmedi, yaşıyor demişti. Ama Erdi hiçkırta hiçkırta ağlamış ve merdiven altında saklanan şişelerin yanına gitmişti. Özcan'a ona ağlamak yerine parkları dolaşmasını, babasının gittiği kahvehanelere gitmesini söyle dedim, ama Erdi yapamayacağını, Senemar'ın artık orada olmadığını söylemişti; hiçbir yerde! Ondan sonra bir gün izin isteyip onu arayıp bulmayı düşündüm, ama olmadı. Artık bazı günler hamama gittiğini fark ettim, hem de umumi hamama. Artık o evin banyosuna girmek istemiyordu. Biliyorsun... Ben onu herkesten iyi tanıyorum. Kalbi bir şeyden, bir yerden ya da birinden iğrendiğinde, artık kalbinin tekrar ısınması imkânsızdı. Bu yüzden onu bulsam bile eski haline dönmesinin imkânsız olduğunu biliyordum. Bu yüzden sadece yaşadığını ümit ettik, gecenin bir saatinde gelip odasına çıkacağını ve uyuduğumuz bir vakitte de evden çıkmış olacağını ümit ettik, böyle olmasını düşünmek istedik; ama ben... O gece sabaha kadar uyuyabilirdim. Fehi'yi sarsan kâbuslardan göz kapaklarım kızarsa da yerinden fırlayıp korkarak odanın duvarına yapıştı, elini omuzlarındaki yaraya ve boynundaki sıyrıklara koyduğunu gördüm, ben ve Fezze yerimizden fırladık. İstemsizce uykudan sıçradık. Hepimiz ayağa kalkmalı ve yüz yüze oturmalıydık. Allah'a şükür çılgılık atmadı, çünkü anlık bir konuşma kaybindan önce bir şokun içindeydi. Onu yukarı çıkardıktan sonra gecenin karanlığında en son söylediği şey şu "Yani komşular anlamadılar mı? Sorusuydu. Sizler komşuların anlamadığını mı sanıyorsunuz?!" Ondan sonra sustu, gözleri onun için getirdiğimiz su bardağına bakakaldı, ağzına almadı. Allah bilir böyle durumlarda aklından neler geçiyordu. Onu uyuttuk, başına ve omuzlarına iki yastık koyduk. Sanki başka biri olmuştu. O geceye kadar kız kardeşimi tanınmayacak şekilde görmemiştım. En son, en son yerinden fırlayıp oturduğunda, elini boynundaki yaraya koyduğunda sabah

olmuştu; sabah ezanı çoktan okunmuştu. Hava alacakaranlık gibiydi. İkimiz de yanındaydık. Param dedi, param! Ekstra mesai ücretim. Altı aylık maaşım! Aşağıdan alacağımı söyledim. Annemin sabah namazından hemen sonra Semaveri açtığını biliyordum. Çayı demler, mindere sırtını dayayıp biraz kestirirdi. Gidip birkaç deste para alıp Fehi'nin eline verdim, üç bardak çayı da yukarı götürdüm. Fehi çayını içti, daha sonra ben iş yerini arayıp hasta olduğunu doktorun bir gün dinlen dediğini ve yarın işe geleceğini söyleyeyim dedi. Kendisi de durumu iyileşene kadar bugün biraz dinlenmesi gerektiğini biliyordu. Ama aynı zamanda aramızdan birinin yanında kalmak istemesini bekliyordu. Fezze bunu anladı. Ben de anladım. Fezze kalacağını ve iş yerini de kendisinin arayacağını söyledi. Ondan önce biri iş yerini arayıp haber vermişti... Ayaklarımın üzerinde zor durmama rağmen zamanında giyinip işe gittim. Ama evde kalan Fezze, kızcağızın bu azmine rağmen tek derdinin sadece çok çalışıp para kazanmak olduğunu söylemiş; hızlı ve fazlaca parayı topladı. Bir yer bulup olabilecek en yakın zamanda bu harabe evden gidebilecek kadar. Ayrıca inadından bu geceden sonra isterse dışarı çıkıp eve hiç gelmeyeceğini söylemiş, evi başına yıkılası sahibi yüzünden kimsenin güvende olmadığı bir ev! Ben de doğru bir şey söylediğini düşünüyorum. Biz kızlar... Biz babasının kızları... ve biz?! ... Ne kadar konuştum; çok... Ama konuşuyorsam da sadece senin yanında konuşabiliyorum, başka hiç kimseyle değil. Kız kardeşlerimle bile konuşmaya isteğim yok; hele annemle hiç. O beni hiç istemiyor. Ama o, babam... Senemar Serfaraz nasıl kayboldu!...)

Orada işte, kaldırımda cenazesini bekliyormuş gibi bekliyor, ev sahibinin onu kaldırımdan alıp, sızıp horlayabileceği bir odaya götürmesini bekliyor, hiç çalmayacak bir telefon sesini, telefonun çalmasını bekliyor, (*Şartlandım.*) yıllardır bu böyledir. Sabah uyanır uyanmaz gözü kulağı çalacak bir telefonda. Gerçekten de hayatını, zihnini, telefonda duyacağı bir sese bağlı olarak idame ettiriyor, öyle ki telefonun çaldığı zamanlarda şaşırtıcı bir şekilde kim olduğunu bilip telefonun diğer tarafında (O)'nun olup olmadığını tahmin edebiliyordu ve böyle zamanlarda nadiren hislerinde yanılıyordu. Bu hem bir aydınlanma hem de değil, her hâlükârda yoğun ve sürekli düşünmekten, zihnin bir kavramın üzerinde odaklanmasından daha da önemlisi tüm masumiyetiyle bir insanda bulunduğu biricik duyguyu bulmaktan açığa çıkar, senin onda, onun sende dağılıp sarhoş olduğu diğer benliğimle olmalısınız. Bu dağılma ve sarhoşluk, bu bir kazaydı, gözle görülebilen bir yarılıp – çatlama

noktasından başlamıştı, gözleriyle, zahiri bir görüşle, o an ömrünün en son kazasını geçiriyordu, gözü yoldaydı. Yokluğunu anladığından beri gözleri yolda bekliyordu ve o anda, uzun zamandır gözü yolda beklediği o çatlamanın geldiği zamanı anladığında zihni ve ruhu o kaçınılmaz kargaşada yüzü, eski bir tanıdığı, eskiden kaybettiği bir insanı şimdi bulmuş ve karşısına oturmuş gibi gözleri, yüzü ve bakışları gözlerine yansıyor. Açıldığını gören bir gonca gibi. Zor olmasa gerek, evet, yanakları... İlk bakışta saf mermer rengine çalan yanakları, dudaklarının kenarındaki sevimlilik, önümüzdeki bahar daha yeni on sekizine basacak bir gencin istemsizce tekrarlanan mutlu ve utangaç gülüşünde, kan kırmızısına dönüştüğü görülüyordu, ondan önce, sonbaharı, büyümenin mucizesiyle atlattı ve önümüzdeki kış ateşe doğru koşarak gidebilirdi. Çünkü bir yerden çıkıp gelen bir kurşunun var olan eriyik bileşimi, beton duvarlardan geçen birkaç dakikayı şaşkınlıkla izledikten sonra onun açılmasına hayran kalıp iyiden iyiye divaneye dönen Kays'ın yüzünü hedef aldı, bir bardak su getirmeyi düşünmedi, düşündüyse de o anı mahvetmemek için yerinden kıvılcak istemedi. O, şüphesiz tekrarı olamayacak bir andı ve adam ebedileşirken, en ufak bir hata meydana gelsin istemiyordu. Bu yüzden söyleyip durduğu şeylerin en ufak bir kelimesini ya da cümlesini bile hatırlayamadığından hiç pişman değildi, bu söylenenlerin tek bir kelimesini bile hatırlayamıyordu, bu kelime konusunu anlamak da zor değildi, çoğu zaman, kendini açık etmemek için, gizli saklı bir köşede gizlenen öfkeden deliye dönmüş çıplak bir ruh bulabilirsin ve sen...

Sonunda bir bardak suyu eline veriyor (İç de sakinleş!) bu kısacık cümle kasıtsız olarak söylenmişse de, Kays, onun sivri zekâsıyla bu cümleyi şüphesiz bin manayla süsleyeceğini çabucak fark etti. Su bardağında da dudaklarının kenarındaki o tatlılık vardı ve belki adamın onu içmekle dudaklarından boğazındaki sıcak dalgaya - boğazın altındaki narin kıvrımlarının altına kadar bir kimyager dikkatiyle baktığını, o arada ergenliğindeki gibi şehvetini gizlemeye çalışan muzip halleriyle, bardağın ağzına da baktığını düşünmüyordu; Kays yarı dolu bardağı içmesi için masanın üzerine bırakacağını biliyordu ve içti de... Kaza gerçekleşmişti ve artık Kays'ın gözlerinde bir defter kalmıştı yazılmış- yazılmamış ve ya... ***Ne bileyim? Sözcükler neden hatırdadır, sözcükler... Ve neden söylenirler? Bilmiyorum!***

Evet... Gitmiş. Ama ondan geriye kalan ne kelimeler ne de o defter, belki de ondan geriye kalan, yokluğundan doğan huzur dolu bir boşluk. Belki hiç konuşmamış iki insanın zihinlerinin birleşiminden o anda geçmiş ve soyutlanmış bir anlam, o ikisinin

içindekilerinin dışına yansımaları, varlık ve yokluk, ruhun hakikatini bulabilir; olan olmuştur, o kaza derinlerde yavaş yavaş ve sakin sakin oyalanmak için böyle bir varlık ve yoklukla başladı. Ruhun uzağına gizlenmiş bir bedeni uyandırmakla kazayla sakin denizin derinliklerinde gömülü o hazine, bir tokat gibi eski bir metale çarpar, insanın ruhunda ya da kalbinde sakladığı gizli bir ada gibi olmalıydı. Gölgedeki adamın o kırık - nesta'lik el yazısıyla eski defterden bir yaprağa benzer ifadeler kullanmasına şaşırırım. (... *Deniz gelgiti, yavaşça yükselip tek seferde bir adayı içine çeken, yani yutan bir gelgit gibi! O beni yuttu.*)

Şiddete ve saldırıya delicesine bir eğilimi var Kays'ın, hatta saldırıya ve düşmanlığa ihtiyacı var, ama hala... Hala sadece o ses, yalnız o insan sesi... Ama kargalar, eski bir mezarlığın daracık sokaklarının başında zihninin bir parçası, bir adamı arıyor, çünkü mevsimlik çiseleyen yağmur, kirli havaya bulaşmış sis ve bulut örtülerinin arasında uzaklaşıp kaybolmuştu. Birkaç dakika önce mi yoksa daha az mı? Bilmiyorum; ama nasıl da düğümlenmiş, içi içe girmiş ruhum, ne ıstıraplı günler yaşıyorum ve bu akıl denilen şey yüzünden ne tuhaf ve ölümcül bir çaresizlik içindeyim; telefon çalıyor... Ancak bir kez çalabilecek kadar kısa sürdü... Ve kesildi; ses uçup gitti! Hat kesilmiş olmalı... Tas tamam bir kaç cümle kuramadı. Evet; kelimeler ve ibareler, tamamlanmamış cümleler ve boşlukta ufalanan duygular. Acaba ses maddeye dönüşüp durabilir mi? Ve son cümle, o son cümle ne zaman ve nasıl söylenecek, ana dilimdeki mevcut bütün kelimeleri dile uygun şekillerde kullandığımı hissettiğimde ***onun izzet-i nefsinin övme konusunda az konuşmamıştım. Ona âşık olduğumdan bir şüphem yoktu.*** Aşka inanıp gerçekliğini anlamada erkeğin yanılması mümkündür; ama kadın... Kadın, kadınlığın güçlü sezgileriyle aşkın gerçekliğini erken fark eder ve eğer geri adım atarsa o aşk ona yetmediği içindir, o aşktan fazlasını ister, canınızı. Kays, bu kadın tabiatı üzerinde çokça düşünüyordu. Hem çok söylüyor hem de söylemiyor. Söylediklerinin arasına bir şeyleri saklayıp söylememiş gibi yapıyor. Söylemediği kısımları söyleyene kadar konuşmaz, böylelikle imkânsız görüneceğine inanır. Bu yüzden sadece surat asıp susar. Ama gizliden beni sev der! Onu seversin, hayır der; beni sev! Onu seversin. Hayır der, beni çok sev! Onu çok seversin. Ama yeterli olmaz. Daha çok der, çok, daha çok sev! Çok çok çok seversin. Ama yok! Canını ister dememiş miydim; benim için öl! Gidip onun için ölürsün. Tiz bir çığlık atıyor ve feryat ederek geliyor, zavallı senin yanına diz çöküyor, başını dirsekleriyle tutup ellerinin arasına alıyor ve ölmeni

istememiştim, istememiştim diye haykırıyor. Kalk, ayağa kalk ve benim için öl! Nabzını parmaklarının arasında hissettiğini anladığı zaman, gözlerinde tekrar bir umut ışığı parlıyor, bir kez daha hayattasın ve onun için tekrar ölmeye hazırsın. Sadece onun için ölmedim, çünkü onun için ölseydim, kendimi onun his ve duygularından ve yüzünden mahrum ederdim, bu benim için kabul edilecek bir şey değil. Aşk görünüşte ne sevimli ama hakikatte ne kadar acımasız. Sevdiği adamın akrabalarına karşı kafasında öldürmeye çalışmayan suçlu kadın azdır. Evet... Aşkın parlak görüntüsünün arkasında, ölümcül bir dev gizlidir. **Benden başka hiç kimse seninle olmasın.** Övdüğü adama kadının sessizce söylediği şöyledir. **Benden başka, hiç kimse.** O zamanlardan bugüne ne çok olgunlaşmışsın!

Çiçek açtı, gerçekten açıldı. Rengini güneşten almış, göz alıcı bir elma gibi; dudaklarının kenarındaki gül suyuyla yıkanmış gül yaprağı rengindeki o gülümseme ve tatlı gamze; evet... İnsanların bunu sadece pembe renkle anlatabilmelerine yazık. Çünkü pembe renk, durağan bir şey, renk de bir tür durağanlığı tasvir ediyor; ama... Gül suyuyla yıkanmış gül yaprağı rengi de pembeyle aynıdır, her zaman iç içedir ve şimdi olduğundan farklı bir hale bürünebilir, aynı da kalabilir veya daha farklı. Tıpkı konuştuklarında ve sustuklarında her zaman olduğu gibi renk değiştirip başkalaşan o kızın dudaklarındaki renk gibi. Kays bu hikayeden gül kokusu bile aldı: **yoksa hissettiğimi mi hissettim?!**

Berzâh, Berzâh bugüne kadar sadece duyulmuş bir isimdi. şimdi bu Berzâh, bir adamın, şaşkın ve dehşete düşmüş bir şekilde dolaşması anlamına mı geliyor? Kendisi bilmiyor! Ama ne olacağına dair önceden düşündüğüyle hiç beklemediği ağır bir ıstırabın altında hayatın yokuşundan çıkmak ne zordur. Gerçekten nasıl da ağır ağır tırmanıyor ve Berzâh denilen dar yolun kaldırımında nasıl güç ve yorgun adımlar atıyor. Ne zaman geçiyor ne de Kays takip edilebiliyor. Zihnin bu amansız döngüsünde güçlükle dayanarak sadece ağır bedeninin etrafında dönüyor, onun serkeşliği ve baş dönmeleri boşuna değil. Yaşlı adamın saman rengi defterinde vurguladığı “mide bulantısı” kelimesi, ne kadar da Kays’a göre bir kelime, her daim, ondan ve onu kullanmaktan haz aldığı bir kelime... şimdi tıpkı Berzâhtan açık bir işaret gibi bundan mustarip. Sen bir mazeretle onun içinde olmadığında hayat ne kadar da zor ve dayanılmaz bir yer olabiliyor, böyle durumlarda en zor ve dayanılmaz olan şudur; başkaları sana baktıklarında onlara göre kazanmış görünürsün ve çoğu kıskanır seni, bulantı, pislik ve kin gibi kelimelerle boğulmuş

içini hiç bilmezler; bütün ömrün boyunca usandığın his ve duygular. ***Kin, evet kin, kin kelimesi hep nefret duyduğum bir kelime ve belki de bugüne kadar gerçek anlamda üzerinde hiç düşünmemiştim- sınıftaki derslerde bile- bana göre kötü bir karşılığı olduğundan; iç kötülük...!*** Ama şimdi bu kelime adamın kalbinde yeşeriyor. Neden? Kime? Bilmiyor; akrebin kuyruğunun kıvrak olması dışında, akrebin ateş çemberine yakalandığında zehriyle ölene kadar kendini soktuğunu duymuştu. Kays şimdi akrep mi olmuştu, pisliğin ve bulantının çemberindeki bir akrep miydi? Nerede ve kime kin tutuyor? Yüzünü dünyadan çevirmiş ve artık hiçbir insanın göz bebeklerinde hakikat nişanından bir iz göremiyordu, bundan sonra da olmayacağını düşünüyordu, çünkü artık bir hakikat yoktu. O vardı ve bütün âlemde, Kays zaman ve zamanın vefasızlığından, yayılan kasvetten, çok sevdiği dünyanın üzerine serpilen zehrenden ve bu hale gelmesine sebep olan insanlardan usanmıştı. Aniden kendini ölüm noktasında buldu ve güneşin gözleri önünde defalarca acımasızca yaralanan şehrin, havanın ve toprağın manzarası karşısında çok geçmeden tekrar durdu, hafızasında iyi sakladığı ağıtların aksanları ve dilsiz mermilerin uyandırdığı sesler sokak ve caddelere kan yağdırıyordu. Hayret ve sessizlik, ben ölü gibi geçtim; geçiyordum, evet... Ama nereden nereye?

(Nerde şimdi o?!)

(Baba mı? Bilmiyorum. Bunu kimse bilmez!)

Sonuna kadar onurlu gururu ve inandıkları değerlerle yaşamak isteyenlerin adamların akıbeti böyledir dedim. Kendi kendime, sessizce ve mırıldanarak söyledim ama o duydu. Eğer bir iki kelime duyduysa bile cümleyi kafasında kendince tamamlayabilirdi. Sesimin tonunu ve tınısını tanıyordu. Çok sevdiğim, benim için çok değerli ve kıymetli olan bir adam hakkındaki his ve görüşlerim de bu şekildeydi. Ama o...

(Bastonu, ayakkabıları... ve bastonu nerede şimdi?!)

(Onlar vardı... Bazen onları görüyorum.)

(Ayakkabıları ne zaman görsem pırıl pırıldı. Simsiyahtı. Aynı babamın tertemiz ayakkabıları gibi.)

(Aynen dediğın gibi. Her zaman kıyafetlerini temiz ve düzgün giyerdi. Haftada iki kez hamama gitmekten hiçbir zaman geri kalmazdı. Aksini hatırlamıyorum.)

(Banyodaki eşyalarına ne oldu? Hiç kişisel- özel eşyalarına bakmaya gittin mi?)

(Hayır, hayır! Bunu nasıl düşünemedim?!)

(Örneğın bastonu? Bastonu nerede? Nereye bırakmış onu? Biliyor musun hiç?)

(Hayır... Hayır. Çorapları... Çoraplarını ve iç çamaşırlarını her zaman kendisi yıkar. Hiçbir zaman bizden birinin yıkamasına izin vermezdi. Tıraş bıçağı bile berberlerde bulunan eski usturalardandı. Tıraştan sonra her zaman usturasını, fırçasını ve sabunluğunu temizleyip rafın kenarındaki küçük kalaylı kutuya koyardı. Kulak çevresi ve ensesindeki ince kılları düzeltmek için yılda en az iki üç kez berbere giderdi. Genellikle evimizin yakınındaki küçük parkta otururdu. O zamana kadar evimizden ses hiç yükselmemişti, komşular ona saygı duyardı, yani ona çok fazla saygı duyarlardı. Ondan sonra ortalarda görünmemeyi tercih etti. Kimsenin gözüne bakmak istemiyor doğal olarak kimse de onun gözüne baksın istemiyordu. Son zamanlarda da gözlerinden biri çok az görüyordu. Gözlük de takmak istemiyordu.)

(Sen anlamıyorsun o... O dürüst adam, kendini hislerine kaptırmış, bir çeşit karamsar hisler, kötüye yorma- nasıl söyleyeyim- kötüye inanma ve endişe, hayata, insanlara ve hatta doğal olarak ona en yakın sayılabilecek insanlara karşı bile içinde bir şüphe ve tereddüt vardı öyle değil mi?)

(Bilmiyorum, ama babacığımın çok gururlu, çok asil ve muhafazakâr olduğunu biliyorum.)

(İşte; böyle bir insanın gururlu olması doğru ve doğaldı. Ama acaba o gurur yerini nefrete bırakmamış mıdır? Nasıl söyleyeyim, öyle bir gurur nefrete dönüşebilir mi? Eğer öyleyse benim ulaştığım sonuca varırız. Böyle bir insanın aslını esasını tam olarak anlayamamanda bir kusur yok, çünkü buna ömrünüz yetmez. Ama ben... Böyle bir insan hakkında kabaca doğru bir değerlendirme yapabilmeliyim. Böyle insanların yaşam hakkındaki bilinçleri başkaları için çalışma ve fedakârlık noktasından başlar. İçinde buldukları bir sosyal sınıf için yapılan fedakârlıkla, zaman içinde bu insanlar iki kısma ayrılır. Birinci kısım sahtekâr, ikiyüzlü ve gösteriş peşindedir; ikinci kısım ise inandıklarının arkasında ama hayatta sahip oldukları her şey alaşağı olmuştur. Senemar'ın babası kendine inanan sayılı insanlardandı ve son günlerine kadar başkaları için çalışıp çabaladığını da

duymuştum. Toplumsal ruh, cihanı kaplayan bir sel gibidir. Dört duvarlı bir evi de etkisi altına alır. Böyle bir insan sütununun önünde herkes kendini aşağılanmış görür, çoğu kendi yetiştirilme tarzına göre ona itiraz edebilir. Çünkü o çocuklarına yalancı, ikiyüzlülüğü, hile hurdayı ve başkasının malına göz koymayı yasaklayan biridir. Bu yüzden çocuklar sadece özde değil görünüşte de diğerleri gibi büyümelerine izin verilmediği için başkaldırabilirler.)

(Sovyet Rusya'nın çöküşü de onu alt edemedi. Ondan sonra ruhunun darmadağın olacağını düşünmüştüm, ama hayır, hiçbir şey olmamıştı sanki. Hiç konuşmuyordu ki ne dediği anlaşılın; durumunda bir değişiklik görmedim; her gece aynı saatte radyosunu dinlerdi.)

(Ne radyosu; ya radyonun sesi ?)

(Komşuların duyup duymamasıyla ilgilenmiyordu. Yüksek sesle dinliyordu.)

(Sonra ne oldu? ... Arkadaş, ya arkadaşları?)

(Yok, hiç kimse yoktu. Hiçbir zaman hiç kimse yoktu; yıllardır... Yıllardır. Belki 10-11 yaşından beri... Diye düşünüyorum)

(Radyonun sesi, radyonun sesini duydun mu? Bu aralar akşamları?)

(Ben duymuyorum... O saatte evdeysen)

(En son radyonun sesini ne zaman duydun?)

(Tam olarak hatırlamıyorum, yok tam olarak hatırlamıyorum. Ama şapkası... Tabii ya şapkası... Vardı, bana adımla seslendiğinde duvarın askılığındaydı. Başta inanmadım, ama ikinci kez seslendi. Odasına çıktım, orada bekledim. Korkmadım. Ama titredim. Bekledim. Sanki yere çakılmış ve dilsiz kesilmiştim. Konuşamadığımdan bana mı seslendiniz babacığım? Diye sormadım. Hayır, yapamıyordum. Sadece merdivenlerin ışığını açtım. Çünkü çok karanlıktı. Sırtımı duvara yaslayıp ellerimi yüzüme koydum. Nasıl da korkuyordum? Gasil hane kapısının önünde tek başına hiç beklememişti! Aşağı, aşağıdaki odalarda da olanlar vardı. O halde neden korkuyordum? Babacığımın bir işi çıktığında her zaman bana seslenirdi. Hala daha bana sesleniyor. Ama neden cesaret edip odasına giremiyorum? Kendi sesi, içeri gel diyen onun sesi! Gittim. Korkudan titreyerek kapıdan içeri adımımı attım; ama gözlerim hala kapalıydı. Işıkları aç dediğini duydum. Işığın düğmesi omzumun yanındaydı. Elimi uzatıp ışığı açtım; ama oda

aydınlanmadı. Panikledim; daha çok. Lambanın yanmış olabileceğini düşünemedim. Bir kez daha, düğmeyi bir aşağı bir yukarı kaldırdım. Ama tabii ki aydınlanmadı. Aşağı inip bir el feneri ya da bir mum getirmek istedim, yapamadım. Başımı merdivenlere çevirip Fezze 'ye seslenmek istedim, olmadı. Sonbahar, sonlarında bile olsa soğuktan titreyecek bir ay değil; ama ben titriyordum, hatta sanırım dişlerim takırdıyordu. Hayır, hayır, hayır. Babacığım, dilimden düşmeyen bir kelimeydi, şimdi söyleyemiyorum. Ne yapmalıyım? Neyden korkuyordum? Hırsızlığa gelmemiştim ki, o halde... Ne yapmalıyım? Şöyle dediğini duydum (Öne gel... Daha öne. Yatağın yanına, yastığa doğru... Yastığın ipini sök ve elini pamukların içine koy... Çabuk!)

Gittim, (Emredersiniz) evet... Yatağın yanına gidip yastığın kalan birkaç dikişini de açtım, bir yığın üst üste bastırılan pamuğun arasına elimi uzattım, hasırlı defter gibi bir şey geldi elime, onu çıkarıp ellerimin arasına alıp bağrıma bastım. Gözlerimi kıptım, gözleri atan bir sinir hastası gibi gözlerimi kıptım, hepsi onu göremediğim içindi. Yanaklarının parlaklığını görebilseydim, ama olmadı. O akşamın karanlığı bir başkaydı; babacığım ya da herhangi bir isim sanki dilimin ucuna yapışmış gibiydi. Aklımda onun uyuması, uzanması hatta yatağın üzerindeki şekilleri vardı. Yani eğer ellerini göğsünün üzerinde toplayıp dizlerini karnına çekmiş halde yatakta duvara dönük uyumuşsa, sol yanağını bir kere daha bir an olsun görebilmeliydim. Çünkü uyurken başını battaniyenin ya da çarşafın altına koymak gibi bir âdeti olmadığını biliyordum. Ciğerlerinden değil; hayır, o hiçbir zaman sigara içmemişti ve kimsenin karşısında sigara içmesine de izin vermezdi. Çarşafı ya da yorganı yüzüne çekmezdi ve yaz kış odasının penceresinin bir kapısı açıktı. Hala daha yatağın yanında duruyor ve sanki dört köşeli bir mendilin etrafına sarılı o küçük kitabı ellerimin arasına alıp göğsüme bastırıyordum. Ama hiçbir şey yapamıyordum. Geri adım atıp gitsem, ellerimden birini serbest bırakabilsem; elimi yavaş yavaş babamın başını yastığa koyup uyuyakaldığını anlayabilecek kadar yatağın yakınına uzatabilsem. Yok; bir elimi serbest bıraktım, ama uzatamadım, elimi uzatamadım. Niyetim, niyetim sadece tahminen başının ya da omzunun olduğu tarafa elimi uzatmak ve bu, tamamen hatırlayabilmeme bağlıydı. Şimdi elimi, nereye uzatacağım hakkında karar vermeliydim ve eğer aniden onun (Git; Git artık!) diye emreden sesini duymazsam yapabilirdim. Gözlerimi açtığımda merdivenin son basamağında, onun kapalı kapısının arakasındaydım, merdivenin bir mezar kadar karanlık olduğunu yeni anladım; çünkü merdivenin lambası - yukarıdaki lavabonun aynasının üzerine monte

edilen lamba da birdenbire yanmıştı, ben istemsizce gözlerimi kırpyordum, tıpkı gözleri atan bir sinir hastası gibi gözlerimi kırptım!)

Belki de bir kişinin söylediklerinin gerçeğe yakın olması için uygulamada her şeyi tecrübe etmiş olması gerekmez. Bilhassa insan ölümü söz konusu olduğunda söyledikleri tecrübe esasına dayandırılmaz. Ama ölümle ilgili önemli bir hakikate inanıyorum, o da, insan hayata arkasını dönmedikçe ölüm onu alt edemez. İnsanın hayata yüz çevirmesine ve sırt çevirmesine yüzlerce şey sebep olabilir. Ama bu yapılmamalı; insan her ne sebeple olursa olsun, ölüm zamanı gelip çattığında bile içeri girip kazanana kadar elini yaşamın üzerinde tutmalıdır. Bu olay hiç kuşkusuz tanıdığım bir adamın ruhunda ve zihninde gerçekleşti. Doğrusu o adam hayatın ona sağladığı bütün imkânlardan yüz çevirmişti; bunu yavaş yavaş ve birkaç 10 yıllık süreçte anladım.. Senemar bu çalışmalarla ona inanan insanlara son borcunu- her yönüyle- hem bir ömrün sonlarına doğru yorgun ve huzursuz vicdanına hem de borçlarını da yaşarken ödeyecek şekilde mümkün kılmıştı. Şüphesiz yolculuktan döndüğünde o mendilin içindekileri tek tek hazırlayıp düzenlemişti. Kimlik, evin tapusu, kendisinin az bir borcundan bahseden iki konu hakkında üç satırlık vasiyetname; tasarruf hesabını yaptığı eski bir küçük defter, borçlarını ödeyebilecek ve geri kalanıyla kefen ve defin maliyetleri için bir mezar yeri alacak kadar bir deste para; hasır bir defter. Ayrıca vasiyetnamede masrafların eksliğini mirasçılar değil, en küçük çocuğun birikimleriyle halledebileceğini de belirtmişti. Adına meclis ya da mescit yapılmasını istemediğini, onun yerine yardıma ihtiyacı olanlara dağıtılması gerektiği tahmin ediliyordu. Ayrıca o kimseden ya da özellikle birinden helallik istemeye de ihtiyaç duymamıştı, çünkü o adam, hayatta hiç kimseye bir sözü ya da borcu yoktu. Bu sebeple kimse cenazesini taşımaktan rahatsız olmadı. Çünkü o adam nefret ve düşmanlıkla tabutunu omuzlarında taşıyan kişilerin olması düşüncesinden nefret ediyordu. Bu yüzden ölümünü vücuduna hiçbir el temas etmeyecek, bulaşmayacak şekilde tertiplemişti. Böylece hiçbir meraklı o adamın aralarından nasıl ayrılıp gittiğini de anlamadı. Onun bu kerameti başka bir ölüme kadar, herkesin gönlüne sevgi dolu bir sıcaklık verdi, başka bir ölümdede- sevdiklerine ağlarlar. Bedende ruhun varlığına inanmayan Mimar Senemar, ölümün kapısından geçerken dehşete kapılarak ruha dönüştü!

(Mezarının olduğu yer de bu vasiyetnamede yazıyordu. Özel eşyalarından yüzüğü, benim çok sevdiğim yüzüğünü de mendilin içine koymuştu. Ama yüzüğün

çocuklardan hangisine verilmesi hakkında hiçbir şey yazmamıştı. Adetlere göre yüzük, tesbih ve bastonun, genellikle eğer oğlansa en büyük çocuğa verildiğini duymuştum. Ama ben o yüzüğü çok seviyorum.)

(Yine geceleri eve gelmiyor mu? Kapı sesi, ayak sesleri, ya da radyo sesi artık duyulmuyor mu?)

(Olmaz mı, elbette... Ben duyuyorum. Bazı geceler duyuyorum. Ama onun daha çok geceleri meydanın etrafındaki pansiyonlarda uyuduğunu tahmin ediyorum. Gittim, sordum, yine de bir gün izin alıp sabahtan gece yarısına kadar aklıma gelen her yerde onu aramalıyım. Onu bulmak benim işim. Artık kimseye yüzünü göstermiyor-babamdan öğrendiğim kadarıyla eğer bir pansiyonda kalıyor olsa bile pansiyoncuya varlığından kimseye bahsetmemesi konusunda şart koşturmuştu. Aklıma ona bir mektup yazmak geldi, fotokopi çekip zarfların içine koymayı, zarfın üzerine benim ve onun ismini yazıp birkaç kafe, pansiyon, park temizleyicilerinin olduğu bölgelere ve hamam gibi yerlere gidip bırakmayı düşündüm. O uzaklara gitmiş olamaz. Huzurevine de gitmez. Bizzat peşine düşüp, onu arayıp bulmam lazım.)

(Hangi parça bu?!)

Herkes siyah giyinmiş ve tek kişilik bir yatağın etrafında toplanmıştı; yatakta hiç kimse görünmüyordu. Ne yatağın üzerine oturan biri vardı ne de uzanan; sislerin içinde görünen, şüpheli işaretler dışında. İki çift parlak siyah ayakkabı, ütülü pantolon parçaları, eski bir deri kemer, beyaz yakalı bir gömlek ve gri şapka. Dakikalardır hiç göz kırpmadan fincanın dibine bakıyorsun, eğer kafede tek başına oturan aynı kişiysen; bundan başka bir şekil ve resim görmezsin.

Gelmedi, gelmedi, gelmedi!

Neden ayağa kalkamıyorum, dışarı çıkamıyorum. Caddeden geçip pansiyonun kapısına yaklaşıyorum; pasaportumu masaya bırakıyorum ve ilgili görevliden bir gecelik, bir oda kiralamasını istiyorum. Herhangi bir oda olabilir. Hatta bir tabut ölçüsünde ve büyüklüğünde de olabilir. Fark etmez. İçine girebileceğim kadar. Neden yapmayayım? Kiralayacak param var, daha fazlası da var. Başından beri düşündüğüm şey hala aklımda. Ama yapamam. Neden? Böyle basit bir işi yapmamak için açık bir nedenim yok. Kilitlendim ve kapana kısılmış gibiyim. İçime kapandım ve bunun kesinlikle bir açıklaması yok. Sadece bu şekilde çarpmıha gerilmenin içinde bulunduğum hayatımın, acı çektiğim bir döneme has bir durum

olduğunu biliyorum. Acı çekmek bir durumdur, acıyı kabul etmemek bir mesele, kabul etmek başka bir meseledir. Acaba ben hangi iki durum arasında kendimi açıkça tanıyabilirim? Onu reddederek mi, kabul ederek mi? Bilmiyorum ve istemsizce kafeciden bir kâğıt istiyorum, o kesinlikle kim olduğumu ve durumumu merak ediyor, birkaç sayfa getiriyor, gömleğimin cebinden dolma kalemimi almak için elimi kaldırıyorum. Şimdi saman renkli kâğıtlar küçük yuvarlak masanın üzerinde, gözümün önünde, kalem, parmaklarımın arasında güçsüz ve biraz titriyor; kalemin umurunda değilmiş gibi, beyaz kâğıt destesine şehvetli bir arzu duyduğunu hissediyorum; güzel bir kısırağa saldıran bir aygır gibi. Bırak yazayım, belki bir şeyler yazarım. Belki... Belki... Bu satırları yazdıktan sonra yazdıklarımın çok pişman olacağım ve iyi göremeyen meraklı kafecinin gözleri önünde kâğıtları yırtıp çöp kutusuna atacağım; ya da... Yazdıktan sonra satırların üstünü çizerim. Ama belki de bu iç içe girmiş satırlar ruhuma ve beynime işleyen bu karışık düğümünden biraz olsun beni haberdar edebilir. Ama biliyorum kolay değil, sadece zihinde geçen ve nasıl geçtiği de bilinmeyen anları ve dakikaları hiçbir rakamla hesaplamak ve takip etmek kolay değil; özellikle uzun süre hareketsiz kalan bu anlar; özel olarak hiçbir yere hareket etmezler, onun hesaplama düşüncesi sadece zor değil, aynı zamanda imkânsızdır. Çünkü zaman ve mekân onun için bir anlam ifade etmez; özel bir durum ya da olay da. Böyle anların dünyada kalacağını ve boyutlarının da ihtimal ve sanrıdan öteye geçemeyeceğini düşünmüştüm. Ama aklın ve ruhun anılarında dünyanın varlığı ve yokluğundan daha fazla ne olabilir bilmiyorum; olması gerektiğine inanmaya çalışıyorum. Belki de bu aykırılık genel, makul, doğalın tabiatına uyumlu ve tutarlı değildir. Kendiyle çelişme, böyle durumlar için genel bir terimdir; ama böyle bir terim de kapsamlı ve inandırıcı değildir. Çünkü anda ve zihinde, zihnin içinde gezinen eriyik bir dalga ve renksiz- girdap gibi- bir akış ıstılahta tek başına kendiyle çelişme anlamını vermez; belki de kendiyle çatışma da onun içinde akışın içindedir. Şüphesiz böyle birine dışarıdan bakıldığında o, kendisiyle çelişen biri olarak değerlendirilecektir. Ama bu sadece bir tabirdir ve aptalcadır, bütün diller ve kelimeler olduğu gibi ifade etmeye güç yetiremediği çok sayıda karışık şekillerden başka bir şey değildirler. Evet; ben kendimle çelişiyorum, ama ben kimim, hangi benliğim? Korkuyorum, güçsüzlüğümün korkuyorum, kendimi açıklayamama düşüncesinden, her zamanki yaralı eksik yanımı tekrar anlatmaktan korkuyorum. Çünkü bütün kelimelerin bu yaralı ifade etmede yetersiz kalacağını düşünüyorum. Ömrümün on yıldan fazlasını aklımdan zehri ve pisliği

arıtmakla geçirdim, sadece kendimden bir gölgeyle açıklayabileyim diye ama olmadı. Zamanım yüzlerce beyaz sayfayı karartmakla geçti ama işe yaramadı. Kendimden kaçarak ve kendimi aşağı çekerek hayal gücüme kaptırdım ama yine olmadı; şimdi gölgemin görüntüsüne baktığımda eksiklikleri daha net görüyorum. Bu vücudu, bu ruhu ve bu bedeni. Belki sadece; ben neyim? Ne olacağım? Sorularının cevabını almak için kendimi harap ettim ama olmadı, olmadı, olmuyor! Ne zaman kendi kendime düşünsem önümde sonu görünmeyen birçok dünya açılıyor. Öyle zamanlarda anın dünya gibi, hiçbir ölçüsü ve yönü olmayan bir uzay boşluğu gibi olduğunu hissediyordum, şüphesiz Belhli⁴³ (Yönsüzler) ifadesini bu yüzden dile getirmiştir. Ama... O zaman kendimi kelimelere nasıl sığdırabileceğim, dâhil edebileceğim, açıklayacağım? Kendimi kelimelerin bitmek bilmeyen tuzaklarından nasıl kurtaracağım? Bu yüzden bu ruhu ya da ona konulacak herhangi bir ismi bir cam bardakta karşılaşıcağıma inanıp hiçbir zaman içine bakamayacağım. Hayır; boşuna böylesine faydasız bir çabaya daha fazla dayanmam gerekmez, çünkü âlimlerin bütün kitaplarının bu durumu açıklamada yetersiz kaldığını biliyorum. Yazmanın, sonu olmayan bir yoldan kaçmanın ne faydası var? Peki ya gitmemek? Durmak? Kalmak! Hayır; biri diğerinden daha yapılabilir değil. Kalınamayacağına göre bir insan felçli bile olsa bunu ne zaman yapabilir? –bu kurşuni renkli gökyüzünün altında kasırgada sakinleştikten uzun zaman sonra donmuş ve sanki buz tutmuş bu kafenin köşesinde olan yine benim; her halükarda bir arkadaşı... Gel, bu yazılmamış sayfaları al ve en azından bana bir fincan çay getir, her ne kadar cevabını ezberlesem de yok; sadece kahve mi? Ondan başka çarem olmadığını ve başka hiçbir şey içmediğimi biliyorsun. Getir o zaman, bir fincan daha. En azından sadece 20 ile 30 dakika oturmak için ayarlandığımı bildiğim ezilmiş tahta sandalyenin üzerine uzun zamandır oturmaktan daha az utanç duyacağım, sonuçta burası tembelhane değil, kafe değil mi?

(Milk coffee or black coffee?)

Fark etmez arkadaşım, hiç fark etmez; ben sadece dudaklarıma değdireceğim o kadar; bir şişe su da koy. Susadığımdan değil. Sadece bedenimin suya ihtiyacı olduğunu düşündüm, kendim de bundan habersizim. Bundan sonra ağzımı, acı mı acı dilimi yıkayacağım. Yılan zehri gibi; dilimin üstünü kapladığını hissedebiliyorum. Çünkü 2-3 gecedir dişimi fırçalamak fırsat olmadı. Sadece su, bir bardak su, ağzımın,

⁴³ Mevlana'nın mesnevisinde geçen dünyanın yaratılışıyla ilgili bir beyit (2.defter 18. bölüm) (Ç.N)

dilimin kuruluşunu ve acılığını hatırlamam bile başlı başına bir mucizedir; bir mucize. Sonuçta, günden güne etrafımı saran güneşin ve kum tepelerinin altında, çölde avare gibi durmadan kabileleri takip ederek defalarca bu kaldırımlarda yürümekten mahvolmuştum; su mucizedir, suyu hatırlamak ve onu istemek benim için iyiye işarettir; kendi varlığımı bile unutmak için gittiğim bu yolda değişik bir açıdan - kısmi bir değişiklik de olsa - yaşamın birincil kaynağı su ya da belki de mutlu bir anıdır.

(Hayır arkadaşım. Kalem yazıyor, ben yazmak istemiyorum. Teşekkür ederim. Al bunu, sana daha çok lazım olur, sadece su, sadece bir şişe su!)

Su, su ,su. Nasıl da susadım; hem de nasıl! Bir şişe daha. Evet, bardaktan içmek daha uygundur. Testinin ağzından Nişâbur desenli firuze renkli bir kâseye dökülürken ki o çağlayan suyu içmek istiyorum. O eşsiz ulu çöl söğütlerinde yaprakların hışırtısında esintiyi duymak istiyorum; Hayyâm⁴⁴'ın 88 rubaisiyle o ferahlık veren çöl hatıralarında kaybolduğumda suyu düşünmek istiyorum. İbrik, firuze renginde, gökyüzü de; zafer bahçesinde gök mavisini şarap öldürücüdür, hocamın anlattığına göre Ebu'l Fazl ve makam mevki sahipleri, adamı âşıklar mahallesine götürürler. Seher vaktinden sabah namazına kadar 14 büyük şarap kadehini içebilen kimse, yenilgisini unutup kendini oranın sultanı addederdi. Sonra gecenin sonuna kadar içenlerin yani kaybedenlerin çemberinde ayakları üstünde dururdu. Şarkı söyleyerek abdest alır, seher vaktinin sonunda abdestini alıp namaza dururdu. Bu böyledir, bizim hikâyemizde böyledir arkadaşım. Türkler. Kıpçak Türkleri, Horasan kuzeyindeki Türkler, Gobi Çölü Türkleri⁴⁵... Onlarla ilgili bir şey biliyor musun? Ya da bizim ovalarımızı? Hayır! Türk'sün ama Rum olmadığını biliyorum, yine de kendinle ilgili hiçbir şey bilmiyorsun! Tezgâhın önünde kuruyup kalmış bana bakıyorsun! Heykel gibi; yok, hayır... Antik Makedonların ölmeden önce kendi mezar taşlarına işledikleri oyma taşlar gibi. Neden kıvıldamıyorsun? Neden olduğun yerde hiç hareket etmiyorsun? Gözlerini bile kırpmıyorsun artık! Elinin üstündeki damarları görüp sayabiliyorum, sen de kapanık ve takıntılı biri olmalısın. Öylesin. Görünüşünden belli. Çenen, çenen ve yanakların ay parçası gibi. Dudakların mim (م)... Birbirine yapışmış - ب - harfi gibi yatay bir çizgi çizilmiş, sen doğmadan önce, senin ülkende de b harfini de _ب_ gibi yazıyorlardı. Sen dünyaya geldiğinde B- ye

⁴⁴ Nişâburlu dünyaca ünlü şair. (Ç.N)

⁴⁵ Moğolistan(Ç.N)

dönüştü. Sen şimdi benden farklı ve modern bir insansın. Asib Dağı yamaçlarını ve Ankara şehrini hatırlıyorsundur. Eti alıyorsun, pişiriyorsun ve satıyorsun ama dişi koyunu hatırlamıyorsun. Koyunu... Otunu. Yemeklerin etrafını temiz yeşillikler ve kırmızıturplarla süslüyorsun ama otları hatırlamıyorsun. Otların kokusu... Bahardaki otların kokusunu unutmaman gerek arkadaşım! Ama ben de unuttum! bahardaki otların kokusu hafızamdan silinip gitti. Buralara bahar ne zaman gelir, ha ne zaman? Burada, dükkânınızda hangi mevsim bahardır? Neden gözlerini kırpmıyorsun? Yüzünün rengi bile canlı değil gibi duruyor. Sıkıldın mı benden? Rahatsız mı oldun? Evet mi? Hayır mı? Hangisi? Seni usandırdım mı? Bir suçum yok. Elimde değil. Ne yapayım? Sen olsan ne yapardın? Sen benim yerinde olsan ne yapardın? Gerçekten ne yapabilirdin? Bunca yıl bana söylediğin tek bir cümleden ibaret, bir cümle! Biliyor musun, hatırlıyor musun o cümleyi? Onu da mı hatırlamıyorsun? (Ne çok sigara içiyorsun!) o söylediğini hatırlıyor musun? Nasıl hatırlamazsın? Bu cümleyi sen söyledin. Bana, tam burada! Dükkânınızın önündeki otomattan bir sigara almak için kâğıt para verip bozukluk aldım. Hatırlamıyor musun? Tuhaf, değil mi? Başım dönüyor ya da gözlerim yorgunluktan görüşümü zedeliyor. Gözlerimin burada olmayan şeyleri görmesi mümkün mü? Kime sorulabilir? Kime inanılır, başka bir insanın gözleri, bir dükkân sahibiyle bir garson- bir duvar saati şeklindeki kafeciye görebilir mi? Duvar saatinin guguklu olması ince dudaklarının ve o dudaklarla hiç kımıldamadan “Off! “ sesini çıkarması mümkün mü? Evet, kafe kapandı. O halde vakit geçmiştir! Ne kadar? Bilmiyorum. Sadece kapalı kapının arkasında ne yapacağımı bilmediğimi bilmiyorum. Hırrrrt... Bu, duymayı beklemem gereken sestir. Her ne kadar zincirlerin birbirine bağlanma şekli zevkli bir tasarımla inşa edilmiş olsa da kapalı kapı başlı başına hüznü vericidir. Ben kapalı kapının arkasında durmuş ve şuursuzca üç tarafa bakıyorum; karşı- sağ- sol. Sonrası? Bisikletin üzerinde bir kadın, yavaş yavaş pedalı çeviriyor ve gözlerimin önünden geçiyor; duman gibi. Sonra baktığım her tarafın güzel ve zevkli tasarımlarla yapılmış döşemeli kapıları kapalı. Gün batımından belki de? Ya da gecedен? Bilinmiyor. Çünkü hatırladığım kadarıyla caddenin ışıkları açıldı ve hava da aynı şekilde açıldı. Ne karanlık, ne aydınlık; ben mevsimi kaçırdım. Sonbahar mı, kış mı bilmiyorum? Bahar ya da yaz olduğunu zannetmiyorum. Ama neden öyle zannetmem gerektiğini de bilmiyorum. Önemi de yok. Bir ayağının üzerinde kapalı kapıya sırtını dönmüş, bir ayağım da kapının zincirinde olan benim için, gerçekten hangi mevsimde olduğunun ne önemi var? Havanın soğukluğuna dayanılabilir. Her ne kadar vücudun

dayanabildiğinden fazla olsa da çölün tabiatına daha uygundur. Bundan sonra daha soğuk olacak, o halde... Bu durumda bu manasızca ağır yağmurluk işe yarayacak. Bunca zaman onu peşimden sürükledim, ne için? Her hâlükârda işe yarayacağı bir zaman olacaktı. Pansiyondaki ışıklar açık, görüyorum. Işığın açık pencereleri bile tek tek görebiliyorum, daha dikkatli bakarsam ince perdeli pencerelerin arkasında gidip gelen insanların gölgelerini bile görebilirim. Ama o tarafa gidip pansiyonun kapısına yaklaşmak aklımın ucundan bile geçmez. Neden bu olasılığı aklıma getirmiyorum? Bu kadar kolay bir iş bile neden bana imkânsız gibi görünüyor? Dünyadaki bütün insanlar benim yapmamam gereken işlerin dışında ne yapıyor? Bu ıstırap dolu kuruntu neden beni rahat bırakmıyor? Bir hastalık, bu bir tür hastalıktır. Biliyorum. İnsan yaşadıklarını örümcek ağının içine hapseder, esir bırakır. Ama şimdi... Asif Amca bir daha bulunmazsa ne olacak? Ne yapacağım ben?

Herkes siyah giyinmiş, ahşap yatağın etrafında tek sıra halinde toplanmışlar, varmış gibi olmayan adama bakıyorlar, bakışları siyah esnek eski deri kemerinde, siyah cilalanmış parlak ayakkabılarında, sırt üstü uzanırken genellikle alnını ve kaşlarını burnunun üstüne kadar örten eski zamanlardan fötr şapkasında geziniyor. Siyah giyinenler topluluğunun ağlayacak halleri yoktu ki ağlasınlar ve muhtemelen yastığının altında anlaşılmaz notların olduğu 40 sayfalık çizgili bir ilkökul defterinin olduğunu bilmiyorlar. Yaşlı adam, hoşnutsuzluktan olsa gerek herkesin başını döndürüp tek tek hepsinin elini ceviz kabuğunun içinde sıkıştırmak istemişti. Ömrünün yaklaşık 30 yılını, yani Mehâ- Mehtâbın yaşı kadar, o sert huylu ve iri kemikli adam, yalnız ve bekâr hayatını belirsizliklerle bitirdi, öyle ki ailesinden hiç kimse onu, bütün yönleriyle tanıyıp anlayamadılar. İki 7 yıldan fazladır parti yoldaşları bile evine gelmedi; geliş gidişler kesildi. Daha sonra yaşlı adamın tek yaşam belirtisi haftada bir iki kere lavaboya gitmeyi sıklaştırdığını hatırlamasaydı ama o da kesildi. Artık avluda ayak ve baston sesi sabah ve akşam olmak üzere iki kez birbirine karışıyordu; meydanın yakınlarında bir kafe, eski ve küçük bir parkta rengi solmuş bir bank ve iki yılda bir kimsenin duymadığı ve konuşmadığı gitmeyi amaçladığı memleketinde geçen yolculuklar dışında hiçbir şey yoktu. Bunların hepsi, tek kişilik ahşap yatağın üzerinde sırtüstü uzanıp uzanmadığı gibi kapalı kutu dışında, bir şeye benzemesi tahmin edilemeyen varlığı ile yokluğu belirsiz olan bir adamı açıklığa kavuşturmadı; o sırada hiç kimse yüzünü çevirip ağlayan Erdi'nin yüzüne bakmayı düşünmedi, gerçekten ağlayan sadece oydu. Nasıl da elimden kaçtı,

nasıl felç olmadı! Diğerlerinin şaşkınlığının yerine içlerine bütün duyguları ve hisleri doldurdu, sonunda siyah giyinenlerden bir halka kımıldayıp ayrıldığında tek seferde hepsi sokağın ortasında, kapının önünde duran külüstür mavi minibüsün sesini duydular; bu Senemar Hocanın memleketine giderken kullandığı aynı araba-minibüstü. Yine bu şekilde evin önüne gelirdi, biri kapı ziline bastı, Senemar sokağa yakın bir yerde başını ve omzunu camdan çıkarıp baktı, eliyle selamladı ve inmeye hazırlandı, odasından çıkıp dikkatlice merdivenlerden indi, arabasına binip şoför koltuğuna oturdu, kapıyı kapattı. Evin içinde biri varsa minibüsün kapısının kapanma sesinden ve çalıştırdığı arabanın motor sesinden Senemar'ın bir ya da iki hafta sürecek memleket yolculuğuna çıktığını anlayacaktı. Ev ahalisi Mehâ- Mehtâp da mimarın memleketinde, gittikçe daha az gören, kendinden yaşça büyük kan bağı olmayan bir akrabası olduğunu belli belirsiz anlamış ve tahmin etmişti. Şimdi herkes babanın sokağa bakan penceresine akın etmiş ve kafalarını birbirlerinin üzerine bastırarak çıkartıyordu. Minibüsün sürücüsünü görmek arzusu ve Senemar Babadan bir iz, haber olması ümidiyle eğiliyorlardı; şoförün frenin ardından inmediğini görünce daha çok şaşırıp hayrete uğradılar; minibüsün kapısı- yolcu kapısından- açıldığını ve Senemar'ın yavaşça ve umarsızca indiğini, anahtarı cebinden çıkarıp evin kapısını açıp içeri girdiğini gördüler. Hala hiç kimse inanmıyor sadece birbirlerine bakıyorlardı, gözleri fal taşı gibi açılmıştı; zihinleri dahi felç olmuş gibi sadece kulakları, ayak seslerini duyacak kadar dikkat kesilmişti... Anlayamadıkları şey hiç kimsenin, ölünün odasında olmadığını fark etmemesiydi; bu yüzden ne yapacaklarını bilemediler; sadece içgüdüsel bir tavırla kenara çekilip sırtlarını duvara yasladılar ve ne olacağını beklemeye başladılar. Bir şey oldu. Adım adım içeri girdi ve insanların varlığına aldırmadan yatağına doğru gitti, yorganın iki tarafını yüzüne kadar çekti. Yorganın her iki ucunu- üst ve alt- katladı ve o hafif varlığını ellerine alıp girdiği kapıdan geri çıktı; kapının yanında sırtı duvara dönük duran kişi, yan yan odadan çıktığında, göz kapaklarının altından Zarif Ustanın maharetli ellerinden işlenmiş keskin bıçağının beyaz çarşafın üzerindeki kurumuş kan lekesini onun üzerinde de görebiliyordu. Hali ve davranışları her ne kadar normal olsa da, ayağının kayması, tepe taklak olma ihtimali ve merdivenlere yığılma konusundaki endişesi daha dikkatli hareket etmesini gerektiriyordu; ama hayır... Hiç kimse avludan ses gelene kadar yerinden kımıldayamadı. Ondan sonra biri kapının arkasına kadar aşağı koştu, diğerleri sokağa bakan pencereye doğru sürüklendi. Koridorun girişine ulaşan kişi Mehâma'dan başkası değildi, kapı kilidi gibi sadece durmuş bakıyor ama onu

göremiyordu, sanki gözleri gözyaşlarının içinde kaybolmuş ve boğulmuştu. Bütün bunların arasında gözlerinin önündeki sis kaplı pencerenin arkasından görüldüğünü anlayamamıştı; bütün bunlar, iki kapı eşiğinin arasında olmuş olamazdı, sokağa çıkıp minibüsün arka kısmında neler olup bittiğine bakmalı mıydı?! Ama yukarıdan, sokağa bakan pencereden tabut açıkça görünüyordu, bütün minibüsü kaplayan tabut, şoför cenazeyi zarar görmeden tabutun ortasına yerleştirmek için arabadan inip yukarı çıktı. Renkli bir şeridi etrafındaki deliklere sırayla geçirdikten sonra yukarı kaldırıp titizlikle, iki halkanın içine çift ip geçirecek şekilde iki kez düğümledi ve sürücü koltuğuna gitti, direksiyonun başına oturup arabayı çalıştırdı. (Geri gelecek buraya) cümlesini yalnızca Mehâ- Mehtâp'ın duyduğunu hissetmişti; ayrıca minibüsün ön ve arka kapısını da onun kapattığını anlamıştı. Yani yalın ayak sokağa koşmuş ve minibüsün kapısını kapatmıştı; belki de bir süre minibüsün etrafında aynı yolu birkaç kez koşmuştu, bu kadar dar bir minibüsün kapısından geçildiğinde yavaş hareket etmemek olmaz; sokağın yolu kalabalık ve dar... Ha? Kalabalık mı? O saatlerde sokak kalabalık olabilir mi? Hangi saatte? Ne zaman, saat kaçtı? Bunu Fehime'ye sormalı; Fehime değil; Fezze mi? Çünkü evdeki her şeyle, diğerlerinin bütün durumlarıyla ilgilenen Fezze idi. O yüzden sadece Fezze bilmelidir; sadece Fezze, her şeyi zihnindeki amel defterine kaydeder.

(Ne zamandı Fezze, saat kaçtı?! Babacığının ölümü?!)

Zamansız

Bu kelime bile... Ey Mehâ- Mehtâp seni böyle sıfatlar ve anlamlı kelimelerden uzak tutardım, defalarca sürüldüğümüz topraklarımızın ötesine bırakılan o şarkılarda çokça geriye dönmüştür, bu defterde: sen gel... Gel! Ey on kırsağın his ve hevesini taşıyan, akıl atı, on katırın arasında -bu benim!- hiçbir ışık belirtisi olmadan gece ile gündüzün karıştığı bu zamansızlıkla allak bullak olmuştur. Ve sen... Ama ah Zarif Usta nereye kayboldun, dükkânının eski tahta kapısı da sanki sonsuza kadar kilitlenmiş. Zarif ve maharetli ellerinde, senden istediğim o bıçakta tutsaklığımdan kurtulmayı deniyordum ama... Sen gel!! Bir kişi, biri gelip bende belirdi; bende, bu on katırın arasındaki bende; bu ne gündüz ne de geceye benzeyen zamanda gelip gözlerime ışık verdi. Ey aydınlığın sahibi, ışığın sahibi- ışığı daha da yay. Ey güneş ve ay... Gelin artık, mecnunluğum benden, ağzımdan, gözlerimden taşmadan önce

gelin, Kays gibi- inanıyorum- o gece, , ay ışığında üzüm bağlarında, ablak⁴⁶kalesinde gecenin hevesine kapılıp taşı, o gece olduğunu biliyordu, gecenin adını ona şans getirsin diye Demmon⁴⁷ Koydu. O gece Kays gecenin hevesine kapılıp paramparça oldu, iyi biliyorum, on bir bin kadar gözyaşı döktü. Ama ben, ben ağlayamam. Uzun zamandır ağlayamıyorum. Gözyaşı içimde öldü. Diğer yarımın gönlünde şiirin öldüğü gibi. Ne kibirli, ne kötü niyetli biri! Burada uyuyacağım. Uyuyamıyorum; uzanacağım, uzanamıyorum, düşünüyorum. Hayır... Batıyorum, ölü kafamı, sadece bu işe yarayan saçma bavulun üzerine koyuyorum, bu şalı başımın etrafına sarıp- Hint sarığı, tıpkı o saçma sapan adam gibi- ve bir yorgana benzeyen bu ağır yağmurluk, eğri büğrü kemiklerimin üstüne çekiyorum, dizlerimi karnıma kadar büküp bir köşeye sığmıyorum, çöp varillerinin yanına, öyle değil. Kaldırımın kenarında uyku tulumlarının içinde uyuyanları gördüm onlara Coloshar ya da Homeless diyorlar, köprü altlarında da uyuyorlar. Ellerimi üst tarafıma götürdüğümde bilincim ve şuurum yerinde olmasına rağmen bayılıyorum, sağ elimi sıkıca ceketimin cebine koyup içinden pasaportumu alıyorum. Artık ne fark eder? Artık- nasıl bir şey?- kendime “Ben kimim?” diyen sorunun ne önemi var? Hayır; zihnimin hiçbir şey hatırlamaya çalışacak mecali yok; basit bir kelimeyi bile. Sonra... Güçlü hissetme... Onun adı... Çok zayıf... İdi; bayılma! Ve daha sonra ölüm. Kuşkusuz çektiğim ıstırap, ölümden başka bir şey değildir. Yaşasaydım onu tarif ederdim, yaşıyorken ölümü de tarif edebilirdim. Ama onu anlatmak için güç kuvvete ihtiyaç vardır. Bende bir kuvvet yok. Ben öğleden sonraki yeni cilalanmış ayakkabıları parlamayan bir adamım, kaşlarıma kadar uzanan bir fötr şapkam da yok. Bundan çok önce anne karnında cenin şeklinde kucağındaymış gibi uyuduğumu hatırlıyorum, bu sert ve güçlü adamın sırt üstü yattığı gibi değil. Sonra deri bir kemer... Hayır, hiçbir göz deri kemerimi göremez; ne işleri var onunla? Ben düştüğümde bütün istek ve düşüncelerimin kaybolduğunu hatırlıyorum. Kelimenin tam anlamıyla yenik düştüm. Onun kahramanlık hikâyesi yenik düşmenin tam tersiydi. Bedenim darmadağın oldu, zihnimin biraz takati olsaydı, belki erimek tabirinin anlamına vakıf olabilirdim. Evet, ben eridim, kaldırım parkelerinin üzerine, büyük mavi şarap fıçısının ve çöp kutularının kenarına doğru aktım. Kays Mecnun olduğuna inanılan bir adamın bedeninin etrafında duran peçeli siyah giyinen kadınların görünüşü dışında başka hiçbir şey hatırlamıyorum; hayır! Çevrelemişlerdi. Zılgıt çekip feryat ediyorlardı.

⁴⁶ Hisar'daki El-Nasır Muhammed saraylarının en ünlüsüdür. Sarı ve siyah taşlardan oluşur.(Ç.N)

⁴⁷ Sözcük Arapça çirkin, kerahet anlamlarına gelir. .(Ç.N)

Bedevi dilinde iki ya da üç kelimeyi tekrarlayıp duruyorlardı, ellerini kafalarına ve yüzlerine vurduklarını hatırlıyorum, yüzlerini tırmaladıklarını hatırlıyorum, sıcakkan yanaklarının üzerinde ve göz torbalarında donuyordu... Hiç tanımadığım yüzlerinin ortasında nereden çıktığını hiç bilmediğim - içimdeki karanlığın aniden ortaya çıktığı o zamanda -ya da zamansızlıkta - Kaşan ve Mimeh şehirleri arasında bir gölde gün batımının mavisi gibi mavi bir göz, tuz gölünün bağrında adalet gördüm; o mavi gözler hiç ağlamadı, zayıf yüzü ve berrak teninin üzerindeki saçlarını yolmadı, feryat etmedi ve...

(Gözlük, ne yaptın gözlüğü? Kırdın mı? Kaybettin mi yoksa... Bu ne hal... Vücudun neden böyle paramparça olmuş Kays? Ne bu vaziyet böyle...)

O ses kimin kelimelerine sahiplik etmiştir? Özellikle de hey dostum! Diye feryat ettiğinde hemen gözlerimi açtım ve onu gördüm. Gölge gibi; bir insanın gölgesine eşit uzaklıkta bir gölge gibi duruyordu. Yarı sürünerek güç bela dirseklerimi bavulun yumuşak yerine dayadım ve gözlerini görmeye çalıştım. Göremiyordum. Gri yağmurluğunun içinde şapkası ve bastonuyla duruyordu. Bana yakın bir insanın gölgesi mesafesinde. Belki arkamdan (Kalk) dediğini duyuyorum, kalkmaya çalışıyor ve sonunda ayağa kalkıyorum, ayaklarımın üzerinde duruyorum, onunla belli bir mesafe de - bir gölge mesafesi ile eşit uzaklıkta- durmuş bekliyorum, şapkası, yağmurluğu ve bastonlu adamın adımlarıyla birlikte büyülenmiş gibi adım atıyorum, yanlış dendiğini duyuyorum... Yanlış geldin... Mahalle... Sokak... Ve ev, hepsine yine yanlış geldin!)

Bir zaman Kays eski ve taş duvarlı bir kaldırımında, üst üste yığılmış, taşları yosun kaplamış ölü bedenlerin arasında yürüyordu. Şimdi Kays belli bir mesafeden gölgesinde yürüdüğü adamı görüyor. Artık adımlarını ona göre hızlandırıp yavaşlatmaya çalışmıyor. Adam mezarlığın kapısından içeri girdi. Kays durdu. Girmede. Zayıf ve eski çamları bu mesafeden görüyordu. Çamların dallarına oturan kargaları da.

Gerçekten görebiliyordu. Hayalet gibi adamı izliyordu. Onun hangi yoldan geçeceğinin merakındaydı. Dar sokağın kumları üzerinde onun parlak ayakkabılarını görüyor ve sesini duyuyor gibiydi. Gidiyor; yine birkaç adım daha- banklardan birinin üzerine çömelip oturmuş bir adamın yanından geçiyordu- daha yavaş, taş bankın hemen yanında duruyor, bir an tereddüt ediyor ve daha sonra bağdaş kurup hafifçe kamburlaşıp oturuyor. Elini sigara paketine atıp bir sigara yakıyor ve dumanı,

taş bankta çömelip oturmuş adamın fôtr şapkasına yükseliyor. Kays, adam sigarasını bitirip kalanının ayağın altıyla ezene kadar bekledi. Gözünün önündeki çam ağaçlarının dallarında bir karganın yuvasına göz atıp sonra taş banktan kalkması kaçınılmazdı. Ayağa kalktı, durdu ve elini o gri yağmurluğunun geniş cebine attı, içinden eski ve yıpranmış küçük bir defter çıkardı, birbirinden kopmuş yaprakları da üst üste koyup bir taş ya da bir tuğla parçası aramaya başladı. Buldu. Defterin üzerine bir tuğla -taş – parçasını koyarak taş bankın üzerine bıraktı. Kurtulmuştu. Rahat bir nefes aldı ve kumlu sokağın içine doğru yola koyuldu, orada soluk renkli, sisli kalabalığın içinde kaybolup yok oldu.

Başka bir zaman belki bir karga, kargalardan birinin gak sesini ifade etmeye gerek var mı? İyi bir haber mi yoksa uğursuzluk mu? Ne olursa olsun bankta çömelip oturmuş az uzağındaki meraklı adam ilgisini çekiyor; ayağa kalktı, durdu, yürüdü, bakışları taş bankın üzerine bırakıp rüzgâra kapılmasın diye üstüne bir taş parçası koyduğu o eski deftere mihlanmış gibiydi!

Şimdi yosun kaplı taş duvarlı bir kaldırımında, üç rakamı kaybolmuş bir numara - 5,5,5- ile eski bir bıçak ve antika bir kılıf Kays'ın ellerindeydi!

Tahrân

1377-81(h.ş)

Arka Kapağında Yazılanlar;

Ama... Sevgili dostlar, bütün alçak gönüllüğümlle söylüyorum ki okuyucunun gözünden ve ruhundan gelen edebiyat, içten ve hayat dolu görünüyor, yazarın elinden ve ruhundan akan onun için çoğu zaman zahmetli ve yıkıcıdır. En azından kendi tecrübelerime dayanarak beni yıkan şeyin yazmanın imkânsızlığı olduğunu söyleyebilirim. Kaçınılmaz olarak yazmaya başladığımda, cehenneme giriyorum sandım, belki de onun cennet olması ümidiyle içeri girmiştım. Ama çoğunlukla o dehlizlerde kalıyorum. Sonunda yıllarımı harcadıktan sonra o dehlizleri aştığımda bir süre dönüp çalışmalarımın neticelerine bakıyorum- Gerçek şu ki çoğunlukla acı duyuyorum. Bu yüzden bazen onları etrafa saçıp yakma düşüncesine kapılıyorum.

Ama onların ayaklarına serdiğim hayatım ne olacak? Bununla birlikte yazdığım zamanlarda canımı yakan bu tutkuya karşılık acımasızca bir ameliyatla, kesilip parçalanarak bedelini ödüyorum. Bu yara ve tedaviler beni daha çok mahvediyor. Yediden fazla isimden, ekleyip çıkarttıktan sonra vazgeçip sonunda Sülûk' da karar kıldığım elimde tuttuğum bu eser işte bunun bir örneğidir.

II. BÖLÜM: SÜLÛK ROMANININ MANEVİ ERGİNLEŞME BAKIMINDAN AMÂ'K-I HAYÂL ROMANIYLA KARŞILAŞTIRILMASI

1. HAYALİN DERİNLİKLERİNDE SEYR Ü SÜLÛK

Birinci bölümde tercümesi verilen Sülûk romanı, Mahmud Devletâbâdi tarafından yazılan kitabın ilk baskısı, 2003 yılında Neşr-i Çeşme adlı yayıncı tarafından Tahran'da basılmıştır. “Devletâbâdi bu romanı yazmak için dört yılını harcamıştır. Aynı yıl Tahran Kitap Fuarı'nda en çok satan kitaplar arasına girmiş ve Vav Edebi ödülüne layık görülmüştür. (Rızai, 2018: 71). Romanda birkaç farklı ve birbirinden bağımsız hikâyeye vardır. Her bir karakter için romanın asıl hikâyesinin dışında, şimdiki karakterlerine bürünmelerine sebebiyet veren öz yaşamlarına zaman zaman kısaca yer verilir. Romanın başkarakteri Kays, bunun en büyük örneğidir. Kays modern romanın bunalımlı, küskün, yalnız ve yabancılaşmış bireyine örnek bir karakterdir. Herhangi bir değer yargısı yoktur ve genellikle bencilce hareket eder. Romanın başında esrarengiz bir varlığın hissiyatına kapılır. Onu hiçbir zaman tam olarak göremez, sesini duyamaz, onunla konuşamaz. Yalnızca hisleri ona etrafında bir varlık olduğuna inandırır. Romanın bundan sonraki kısmında Gölgedeki Kişi olarak bir nam kazanır. Fakat romanın birçok yerinde Gölgedeki Kişinin aynı zamanda Kays ile aynı kişi olduğu hissettirilir. Bu anlamda Jung'un Gölge arketipi romanımızın tahlili için değerlidir;

“Ne yazık ki insanoğlu, bir bütün olarak bakıldığında, düşündüğünden ya da istediğinden daha az iyidir. Herkes bir gölge taşır ve bireyin bilinçli hayatında ne kadar az şey toplanırsa, gölge de tersine o kadar koyu ve yoğun olur. Eğer bir aşağılık duygusu bilinç düzeyindeyse, kişi her zaman için onu düzeltme şansına sahiptir. Dahası, söz konusu duygu, sürekli olarak diğer ilgilerle temas halindedir ve bu nedenle de düzenli şekilde değişimden geçer. Fakat bilinç dışına atılır ve bilinçten uzaklaştırılırsa, hiç bir zaman düzeltilmez. Üstelik farkına varılmadığı bir anda patlayıp ortaya çıkabilir. Her durumda bu, bilinçdışı bir engel oluşturur ve en iyi niyetli girişimleri bile sonuçsuz bırakır” (1998: 93).

Gölgedeki Kişi, romanın başında görünüp kaybolur. Kays ise bu arada, sıradan bir yazarın yaşadığı buhranlarla meşguldür. Romanın ilerleyen sayfalarında aklına düşen öldürme fikri yukarıda bahsedilen bu patlama anıdır. Kays'ın, sevgilisi Nilüfer'e dizdiği sayfalarca aşk sözlerinden sonra onu öldürme fikrine kapılması romandaki kişiler ve okuyucu için de beklenmedik bir durumdur. Kays'ın dışarıda gördüğü gölge artık onun içindedir ve onu kontrol edemez durumdadır.

Sülûk romanında Kays, arkadaşı Asıf'ı bulmak için yola çıkar. Bu, Kays'ın yolculuğunun ilk ayağıdır. Diğerinde ise romanın başında karşısına çıkan gölgenin, yani kendisini bulmanın peşindedir.

Her birinin kendisine ait bir hikâyesi olan yan karakterler de yazar tarafından özenle çizilmiştir; ilk olarak gençliğinde her kesimden insan için çokça fedakârlık yapan, hayatın ve yoksulluğun verdiği sıkıntılara rağmen çocuklarını erdemli bir şekilde büyötmeye çalışan, onurlu bir yaşam mücadelesi vermiş yaşlı Mimar Senemar yer alır. Ülkenin iç savaşlarında da halkın yanında yer almış ve onların hakkını savunmuştur. Fakat şimdilerde elinde bastonuyla zar zor yürüyebilen Senemar aile içinde daha zor bir savaşın içindedir. Babasının yanında kendisini ezilmiş gören, onu sevmediğini düşünen ve bu sebeple de fazlaca asi bir delikanlı olan Senemar'ın oğlu Erdida, bir gün yaşlı babasına iade ettiği tokattan sonra bir daha onunla yüz yüze gelemmez. Adı ile müsemma Azime, romanda bahsedildiği haliyle ailenin en büyük dudu, romanda kendisinden çok bahsedilmemiştir. Yine adı ile müsemma, Farsçada çirkin anlamına gelen Fezze, ailesinden, kendisine koydukları bu isimden ve bedeninden nefret etmektedir. Nitekim roman boyunca Fezze'nin ağzından en sık duyduğumuz kelime nefrettir. Kendisine sevgi duyulmadığından şikâyet eder, üvey evlat olduğunu düşünür. Bütün bunlar onun her şeyden nefret etmesine yeterli bir sebeptir. Fehime ise evin en süslü kızıdır. Tek yaptığı saatlerce makyaj malzemeleri ile oyalanmak ve fal baktırmaktır. En büyük isteği birini bulup sıkıcı aile hayatından bir an önce kurtulmaktır. Evin en küçük kızı Nilüfer, babasının biricigi, ablaları tarafından kıskanılmaktadır. Aynı zamanda onlardan daha güzeldir ve kendisine has bir zarafeti vardır. Kays'ın onun için sarf ettiği sözler, taktığı isimler yalnızca aşkından kör olmuş bir aşğın dilinden dökülenler değil, Nilüfer'in gerçek güzelliğini de gözler önüne sermektedir. “*Cana yakın Meha- Mehtâp, Ural, Natanayil, Mehâma-ya da bildiğiniz en güzel isim ne ise o-*” (Devletâbâdi, s.53). Nilüfer'i güzel yapan tek unsur görünüşü değil, sahip olduğu hasletleridir. Babasına karşı vefalı bir kız çocuğu,

ablalarının kötü söylemlerine karşın onlara duyduğu saygı ve anlayışla sevimli bir kız kardeş, annesine ev işlerinde yardımcı olan hamarat bir kadın ve Kays'ın sadık sevgilisidir.

Filibeli Ahmed Hilmi'nin A'mâk-ı Hayâl romanı ise Klasik edebiyat eserlerine benzer bir üslupla yazılmıştır. İlk baskısı Miladi takvime denk gelen 1910 yılında, Ahmed Saki Bey matbaasında basılmıştır. F.A. H.'nin en bilinen ve sevilen eseridir. Birçok kez araştırma konusu olmuş ve üzerinde çokça konuşulmuştur. Ahmed Hilmi'nin bahsi geçen romanda tasavvufa ait teorik bilgileri, farklı inançlar ile felsefi kuramları akıcı bir kurgunun içinde vermesi, onu önemli ve bilinen bir eser olmasına sebebiyet veren en büyük etkidir.

Kitabın ilk baskısında adı tam olarak A'mâk-ı Hayâl: Râci'nin Hatıraları olarak yayınlanmıştır. Böylelikle romanın başkarakterini sayfaları çevirmeye gerek duyulmadan tanınır. Genellikle ilk dönem romanlar karakterler adıyla aynıdır. Bununla birlikte roman, tamamen Râci'ye odaklıdır. Her şey onunla ilgilidir, sahnedeki bir an bile ayrılmaz. Bu da Klasik edebiyatın başkarakter algısına uygun bir tavidir. Râci, yine Kays gibi orta yaşlarında, ilimle ilgilenen, tekdüze bir memur hayatı yaşamaktadır. Dışarıdan duyduğu bir sesle kendi varlığını sorgulamaya başlar. Hemen ardından Klasik tasavvuf edebiyatının sık rastlanılan mürşid-i kâmil tipine rastlanır. Rehber rolünü üstlenen Aynalı Dede, Râci, bu yolculuğa talip olur olmaz karşısında beliriverir. 9 bölümden oluşan kitabın her bölümünde Râci, rüyaya dalar, yolculuğun mücadelesini burada verir. Her rüya- yolculuktan önce Aynalı Dede, bir fincan kahve ikram eder, ney üfleyerek onu yolculuğuna hazırlar. Uykuya dalması ile yolculuğu başlar. Kitabın bu ismi almasındaki sebep de bu uzun rüyalardır. Rüyalarında efsaneleşmiş bilgilerle konuşur, onlara soru sorar. İlk gün Hindistan'a gidip Buda ile konuşur, daha sonra Zerdüş öğretilerini dinleriz. Burada iyiliğin simgesi Hürmüz ve kötülüğün simgesi Ehrimen olan İran mitlerini ile yoğun şekilde karşılaşırız. Râci'nin yolculuğu, Klasik tasavvuf edebiyatının Seyr ü Sülûk anlayışına uygun olarak nizami bir şekilde ilerler. Yolculuğunu bitirmiş olarak romanın sonunda başlangıçta olmak istediği haliyle durmaktadır.

A'mâk-ı Hayâl romanında yan karakterler hayli azdır. Rüyalarında gördüğü tarihi ve mitolojik kişilikler sayılmazsa yalnızca yakın arkadaşı Sami ve onun kızı vardır. Genel olarak Modern edebiyatın edebi eserlerine nazaran Klasik edebiyat eserlerinde yan karakterlerin sayısı oldukça azdır. Konu temelli eserler olduğundan karakterler

üzerinde pek durulmaz. Klasik edebiyat müessirleri konuyu anlatmak için roman kahramanlarını aracı olarak görür. Çoğu zaman düşüncelerini anlatmak için onlara birtakım misyonlar da yüklerler. Elbette bu Modern edebiyat eserlerinde de vardır. Yazarın böyle bir amacı olsa dahi Klasik edebiyat yazarı kadar bunu açıkça sunmaz.

Aşağıda Sülûk ve A'mâk-ı Hayâl romanları için detaylı incelemeye geçilmeden önce basitçe bir karşılaştırma tablosu verilmiştir.

	Sülûk	A'mâk-ı Hayâl
Yolcu	Kays	Râci
Rehber	Gölgedeki Kişi	Aynalı Dede
Yolcu vasıtası	Bilinçaltı	Rüya
Sevgili	Nilüfer	Banu
Yakın arkadaş	Asıf	Sami

Her iki romanımızda da içsel bir yolculuk söz konusudur. Râci hayallerde gezinirken Kays, beyninin içinde zikzaklar çizer, hayal de zihnimize gerçekleştiğine göre benzer bir yol haritası çizmişlerdir. *“Hayal terimi, hem büyük âlemde (macrocosm) hem de küçük âlemde (microcosm) önemli bir rol olan ontolojik bir epistemolojik gerçekliğe işaret eder. Belki de hayalin en göze çarpan özelliği, onun belirsiz nitelikte oluşudur. İbn Arabî'nin de dediği gibi “O, ne var olan, ne de olmayan, ne bilinen ne bilinmeyen, ne tasdik edilen ne inkâr edilen bir şeydir”. Hayali bir gerçekliğin yaygın örneği, bir kimsenin aynada gördüğü görüntüdür: Şüphesiz o kimse biliyor ki, bir bakıma kendi suretini algılamaktadır, fakat yine kesinlikle biliyor ki, bir bakıma kendi suretini algılamaktadır.”* Yine biraz ileride şunu ilave eder: *“İnsanların büyük çoğunluğu hayalin gerçekliğini çok dolaysız bir biçimde rüyalarda tecrübe eder.”* (Chittick, 2018: 328). Gerçekte hayalin rehberi de rüyadır. İnsan aklın sınırını hayalle zorlayabilir ama rüya ile dışarıdan bir yardıma kolayca ulaşılabilir. Neticede insanın hayal yetisi zihninin düşünce yetisi ile doğru orantılıdır. Rüya, zihnin hediyesidir. Ve bu konuda Ahmed Hilmi çok cömert davranmıştır. Râci hiç bilmediği bir hayatı rüyalarıyla tanıdı. Platon'u, Eflatun'u, Pisagor'u çok okudu ama onu yalnızca rüyalarında görebilirdi. İbn-i Arabî'nin en büyük batılı

hayranlarından Chittick, bu konuyla ilgili üstadın şu sözleri ile “*Allah bu hayatta bütün insanlar hayal âlemine tanık olabilsin ve duyuşal dünyaya benzer başka bir dünyanın bulunduğunu bilebilsinler diye rüyayı vermiştir.*” (2018: 328) aktarılmak isteneni destekler niteliktedir.

Kavram olarak Seyr ü Sülûk, “*kalbî bir yolculuk olup dünya sınırlarının ötesinde gerçekleşir. Bireyleşme süreci, Seyr ü sülûkun içinde, sülûk boyunca devam eder. Sâlik, manevî olarak üst bilince doğru yükseldikçe bilinçdışı da bilinç seviyesine yükselir.*” (Sağlam, 2021: 11). Kays, romanın başından beri dış dünyadan soyutlanmıştır. Fakat Râci için bu, ikinci aşamadır. Ulemadan ayrılıp dervişlere karışır. Bunun için ikna olması zor olmasa da bu aşamayı geçmesi Sâlik Râci için, ilk başarılı adımdır. Kays ile karşılaştığımızda bu aşama da geride kalan, Râci olmasına rağmen, Seyr ü sülûk yolunda Kays’ın galip gelebileceği bundan başka bir zaman da olmayacaktır. Râci müthiş bir hayret ve azimle Seyr ü sülûk merdivenlerinden hızla çıkar. Elbette durakladığı zamanlar da olur, ama onu Kays’tan ayıran asla mücadele etmekten vazgeçmemesidir. Çünkü Râci’nin bir amacı vardır. Bu sebeple yürüdüğü yolda savrulmaz.

Yolculuk bir yere varmak, bir şeyleri aramak ya da kaçmak için yapılabildiği gibi bir serüven /macera da olabilir. Bazen sebeptir, bazen de sonuç. Doğunun yolculuklarında yolculuğun temel sebebi arayıştır. Aramak aktif, beklemek pasiftir. Godot beklenir, simurg aranır. Hal bu olunca da arayış yolculuğun bir parçası hâline gelir. Çünkü klasik kültürün yolculuğu aktif bir arayıştır. Batıninki ise daha çok buluş, yüzleşme veya kaçmadır. Bilinene özlem, bilinmeyene hayal ve sezgi yöneltir. Bu anlamda kaçış da Batılı bir metafordur. Doğu düşüncesi felsefesini kaçmak üzerine kurmaz. (Yalçınkaya: 2007: 4).

Ahmed Hilmi Doğulu, emektar bir adamın portresini çizerken Devletâbâdi, arada kalan, Batı sendromlarını yaşayan Doğulu adamın ahvaliyle ilgilenir. Bu anlamda Kays’ın arayışı Batıninki ile benzeşir. Manevi anlamda ihtiyacı olanı, yüzleşene kadar aramaz, hatta ancak onu bulduğunda, ona ihtiyaç duyduğunu anlar. Bankın üzerindeki saman renkli defteri bulduğunda kendisi için küçük bir amaç edinir. Ve bu ona bir yaşam enerjisi verir. Aramak, sorgulamak ona iyi gelir. İhtiyaç duyduğu şey onu kendiliğinden bulmuştur. Necdet Tosun (2014) ise Filibelinin eseri için benzer bir yargıda bulunur; “*Hiç şüphesiz A’mâk-ı Hayâl Doğu-Batı medeniyetinin bir çatışma anlatisidir ve tavrını Doğu düşüncesinden yana koyar. Ancak, bu*

çatışma ruh/duygu çatışmasıdır. Kendi arkadaşları dünyevi mücadelelere dalmışken Râci bir düşünce, ruh serüveni yaşamaktadır. Sonunda gerçek mutluluğun maddenin esaretinden kurtulmak olduğunu görecektir. Ama hâlihazırdaki dünya bu gerçeğe ulaşamadığı için kurtuluş onlardan uzaklaşmaktır.”

Râci, yolculuğuna hazırlıklıdır. Bu yüzden tesadüfen duyduğu konuşmalardan hemen heyecana kapılır. Kendisi bilgili, eğitilmiş ve çalışkandır. Kays gibi elinde bavuluyla dolaşmasa da bu manevi yolculuğa her şeyiyle tas tamam hazırdır.

Sür çıkar ağyarı dilden ta tecelli ede Hakk

Padişah konmaz saraya hane mamur olmadan (Tatçı, 2019).

Şemseddin Sivâsi'nin (ö.1597) de belirttiği gibi bu yolculuğun tamamlanabilmesi için kalbin bütün kötülüklerden ve nefsi arzularından arınması şarttır. Bunun için de bu seferleri sırasıyla aşması gerekir. Büyük âlim İbn-i Arabî'ye göre; *“Seferler, çok olmakla beraber, genel olarak üç tür sefer söz konusudur. Bunlardan ilki, kişinin Akl-ı Küll'den ayrılıp cisimler âlemine indiği seferdir ki sûreten insan mertebesinde olmayı ifade eder. Bu sefer “fark” olarak anılır”*(Sağlam, 2021: 395). Râci, öteden beri yaratıcıyı kavramış ve onun hakkında araştırmalar yapmaya başlamış ulemadan biridir. *Bir ara ona, elimde olmayarak: “Acaba, ben var mıyım?” dedim.* (Ahmed Hilmi, s.11). romanın giriş kısmında tasavvufî romanın amacına uygun olarak İbn-i Arabî'nin konu ettiği ilk seferini bu şekilde aşmış olacaktır.

“İkinci sefer, bir mürşid-i kâmile tâbi olarak Akl-ı Küll'e doğru gerçekleştirilen sefer olup bu da “cemül-badel-fark” (farktan sonraki cem) ile ifade edilir. Bu aşama da ilk seferi tamamlayanlar içindir. Ancak yola niyet edenler veya yola başlayanlar bir rehberle karşılaşabilirler. Yolcu için rehber bir ihtiyaçtır, fakat bunu yola çıkana kadar fark etmez. Râci ise o ilk karşılaşmayı şöyle anlatır. O anda, kendimi tuhaf bir hâlde hissediyordum. Koskoca bir medeniyetin, yedi bin yıllık insanlığın çalışması neticesinde ortaya çıkan bilgiyi önemsemeyen bu garip kıyafetli delinin sözlerindeki büyüklük, bende büyük bir küçüklük hissi uyandırdı. Çok alçalmış, çok küçülmüştüm. Ağzımı açmaya gücüm yetmedi. Bu hâlde, gözlerimi yardım dilercesine kendisine diktim. (Ahmed Hilmi, s.14). Rehberiyle tanışan yolcu, yolculuğa da onsuz devam edemeyeceğinin farkına varır. Kimi hayal gibi zaman zaman yolcunun karşısında belirir, kimi rüyalarda nasihat eder, kimi de halkın arasına karışıp insan kılığında görünür. Genellikle de mütevazı bir görünüşleri, hatta zamanın giyim tarzına

uymayan, halkın tasvip etmediği bir şekilde dolaşırlar. Fakat bu onları incitmez. Kemal Sayar, bu durumu daha bilimsel bir ifade olan bilinç kavramıyla açıklığa kavuşturur: “*Sûfiler, bilincin perdelerini bir bir kaldırır ve nihai hedefe ulaşırlar: Hiçliğe... Bilinçdışının açığa çıkarılmasıyla, sûfi, bilgiye doğrudan ulaşmış olur. Artan iç görü, hayat süreciyle ilgili daha derin bir bilgiyi sağlar. Ardişik bir dizi iç görü, şimşek çakması gibi zihinleri aydınlatır ve "görüüş mesafesi"ni artırır. Evrensel güven ortaya çıktığında, kafa karışıklığı, düşlem ve kuşkular tamamen yok olur. Aydınlanmış olanlar, sezgi ve ilhamın üzerini örten şeyleri, kelime ve düşünceleri bir kenara atarlar.*” (2008: 23). Üzerine döşeli ayna parçalarıyla dolaşan ve ismini de bu halinden alan Aynalı Dede ile Râci’nin uzun ve zorlu hakikat yolculuğu başlamış olur.

“*Üçüncü sefer, Akl-ı Küll’e vasıl olduktan sonra, irşâd için görevli olarak halka karışmaktır ve bu da “fark-ba’del- cem” (cemden sonraki fark)dır. Mürşid-i kâmil, cemden sonraki farktaki kişidir*”(Sağlam, 2021: 396). Bu zorlu mücadelenin sonunda Râci, hakikatle arasındaki tüm engelleri kaldırır, yani nefisini öldürür. Mürid Râci, yolun sonuna varır. Ama mürşid Râci için bu, yeni bir başlangıçtır. Elbette bu yeni başlangıç Mürid Râci’nin aksine yolun başındaymış gibi hissettirmiyordu. “*Beni bilenler bilmeyenlere anlatıyordu. Daha doğrusu "tuhaf ve zararsız bir deli" diyorlardı. Orada bulunan Frenkli kadınların en çok dikkatini çeken şey üzerimdeki aynalar ve üçünü bir onluğa aldığım horoz şekerleriydi*” (Ahmed Hilmi, s.137). Râci klasik tasavvuf edebiyatının her kahramanı gibi yolculuğunu olması gerektiği gibi tamamlar. Bunun için bütün gücüyle mücadele eder. Zaten yolculuğunu tamamlayamamış bir başkahraman olamaz, olsa da Klasik edebiyatta kendine bir yer bulma şansı neredeyse yoktur. *Sevr ü sülûk içerisindeki kahramanın diğer kahramanlardan ayrılan yönü, onun ilâhî bir güç tarafından belli bir merkeze doğru itildiği intibanı uyandırmasıdır.* (Sağlam, 20201:399). Bu durum Râci için de hissedilir. Ancak Kays için aynı şey söylenemez. İncelediğimiz iki romanda görülen en büyük fark da budur. Râci için gerçekleşen olağanüstü ve mucizevi olaylar Sülûk romanında görülmez. Sülûk, realist bir roman olduğundan Kays’ın bu tür olaylarla karşılaşma olasılığı yoktur. Ama bu tür bir mucizeye ihtiyacının olduğu okuyucuya birçok kez hissettirilir. *Adam gerçekten bir çocuğun elini tutmuş gibi yürüdü, artık yarına erişmeye, huysuz ve yaşlı sessizliğine dönene kadar başka bir mucize*

beklemeye mecali vardı, gençlik çılgılığı gibi gözlerindeki keder tekrar onu yakaladı, anladı. (Devletâbâdi, s.15).

Kays'ın yolculuğu, kendi kuyruğunu kıstıran akrep gibi dönüp dolaşıp aynı yere varır. Kendisi için ne bir kılavuz ne de bir rehber vardır. Bu sebeple yolunu bir türlü bulamaz. *“Durmuş bekliyorum, şapkası, yağmurluğu ve bastonlu adamın adımlarıyla birlikte büyülenmiş gibi adım atıyorum, yanlış dendiğini duyuyorum... Yanlış geldin... Mahalle... Sokak... Ve ev, hepsine yine yanlış geldin!”* (Devletâbâdi, s.140).

Her iki yazar da kendi döneminin insanını başarılı bir şekilde resmeder. 20.yy Osmanlı'nın yıkılış döneminde kendi iç dünyasına çekilen ve nefsinin tekâmüle çalışan, bu yolda da çekilen bütün ıstıraba sabır gösteren alçakgönüllü, kanaatkâr bireyin karşısına 21.y.y'ın bencil ama yine içine kapanık, ruhsuz, modern insanını görürüz. Yolunda emin adımlarla yürüyen ve dönüşü de hiç düşünmeyen Râci, yolunu ve yoldaşını Kays'tan daha çok benimseyip sahiplenir. Bu yüzden Râci, yolculuğu tamamlar ama Kays'ın tekâmülü açıkça belirtilmemiştir. Öte yandan Kays'ın romanın başında Butler'ın tarif ettiğine göre *“Mantıklı bir düşünce sistemi olmaksızın ve bütünüyle bireye has bir olguyu oldukça öznel bir açıdan kavrama anı, bir anlamda da hakikate ulaşmak demektir.”* (2018: 78) yaşadığı an, yani Kays'ın ilk kez gölgedeki kişiyi hissettiği an onun hakikate ulaştığı andır. Ya da Nilüfer'i ilk kez gördüğü an içinden geçenler ve dilinden dökülenlerle birlikte hakikatin eşliğinden tek seferde geçtiği söylenebilir;

Allah tarafından aniden ona, bir mucizeye rastladım. Eminim, canımın benden çıktığına yüz defa yemin edebilirim -bu sözler yersiz ve gereksiz değil- evet... Diri can benden çıktı, hakikatin ve onurun yok olmasına her şekilde hayâsızlığa bel bağlamış zamanlardan bir zamandı, kanlı gözyaşları, pislik ve necasetle dolu bu zamana hakikatin ve güzelliğin karşı koyacak hiç gücü yoktu, bizim gücümüz de ondan aldığımız küçük bir parçaydı. O halde uzun bir kışa hediye ettiği bizim için kendisiyle birlikte getirdiği 17 bahardan kalan erzakıyla, utançtan kızaran yanaklarıyla nazenin ve taze baharın kokusundan bizi mest eden o hoş geldi; defalarca bütün içtenliğimle söyledim. (Ne hoştur; ne hoş. İşte ömrümce aradığım ve bulamadığım.) kazara söylememiştim (Devletâbâdi, s.42).

Klasik tasavvuf geleneğinin anlatılarının aksine Kays'ın hikâyesi hakikati bulduktan sonraki aşamayı anlatır gibidir. Başından beri Kays'tan dinlediğimiz bir yolculuk hikâyesi değil, bir sonun, varışın, bitişin hikâyesidir. Ve yazar, yol bittiğinde

kahramana ne olur? Sorusunun cevabını vermeye çalışmıştır. Klasik anlatıların bir kısmında kahraman yolun sonuna kadar çok canlı tasvirlerle savaşını verir. Fakat yol bittiğinde karanlık bir caddede kaybolup gider. İşte roman boyunca anlatılan bu karanlık cadde ve kahramanın yol boyunca düşünmeye vakit bulamadığından artık zihnini dinlendirdiği, orta yaşlı bir adamın, kanı deli akan zamanlarının hatıralarıdır. Aslında romanda orta yaşlı Kays'ın gençlik yıllarını Erdida, yaşlılık yıllarını Senemar canlandırıyor gibidir. Devletâbâdi, Doğulu bir adamın hayatının üç farklı dönemini aynı anda izleme şansı verir. Kays'ın babasıyla ilgili hatırladıkları da Senemar ile birçok benzerlik gösterir. Senemar'ın ağır duruşu, ketumluğu hatta oturuşu dahi Kays ile benzerdir. Asi delikanlı Erdida ile ilgili romanda çok fazla bilgi verilmemiştir. Ancak kardeşi Fehime'ye namus meselesi sebebiyle saatlerce eziyet etmesi, Kays gibi orta yaşlarına gelince genç bir kadını öldürme girişiminde bulunacağı ihtimali uzak sayılmayacaktır

Diğer tarafta akan hikâye yani Senemar'ın ailesi, kahramandan kopuk bir şekilde kendi akışında devam eder. Tıpkı sıradan halkın, kahramanı birkaç gün pohpohladıktan sonra hayatlarına geri dönmesi gibi Kays, masalların ardındaki gerçeği yaşamaya başlar. Hızlıca unutulup gider. Kimse görünmeyen bir kahramanı kalbinde uzun süre tutamaz. Nilüfer dışında kimsenin hayatında yeri kalmamıştır. Fakat Kays bunun intikamını yalnızca o zavallı, vefalı kadından alır. Nilüfer'in aşkı, çok genç bir yaşta olduğundan çocukça bir aşktır. Bu sebeple de Kays'tan büyük bir karşılık beklemez. Kays, Nilüfer için küçük çocukların büyük kahramanı gibidir. Onun kısa selamı bile onun için büyük bir lütuftur. Sürekli meşgul olmasıyla da Kays, bir kahramanlık portresi çizer. Sıradan insanlar gibi sıradan olaylarla ilgili çok düşünmez. Örneğin her anını gözlemlediğimiz Kays, romanın hiçbir yerinde yemek yediği görülmemesine rağmen aç olduğundan bahsetmez, uyuyakalmaz ama sürekli bir yorgunluk hali vardır.

Devletâbâdi şimdiki insanı, yani içi kibir dolu narsist ve gururlu kişiyi yola bu haliyle çıkarmayı denemek amacındaydı. Bu şekildeki yolculuğun sonucunun kendisi de farkında olmasının yanında bu aşamaları geçmeden mertebeleri aşabilme deneyimi sunar. Bu anlamda sûfilerin seyr ü sülûk yolundaki türlü çileyi şimdiki insan kolayca aşar. Bu onun umursamazlığından kaynaklanır. Örneğin Kays, mal sevgisinden yoksundur. Râci gibi sağlam bir kariyere sahip olduğu da söz konusu değildir. Bu haliyle Kays, yolculuğa gerçek anlamda niyetlenseydi, Aynalı Dede gibi

bir rehberle yolculuğu tamamlayabilirdi. Hem de Râci'den daha istidatlı olarak, en nihayetinde Kays'ı dış dünyaya bağlayan şeyler oldukça sınırlıdır. Fakat Kays'ı yoldan alıkoyan asıl unsur iç dünyasıyla ilgili olan kibir ve gururdur. “*Sûfi psikolojisinde kibir, Hakikat Yolu'nda en büyük engeldir. Kibir ve gurur; husumet, önyargı ve uyumsuzluğu besler. Sûfi biyografileri, kibir ve gururla mücadelenin eşsiz örnekleriyle doludur.*” (Sayar, 2008: 34). Elbette Kays'ı burada bir sûfi olarak ele almıyoruz ama kendisi de bir hakikat yolcusudur ve onu yolundan alı koyan sebep aynıdır. “*Şibli'ye soruldu: "Bu yolda sana kim kılavuzluk etti? "Bir köpek" dedi. Onu bir gün, bir su kıyısında, susuzluktan neredeyse ölmüş bir halde iken gördüm. İçmek için suya eğilince, sudaki aksini görüyor, korkup geri çekiliyordu. Onun başka bir köpek olduğunu sanıyordu. Sonunda susuzluğu öyle bir noktaya geldi ki, korkusunu bir kenara itip suya daldı. 'Öteki köpek' kaybolmuştu. Köpek, kendisi ile arzusu arasındaki engelin yine kendisi olduğunu ve artık yok olduğunu gördü. Benim engelim de, kendi benim olarak aldığım şeyin, aslında kendi engelim olduğunu öğrendiğimde ortadan kalktı. Benim yolum, bana bir köpeğin davranışı ile gösterildi.*” (Sayar: 2008: 60). Kays'ın da engeli yine kendisi yani gölgesiydi. Fakat bunu ne o fark etti ne de başkası tarafından ona gösterildi. Her ne kadar romanın başkahramanı olarak gösterilse de aslında olayların akışında çok büyük bir rolü yoktur. Bu da modern romanın göstergelerinden biridir. Klasik edebiyatta yazar, başkahraman için olayları yönlendiren, diğer yan karakterlerin onun etrafında yalnızca bir figüran olarak boy gösterdiği bir portre çizer. Diğer karakterlerin hayatlarının pek bir anlamı yoktur. Çoğu zaman bir isimleri de yoktur. Başkarakterle olan münasebetleri kadar rol hakkı kazanırlar. Başkahramanın komşusu, annesi gibi isimler aldığı da olur. Örneğin Râci'nin en yakın arkadaşı Sami, Râci'ye yazdığı bir mektupla romana dâhil olur ve onun özel hayatıyla ilgili bir bilgi verilmez, Yalnızca kızı Nefise'nin tımarhanedeki durumundan bahseder bunun sebebi de ileride Râci'nin düşeceği benzer duruma okuyucuyu hazırlamaktır. Râci'nin yolda karşısına çıkan çoğu insanın ismi bile geçmez, bunlar; ya zavallı bir kadındır ya bir adamcağız, ya da bir delikanlıdır. Çünkü burada söz konusu edilen Râci ve onun hikâyesidir. Sülûk romanında da ise Kays, Klasik edebiyatın başkarakterinin aksine hikâyenin akışında bir figüran kadar rol alır. Birkaç kez kötü kardeş Fezze'nin diline dolanır. Birkaç kez de sadık âşık Mehtâp'ın gözyaşlarının arasında mırıldanırken adı duyulur. Diğer yan karakterler daha detaylı verilir. Çoğu zaman yazar, flash back(geriye dönüş) tekniği kullanılarak bu yan karakterlerin içsel dünyasını ve psikolojisini de

okuyucuya aktarma ihtiyacı hisseder. Bu açıdan onları yan karakter olarak değerlendirmemiz de yanlış sayılabilir. Asıl olay Kays'ın zihninde geçer ve bu yalnızca ona fayda sağlar veyahut zarar verir. Çoğu zaman kendini zehirleyen yine zihninden geçenlerdir.

2. SONUN BAŞLANGICI: BERZÂH ÂLEMİ

Kubbealtı Lügatı Berzâh için, *-dar geçit, can sıkıcı, bunaltıcı yer-* gibi tanımlara yer verir. Bildiğimiz anlamda da ruhların Dünya ile ahiret arasında bekletildiği ara duraktır. Burada her iki eserde de bir bunalım hali ve sıkışmışlık söz konusudur. Fakat Kays için bu, daha korkutucu bir durumdur. Râci, Kays kadar şüpheli ve hırslı değildir. O yüzden burası, onu Kays kadar korkutmaz. Kays'ın zihni sonsuz bir olasılık üretme makinası gibidir. Bu şekilde beynini o kadar çok yorar ki artık düşünüp durmaktan bitap düşmüştür. Bu durumdan kendisi de mustarıptır. *“Beynim, konuşmaktan beynim ağrıyor, ne çok konuşmuşum, zihnimim içinde ne çok konuşmuşum, pek çok pek çok konuşma ezgisi ve farklı, aykırı, zıt durumlar... Söylemişim ve duymuştum, susmuş ve tekrar alevlenmişim, asabileştim ve tekrar sakinleştim, öfkelenmişim ve bir zaman sonra gözlerimin dağlandığını, alev aldığımı hissettim”*(Devletâbâdi, s.7). Başka bir zihnin içine taşınma gibi bir şansı da yoktur. Ama aslında tek ihtiyaç duyduğu şey budur; Bu şüphe ve kin dolu karmaşık kafanın içinden ruhunu dışarı atmak. Mahmud Devletâbâdi yukarıda bahsi geçen röportajda; *“Hayat yolunda çok yavaş yürüyorum, Hamlet gibi şüpheli biriyim.”* Sözleriyle Ahmed Hilmi gibi gizli bir otobiyografi iddiası ortaya atamazsak da eserinde Kays'ın da yazarın hayat düşüncesinden izler taşıdığını görebiliyoruz.

“Berzâh, Berzâh bugüne kadar sadece duyulmuş bir isimdi. Şimdi bu Berzâh, bir adamın, şaşkın ve dehşete düşmüş bir şekilde bir dolaşması anlamına mı geliyor? Kendisi bilmiyor! Ama ne olacağına dair önceden düşündüğüyle hiç beklemediği ağır bir ıstırapın altında hayatın yokuşundan çıkmak ne zordur. Gerçekten nasıl da ağır ağır tırmanıyor ve Berzâh denilen dar yolun kaldırımında nasıl güç ve yorgun adımlar atıyor. Ne zaman geçiyor ne de Kays takip edilebiliyor. Zihnin bu amansız döngüsünde güçlkle dayanarak ağır bedeninin etrafında sadece dönüyor, onun serkeşliği ve baş dönmeleri boşuna değil. Yaşlı adamın saman rengi defterinde vurguladığı “mide bulantısı” kelimesi, ne kadar da Kays'a göre bir kelime, her daim, ondan ve onu kullanmaktan haz aldığı bir kelime” (Devletâbâdi, s.124).

Ahmed Hilmi ise burada Platon'u konuşturur. Ve görünüşe bakılırsa Berzâh âleminde de düşünceleri değişmemiştir. *“Çünkü burası Yüce Âlem değil. Berzâh âlemi. Gerçi burada ruhumuz dünyada olduğu gibi tamamen bedene bağlı değil fakat sadece ruh olmadığı da ortada. Dünyada cismimiz vardı. Burada yoğun değil, lâtif bir cismimiz var. Bu yüzden Berzâh âleminde görülenler hayalin hayalidir.”*(Ahmed Hilmi, s.123).

تن ز جان و جان ز تن مستور نيست

ليک کس را دید جان دستور نيست

“Ten candan, can da tenden gizli kapaklı değildir, lâkin canı görmek için kimseye izin yok.” (İzbudak, 1990: 2).

Mevlana'nın bahsettiği ten, beden; can ise ruhtur. Mevlana'nın bu beyitiyle ruhla bedenin bir ve beraber olduğu bilgisi ve anlayışına ulaşılır. İnsanın ilk bakışta teninin, gözlerinin ve saçlarının rengini görürüz, boyunu, konuşma şeklini hafızamızda tutarız. Hakikat arayışına çıkmamış insan için yalnızca buna izin verilmiştir. Yalnızca bedeni görebilme izni vardır. Ancak, velilerin ve mürşitlerin bir kısmına bundan daha fazlası, özü görme yetisi Allah tarafından verilmiştir.

3. İKİNCİ DOĞUM- HIÇLİK MAKAMI

Cebecioğlu, ikinci doğum için; *"Bir kimse iki kez doğmadıkça melekûtun sırlarına eremez" der. Burada ilk doğum, ana karnından dünyaya gelmedir. İkinci doğum ise, kişinin maneviyat dünyasına doğuşudur. Ancak bunu sağlayan manevî babadır, yani mürşididir. İlk doğuş manâdan maddeye gelişi ifade ettiği gibi, ikinci doğuş; kişinin ölmeden önce ölme sırrına ererek, maddeden yine ilk geldiği mânâ dünyasına dönüşü, asla ve öze dönmeyi ifade eder”* (2021: 131) tanımını yapmıştır. Bu aşamada salık, maddi dünyadan iyice sıyrılmış ve dünyevi zevklerden arınmaya başlamıştır. Öylesine arınmıştır ki bedeninden ayrılacak kadar hafiflemiş ve ruhu bu hayvani arzu ve isteklerden azade kılınmıştır. Ruhunu yaşatmak için de bir anlamda bedeni öldürmek gerekir. Besili bir bedende ruh, kapana kısıılır. Besili bir ruh için bedenin zayıflaması gerekir. Fakat görünmeyen bir varlığı besleyip güçlendirmek oldukça meşakkatlidir. Bedenin beslenme organı ağız, ruhun ise kalptir. Bu anlamda ruhu beslemek, kalbin doldurulmasından geçer, kalbi beslediğimizde bedenin iştahı kesilir. Asıl doyum hazzı buradan başlar. Râci bu durumunu şöyle tasvir eder: *“Her*

taraf kapkaranlık oldu. Hiçbir şey göremez oldum. Buna rağmen garip bir seyre koyuldum. Hangi organımın gördüğünü tayin etmekten acizdim. Kendimi kontrol ediyor fakat bu durumdan hiçbir şey anlayamıyordum. Yalnız görüyordum. Bunu anlatmak mümkün değil. Sonsuza bakıyor, sonsuz bir meydan görüyordum. Sanki bir saniyede milyonlarca kilometre uzaklıktaki yerleri gezip gördüğüm hâlde sabit bir noktada duruyordum. Duygu ve idraki paramparça eden bir azamet, vicdanı mahveden bir gerçek görünmeye başladı. Yapıp yapmadığımı bilemediğim bu yolculukta kendimi kaybettim. Bir an hiç oldum. Kısa bir süre sonra bu sonsuz meydanı iyice fark etmeye başladım. İzahı mümkün olmayan garip bir duygu ile her şeyi içimde duymaya başladım” (Ahmed Hilmi, s.43-44). Uyanışını tasvir ederken Râci, bedeninin ve organlarının işlev ve bilgisinden bihaber gibi konuşur. Normalde görme yetisinin gözde olduğunun idrakinde olan iki yaşındaki bir çocuğun bilgisinden bile aciz olan orta yaşlarındaki âlim Râci, bedeninden sıyrıldığıının farkında değildir. Çünkü bu durumu ilk kez yaşamaktadır. Ruhu bedeninden ayrılan, rüyalarında çeşit çeşit yolculuk yapan Râci’nin bu uyanışı, ikinci doğumdur. Benliğini yok ederek asıl varlığına kavuşmuştur. Sülûk romanında ikinci doğum gerçekleşirken ilk doğumun varlığı kaybolmaz, sahnede hem Kays hem de Gölgedeki kişi yani Kays’ın diğer yarısı vardır. Kays bedeninden ruhunu izler. “Ve o adam, çömelmiş adam, öylece sabırla oturmuş ve zincirlerinden kurtulmuş gibi saatlerdir yazmaya koyulmuştu. Tıpkı olgun bir insanın kendi vasiyetnamesi ile meşgul olduğu gibi; belleğinden ani bir dürtü ile Kays’ı kitabın derinliklerinden dışarı fırlattı önceki gece orayı işaretlemişti, başka sefer kendinden ürperiyordu, bir yıldırım çarpması gibi baştan ayağa sarsan, öylesine ani ve hızlı bir dürtüydü bu. Bir an hareketlendi ve sonra oraya çivilendi, daha sonra –belki- uzun yıllar sonra hiç olan bir yerde, hayretle ve hayran kaldığı, artık müstehcen resimlerin yok olduğu bir resimde hissediordu kendini; bundan önce birçok kimse yok olmuştu. Kim bilir? Belki insan kendi yok oluşunu dışarıdan izleyebilirdi ve kendi ruhunda görünmez yokluğu tanımlayabilirdi?” (Devletâbâdi, s.9).

İki romanda da bu ikinci doğumun gerçekleştiği yer sonsuz bir mekân, hiç olan bir yer olarak tasvir edilir. Maddi doğum gerçekleşirken ki o kalabalık olmadığından bu doğumu alkışlayacak kimse yoktur. Hâlbuki tebrik edilecek asıl doğum budur. Maddi doğumu gerçekleştiren annenin yerini ikinci doğumda mürşid-i kâmil alır. “Bu isteğe bağlı ölüm, bir insan-ı Kâmil’in eteğine yapışarak onun terbiyesi altında bulunmak

ile mümkündür. Tahkik ehli terimlerinde buna “kırmızı ölüm” derler. Ve “ölmeden önce ölünüz” hadis-i Şerifi bu isteğe bağlı ölüme işaretir. (Topçu, 2020: 147) buna tasavvufta tecrid makamı da denir. Salık, Allah’tan başka her şeyden soyutlanır, mâsivâdan soyunmaya başlar. Dış dünyadan öylesine soyutlanır ki, bir yılanın derisini değiştirdiği gibi dış dünyadan beslenen ve ona muhtaç olan bedenine dahi yabancılaşıp ruhunu ondan tamamen soyup atar.

4. LEYLÂ’DAN MEVLÂ’YA AŞKIN EVRİMİ

Hakikat yolcusunun Mevla’ya ulaşması için bir Leylâ’ya ihtiyacı vardır. Leylâ için çöllere düşen Mecnun sonunda artık gözü onu görmese de çöle düşmesine ve hakikati bulmasına sebep mecazi aşkı Leylâ’dır. Dolayısıyla hakiki aşk yolcusu için bu da yolun gereklerinden biri, fakat yalnızca bir vesiledir. Yolun ilerisinde Fuzuli’nin Mecnun’u gibi hak yolunda onu da gözden çıkarmalıdır. Sülûk romanında Kays sayısız isimler verdiği mecazi aşkına methiyeler düzer, güzelliğini en süslü ifadelerle açıklamaya çalışır. “*Meha, Nilüfer adını almıştı ve onu, doğduğu yeri, ailesini, beceri ve kabiliyetlerini onda an be an çiçek açan bir insanın simasını, onun yalnız ve meşgul zihnini, nasıl unuturdu? Onun tüm hallerinin yansımalarını mı görüyordu? Hayır, asla, bir an bile yanında oluşunu, gelip gidişini, büyüdükleri o sokak ve caddeleri onu Kays’a götüren yollardaki yürüyüşleri kolay kolay unutamıyordu. Her halükarda Kays’ın düşüncelerinin çeşitli ve tehlikeli varsayımları; onun nezdinde her zaman güvenilir ve saygıdeğer bir anlamı vardı; gelişi... Ah! Güzeldi, hem de nasıl, peki ya Kays onu nasıl gördü! Ama gördü işte. Gözleri, dudakları ve sesi. Kapıdan içeriye ayağını attığında farkında olmadan kendine şöyle söylemişti (Geldi! Bu o; işte yıllar yılı yolunu gözlediğim! Mümkün mü, bu nasıl mümkün olur, rüya olmasın?!)* (Devletâbâdi, s.6). Fakat bırak mecazi aşkı aşip hakka gitmeyi, içindeki kibir ve gurur onu gerçekten seven, gözyaşı döken mecazi aşkına bile galip gelir. Gerçekte Kays’ın içinde taşıdığı hiçbir değer kaygısı yoktur. Onu yolundan eden de budur. Yıllarca hiçbir karşılık beklemediği sevgilisi Nilüfer’in kendisine ihanet ettiğini düşündüğünde aklına ilk gelen şey onu yok etmek olur. Leylâ’dan Mevlâ’ya varan Fuzuli’nin Kays’ının aksine Devletâbâdi’nin Kays’ı Leylâ’yı aşamadığı gibi onu yok etmeye çalışır. Hâlbuki kendisinin, yalnızca içinde ve zihninde büyüttüğü bu sevgiye yapıldığını varsaydığı ihaneti kabul edemez. İçinde kibri ve nefreti büyüttüğü kadar sevgiyi büyütmemiş olacak ki artık süresiz tek

düşündüğü bu olur. Kalbi –kendinden dahi habersiz- öyle nefretle dolmuştur ki aşktan sevgiden eser kalmamıştır. “*Mutasavvıflara göre, âlemler içinde aşka yabancı bir zerre bile yoktur. Fakat her yaratığın aşkı kendi istidat ve kabiliyetine göredir. Nefse galebe çalmak için en kestirme yol, aşk yoludur (...) Mecazi aşk: Geçici suretlerden birini sevmektir. Şehvetsiz, ilahi ve hakiki aşka götüren bir köprü olmak şartıyla, böyle bir aşk da hoş karşılanmıştır. Herkeste hakiki aşka kabiliyet olmayabilir. bu yüzden mecazi aşk hakiki aşka bir alıştırma niteliği taşır. Ancak güzelliği ve ondan kaynaklanan aşkı, ilahi kaynağa bilmeyenlerin aşkı, tabii aşktır*” (Soysaldı, 1998: 192). Yolculuğunu rüyalarında tekâmüle ulaştıran Râci ise Aşk Banu’sunun güzelliğine takılıp kalır. “*Etrafa yayılan sarhoş edici güzellikteki kokular Aşk Aynasının salona girdiğini haber veriyordu. Kısa bir süre sonra perde kaldırıldı. Yüksek bir taht üzerinde oturan Banu'nun yüzü peçeliydi. Etrafını yüzlerce melek yüzlü cariye çevrelemişti; elleri göğüslerinde, büyük bir saygıyla ayakta duruyorlardı.*” (Ahmed Hilmi, s. 113). Onun uğruna rüya içinde türlü maceralara girişip fedakârlıklar yapar. İlk kez gördüğü güzeller güzeli Banu için canını vermeye hazırdır. Fakat o da yolculuğunu tamamlamak için yalnızca bir aracı vasfındadır. Kays’ın Mehtâp’ı içinse Nilüfer isminin seçilmesi tesadüfi değildir. “*Nilüfer, durgun sulara yetişir. Sarı, beyaz, mavi ve kırmızı renkli türleri bulunan bu nadide çiçek farklı coğrafyalarda farklı renkleriyle ön plana çıkmıştır. Tarih boyunca duruluğu, güzelliği yanında tababette de istifade edilen bir bitki olmuştur. Şöyle ki sarı nilüfer çiçeğinin afrodisyak, beyaz nilüfer çiçeğinin ise sakinleştirici ve uyuşturucu etkisi bulunur*” (Baytop, 1997: 374). Roman boyunca Nilüfer, bilimsel anlamda anlaşılan isminin tüm görevlerini yerine getirir. Ailenin içinde acıma duygusu en yüksek, bütün kardeşlerini içtenlikle seven, kucaklayan, sakinleştiren ve onlar için her daim üzülen, ağlayan sevgili Nilüfer’dir. Bu iyi huyundan dahi devamlı ablaları tarafından kıskanılmaktadır. En küçükleri olması sebebiyle ablalarının ve abisi gibi uzun ve mutsuz bir geçmişi yoktur ya da daha olmamıştır. Serfaraz Ailesi’nin kaderinde mutluluk yoktur. Tolstoy’un Oblanskiler için “*Mutsuz aileler birbirine benzer, mutsuz ailelerin ise bir hikâyesi vardır.*” (2017: 8) tezini Devletâbâdi, Serfaraz ailesi için de geçerli kılmıştır. Fakat soy isimleri gibi dert ettikleri tek şey itibarları olduğundan mutsuzluklarını görmezden gelebilmişlerdir. Aileyi yıkan tartışmalarda, Erdida’nın kardeşi Fehime’yi saatlerce daracık bir banyoda kilitli bıraktığı sırada, annelerinin tek endişesi komşularının seslerini duymamasıydı. Hatta Nacomiyân makalesinde; Evin reisi Senemar’ın oğlu Erdida’nın kendisine iade edeceği sert

tokattan önce merdivenlerden ağır ağır inerken romanın en kadim ve saygıdeğer karakterinin itibarının basamak basamak alaşağı olduğunu göstermek için yazarın bu kısmı çok detaylı işlediğinden bahsediyor.(1399: 24). Nilüfer, bu ailede yaşlı babasına duyduğu derin sevgiyle bir istisnadır. Fakat her ne olursa olsun ailesinin kaderini yaşamak durumunda olduğundan mutlu olamaz.

“Suda yetişen Nilüfer, Divan şiirinde her zaman ayrılık derdiyle göz yaşlı dökken, yüzü sarıya dönmüş âşıkla ilişkilendirilmek suretiyle zikredilen bir çiçektir. (...)Âşık, sevgilinin aşkından, hasretinden ve cefasından dolayı o kadar ağlar ki bazen gözlerinden gözyaşı yerine kan dökülür.Ağlamak, aslında bütün insanların kaderinde vardır. İnsanın bir damla sudan yaratılmış olması münasebetiyle de suda yetişen nilüferlerle ilgisi vardır. Ayrıca anne karnındayken su içerisinde bulunan insanın öldüğünde yine su ile yıkanması söz konusudur. İnsan –tıpkı suda yetişen ve yine suda canlılığını yitiren nilüfer gibi- hem dünyaya gelirken hem de dünyadan giderken su ile temas hâindedir.” (Doğan, 2019: 280).

Klasik edebiyat açısından bakacak olursak Sülûk romanında asıl aşık Kays değil, Nilüfer olmalıdır. Aynı zamanda bir Klasik edebiyat kahramanı gibi fedakar ve cefakardır. Asla şikayet etmez ve üzüntüsünden dem vurmaz. Aylarca arayıp sormadığı sevgilisi Kays’a tek bir sitemde bulunup ondan ayrılmayı düşünmez. Yıllarca onu görmez, telefondaki sesinden gelecek olan yalnızca bir “peki” tamam kelimesine razıdır. Figüranları bu kadar bezeyip donatan bir yazar için Nilüfer de pekala romandaki aşık sıfatıyla başkahraman sayılabilir.

5. YOLCUNUN REHBERİ- MÜRŞİD-İ KÂMİL

“Râci’nin mürşidi, *Klasik Tasavvuf edebiyatında karşılaşılan insan-ı kâmil, Arapça olgun insan demektir. Gerçek insan-ı kâmil, vücûb ile imkân arasında Berzâhtır; hadis sıfatlarla, kıdem sıfatlarını ve hükümlerin arasını toplayan aynadır. O Hakk ile halk arasında vasıta.*” (Cebecioğlu, 2021: 135). Aynalı Dede’nin üzerindeki aynalar da onun müritlerinin aynalarını yani suretlerini simgeler, öyle çok kişiyi irşat etmiştir ki Mevlana’nın dediği gibi sureti, o aynaların içinde yok olmuştur.(Can, 1997: 248). O kendi yolunu çoktan bulmuş, irşada yönelmiştir. Ve artık ölümüne kadar sürecek bir rehberlik vesayeti almıştır. Fakat Kays’ın mürşidi yani yine kendisi olan Gölgedeki kişi, modern insanın kendini arayış yolculuğunda kendisine ışık tutan

yol göstericisidir. Mürşid-i kâmil gibi ipuçlarını açıkça vermez ve işini kolaylaştırmaya çalışmaz. Burada mürit yorucu ve genel olarak da sonuç vermeyen bir çabanın içerisinde. Hedef de insanın kendini bulma olduğundan ışık da, yol da başkasından gelemez. Çoğu zaman bu, yani insanın kendinden başka rehberi olmaması ona doğru sonuçlar da vermez, Kays da bunun farkındadır ki kendini ateş çemberindeki akrebe benzetir.

“Akrebın kuyruğunun kıvrak olması dışında, akrebın ateş çemberine yakalandığında zehriyle ölene kadar kendini soktuğunu duymuştu. Kays şimdi akrep mi olmuştu, pisliğin ve bulantının çemberindeki bir akrep miydi? Nerede ve kime kin tutuyor? Yüzünü dünyadan çevirmiş ve artık hiçbir insanın göz bebeklerinde hakikat nişanından bir iz göremiyordu, artık olmayacağını da düşünüyordu, çünkü artık bir hakikat yoktu. O vardı ve bütün âlemdi, Kays zaman ve zamanın vefasızlığından, yayılan kasvetten, çok sevdiği dünyanın üzerine serpilen zehirden ve bu hale gelmesine sebep olan insanlardan usanmıştı.” (Devletâbâdi, s.124).

Aynalı Baba'nın cübbesinin üzerinde ve takkesinde ayna ile teneke parçaları vardır. Ayna, tasavvufî bir sembol olarak Allah'ın tüm isim ve sıfatlarının tecelli ettiği insân-ı kâmilî temsil eder.(Noyan, 2019: 185). Mesnevîde geçen şu ifadeler de benzer yaklaşımdadır:

“Onun (Mürşid-i kâmil) maddî şekli, sureti yok olmuştur. O âdetâ bir ayna hâlini almıştır!

O aynada başkalarının yüzlerinden, başkalarının hayallerinden başka bir şey yoktur!

Varlığını yok etmiş, benliğinden kurtulmuş kişi ne budur, ne de odur!

Belki senin mahiyetini, senin ne olduğunu sana gösteren bir aynadır!” (Can, 1997: 244).

Kays'ın Aynalı Dede'si Gölgedeki kişi ise ona kargacık burgacık yazılarla okunması güç, küçük sararmış bir not defteri bırakarak hikâyenin başında görünüp kaybolur. Kays'ın yolu ve yolculuğu da o not defteri kadar karmaşıktır. Hâlbuki Aynalı Dede ölümünden sonra da Râci'ye yol gösterecek bir defter bırakır. Defterin tasviri ise şöyledir; *“Deftere göz attığımda, Merhum Aynalı'nın yazısının inci gibi olduğunu, kendisi gibi yazısının da gözü okşadığım gördüm. Bu defterde arifane yazılmış birçok*

şiiir, hikmetle dolu yazılar vardı.” (Ahmed Hilmi, s.129). Çünkü Kays’ın kılavuzu kendisidir fakat aradığı cevapları kendinde bulamaz.

Gölgedeki kişinin bu ismi alması gölge kavramı ile ilintilidir. İnsanın gölgesi yalnızca onu yansıtır. İnsanın iradesiyle hareket eder. Yalnızca bir yansımadır, aldaticıdır ve insandan önce doğanın iradesine bağlıdır, her zaman da görünmez. Zaten roman boyunca havadaki gri bulutlar da buna izin vermez. Fakat Aynalı Dede sonuna kadar Râci’nin elinden tutar. Her rüyasında vardır. Çünkü iradesini bir başkasına bağlamıştır, kılavuzuna; “*Müridin iradesini mürşidin iradesine bağlamasından maksat kendi iradesini yok etmek değil, tam tersine alt benliğin arzu ve isteklerine engel olma kabiliyeti kazanmaktır. Böylece müridin iradesi özgürleşir ve manevi gelişime uygun davranma kuvveti oluşur*”(Işıtan, 2020: 109). İbrahim Işıtan’ın da belirttiği gibi modern insan, özgürlüğüne hanel gelecek korkusundan mürid- mürşid ilişkisine sıcak bakmaz, hatta bunu reddeder. Hâlbuki özel hayatının aleyhine gelişen teknolojiyle birlikte kendini iyice kısıtlanmış bulur. Ve bu yaşam tarzında yaşadığı sürece hiçbir zaman özgür kalamayacaktır. Modern insan, salt bedeniyle yaşadığından ruhunun durumundan bihaberdir. Açlığı ve uykusuzluğu hemen hisseder ama ruhunun inleyişlerini duyamaz. “*İnsan ruhla yaşar, bedenle yaşamaz. Eğer insan bunu bilir ve kendi hayatını bedenine göre değil de ruhuna göre düzenlerse, o zaman istersen ruhu zincirlere bağla, demir kafeslerde hapsed o yine serbest ve hürdür.*” (Tolstoy: 2019: 152).

6. HAKİKAT YOLCUSUNUN ERZAKI: BİR FİNCAN KAHVE

İki romanda sıkça adı geçen ortak bir unsur da kahvedir. Kays için bu kelime genel olarak kafe ya da kahvehane ile birlikte verilir. Günümüzde olduğu gibi kahve içmek için önce bir kafeye oturur. Bir garsona eliyle *bir fincan kahve* istediğini gösterir. Bazen bir tanesiyle yetinirken bazen de içtiği kahvelerin sayısını unuttur. *Fincan fincan* kahve içer. Râci ise rehberinin ona közün üzerinde pişirdiği bir fincan kahveyle yetinmektedir.

Rehberlerini yanına alıp yola koyulan yolcularımızın azığı kahve ile sınırlıdır. Bu da yine karın tokluğu ya da keyif vermesi için değil, yolculuğa hizmet edecek türden bir azıktır. Hatta lügat-i Remzi (1305:161) de kahve *içen kişinin iştah kesme özelliği olduğunu bildirir*. Bu açıdan yolculuk için evvela iştahsızlık aranır. Dünya’dan

beklentisini kesecek, elini ayağını çekebilecek iradede olan mürit, kapıyı çalmaya hak kazanır. Kahve, ilk bulunduğu andan itibaren çok ilgi çekmiş ve farklı anlamlar verilmeye çalışılmıştır. Hem sûfilerin sofrasında bulunmuş hem de meyhanelerde şarabın yanına konulmuştur. Uykuyu kaçırdığından ilim tahsil edenlerin rahlesinde de bulunmuş, seher vaktine kadar sevgilinin kapısında bekleyen aşığın elinde de bu fincanlar dolaşmaktadır. Şiirlere konu olmuş, rintler ve zahitler kahve hakkında kendi doğrularını yazmıştır;

İrte derse çıkamaz gece kitâba bakamaz

Eger içmezse müderris iki fincân kahve (Nev'î, 1977: 589).

Müderris eğer iki fincan kahve içmezse, gece kitaba bakamayacağı için (derse hazırlanamayacağı için) ertesi gün ders anlatmaya gidemez.

Burada da kahvede bahsi geçen müderris değil, âşıktır.

Anber-i hâl-i lebi kıldı mümessek tab'ım

İçse ol şevk ile kahve n'ola fincân fincân(Ay, 1999: 724).

(Sevgilinin dudağındaki ben tabiatımı misk kokulu eyledi. O şevk ile yaradılışım, tabiatım fincan fincan kahve içse buna şaşılır mı?)

Klasik şiirde büyük fıkıh ve kelam âlimlerinin de âşıkane şiirleri mevcuttur. Burada kelimeler yalnızca birer semboldür. Hak âşıklarının sarhoşluğu şaraptan değildir. Rindane şiirin en büyük temsilcisi Fuzuli'nin Su kasidesindeki beyiti buna örnek gösterilebilir;

Men lebün müştâkıyam zühhâd kevser talibi

Nitekim meste mey içmek hoş gelür hüşyâra su

Şarap, mey, hak aşığını mest edemez, onlar bildikleri ve öğrendikleriyle, kalbinin Allah'ı tasdik etmesi sonucu kendinden geçerek bir cezbeye kapılırlar. Oysaki gerçek anlamda şarap, insanı şuarsuzluğa sürükler. Ve bildiklerini de unutturur. Bu haliyle herhangi bir şeye hayreti ve hayranlığı o şuarsuzluk anında söz konusu değildir. Kalbi hak aşığıyla yananların ise bitmeyen hayranlıkları, uzun süre yemek, içmek ve uyumak gibi nefsanî isteklerden uzaklaşmalarıyla insanlığın bir üst mertebesine ulaşır. Bu da onlara tarifi mümkün olmayan bir haz verir. Sonunda Allah'ın bahşettiği içtikleri suya dahi mest olup kalırlar. “*Aynalı Baba, Râci ile karşılaştığı ilk*

günden itibaren Râci'ye önce kahve ikram eder, sonra ney üflemeye başlar. Böylelikle Râci, her defasında rüyâya dalar. Kahve, bilinci uyanık hale getirir, mûsikî de Allah'ı hatırlatır. Bu nedenle romanda her hayal/rüyâ öncesi kahve ve ney, Râci'yi yolculuğa hazırlayan temel unsurlar olarak yer alır. Roman boyunca Aynalı Baba, Râci'yi on yedi ayrı hayal/rüyâ yolculuğunda seyr ü sülûke çıkartır.” (Noyan, 2019: 185). Kays ise fincan fincan kahve içmeye başlayıp sigara dumanından uzaklaşmaya başlar. Onun yolculuğunda rehberi kendisi olduğundan çok fazla taviz verir, yalnızca sezgileriyle yol alır. Bu anlamda da Mustafa Merter'in bahsettiği, Batı insanını temsil eder. “Allah'la (cc) irtibatını koparmış Batılı insan, alacakaranlık bir dünyada el yordamıyla ilahî hikmeti arıyordu. Ama akıl yetmeyince dara düşen insanlığın, çeyiz sandığından çıkarmaya alışık olduğu çok değerli bir hazinesi vardı: sezgi” (2013: 18).

Bölümle ilgili dikkat çeken bir konu da kahvehanelerde çalışan garsonlarla ilgilidir. Ahmed Hilmi burada Rum kelimesini Anadolu ile özdeşleştirerek garsonluğun Rumlara özgü bir sanat olduğunu belli bir nedene bağlamadan dile getirir; “Büyük bir kahvenin önünden geçerken bir garson koşarak yanıma geldi. Sebebini bilmiyorum ama garsonluk, Rumlara özgü bir sanattır. Suriye ve Filistin'de her işi yerliler yapar fakat kahve ve gazino garsonları Rum'dur. Bu garsonun da Rum olduğu şivesinden anlaşılıyordu. Garson Arapça karışımı bir Türkçe ile: -Aynalı Baba! İstemek seni beyler. Buyur, dedi. -Hangi beyler? -Ben bilmiyor onlar kim. İşte onlar oturmak var ağacın altında (Ahmed Hilmi, s. 136). Bir İtalyan kafesinden ve Filistin'deki bir kahvehanede çalışan Rum garsonlar ve onlar hakkındaki görüşleri hakikaten dikkat çekicidir. İki hikâyede de garson için Türk veya Rum kimlikleri hakkında konuşulmasının sebebini Odunkıran ve Alpaydın'ın (2013) makalesinden alıntıladığımız Hikâye-i İcâd-ı Kahve-i Yemen bölümünden bir cevap bulmaya çalışacağız.

“Ma'lûm ola ki Hâcî Halîfe Kâtib Çelebi merhûm kitâb-ı Cihân-nümâsında şöyle rivâyet ve nakl ider(...) İşbu mezkûr kahvei Rûm diyârlarına ve gayrı diyârlara getirip bey' ettikleridir. Ammâ ehl-i Yemen[in] şürb etdikleri kahve degirmene girmez. Hemân el ile çekirdeğin çıkarırlar. Ve kışrlarını kurutup tertîb ü tashîh-i vücûd için vakıf olduk. Bu kışrları kaynatıp içerler gayet lezîz olur. İçenler şeker şerbeti zannederler. Ammâ ol kışrları Rûm diyârına gelmez zîrâ Yemen'de kalıp kahveden ziyâde pahâ ile bey' olunur.”

Bu tarihi metinle birlikte bunun nedenine de yani garsonlar için bu kavramların kullanılmasının tesadüfi olmadığını da göstermiş olduk. “*Bu böyledir, bizim hikâyemizde böyledir arkadaşım. Türkler. Kıpçak Türkleri, Horasan kuzeyindeki Türkler, Gobi Çölü Türkleri... Onlarla ilgili bir şey biliyor musun? Ya da bizim çöllerimizi? Hayır! Türk’sün ama Rum olmadığını biliyorum, yine de kendinle ilgili hiçbir şey bilmiyorsun! Tezgâhın önünde kuruyup kalmış bana bakıyorsun!*” (Devletâbâdi, s. 134). Devletâbâdi ise burada Rum ile Türk kelimesini ayırıştırır.

“*Tekkeye gelen misafir, önce kahve sunar. Misafir, şeyhi görecekse, şeyhe gidip haber verir ve misafiri alıp şeyhe götürür. Kahve ve kahvecilerin pîri, Şeyh Ebu'l-Hasen eş-Şâzili'dir. Şazilî tasavvuf okulu mensupları, gece zikir ve teheccüd ibadetlerinde uyku dağıtmak konusunda, faydalı olması amacıyla, kafein ihtiva eden kahve içmeyi adet edinmişlerdi.*” (Cebecioğlu, 2021:144). Ahmed Hilmi'nin de Daimi Devir bölümünün girişinde Şazili'nin bu sözüne yer vermesi tesadüfi değildir.

Ey Daimî, Ey Dehrî,

Ey Evvel, Ey Ahir, Ey Zahir,

Ey Bâtın! Sesimi duy!

Kulun Zekeriya'yı duyduğun gibi.

Hazret-i Şâzelî

İki başkarakterin de bu bunalımlı arayışın verdiği sıkıntı sebebiyle bir bağımlıkları vardı. Kays için bu, dumanında boğulduğu sigaraydı, Râci'nin ise kendinden geçene kadar içki içmesiydi. “*Dört sene devam eden bu ikinci çalışma döneminde de hiçbir şey kazanmamamın yanı sıra, öğrendiğim her şey şüphe ejderhasına besin olduğu için bir kere daha tepetaklak oldum. Bu defa cehenneme düşmüştüm. Zavallı beynimin içi harp alanı gibiydi. Birbirine zıt fikir dalgaları hiç durmadan birbiriyle çarpışarak kafamı gürültüyle dolduruyordu. Zihnî faaliyetim hayret edilecek bir durumdaydı. Teselliyi sarhoş olup kendimden geçmede aradım. En uçarı ve çapkın kişilerin elebaşı oldum. Âlem yapmak beni kendimden geçiriyor ve bir bakıma mutlu ediyordu. İçiyor... İçiyordum.*” (Ahmed Hilmi, s.8). Fakat Râci rehberini bulduktan ve birlikte yola koyulduktan sonra geçtikleri yolları kirletmemek adına artık bundan vazgeçmişti. Onun yerini yalnızca Aynalı Dede'nin pişirdiği kahveler almıştı. İçkinin aylaklığı tamamen yerini kahvenin zindeliğine bırakmıştı. Kays ise kahvesini sigarasız içemiyordu.

“(Bir sigara daha, bir tane daha! Ne çok sigara?!) Sonuncusunu da içti ve camı sonuna kadar indirip izmariti arabanın camından dışarı fırlattı. O kendi tarafındaki camı aşağı çekmekten sakınıyordu çünkü sonbahar akşamlarının rüzgârı sinüzitini azdırıyordu. Oturduğu arabaya bakıp adamın ağzından ve burnundan verdiği, çekerken zorlandığı dumandan bıkiyordu ve sigarayı çektiğinde dumandan gözlerini açamadığını, açıkça yanmaya başladığını görüyordu. Kays neşeli bir tavırla söze girdi (Bu sonuncusuydu, sonuncu!)” (Devletâbâdi, s.4).

Kays’ın ruhu devamlı arafta kaldı. İhsan Fazlıoğlu’nun bu ara-da olmak ile ilgili uzun pasajından küçük bir kısmını alırsak Kays’ın ahvalini daha iyi tarif edebiliriz; “Ara- yerde olmak, ara- da bulunmak (beyn) bir eksikliktir aynı zamanda. Bu nedenledir ki, yalnızca bulunduğu yere, yani arayı dikkate alan kişi bu eksikliğin yarattığı bunalımı iliklerine kadar yaşar. Ara, iki şeyin arası olduğundan, bu iki şeyin bilgisi, eksikliğin yarattığı bunalımı da giderir; insana, ara-da metafizik bir güvenlik sağlar.” (Fazlıoğlu, 2020: 34).

Kays arada olması ve eksiklikleri sebebi ile yolculuğunu sonuna kadar götürememiştir. Aslında hakikat yoluna çıkan herkes yolun başında aradadır. Yolculuğa çıkmalarındaki asıl sebep bu arada olmak durumundan kurtulmak içindir. Râci bu yolda rehberinin yardımı ile alnı ak çıkarken Kays, yalnız başına çıktığı yolda kaybolur.

7. BİTMEYEN ARAYIŞ: AŞK

Bahsi geçen iki hakikat yolcusu elbette aşk ile de sınanmışlardır. İkisi için de aşk, ruhlarını ısıtan, içlerini ferahlatan bir ışık huzmesidir. Fakat yüzyıllar boyunca hiçbir aşk hikâyesi sınanmadan sona ermemiştir. En büyük, en bilinen masallar, efsaneler, âşıkların en çok acı çektiğı, en çok zulüm gördüğü hikâyelerdir. Konu aşksa, başkişi gerçek bir âşık olmalı ve aşk yolunda çekilecek bütün acılar ile eziyetlere razı olmalıdır. Fuzuli’nin söylediğı gibi;

Aşk derdiyle hoşem el çek ilacımdan tabip

Kılma derman kim, helakim zehri dermanındadır. (1981: 117).

“Acı, insanın yalnızca en içsel olanı değil, aynı zamanda dünyayı erişilir kıldığı anahtarlardandır. İnsanın acıyla başa çıkabildiğı ya da onun üstesinden gelebildiğı noktalara yaklaştığımızda gücünün kaynaklarına ve iktidarının ardındaki sırra

ulaşmış oluruz” (Han, 2022: 53). Râci ile Kays arasındaki bir büyük fark da budur; Kays, acısıyla baş edemez ve hemen onu zihninden atmaya çalışır. Bunu düşünmeye bile dayanamaz. Eski insan ile modern insan arasındaki fark da öyledir. Eski insanın acı eşiği daha fazladır. Ruhunda ve bedeninde duyduğu ıstıraplara rağmen mücadele etmekten vazgeçmez, fakat modern insanı hissizlik yaralar. Duygusal olarak hiçbir şey için acı duymaya gerekli bulmazken, bedeninde hissettiği en ufak acılardan sitem eder. Bu anlamda kendisiyle çelişir. Klasik edebiyattaki her kahraman istediğine ulaşmak için türlü acılar çeker hatta eziyetler görür ama vazgeçmez. Hiçbir Klasik edebiyat eserinde kahraman kolayca istediğini elde edemez. Ömer Hayyâmın da dediği gibi;

Gül yanaklı sevgiliyi saramaz insan

Yüreğine diken batmadan, vurulmadan

Kim bir güzelin saçına dokunabilmiş

Tarak gibi diş diş, didik didik olmadan (2003: 125).

Bunun için bedel ödemesi gerekir. Bazıları da yolun sonuna varamadan ve istediğini elde edemeden ölür. Fakat yine de mutludur. Bu yolda zaten can vermeye hazırdır. Çünkü genellikle bu yolculuklar kutsal görevler içindir. Ve bu yolda can vermek yolun sonuna varmaktan daha gurur vericidir. Hafız’ın da belirttiği gibi:

دست از طلب ندارم تا کام من برآید

یا تن رسد به جانان یا جان ز تن برآید

Dest ez taleb ne-dârem ta kâm-ı men ber-âyed

Yâ cân resed be- cânân ya cân zı-ten ber-âyed

(Muradıma erişinceye kadar aramaktan el çekmem, ya can canana kavuşur ya da can bedenden ayrılır.) (Gölpınarlı, 2021: 255).

Râci de bu eziyeti, acıyı hoş görüp baş tacı eder. Râci’nin hakikati arayış yolunda, karşılaştığı zorluk ile maceralar onu yormaz ve bundan şikâyet etmez. Kendi yolu ve arayışı için buna razı gelir. Aynı şekilde Nizâmi’nin Kays’ı aşkın önünde hiç direnmeden başını eğmişti. Ama bir İtalyan kahvesinde oturup elinden hiç bırakmadığı bavulu ile Devletâbâdi’nin Kays’ı ellerini kana bular. Bu sebeple Devletâbâdi’nin Kays’ı için gerçek bir aşk söz konusu değildir. Çünkü Klasik Doğu

edebiyatında hiçbir âşık, aşka karşı çıkmaz, çıkarsa da artık âşık adını almaya hakkı yoktur. Allah'ın huzurundan kovulan şeytan bir daha asli sıfatına dönmemiştir. Kays, nefesine ve şüphelerine yenik düşer, Othello gibi şüphenin cehenneminden kurtulamaz. Ve sevgilisini öldürmeye karar verir. Hem de en ince ayrıntısına kadar, defalarca planlamaya başlar, bir anlamda yapacağı cinayetin provasını zihninde canlandırır. En nihayetinde en iyi yaptığı şey de budur. Her seferinde bir açık bulup, tekrar daha iyi bir kurguya girer. Kalbindeki kuvvetli aşk duygusu, aniden şiddetli bir hırs ve kinle dolar.

“Göğsüme yerleşen bu kin de nerden çıktı? Bu hangi bilmediğim ocakta yanan kızgın alevdir?” (Devletâbâdi, s.26).

“Boşluk aşkın yerini alınca, boşluk onu ya nefretle ya da ölümlle doldurabilir; bazen her ikisiyle de. Ama senin zevkine ve övgüne layık takdire şayan eski bir yaşamsal övgü ayini gibi pınarlardan akan saf bir sudan nasıl nefret edebilirim.” (Devletâbâdi, s.34). Nitekim kendisi de bu durumun farkındadır. *“Ben aşkın bir parçasıydım; aşk... Doğruyu söyledim ve inandım(...) O halde şimdi inancımın ve hakikatimin adı bir yalan olduğunu nasıl kabulleneyim”* (A.g.e., s.40).

Sevgilinin gözlerinden fırlayan okları âşığın kalbini delip geçerken, zülüfleri bir yılan gibi onları boğduklarında zevkten ve mutluluktan ne yapacaklarını bilemeyen âşıkların aksine Kays, sevgilisini öldürmek için şehrin en mahir bıçak ustasına gider. *“O zaman bu düşünceyi aklından çıkar ve aklına gelen ilk fikir üzerinde düşün. 77 yaşındaki Zariif Usta; eski fırının yanında, yıllar yılı erimiş çelik ve çekiç darbeleri altında bir örsün yanında ve büyütecin arkasında işini devam ettiren zayıf, kısa boylu bir adamdı sadece o! Ama siz o iyi huylu sanatçıya açıklama yapmayı ve tecrübeli ellerin isteğiniz üzerine yapacağı bir silahın mutluluğuyla ne sanatlar sergilediğini anlatmayı gerekli görmediniz. (Silahın ucunun mümkün olduğunca keskin, kibar ve ince olmasını istiyorum. Kesin bir ölçüsü yok. Belki de iğne ucundaki incelikten bahsediyorum. Bir koniyle uyumlu şekilde dediğim gibi, yani istediğim gibi, olabildiğince hafif ve taşınabilir. Yine de teşekkür ederim ustam, çok teşekkür ederim.)”* (Devletâbâdi, s.71). Klasik edebiyatın başkahramanı aşk karşısında güçsüz ve acizdir. Aşk fark ettikten sonra bu aciziyetinden memnun olur ve karşı koymaya kalkışmaz. Râci, Aşk Banu'sunu görür görmez onun için her şeyi yapmaya hazırdır. İlk kez gördüğü Banu için hiç tereddütsüz hayatını ortaya koyar ve ona boyun eğer: *Ey Banu! Ben vatanımdan ayrılırken "ya sevgili, ya ölüm" dedim. Yemin ettim buna.*

Ey Aşk Aynası! Ben sensiz yaşayamam.(Ahmed Hilmi, s.113). Kays ise aşkının onu incittiğini ve onun karşısında küçük düştüğünü anladığı anda içini bir intikam duygusu sarar. İhsan Fazlıoğlu'nun tespiti bu anlamda yerindedir: “*Dışarıda acziyet hisseden insan, işgale çıkar; dışarısını bilme ve bu bilmeye ilişkin teknoloji dedikleri tüm alet ve edevat bu eziyeti giderme çabasıdır. Bundan dolayı acziyet hissetme insan olmaklığımızı hatırlama bakımından önemlidir. Tersı durumda dışarıda saplanma, dışarının iniş-çıkışlarında kaybolma ihtimali yüksektir.*”(2020: 47). Örnek olarak da Şeyh Galip'in şu beytini verir:

Acz olmasa hal olurdu müşkil

Pay-i kec-i kilik olurdu der-gil

İnsanda acizlik olmasaydı durum zorlaşır, kalemin eğri ayağı çamura batardı.(Kalem O'nun hamdını dile getiremezdi).

Başkarakterlerimiz için aşk, yaratılmış bir mucizedir. Ve bütün güçlerin üzerindedir. Tabii, Râci aşkın merhametinden bahsederken, Kays, aşkın yakıcılığından dem vurmaktadır. Çünkü aşka lezzet veren bu acıya aşına değildir. Tadını bilmediğinden garipser ve kendisinden uzaklaştırmak ister. Aşk insanı boğan bir sarmaşığa benzetmesi de yine aynı sebeptendir. “Aşk görünüşte ne sevimli ama hakikatte ne kadar acımasız”(Devletâbâdi, s.123) der. Buradan çıkarılacak sonuç, nefsinı aşp hakiki aşka ulaşamadığıdır. Râci yalnızca rüyalarında sınanır. Kitabın başında dediği gibi acaba gerçekten bunlar yalnızca hikâye midir? Diye okuyucuya sorduğuna göre, bizim de bunları sırf rüya diye değerlendirmemiz şüpheli bir girişim sayılır.

"Aşk" adındaki bu pehlivan bize yaklaştıkça nur perisinin elindeki küre aydınlık kazanmakta, nur, karanlığı kovmaktaydı. Pehlivan meydanın ortasına geldiği zaman küre tamamen aydınlanmış ve âlemden karanlık kalkmıştı. Nefs-i Emmâre ve onun esiri olan ben meydanda bulunuyorduk. Aşk, ejderhasını bize doğru çevirdi. Gayet tatlı ve laubali bir tavırla:

-Ey Emmâre! Bana da karşı duracak mısın? Dedi. Emmâre, ona karşı büyük bir hürmet göstererek filden yere indi. Aşk'ın önünde diz çöktü.

-Sen herkesin olduğu gibi benim de efendim ve velinimetimsin. Aczimi ilân ederek, işte secde ediyorum sana, dedi (...) Meydanda yalnız Aşk kaldı “(Ahmed Hilmi, s.f 40).

Devletâbâdi ise aşkın biricikliğini daha modern ve kapalı bir anlatımla kendi ağzından şöyle açıklamış: *“Ve o tertemiz ağaç büyümeye başladı ve olgunlaşmasına yakın, aşk bir köşeden yükseldi, ağaca bir damla su kadar yer kalmayacak şekilde kendini ona sardı. Zamanla aşk, ağacı öylesine sarar ki ağaçtan eser kalmaz. O zaman ağacın ruhu artık tek başına Allah’ın bahçesinde yerini almayı hak ederdi.* (Devletâbâdi, s.18).

“Nefs-i emmâre, insana kötülüğü emreden ve insanın terakki ve kemale gitmesine hem engel hem de yardımcı olan en büyük düşmandır. Yardımcıdır, zira rakipsiz ve düşmansız terakki ve tekemmül edilemez. Allah insanın fitratına koymuş olduğu istidat çekirdeklerini geliştirip büyütme için nefsi musallat etmiştir. Nefs bu yönü ile çekirdek olan kabiliyetlerimizi ağaç yapmak için bir yardımcıdır. Aynı zamanda düşmandır. Zira insan nefesine mağlup olursa, bu kez de tedenniye gider.” (İbn-i Arabi, 2021: 47). Tasavvufi anlamda da Kays, nefsin ilk mertebesi olan Nefs-i emmâreyi aşamamış, fitratın çekirdeğini kötülükle yeşertmiş, nefs-i mülhimme aşamasından dahi geçememiştir. Aşkı farklı açılardan yaşamış ve tanımlamış olsalar da iki yolcumuz da bu mucizevi gücün farkındadır. Sahilsiz Deniz adlı eserde İbn-i Arabi’den alınan *“Aşkın tanımı yapılamaz. Aşk ancak tadılır. Tadan da aşkın ne olduğunu anlatamaz.”* tabirine ek olarak; *“Akıl ile irade edilen sevgide hayır yoktur”* (2021: 34) der. Zira Kays, mecnun adıyla meşhurdur. Leylâ’yı bulduğu andan itibaren aklın yetisini kaybetmiştir. Öyle olsa Leylâ’yı kuş uçmaz kervan geçmez, insanın yaşam koşullarına ters, sonu gelmez, kavurucu çölün ortasında değil insan kalabalığının olduğu şehirde arardı. Hakikat yolculuğuna aklın rehberliğiyle çıkılmaz, ancak belirli bir yere kadar refakat edebilir. Bu yolda aklın sınırları aşılır. İnsanın uzayda nefes alamayacağı yalnızca belirli materyaller kullanılarak yaşayabileceği gibi akıl da yolun ilerisinde ya yok olur ya da şekil değiştirir.

8. ÖLÜM KORKUSU- FENÂ HÂLİ

Ölüm fiziksel olarak yolun sonunda her insanı bekleyen yadsınamaz bir gerçektir. İnançlı inançsız herkesin kabul ettiği, genel olarak da sevilmeyen, iç ürperten, korkutan bir durumdur. Fakat hakikat yolcusu için böyle değildir; örneğin Mevlana için düğün gecesidir, kavuşma günüdür. Eziyetin, cefanın son bulunduğu, hasretin sona ereceği andır. Râci, Aynalı Dede gibi sûfi hırkasını kuşandığı gün artık o kutlu anın bekleyişindedir. Benliğinden kendi isteğiyle ayrılma irade ve cesaretini gösterip

ruhunu bedeninden zaten ayırmıştır. Bu yüzden de fiziksel ölümü belki de hissetmeyecektir. Nede olsa her canlı ölümü tadacaktır ama hiç kimse 2. Kez ölmez. Kays roman boyunca birkaç kez ölümü düşünür. Ve onu tanımlamaya da çalışır. Ama onun tarif ettiği Râci'nin talep ettiğinden farklıdır. Kays ölümden korkar çünkü bu hisse yabancıdır. Ve ölümden sonrası için de bir fikri yoktur, hakikatte bunun bilgisinden yoksun olduğu için korkar. Sûfi psikolojisi kitabında Sayar, adeta bu iki roman kahramanını karşılaştırır.

“Varoluşçu ile sûfi, büyük ve azgın bir nehrin kıyısına varan iki yolcu gibidir. Varoluşçu kıyıya oturur. Korkudan dizlerinin bağı çözülmüştür. "Hiçbir şekilde, ne ileri, ne de geri gidilebilir! Diye düşünür. "Yapılabilecek en iyi şey, bulunduğum an'ın zevkini çıkarmak..." der, ölümü ve yokluğu bekler. Sûfi ise, usta bir yüzücüünin - şeyhin- yardımıyla nehre atlar. Sûfi, nehre atlayarak ölüm ve yokluk korkusunu yener. Tıpkı bir balık gibi, nehir ile bir bütün olmak ister. Fiziksel ölümü inkâr etmez, ama ondan korkup kaçmaz da. Ölümü bir dönüşüm olarak görür. Ölümde yeniden bütünleşmeyi ve vuslatı görür. Fenâ, ölümün kaçınılmazlığının ve her an ölüp yeniden doğduğumuzun bir keşfidir. (2008: 171).

Asıl olan ölüme ne kadar hazır olduklarıdır. Kafasında bir cinayet fikrini saatlerce evirip çevirirken acaba aynı inançlı kişiyi ölüm korkutabilir mi? Veyahut da bu fikirden vazgeçirebilir mi? Kays ölümü düşünürken bunların cevabını veremez. Ama hakikatte yaşamından ne kadar nefret duysa da ölümden de o denli korkmaktadır. *“artık ölümün gölgesini gözlerinin beraberinde an be an sıralandığını kabul etmeliydi. Ölüm anında ölümün gelişine açık olmak, ölümlle olmak, başka bir anda başka bir an. Ölümle kapı komşusu ve yoldaş olmak asla canından olmaktan daha kolay değildir”*.(Devletâbâdi, s.67). Râci içinse ölüm fikrinden çok yokluk kavramı vardır. Bunu arzular, hatta yolun sonunda aradığı budur. Bunun için uzun ve zorlu bir yolculuğa çıkıp sonunda kendini yani benliğini yok etmeyi başarır. Bu durumu yolculuğun başında kendine düstur edindiği şu şiirle özetleyebiliriz;

Yürü, ey seyyah-ı avare yürü, durma yürü!

Koymasın râh-ı visâlden seni ezvak-ı misal.

Bu bedayi, bu letaif, heme rüya ve hayâl,

Yürü, ey zahir-i biçare yürü, durma yürü!

Yürü ki, nüzhet-i vuslatta teali göresin,

Yürü, aslında fenâ bul, budur etvar-ı kemal.

Yürü, alâyişi terk et içersin ke's-i visâl,

Yürü ki, saha-i hîcîde tecelli göresin

(Ey avare yolcu! Yürü! Durma, yürü! Bu geçici âlemin zevkleri seni Allah'a kavuşmaktan alıkoymasın. Bu eşsiz manzaraların, bu güzelliklerin hepsi yalnızca bir rüya ve hayaldir. Ey zavallı ziyaretçi! Yürü! Durma, yürü! Yürü, kendi aslına kavuş. Kemalin dereceleri bunlardır. Geçici süs ve gösterişi terk edip, yürü ki Allah'a kavuşma kadehinden içersin. Yürü ki, yokluk meydanında Allah'ın kudretini ve sırrını göresin. (Ahmed Hilmi, s. 20). Râci'nin yürüdüğü yolun kendisi için büyük bir amacı vardır. Bu yüzden bütün gayretiyle mücadelesini verir. Ruhunun ve onun yüceliğinin farkındadır. Kendini bir varlık olarak önemser ancak kibirlenmez. İnsanın diğer varlıklardan ayıran ulvi yönünü keşfetmiştir. Kays ise kendisini bir köpek gibi kemikleri çürüyüp gidecek sıradan bir canlı olarak görür. “Duruyorum, duruyorum Yani bu eziyete katlanıyorum, yani anladığım kadarıyla insanla köpek arasında bir yerdeyim ve içimi yerle bir eden bu nefretle ne yapacağım baba? (Devletâbâdi, s.40). Yalnız olduğundan kendisi için bir cenaze töreninden de umudu yok, zaten kendisinden devamlı bir ceset diye bahseder, ruhu, bedeninin altında ezilmiş herhangi bir canlıdır. Bir birey olma yetisine sahip değil ama insan olmak, Kays'a verilmiş zor bir vazifedir. Bir köpek gibi sokakta istediği gibi dolaşan her şeyden özgür, hiçbir şeyin sorumluluğunu almak durumunda kalmayan bir canlı gibi yaşamayı diliyordur. Çünkü hayvandan farklı olarak insana has bu derin his ve duygulardan dolayı bedenine ve ruhuna süzülen acılardan rahatsızdır. Devletâbâdi bir diğer eseri olan Albay⁴⁸ romanında; “Köpekler aynı anda hem uyur hem uyanıktırlar” ifadesiyle Kays'ın zihninin bitmek bilmeyen düşüncelerinden gecelerce uykusuz kalma sebebine bir dayanak oluşturur.

“Kolay değil; huzurlu ölmek kolay değil. Şimdi ben altmış yaşın üzerindeyim, anladım ki sessizce ve huzurla ölen insanlar ne kadar şanslı olduklarının farkında değiller. İnsan, ölmenin baş ağrısından bıkar; yoğunluğu bir kir tabakası gibi üzerine yapışır kalır. Düşüncesi bile insana yapış yapış bir rehavet hissi bulaştırır. Hatta adamı hasta bile eder. En sevimsiz dinleyicilerim bile normalde sürekli

⁴⁸ Mahmud Devletâbâdi'nin İngilizce yayımlanan 2. Kitabı. 2011 yılında Man Asya Edebiyat ödülüne aday gösterilmiştir. Ayrıca İngilizce aslından dilimize çevrilmiş ilk Devletâbâdi romanıdır.(Ç.N)

ölümden bahsetmediğimi bilirler. Sadece buradayım, sırlısklamım ve bu bitmek bilmeyen marazi yağmurun altında çürüyorum.” (2015: 174).

Albay romanının başkarakteri de ölüm anından ve belirsizliğinden korkmasıyla Kays ile bir ortak nokta oluşturur. Öte taraftan Albay, roman boyunca dinmek bilmeyen yağmurdan şikâyetçiyken, Kays üzerinden hiç çıkarmadığı yağmurluğuyla tek bir yağmur damlasının beklentisi içindedir. Yazar romanlarında karakterlerine ihtiyacı olanını vermez. İstediklerini en uzağa koyup, parmak uçlarıyla uzanıp en ücra köşelerden kendi çabalarıyla almalarını bekler.

Albay romanı ile Sülûk romanı arasında da büyük benzerlikler gözlenmiştir; yukarıda yer verdiğimiz ölüm düşüncesi, suçluluk hissi, bıçak tasvirleri, farklı yazım biçimleriyle oluşturulmuş uzun iç monologlar, Gölgedeki kişinin yerini alan resim çerçevesi ve altmış yaşlarında olan bu adam da Kays ile Senemar'ın ruhunun birleşimi gibidir.

9. YOKLUK GEMİSİNDE VARLIĞIN BİRLİĞİ- VAHDET-İ VÜCÛD

“Vahdet-i vücûd yaşanan bir haldir. Fikir halinde anlatılmaz. İkna ve ispatı kabil değildir. Karşı tezi olan bir dava da zannedilmemelidir. O, aşkın insanı alıp götürdüğü dünyalarda keşfolunan sırdır. O hali yaşamayanlara anlatılması kabil olmadığı gibi, yaşayanın bu halini red ve inkâr etmek de kabil değildir. Aklın şüphesi var, aşkın şüphesi yoktur. Fani varlığımız gibi aklımız da fani ve acizdir. Vahdet-i vücûd sonsuzluğun sırrını faşeden bir halvet olduğu halde, varsın zahir uleması onu itham ve inkâr etsinler... Onları Mevlana cevaplandıracaktır, bakınız ne diyor: “bizim Mesnevimiz vahdet dükkânıdır. Onda Bir'den başka ne görürsen, o puttur.” (Topçu, 2020: 146). Vahdet-i vücûd öğretisi Filibeli Ahmed'in hayatında da büyük bir yer kaplamıştır. Diğer eserlerinde de üzerinde geniş çaplı çalışmalar ve incelemeler yapmıştır. Tabii vahdet-i Vücut denince de akla gelen ilk isim İbn-i Arabi olmalıdır. Varlığın birliği denilince İbn-i Arabi'nin isminin geçmediği bir araştırma konusu ya da eser, söz konusu dahi edilmez. Çünkü bu öğretinin kurucusu olmakla birlikte bu felsefeyi ondan daha iyi anlatan bir takipçisi olmamıştır. “İbn Arabi (ö. 637/1239) ve daha başka bazı mutasavvıfların gayretiyle tasavvufta yeni bir dönem açılır: «Âlemde tek bir varlık vardır. O da vücud-ı mutlak olan Allah'ın

varlığıdır. Öbür varlıklar bu varlığın çeşitli zuhurları ve değişik tecellileridir. Var zannedilen şeyler, aslında -vehim ve hayalden ibarettir.” (Uludağ, 1979: 63). Bu öğretiyeye göre yeryüzündeki her şey yalnızca O’nu yani Allah’ı zuhur eder ve yine ondan zuhur olan canlı cansız bütün mahlûklar yalnızca onun adını zikreder. Bütün varlıkların varlığı yalnızca o Bir’i anmakla kaimdirler. Râci için bu sesleri duymak kolay olmamıştır. Rüya yolculuğunda tüm ilimlerin en büyük âlimleriyle tanışır onlara zor sorular sorar. Bunların hepsi yolunu bulması içindir. Yolun sonunda bunların hepsi kulağında bir kakofoni yaratsa da bu yollardan geçmesi gerekir. İlmin sonunda hakikat bekler, ama hakikat bu ilimlerin hepsini aşk süpürgesiyle dört bir yana savurur. Ve artık tabiata başka bir nazarla bakmaya başlar, göz nereye baksa o yüce varlıktan izler görür;

“Sümbül-ü reyhanda da şevke ve gıylanda da
Dilhıraş-ı jeryad-ı arslanın, nev’ası bülbülün
Gonce-i şevk-bahsi, bûy-i ruh-nüvazı bir gülün
Zerre-i camidde de, en ufak hayvanda da Yalnız
Sensin, sen!(...)

"Sümbülde, reyhanda, diken ve gülde, aslanların yürek parçalayan kükreyişinde,
Bülbülün sesinde, neşe veren goncada, bir gülün ruhu okşayan kokusunda,
Ufacık bir cisimde ve küçücük bir canlıda var olan yalnız sensin, sen!"

(Ahmed Hilmi, s.60-61).

Aynı şekilde kendini arayış hikâyesi olan Sülûk romanında da vahdet-i vücud öğretisine atfedilebilecek bir iç konuşma mevcuttur; “Kaybolmuş bir çocuğun gözlerindeki masumiyet gibi; ama... Tufan vaktine de yeter, kumlu bataklıklara da yeter. Çölün derin sessizliğinde ve sakinliğinde hala daha Allah’ın kalbi atmaktadır.” (Devletâbâdi, s.20) elbette bu konu A’mâk-ı Hayâl romanına nazaran yoğun işlenmemiştir veyahut yazar bunu okuyucuya Ahmed Hilmi kadar açık açık sezdirmemiştir, olayların, karakterlerin içine işleyerek, anlatımın içinde eriyik bir halde vermiştir.

10. YOLUN TETİKLEYİCİSİ- ARZU NESNESİ

İki başkarakter/yolcu da romanın hiçbir yerinde bir ailenin mensubu olarak görünmez. Anne, baba, kardeş veya eş durumundan söz edilmez. Özgür ve bağımsız bir yaşantıları vardır; “Hayatlarında özgür eylem ve seçme şansına sahip olan varlıklarda bilinç aşırı derecede uyanık ve parlaktır”.(Bayraktar, 2020: 134). Onları meşgul eden bu parlak bilinç, buldukları yere bir yabancılaşma hissi verir. Yolculuğu tetikleyen bu hissin bir diğer sebebi de yalnızlıktır. Aynı zamanda bu, onların yola çıkma sürecini de kolaylaştırır. En nihayetinde yola çıktıklarında onları durduracak, geride bıraktıkları kimse yoktur. Kendi hayatlarında -ihtiyaç duyulan-kişi değildirlen. Fakat onların kendilerini fark eden, hisseden bir varlığa ihtiyaçları vardır. Bu yoksunluk onları yola hazırlar. Râci’ye yöneltilen “Var mısınız?” sorusuyla önce kendini daha sonra da yüce varlığı aramaya koyulur. Onu bulmak için de her şeyi feda edecektir, ilk iş olarak da onu kendinden uzaklaştıran kötü alışkanlıklarından sıyrılacaktır. Kays ise bavulu ve yağmurluğu ile hikâyenin başında hazırdır. Asıf adlı arkadaşını bulmak için yola çıkar. Aslında Kays için iki farklı yolculuk söz konusudur, biri okuyucunun kolayca anlayabileceği gibi arkadaşını bulma çabası içerisindedir. Diğer taraftan da yoğun bir zihni yolculuğa meyletmiştir. Dış hikâyede ayakları arkadaşının evine gitmek için hareket ederken, asıl hikâyede zihni, hakikati aramak için bir gölgenin peşinden sürüklenip gitmektedir. “*Gölgede yürüyen bir adam gördü. Onu bütünüyle seçemiyordu. Bu yüzden onun nasıl biri olduğunu kavrayamadı, sadece hissediyordu. Daha doğrusu belirsiz ve aşına olmadığı bir his ona bu adamı tanınması gerektiğini söylemişti.*” (Devletâbâdi, s.1). Bu sebeple yürüdüğü uzun yolun yorgunluğunu dahi hissedemez. Zihni ve ruhu bedeninden ayrılmış gibi onun verdiği ıstıraptan ve yorgunluktan bihaberdir. Sonunda oraya varsa da onu bulamaz. Kays’ın kendisine çizdiği yol bitse de yolculuk tamamlanmamıştır. İstirap kelimesi romanın içinde çok kez Kays’ın ahvali için kullanılır. Her defasında bu duyguyla kat ettiği yolculuğu sayesinde giderek artan mertebesi ile ıstırapı da artar. “*İnsanın kaderini ve barındırdığı tüm ıstırapı kabul etme biçimi, kendi çarmihını yüklenmesi ona en zorlu koşullarda bile yaşamına derin bir anlam katma olanağı sunar. Cesur, onurlu ve bencillikten uzak duran biri olabilir.*” (Frankl, 2015: 78).

Fakat ikisi de sonunda istediği karakterlere bürünür. Râci, sonunda Aynalı Dede gibi ayna parçalarını üzerine dizip itibar sahibi olur. Kays ise Gölgedeki yansımalarını fark

eder. Fakat Râci gibi kesin olarak olmak istediği yerde olduğu söylenemez. Öte yandan yol hikâyelerinde özellikle tasavvufi yolculuk hikâyelerinde maddiyattan maneviyata bir evirilme vardır. Derviş Yunus Emre, önce buğday talep eder. Uzunca bir yol teptikten sonra asıl aradığının ve ihtiyaç duyduğunun bu olmadığını anlar. Fakat bu iki romanımızda bu anlamda bariz bir evirilme gözlenmez, Râci hiç zorlanmadan ya da bu konuda bir ikilem içinde kalmadan doğrudan bir mürşid-i kâmile bağlanıp yolculuğa başlar. Mürşidinin her dediğini başından sonuna kadar hiç itiraz etmeden sorgulamadan yerine getirir. Rüyalarında ise mücadelesini gerçekleştirir. Kays 'ta da bu anlamda bir evirilme gözlenmez. Düşünceleri sürekli değişir ama bir gelişimden bahsedilemez.

11. YOLCULUK VAKTİNDE YOL HARİTASI - ŞEHRİN RUHU

İki farklı şehirde ve çağda yaşanan iki eserde aynı kalan şey mezarlıkların tabiatta kazandığı ağır şahsiyet ve kişinin bundan hareketle yaşadığı bunalımdır. Modernizmde şehirleşme bu bunalımı sürükler. Fakat ana vatan toprak, insanı sakinleştirir. Mevzu bahis olan yalın ayaklı yolcu için toprak ve çamurlu yollar, taş kaldırımında yürümekten daha caziptir. Nitekim Kays da başta o çamurlu yoldan geçmiştir. Hatta çamurlu yolun betonlaşmasını şöyle esefle tasvir eder; *“Bırakın, öğleden akşama kadar tüm sonbahar günlerini, gün batımlarını düşünmeyi ve şehrin merkezinden geçip güneye kadar devam eden tüm yol hikâyelerini, en güneydeki eski köprüleri; köprüden taaa mezbahaya kadar çamurlu yolun iki tarafında bir kulübenin bile olmadığı zamanlardı”*(Devletâbâdi, s. 4) .

Gün batımını seyretmek Doğu insanına ait bir zevk meselesi değildi. Bu Batı'nın etkisiyle gelişen ve yayılan bir durumdur. Doğulu ve Müslüman için önemli olan gün doğumudur. Gün doğumu yeniliği ve umudu temsil eder ve Müslümanın bereketli gününe başlangıcı için önemlidir. Ahmet Haşim'in Müslüman Saati'nde belirttiği gibi: *“Kadranlı saatten önce insanlar zamanı gün doğumu ve batımıyla ölçerlerdi. Onlar için önemli olan zaman, güneşin onlara görüldüğü vakitlerdi.”* (2005: 103). Gün batımı, bitiş ile sonu simgelediği için insanı hüznendirir ve kederlenmesine neden olur. Bu açıdan Doğunun insanına yaraşmaz, bu sebepsiz hüzneler Doğuda kendine yer bulmamalıdır. Klasik edebiyatta kahramanlar yolculuğa gün doğumunda ya da gün doğumuna yakın bir zamanda çıkarlar. Yolculuk günün başlamasıyla başlar. *“Bir gün büyük bir şehre vardık. Yalnız vakit çok geç olduğu için kale kapıları*

kapalıydı. Bu yüzden surların bitişiğindeki mezarlığın yanına çadır kurduk. Yolculuğun verdiği yorgunlukla hemencecik uyumuştum. Uyandığımda şafak sökmeye başlamıştı.” (Ahmed Hilmi, s. 116-117). Râci'nin yolculuğunun başlayıp tamamlanması güneşin hareketiyle doğru orantılıdır. Rüyalarında bile yolculuğu bu şekilde ilerler. Kays içirse belirli bir zaman dilimi yoktur. Hatta ruhu gibi zaman da çoğunlukla karanlıktadır Devletâbâdi, gün batımı kelimesinin geçtiği her yerde olumsuz bir durumdan ve üzüntülerden bahseder; *“Evin esas mevzusu, pencerenin yanında durmuş, avlunun yarısını örtmüş kanlı bir tabakadan gün batımını seyrediyordu. Gözyaşlarının, gözlerinin içinde kat be kat sıralandığını tasavvur edebiliyordu.”* (Devletâbâdi, s.31). Gün batımı genellikle derin bir tefekkür halini aksetse de hüznle bulanık olduğundan bilhassa modern dünyanın insanını melankoliye sürükleyebilir.

Frish'e göre *“Zaman, aklımızın düzenleyici bir kandırmacası; hiçbir ruhsal gerçekliğin asla uymadığı zorlama bir resim. Rüyaların birbiri içine nasıl kök saldığını, nasıl birbirinden ayrıldığını kim bilir”* (Aytaç, 2020: 68). Alman yazarın zamanla ilgili bildirdikleri; rüya ve hayallerle, genel olarak zaman kavramından yoksun romanlarımız için uygun bir tespittir. Râci ve Kays kendilerini zaman unsurundan soyutladıklarından, bu zorlama resmin içine hiçbir zaman dâhil olmaya kalkışmamışlardır. Rosenau ise bunu yazarın okuyucuya oynadığı bir oyun olarak düşünür: *“Zaman ve mekânın gerçeklerden uzaklaşmasıyla alıntılardaki karakterler, düşlerin işgal ettiği mekânın uyanık geçen saatler kadar gerçek olduğunu kültürler ve yüzyıllar arasında serbestçe gezinirler. Neyin sahici olduğunu söylemek imkânsızdır. Bu durum okurun kafasını karıştırmak, hatta onu yanlış yönlendirmek için, gerçekliğin sorgulanması için yapılırdır”* (2004:111).

Harvey için *“Mekân, varlık bilimsel (ontolojik) bir kategori değil, insanı biçimlendiren ve onun tarafından biçimlendirilen toplumsal bir boyuttur. Mekânsal biçimler, içinde toplumsal süreçlerin oluştuğu cansız nesnelere olarak değil, toplumsal süreçleri bu süreçlerin mekânsal olmasıyla aynı tarzda içeren yapılar olarak görülür”* (2003: 11). Kays'ın yalnızlığı sebebiyle onun için sürekli boş bir kafe, mezarlık tasvirleri, rutubetli duvarlar ve kaldırımlar söz konusudur. Kaldırım, Modern edebiyatta melankoli ve yalnızlıkla özdeşleşmiş bir şehir tasviri haline gelmiştir. Bunun en büyük örneğini hayatının bir dönemini bu şekilde geçiren Necip

Fazıl Kısakürek'in Çile kitabının şehir bölümünden aldığımız Kaldırımlar şiirinin şu dörtlülüğü ile verebiliriz;

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;

Evlerin bacasını kül kolluyor yıldırımlar.

İN cin uykuda yalnız iki yoldaş uyanık;

Biri benim, biri de serseri kaldırımlar. (2021: 157).

Kays'ın üzerinde durmadan dolaşan gri bulutlar ile sürüklediği bavulu, yalnızlığını çok iyi ifade eder. “*Ruhum, kan kaybından öldü ve şimdi bedenim artık kimsenin adını anmayacağına inandığı kurşuni- bulutlu kaldırımlarda düşüp kalkıyor*” (Devletâbâdi, s.55). Bu anlamda Kays'ın ruh hali ve yaşantısı bulunduğu mekân ya da mekânlarla ilintilidir. Ayrıca Metro- camekân, gibi Ahmed Hilmi'nin zaman itibarıyla hiç bilmediği yer adları Sülûk romanında yer alır. Metro da yine yer altı mekânı olduğundan insanlardan soyutlanmış Kays'a uygun bir mekândır. Genel olarak şehirlerde çok kalabalık olduğu bilirse de insanlar için yalnızca vasıta için kullanılan ve hemen varış yerine ulaşılması istenen, yolculuk dışında tercih edilmeyen duraklardır. Yazarın Kays'ı burada bulundurmasının sebebi kişinin toplum içindeki yalnızlığını okura aksettirmektir. Senemar ve ailesi için de çok çeşitli mekânlardan söz edilemez. Olayların büyük kısmı evin koridorları, avlusu ve yine avlunun içine bakan odanın penceresinde geçer. Fezze'nin gittiği falcı dışında ki o da dış mekân sayılmaz, ev ahalisi için evin dışında bir hayat çok söz konusu değildir. Bu anlamda romanda genel olarak zihnin dışında yaşanan yerin somut mekânlardan seçildiği görülür. Her ne kadar kendine sınırları zorlayan bir zihin dünyası inşa etse de içine doğduğu dünyada yaşamak durumundadır. Roman boyunca da bu iki farklı dünya arasında sıkışmışlığı anlatmaya çalışır. Râci ise daha çok soyut mekânlarda görülür. Zaten 9 bölümlük 9 rüyadan oluşan romanda rüyalarda geçen mekânlar da gerçek hayatla örtüşmez. Bu açıdan A'mak-ı Hayâl, soyut mekânlı romanlardandır. Fakat arkadaşı Sami'den gelen mektuplarla gerçek hayatla daha çok karşı karşıya kalırız. Aslında Sami, Râci'nin gerçek dünyayla olan tek bağlantısıdır. Aynalı Dede ise sürekli kolundan çekiştirip manevi dünyaya götürür. Gerçek hayattaki gibi Râci'nin Sami ile iletişimi mektupla sağlanırken, Aynalı Dede ile rüya ve hayal vasıtasıyla görüşme sağlanır.

“Sevgili Sami!

Mektubunu aldım. Hatırın için beş on dakika derin hayallerimi terk ederek karanlık bir çukura benzeyen bu âleme ayakbastım.” (Ahmed Hilmi s.93) diyerek ileriki zamanlarda, yani Aynalı Dede ile hemhal oldukça bu iletişimden Râci’nin de pek memnun kalmadığı anlaşılır. Aynı şey Kays ile Gölgedeki kişi için de benzerdir. Kays, yalnızca Gölgedeki kişi ile gerçek ve kopmaz bir iletişim halindedir. Dış dünyadaki kimseyle uzun süre konuşamaz, yalnız olduğunu düşünüp yanına yaklaşan garsonla sohbeti uzatmaz, büyük aşkı Nilüfer ile iki kelimeyi aşmayan telefon konuşmaları yapar. Somut mekân olarak Râci için seçilen tek yer tımarhanedir. Yıllarca çabalayarak elde ettiği âlim sıfatını ve müderrisliği arkasında bırakıp dilenci kılığında dolaşan Râci için dışarıdaki sıradan insanlara göre münasip bir mekân sayılır. Hakikati dış dünyadaki insanlara aktarınca, hakikatten habersiz akıllılar onu bir tımarhaneye kapatırlar. *“Tımarhaneler, geç Osmanlı dönemi edebiyatında ve popüler kültüründe cezalandırma ve hapsetmenin korkunç bir mekânı şeklinde yer edinmiştir. Söz konusu tımarhaneler, insanlar açısından, hem erişilemez, ulaşılamaz yerlerdir hem de çok yakınlarında, hemen yanı başlarındadır. Örneğin Süleymaniye Bimarhanesi, psikocoğrafik açıdan şehrin tam ortasında yer almaktadır ama uygarlığın dışında, tarih dışı bir mekân olarak konumlanmıştır.”*(Artvinli, 2017: 47). Râci hakikati söyleyerek dış dünyadaki insanlar tarafından cezalandırılmıştır. Ayrıca insanların giyim tarzını önemsemeyip eski püskü kıyafetlerle- durumu varken- gezmesi de tımarhanelik olmasına yetecek bir alamettir. Râci bu durumdayken tüm şartları yerine getirip Tımarhaneye gitmeye hak kazanır. Akıllı insanlar tarafından tımar edilip, arındırıldıktan sonra dış dünyada yaşayabilmesine uygun hale gelir. Peşinden sürüklediği bavulu ve bir türlü işlevini yerine getirmeyen yağmurluğuyla Kays da çevredeki insanlar tarafından garipsenir. Elbette Râci kadar kınanmamıştır. Yaşanılan Dünya düzeni akıllı insanlar tarafından kurulduğundan yine onların eliyle sürdürülecektir. Ünverdi’nin makalesinde dediği gibi: *“O maddeciliğin yayıldığı bir dönemde Tanrı ve ruhun varlığını temellendirmeye çalışmıştır.”* (2022: 659). Ahmed Hilmi bu anlamda o dönem insanının tasavvufa ve maneviyata karşı tavrını Râci üzerinden ifade etmeye çalışmıştır. A’mâk-ı Hayâl yalnızca bir roman değil, o dönem toplumunun bu konudaki tavrını da okuyucuya sunan sosyolojiye de hizmet edebilecek bir inceleme kitabıdır.

Ortak bir mekân olarak her ikisinde de kitabın ilk sayfalarında bir mezarlık tasviri söz konusudur. Filibeli Ahmed, kitabın ilk sayfasında bütün detaylarıyla mezarlıktan bahseder kültürün mezarlık tasvirini açıkça gözler önüne serer;

“Bu mezarlığın etrafı çok sağlam ve sanatkârane yapılmış duvarlarla çevriliydi. Duvarda, onar metre arayla yapılmış pencerelere takılmış olan tunç parmaklıklar gerçekten övgüye değerdi. Mezarlığın kapısı tahtadandı ve sonradan takılmıştı. Eski kapısının, zamana karşı direnemediği anlaşılıyordu. Bu mezarlık, sadece hatıra ve ölülerin gömüldüğü bir yer değil, aynı zamanda birçok değerli eserin bulunduğu bir hazineydi. Pencerelerden görüldüğü kadarıyla, mezar taşlarında, eski hattatlarımızın kalemlerinden çıkmış bir sürü yazı vardı. Bu yazıların, şiir ve edebiyat bakımından da önem taşıdığına hükmetmek mümkündü. Mezar taşlarının tepesindeki kavuklar, külahlar, taçlar tarihî yönden incelenmeye değerdi. Uzun zamandan beri terkedilmiş olan bu mezarlık, esrarengiz bir güzelliğe sahipti”

Mahmud Devletâbâdi de romanına mezarlık tasviriyle başlasa da ilk sayfadan beri bahsettiği mezarlık tasvirini ancak 7. Sayfada şöyle basitçe tanımlar; *“Dalların, bulutları gölgelendirdiği ince ve yüksek çam ağaçlarıyla dolu bir mezarlık.”* Aradaki tasvir farkı yine zaman kaynaklıdır. Mahmud Devletâbâdi, günümüz genel Müslüman mezarlıklardan bahsederken Ahmed Hilmi 100 yıl önceki mezarlıklardan bahseder. Aynı kültüre ait mekânların asırlık değişimini de bu şekilde kavramış oluruz. Gün geçtikçe modern insanın karşısında eriyen değer yargıların yanında, mezarlıklar da payına düşeni almıştır.

Anlatılan şehir tasvirleri ve dış dünya farklılaşsa da insanın iç dünyası söz konusu olduğunda anlatılanlar arasında pek bir fark gözlenmez. Yolculuğa niyetlenmiş, hakikat arayışındaki insanın dış dünyada bulunduğu mekânın hiçbir anlamı yoktur. Çünkü artık o herkese ve her şeye başka bir nazarla bakar. Eşyayı değil, özü arar. Eşyanın şekli değişse de özü değişmez. *Eşyanın hakikati birdir fakat bu birliğin anlaşılması için kişilerin anlayış ve kavrayış seviyelerine göre farklılaşmaktadır. Bu farklılıkları birleştirmek için bilginin ve varlığın bütün mertebelerini yaşamak gerekmektedir.* (İşitan, 2020: 45).

12. NEFSİN ÖLÜMÜ- MELAMET HIRKASI

Melamet; kınanmış, ayıplanmış anlamlarına gelir. Melamet hırkası ise tasavvufta halk içinde bir derviş gibi yamalı kıyafetler içinde dolaşan, çevrenin söyledikleriyle ilgilenmeyen ve Allah'ın rızasından başka hiçbir şey gözetmeyen sufiler için kullanılmıştır. Hatta romanın başında Râci'nin ilk sorguladığı şeylerden biri de budur. Aynalı Dedeye hitaben: *“Azizim! Kâmil insanlardan olduğunuz meydanda. Fakat kemalinizi bu garip kıyafet altına gizlemenizin sebebini anlayamıyorum”*(Ahmed Hilmi, s.13) der. Melamet, levh kökünden gelir ve kınama, aşağılama anlamlarına gelmektedir. Nefs-i levvame kavramını da bu anlamlarıyla oluşturmuştur. *“Tasavvufta kendisini kınayan nefis ve ego psikolojisindeki ego ideali; hayvani arzuları, bencil eğilimleri, narsistik gururu, yalancı umudu ve kendisini kandırmayı dizginlemek için gereklidir.”* (Sayar, 2008: 35). Aynalı Dede'nin müridi nefis-i levvame aşamasındadır. Romanın sonlarına doğru Râci artık bu hâl içerisinde. Etrafındaki insanların onun için ne düşündüğünü umursamıyor, yalnızca yolculuğun gereklerini yerine getiriyordu. *“Bunun üzerine yanımdaki beyler ve etraftaki masalardaki Türkçe bilen insanlar büyük bir kahkaha kopardılar. Türkçe bilmeyenler de bu kahkahanın sebebini öğrenince kahkahalar arttı. Beni bilenler bilmeyenlere anlatıyordu. Daha doğrusu "tuhaf ve zararsız bir deli" diyorlardı.”*(Ahmed Hilmi, s.137). Kays için ise bu durum, romanın başından sonuna doğru değişen veya gelişen bir hal almaz. Bu kaygıyı hiç taşımaz, kafede saatlerce oturup fincan fincan kahve içip düşünürken garsonların kendisi ile ilgili söylediklerini duysa da aldırış etmez. Bu Râci için bir aşama veya derece olarak kabul edilse de Kays için aynı şey söylenemez. Bu haslet başından beri onunladır. Fakat Râci, kibirli, ukala ulemanın içinden sıyrılıp derviş hırkasına tamah etmiştir. Kays içinse bu, yağmur yağsa da yağmasa da üzerinden hiç çıkarmadığı gri yağmurluğudur. Roman boyunca da bir yağmur sahnesinden bahsedilmemiştir. *“İçindeki yumuşak tüylerle sanki yüz batman ağırlığı başımla çektiğim bu yağmurlukla böyle savrula savrula ne zaman varmışım.”* (Devletâbâdi, s.72). Yağmurluk Kays'ın şüphesini temsil eder. Ayrıca Kays çok tedbirlidir. Zarif Usta'dan istediği bıçağı tarif ederken zihninden geçen binlerce olasılığı okuyucuya aktarır. Bunun dışında bulunduğu yerde hava her daim bulutludur- bu, Kays'ın iç dünyasını da temsil eder- bir yağmur beklenir ama yağmur yağmaz. Tıpkı hiç bulamayacağı arkadaşı Asif gibi, sonunda evini bulsa da onu bulamaz. Yağmurluk gerçek anlamda görevini hiç yerine getirmez. Bazen uyku

tulumu gibi başına geçirip köprü altında uyur, bazen de insanlardan saklanmak için kullanır.

Devletâbâdi, genel olarak eşyanın ruhuna inanan bir yazardır. Eserlerinde karakterlerini bir eşyayla özdeşleştirir. Karakterler eşyalarla bir bağ kurar, öylesine ki bazı karakterler, o eşyayla var olurlar. Romanımızdan hareketle Senemar'ı bastonsuz, Kays'ı bavulu ve yağmurluğu olmadan göremeyiz.

13. TEFekkÜR VE BUNALIM

Gölgedeki kişi ve elindeki saman renkli küçük defterle geçmişe, zihinsel düş ve düşüncelere götüren Kays'ı, A'mâk-ı Hayâlde karşılayan Râci, Aynalı Dede vasıtasıyla her seferinde rüyalara dalar. Her rüyada farklı köklü felsefelerin ve tasavvufî düşüncelerin öncülerini görür, onlarla konuşup onlarda hakikati arar. Râci Allah'ı ararken Kays, kendini arayış içindedir. Fakat ikisinin de ararken çektiği bunalım aynıdır; *“Ben nasıl yapamadım, ben nasıl yerine koyamadım, nasıl? Ben nasıl o düşünceden de karmaşık bir bunalıma girdim? Onu öyle kolay düşünebilmeye bile muktedir değildim, değilim. Erkekleri, kadınları göremiyorum, gördüğümde de yalnızca (ceset) görüyorum, gözümdeki ve bakışımdeki bedenler boş ruh, tanıdığım boş bir ruh vardır”* (Devletâbâdi, 14). Kays'ın arayışı ve yolu daha bireysel olduğu için romanın içinde uzayıp giden düşünceleri de kendine ait duygularını ifade edişidir. Kays, sürekli olarak hislerini okuyucuya iç konuşmalarla aktarmaya çalışmaktadır. Okuyucu, Sülûk romanını okurken karışık duygularla dolu bir zihnin içinde sürekli başka taraflara savrulurken, A'mâk-ı Hayâl romanında ise insanın varlığından bu yana aradığı sorulara bir cevap ve yaşadığı bunalıma bir çare bulabilmektedir. *“Adına dünya dediğimiz bu durağı, derin bir üzüntüye kapılmadan seyretmek acaba mümkün mü? Nereden geldik? Nereye gidiyoruz? Saf bir inancın çok güzel cevapladığı bu soruya akıl ve fen cevap veremiyordu. Tabiata bir kere daha baktım. Bu seferki bakışında, eşsiz güzellikler kayboldu. Işık söndü. Her taraf karanlığa boğuldu. Sanki hakikat olanca dehşetiyle görünüverdi gözüme o an.”* (Ahmed Hilmi, s. 9). Düşünce, tefekkür takdir edilen hasletlerdendir. İki yazarımız da bu kanıda olacak ki romanın büyük bir kısmını karakterlerin uzun uzadıya süren iç konuşmalarını okuyucuya ulaştırmaya çalışmıştır.

“Ernest Jones’e göre tarih öncesi adam ile medeni adam arasında köklü bir fark vardır. O da şudur: Tarih öncesi adamın boğuşmak zorunda olduğu güçlükler dışarıdan gelir; medeni adamın boğuştuğu güçlükler ise içeriden gelir. Dolayısıyla medeni adam içeriden bir tehlike karşısında sürekli iç çatışma yaşar. Psikolojide “nevroz” adı verilen bu çatışma modern zamanların bir fenomenidir. Modern anlatıcı, bu bağlamda pek çok anlatım tekniği kullanır. Bunlar arasında öyküsü anlatılan kişinin “iç dünyası” ve “psikolojisi” öncelikli arz eder. Her iki kelime “iç monolog” ve “bilinç akışı” adı verilen modern anlatım tekniklerinin doğmasına sebep olmuştur.”(Sağlık, 2008: 306).

Modern romanla birlikte türeyen çok çeşitli teknikler konu ve tiplerle doğru orantı sağlayabilecek kadar artmıştır. Modern romanının medeni adamı artık dışarıyla olan savaşını bitirmiş, iç muhasebesiyle iştigal olmak durumundadır. Üstelik bu diğerinden çok daha büyük ve çetrefilli bir savaştır. Koltuk üstünde oturup saatlerce kafa yormak, at üstünde ok atmaktan daha zor gelir. Ayrıca bu sefer daha korkaktır. Ancak korkaklık ümide, düşünce tefekküre evrilirse rahat bulacaktır.

Başka bir eserinde Filibeli Ahmed, tefekkürün önemini şu şekilde vurgulamıştır; *“Ömürden tefekkürü çıkarırsak, zamanın pek çoğunun behimî işlerle geçtiği anlaşılır. İnsan hayatı tefekkürle geçen zamana mahsustur. Ancak bu düşünme eylemi, sıradan işler için bir “kafa yorma” değildir. Övgüye mazhar olan tefekkür aşk ve hakikat yolundaki zihnî eylemdir”* (2017: 50). Filibeli Ahmed’in anlattığının dışında sürekli düşünme hali, bunalımı getirir. Cebecioğlu da sözlük anlamını vermekle birlikte tefekkür hakkındaki düşüncemizi destekler: *“Cürcanî tefekkürü, kalbin iyi ve kötüyü ayırt eden lambası olarak görür. Ona göre, tefekkür sahibi olmayan kalp, karanlıklar içinde boğulur, kaybolur. Tefekkür, hikmeti yakalayan bir ağ olarak da tanımlanır.”*(2021: 267). Ancak uzun süreli bu düşünce ve tefekkürün bir dayanağı olursa hikmeti yakalayabilir. Ahmed Hilmi’nin dediği gibi bir kafa yorma bu amaca hizmet edemez. *“Ne zaman kendi kendime düşünsem önümde sonu görünmeyen birçok dünya açılıyor. Öyle zamanlarda anın dünya gibi, hiçbir ölçüsü ve yönü olmayan bir uzay boşluğu gibi olduğunu hissediyordum.”* (Ahmed Hilmi, s.132). Yazarın bahsettiği düşüncenin getirdiği bu boşluktan kurtulmak için bir rehber ihtiyacı vardır. Düşüncenin getirdiği bu ürkütücü sonsuzluktan kurtulmak için bize bir yol gösteren gereklidir. Aksi halde bu durdurulamaz zihin fırtınasının acı sonuçları olabilir. *“Zihnin iç huzuru, doğruluğun bilinçliliği, kendi davranışımızın*

doğurucu bir incelemesi, bunlar mutluluk için çok gerekli koşullardır ve onların önemini hisseden her dürüst insan tarafından kucaklanır ve beslenir.” (Hume, 2019: 129). Birçok dehanın, filozofun, sanatçının hayatlarının intiharla sonlandırılması bu sebeptedir. Kendilerinde bulundukları ulvi hasletlerin, yeteneklerinin ve dâhiliklerinin tutunabileceği bir dayanak olmadığından bu kabiliyetler onların aleyhine işler. Ve bununla da baş edemezler.

14. DOĞUDA KADIN VE KADININ ÖLÜMCÜL ZAAFLARI

İki Doğulu yazarın konuştuğu iki başkarakterin toplumunda kadının yeri hakkındaki görüşleri aradan bir asır geçmesine rağmen pek değişmemiştir. İki romanda da kadın zayıf yaratılışlı, kendi ayakları üzerinde durma gücünü asla tek başına gösteremeyen zayıf ve aciz bir varlıktır. Hatta zaman zaman erkeği aşağılamak için kullanılır. “-Ey, sözünde durmayan insan! Ey insan! Ey, kadın yaratılışlı insan! Yazık sana! Sözünde durmadın.” (Ahmed Hilmi s. 23). İradesi ve idraki zayıftır. Sülûk romanındaki hiçbir kadın karakterin ev dışında bir rolü yoktur. Hepsi ya fal gibi gereksiz işlerle ya da ev işlerini yaparken sahnede yerini alır. Kadının en iyisi Can Bacı gibi evi en iyi çekip çeviren kadındır “*En büyükleri Azade Hanım dışında, hala ailenin dudu; diğer ikisi de Nilüfer’den iki ve altı yaş hatta ondan daha büyüktür, bu kendilerine has kin de her birinde ayrı bulunuyordu. Fehime son talibini de ciddiye almadığından düğün hazırlığı düşüncesine kapılmamıştı, ama Fezze... Büyü, sihir, tarot, bin bir türlü kehanetler, onun bahtı hakkında küçük bir ümit vadediyordu. (Fehime’nin gözü, kaşı) ve... Şimdi Fezze’nin sersemleten hayaleti ölümcül oluyordu.*” (Devletâbâdi, s.132). Şöyle küçük bir paragrafta romandaki tüm kadınların işgüzarlıkları sıralanır. Roman boyunca Nilüfer’i ağlarken, Fezze’yi de küçük hırslarına kurban olurken görürüz. Romanın hiçbir yerinde onları yüceltmez ve takdir etmez. Genellikle olumsuzlanır, sahnede hiç görmediğimiz Asıf’ın bile geçmişte Kays’a anlattığı hayat hikâyesi, karısının onu aldatıp İspanya’ya kaçtığıdır.

Doğu romanlarında kadın genellikle mutsuzdur. Acı çekendir. Özgür ve rahat değildir. Bir erkeğin tahakkümü altında olmadan, tek başına var olamaz, çünkü bunu daha önce deneyimleme şansı olmamıştır. A’-mâk-ı Hayâlden 30 yıl önce, Fransız gezgin ve yazar Pierre Loti tarafından kaleme alınan Aziyâde(1995) ve Mutsuz Kadınlar(1972) romanlarında bu konu çok detaylı olarak incelenmiştir. İstanbul ve

özellikle Eyüp'teki gözlemlerinden yola çıkarak kafesli pencerelerin ardındaki kadınları, oryantalizm çerçevesinde ele almış olsa da çok yanlış bir varsayımda bulunmaz. Buna göre güneş yüzü görmeyen bu kadınlar dışarıya çıkmak için can atmakta, Batılı erkeklere kibarlıklarından dolayı ilgi duymakta ve çoğu zaman onları buldukları bu zindandan bir kaçış vesilesi olarak görmektedirler. Bu kaçışı başaranlar ise toplum tarafından dışlanır ve ölümüne kadar kötü kadın namıyla anılırlar. Başkahraman ile aynı adı taşıyan romanda Aziyade'nin kurtarıcısı İngiliz teğmendir. Öyle ki bir ara ülkesine gidip bir sene sonra dönen teğmen, sevgilisinin kahrından öldüğünü öğrenir. Erkekler için bu zayıf varlıkların kendileri için harap olması, gururlarını okşamaktan başka bir mana ifade etmez.

Râci, rüyasında gördüğü Banu'yu saatlerce güzelliği için över. Aşk Banu'suna Râci'den önce sorduğu soruları cevaplayamadıkları için sayısız genç delikanlı, aşkına kurban edilmiş, ıstırap içinde can vermiştir. Bütün bu zayıflıklarına rağmen her iki romanda da kadın hem kurban edilen hem de cani rolünü çelişkili bir şekilde üstlenmiştir. Kan görmeye dayanamayan, eline silah almaktan korkan kadın, onların ruhlarını öldürür. Bu anlamda da zayıf olan erkektir. Devletâbâdi, bu durumu Sülûk romanında şöyle açıklar; *“Kadın öldürmenin çirkin bir şey olduğunu bilir, hatta o, başkasından korkar, işkence konusunu hemen kapatır; çünkü o zaman bizzat kendisi herkesten daha yalnız ve daha eksik olacaktır. Her ne olursa olsun adamın, sadece gölgesi bile onun diğer yarısı sayılır.”*(Devletâbâdi, s.42).

“Devletâbâdi'nin kadınla ilgili iki temel ve aynı zamanda birbirleriyle çelişen görüşü vardır; Birincisi, İran kadınının ezilen, aciz ve özverili bir varlık olduğu, Kilider romanında daha belirgin olan ikinci bakış açısı ise kadınları belli bir buruklukla yargılamak durumunda kalır.(...) Devletâbâdi'nin birçok eserinde kadın kutsal, sadık ve saf bir yaratıktır ancak zorlu hayat koşulları onu kaytarıyor(...) Yoksulluk ve yoksunluk baskısı altında ister istemez kendini teslim eder, saf kalmak ister ama gerçek sandığından daha güçlüdür.” (Kurbani: 1373: 131). Esasen Mahmud Devletâbâdi'nin çelişkili görüşünden çok, kadının özellikle doğudaki kadının içine doğduğu kültür ve geleneklerin ona dayattıklarından memnun olmayıp bunların dışına çıkmak istediğinde sergilemek zorunda kaldığı davranışlar olarak durumu değerlendirebiliriz. Toplumun dayattıklarının dışına çıkmak istediğinde dışlandığını fark eder. Fakat bütün ihtiyaçlarını karşıladığı bu toplumdaki da uzakta yaşayamaz.

Hakikatte Devletâbâdi'nin anlattıkları değil, kadının mecbur kaldığı durum çelişkilidir.

Öte yandan Erdida, kız kardeşi Fehime'yi dövüp saatlerce hamamda kilitli bırakır, hürmetli babasına iade ettiği tokattan sonra neye uğradığını şaşırır ve kendisini annesi Özcan Bacı'nın kollarında ağlarken bulur. Fakat burada da endişesi bu ağlamanın başkası tarafından duyulmasıdır. Bunun için de yine annesine sığınır. Esasen bütün bu kudret ve serbestiye rağmen bu kadar farklı davranışlarda bulunan Doğu erkeği daha büyük bir çelişki içerisindedir.

15. İKİ ROMAN DOLAYISIYLA ROMAN TÜRÜNÜN YÜZYILLIK EVRİMİ

Her iki eser de bir Doğu romancısının elinden çıksa da aynı anlayış ve tarzda yazılmamıştır. Ahmed Hilmi'nin dönemine nazaran; standart, kaliteli romanın sınırları artık çizilmiş bir çağda yaşayan modern ve iyi bir romancının yapacağı şey de bu yolu takip etmektir. Örneğin bugün, zaman itibariyle A'mâk-ı Hayâl için işlediğimiz ve adına teknik kusur dediğimiz durumu Devletâbâdi için modern bir türün içinde ele alarak bilinçaltı tekniğini kullanmıştır diyebiliyoruz. Çoğul bakış açıları, içiçe geçmiş zamanın içinde girift anlatım teknikleri ve merkezden çevreye yayılan dalga biçimindeki olay örgüsü artık romanın gücünü gösterir. Elbette konu bakımından da farklılık ve çeşitlilik arzeder. Karakterler karmaşıklaşır, tüm yönleriyle en ince ayrıntısına kadar verilmeye çalışılır. Bunu yapmanın en iyi yolu da iç konuşma ve bilinçaltı tekniğidir. Modern insan, artık hikaye dinlemekten bıkmış, yeni bir arayış içerisindedir. Bu yüzden artık yazar olayın değil, karakterin üzerinde derinleşmektedir, ama zayıf bir karakter seçer, korkak, çekingen, zaafı olan, küçük insanı konu eder. Yine sebep okurun o büyük, ulaşılmaz kahramanları dinlemekten usanmış olmasıdır. Kays, bu bahsi geçen karakterin tüm özelliklerini genel olarak taşır, ek olarak hırslı ve bencildir. Râci Aynalı Dede ile karşılaştıktan sonra artık aradığını bulduğunu düşünür ve onun peşini bırakmaz. Onunla hakikati arar. Bu yoldaki gerçek rehberini bulduğundan da emindir. Klasik edebiyatta olduğu gibi kahramanımız Râci, çeşit çeşit maceralardan geçip büyük fedakarlıklara girişir ve hepsinden başarıyla geçer. Okuyucu onun kazanmasından yanadır. Ve sonunda olmak istediği kişiye dönüşür. *“Üzerimdeki aynalar ve yabancı oluşum nedeniyle halk arasında tanınıyordum. Ben de şehrin ileri gelenlerinin ve memurlarının hemen*

hemen hepsini tanıyordum.” (Ahmed Hilmi, s.37). Fakat modern romanın anti kahramanı için modern okuyucunun böyle bir kaygısı ve beklentisi yoktur.

İki romanın başlangıç noktası yokluktur. Bu sebeple her ikisi de okuyucuyu bir mezarlık sahnesiyle karşılar. İkisinde de bitmiş bir hikâyeye giriş söz konusudur. Diğer romanlardan farklı olarak yokluğa ve hiçliğe yöneliş vardır. Bu da A'mâk-ı Hayâlde Râci'yi rüyaları dışında gerçek yaşam dinamizminden soyutlar. Sülûk romanı için de aynı şey gerçekleşir fakat bunu daha modern bir teknikle yapar. Kays'ın zihin dünyasında flash back /geriye dönüş tekniği kullanılır. Böylece olaylar, kişiler ve zaman genişler, mekân farklılaşır. A'mâk-ı Hayâlde dönemin sanat anlayışına daha yakın olan tâhkiyeli bir anlatım hâkimken, yakın zamanda yayımlanan Sülûk romanında daha çok yine modern bir teknik olan bilinç akışı tekniği hâkimdir. Anlatı kadar anlatıcı arasında da çok büyük farklar gözlenir; anlatıcı, Ahmed Hilmi ile Râci arasında gidip gelir. Fakat bunun değiştiğini her okuyucunun ilk anda fark edebileceği şekilde ilerler. Yani bu durum okuyucunun kafasını karıştırıp zorlamaz. Fakat Sülûk romanı için tam tersi gelişir çünkü çok sesli bir durum söz konusudur; “Burada üç şahıs vardır; anlatıcı, takip edilen şahıs ve o adamdır. Yedinci Sayfada anlatıcı Kays'ın gözlemiyle o adamın da bizzat Kays olduğunu açığa çıkarır. Okuyucu hikâyenin bu kısmında kendi içinde ikiye bölündüğünü ve birinin diğerini takip ettiği Kays'ı tanır.” (Muradi, 1392: 45). Yazarlar benzer tutumu, karakterleri üzerinde de gösterir. Râci etrafını sorguladığı ilk anda yazar, karşısına Aynalı Dede'yi çıkarır. Fakat Kays, zihnini sürekli meşgul eden sorulara karşılık, etrafında cevap bulmak için, kendinden başkasını göremez. İki romanımızda da anlatıcı Kıran'a göre Benöyküsel anlatıcı grubuna dâhil olur. “Bu tür kurmacalarda anlatıcı, anlattığı hikâyenin başkahramanıdır. Her şeyi kendi bakış açısına göre aktarır.” (Kıran, 2000: 102-103). Kays, Devletâbâdi'yi, Râci ise Ahmed Hilmi'yi seslendirmektedir. Sülûk, Modern romanın neredeyse bütün özelliklerini taşır; gerçeklik karşısında tedirgin olan, içe dönük ve kahraman sayılamayacak kadar edilgen konumda olan bir başkarakter, geleceğe doğru çizgisel akmayan, geçmiş, gelecek ve anın iç içe olduğu bir zaman, neden- sonuç ilişkisinin kurulamadığı, takip edilmesi zor bir olay örgüsü mevcuttur.

Tasavvufî ve felsefî konuların metnin içine eriyik bir biçimde yoğun işlendiği, modern toplumun artık pek de ilgilenmediği ya da düşünmeye güç yetiremediği, yorucu bir zihinsel yolculuk kitabı doğal olarak çok popülerlik kazanamamıştır.

Hitap ettiği kitle, kaliteli bir üst okur-yazar grubudur. A'mâk-ı Hayâl'de konu ve yapı itibariyle benzer olmasına karşın, Filibeli Ahmed anlatım tekniği ve tarzıyla bunu biraz daha anlaşılmalıya yakın tutmuştur. Elbette bütün bunların dışında en büyük sebep; aradaki yaklaşık yüz yıllık bir zaman dilimidir. Örnek olarak ayna metaforunun yazarların üslubunda nasıl işlendiğine bir göz atabiliriz;

“Ey gönül! Şu cihanda parlayan sensin. Bilinmeyeni her an belirli kılan sensin. Eşya bir aynadır. O aynada görülen sensin!

Vicdan her şeyi vahdet sayesinde bilmektedir. İnsan eşyayı vicdan ile tanımaktadır. Eşya bir aynadır. O aynada görülen sensin!

Hadiselerde varlığın iç yüzü görünmektedir. Varlığın dış yüzü de iç yüzü sayesinde ayırt edilebilmektedir. Eşya bir aynadır. O aynada görülen sensin!

Kâinat levhalarının bir araya getirilmiş hülasası sensin. Hakk'ın âyetlerinin tecvidi sensin. Eşya bir aynadır. O aynada görülen sensin! “(Ahmed Hilmi, s.74).

Sülûk romanında, Kays'ın ayna karşısındaki şu sözleri şiirin şerhi niteliğindedir:

“Ben! Ben! Yüzüm gözüm üzerinde kar, yüzüm gözüm üzerinde kar hissi ve yıllar boyu geçenlerin ayak izleri... Onların geçişlerini düşünmemiştim; çünkü hala her iki gözbebeğinde deli kıvılcımlar çıkan bakış dışında tam anlamıyla kendimi aynada hiç görmemişim. Daha sonra bir kez daha ayna düşüncesiyle, aynada ağlamak, aynanın karşısında parçalanmaktan endişelendim. Aynanın karşısına oturdum; aynada kendini tanımayan bir adam gibi parçalandım, kaybolmuş bir adam gibi, bir insan gibi... Bir insan... Bir insan...”(Devletâbâdi, s.19). Ayna, Sülûk romanının sık kullanılan kelimelerinden biridir. Bütün karakterler en az bir kere kendini aynanın karşısında bulur. Bir anlamda herkes kendisiyle yüzleşir. Fakat bunu en çok yaşayan Nilüfer'dir. Mehdi Âtıfrâd, makalesinde; *“Aşk önünüze bir ayna koyar, ayna o sevgilidir. Tam karşınızda, size dönük bir ayna, bir başkasının aynası olma, İnsanın en tabii ihtiyacıdır. Yani insanın sevmeye ihtiyacı vardır.”* (1384: 58). Nilüfer'in aynası Kays'a dönüktür. Kays'ın da ihtiyacı olan bir aynadır. Nilüfer'i gösteren bir aynaya, karşılıksız sevgiye ihtiyacı vardır. Daha sonra, yani Nilüfer'in onu sevmediği düşüncesine kapıldıktan sonra Kays, iyice karanlığa gömülür, sokak lambaları söner, ay ışığı kaybolur, değil aksini, aynanın kendisi dâhil görünecek durumda değildir.

Klasik edebiyat yazarı genellikle kendini şiirle ifade etmeye çalışır. Üstelik bu şiiri üretmek aruz, kafiye gibi kati ölçülere ve bilaistisna kurallara da uymak

mecburiyetindedir. Yine de bunu en güzel şekilde yerine getirir. A'mak-ı Hayâl, Türk edebiyatında romanın yeni yeni tanındığı dönemlerde kaleme alınmış bir eserdir. Bu anlamda Sülûk romanıyla karşılaştırıp kusur aramak doğru değildir. Ahmed Hilmi romanında bolca yer verdiği Klasik şiir ve mensur yazısıyla da okuyucuya en sade haliyle anlatılmak isteneni verir. Fakat Devletâbâdi bunu metnin içine gizler. Uzun bir çabanın ardından ortaya çıkardığı bu eserini öyle kolayca okuyucunun eline vermez. Okuyucunun da okurken en az onun kadar zahmet çekmesini ister. Çünkü Sülûk romanını anlayabilmek için yalnızca okuyabilmek yeterli bir meziyet sayılmaz.

III. BÖLÜM: MAHMUD DEVLETABADI İLE BİR MUSAHABE

Derinlemesine incelediğim bu iki eserin yazarıyla kendileri ve eserleri hakkında sohbet edebilmek benim için çok keyifli olurdu. Fakat bunu yalnız Mahmud Devletâbâdi ile gerçekleştirmek mümkündü. Uzun uğraşlar neticesinde kendisine ulaştıktan sonra beni kırmadı ve bu sayede kısa bir röportaj gerçekleştirdik;

-سلام حال شما چطورید؟ واقعا چه احساسی دارید؟

Merhaba, nasılsınız? Gerçekte nasıl hissediyorsunuz?

دولت آبادی: متشکرم خوبم، سؤال من این است که چطور شما سراغ این رمان مشکل رفتید برای پایان نامه تان؟

İyiyim teşekkür ederim, sorum şu ki teziniz için neden böyle zorlu bir romanı çalıştınız?

این اثر شما را آقای ایمان رضایی هم کار کردند. وقتی یادداشت های آن را خواندم تحت تأثیر این اثر قرار آن را ترجمه کنم بعد از آن با اثری در ادبیات ترکی مقایسه ای هم انجام دادم. شاید شما می -گرفتم و خواستم دانید؛ اعماق خیال برای من خیلی لذت بخش بود، چون همانطور که شما گفتید مشکل بود

Bu eseriniz üzerinde İman Rezai Bey de çalıştı. Çalışmasını okuduğumda bu eserden etkilendim ve tercüme etmek istedim, daha sonra da Türk edebiyatındaki bir eserle de karşılaştırmasını yaptım. Belki biliyorsunuzdur; A'mâk-ı Hayâl, dediğiniz gibi zor olduğu için benim için çok keyifliydi.

خوب نوبت من است که سؤال بپرسم : (ترجمه رمان «سلوک» واقعا برایم سخت بود. اما من بسیار خوشحالم آغاز کردم زیرا این کار به من بسیار چیزها داده است. امیدوارم آنچه را که می خواستید به -که این کار را خوبی انجام داده باشم. پس شما در رمان سلوک چه چیزی می خواستید بگویید؟

O halde soru sorma sırası bende:) “Sülûk” romanını tercüme etmek benim için gerçekten zordu. Ama bu işe başladığım için çok mutluyum çünkü bu bana çok şey kattı. Umarım anlatmak istediğinizi layıkıyla aktarabilmişimdir. Peki, siz Sülûk romanında ne anlatmak istediniz?

دولت آبادی: همان چیزها که در رمان خوانده اید، چیزی که پنهان مانده باشد نیست

Kitapta okuduğunuz şeyler sır değil.

این گزیده ای از پایان نامه من است ; تنها خواندن برای درک رمان سلوک کافی نیست وقت خواندن فیس، دارم به شما گوش می دهم، آیا اکنون از قیس خلاص شده اید؟ یا از آن فراتر رفته اید؟-احساس کردم

Bu tezimden bir alıntı; Sülûk romanını anlamak için okumak yeterli değil, Kays'ı okurken sizi dinlediğimi hissettim, acaba şimdi Kays'tan kurtuldunuz mu? Yoksa onu aştınız mı?

-دولت آبادی: بله، زمان می بردمان بخواهیم یا نه- بس شیره ی رنج می ماند

Evet, istesek de istemesek de zaman bizden alıyor, yalnızca acının özü kalıyor.

-در حال حاضر بیشتر که می خواهید چه چیزی را در زندگی خود تغییر دهید؟

Hâlihazırda hayatınızda değişmesini en çok istediğiniz şey nedir?

دولت آبادی: آدم در ۸۰ و چند سالگی دیگه چه چیزی را در خودش می‌خواد تغییر بده؟

Seksenli yaşlarında bir adam, neyin değişmesini isteyebilir?

-شما یک روشنفکر هستید، نباید همیشه امیدوار باشید؟

Siz bir aydınısınız, her daim ümitli olmanız gerekmez mi?

دولت آبادی: به اندازه خودم امیدوارم اگر چه خیلی روشنفکر نیستم

Aydın olmasam da kendimce ümitliyim

-برای من آدم امیدوار آدم روشنفکر است شما هم اینطوری هستید استاد

خوب اینطوری بپرسم آیا به آینده نزدیک جهان امیدوار هستید؟

Benim için aydın insan ümitli insandır, siz de öylesiniz üstat, o halde şöyle sorayım; yakın gelecek için ümitli misiniz?

دولت آبادی: کم و بیش

Az çok

خب بریم سر اصل مطلب. رمان سلوک چه وجهی آن را از دیگر آثار متمایز می کند؟ چه چیزی آن را -خاص می کند؟

O halde sadede gelelim. Sülûk romanı hangi yönüyle diğer romanlarınızdan ayrılır? Onu özel kılan nedir?

دولت آبادی: این کشف به عهده ی خواننده یا منتقد است، من که منتقد آثار خودم نیستم

Bu okuyucunun ya da eleştirmenin sorumluluğundadır, ben kendi eserlerimin eleştirmeni değilim.

-بسیار خوب، آیا دلیل خاصی برای انتخاب نام قیس برای شما وجود دارد؟

Pekâlâ, Kays ismini seçmenizde özel bir sebep var mıdır?

دولت آبادی: بله از باب آن عاشقانه‌گی کهن، ضمناً قیس در رمان «آن مادیان سرخ یال» آمده

Evet, o eski aşklardan, Kays o “Kızıl Yeleli Kısarak” hikâyesinden ortaya çıkmıştır.

-به نظر شما چه چیزی از آن قیس به این قیس تغییر کرده است؟

Size göre o Kays'tan bu Kays'a ne değişti.

دولت آبادی: آن قیس تاریخی افسانه ای ست، این قیس واقعی ست و قیس پیشین را شاید نداعی کند، ضمناً اسم قیس به آفتاب نسبت می یابد

و به نرینگگی

O Kays tarihten bir efsanedir, bu Kays gerçektir. Belki eski Kays'ı hatırlatabilir, ayrıca Kays ismi güneş ve yiğitlik ile ilişkilendirilir.

-یعنی این قیس نه در بیابان در روهای پیاده رو زندگی می کند

Yani bu Kays çölde değil kaldırımlarda yaşıyor.

دولت آبادی: بله دقیقاً

Evet, kesinlikle

رمان کلنل را هم خوانده ام. تنها اثر ترجمه شده شما به ترکی تاکنون از انگلیسی ترجمه شده است. همچنین خوشحالم که اولین نفری هستم که کار شما را از فارسی ترجمه می کنم. من شباهت هایی با رمان سلوک دیدم. آیا ممکن است آلبای سنمار همیشه؟

The Colonel(Albay) romanını da okudum. İngilizceden Türkçeye çevrilen tek romanınızdır. Eserinizi Farsçadan Türkçeye çeviren ilk kişi olduğum için de mutluyum.

دولت آبادی: امیدوارم کلنل را به زبان فارسی نخوانده باشی، چون از متن زبان دیگری ترجمه شده و به عمد خراب کرده اند.

Umarım Albay'ı Farsçadan okumamışsınızdır, çünkü başka bir dilden çevrilmiş ve aslına sadık kalınmamıştır.

نه من به ترکی خواندم. منظورم این است که من کلنل را از طرف وطن پرستی و اشرافیت با سنمار خیلی - تشبیه کردم

Hayır, ben Türkçesini okudum. Demek istediğim vatanperverlik bakımından Albay ve Senemar arasında benzerliklere çok rastladım.

دولت آبادی: درک جالبی ست، به ش مستقیماً فکر نکرده بودم

İlginç bir yaklaşım, doğrusu üstünde düşünmemiştim.

استاد، شما عدد یازده را در رمان خود زیاد جا آورده اید، آیا دلیل خاصی برای این موضوع وجود دارد، اگر بله، آن

چیست؟

Üstat, on bir rakamını romanınızda sık sık yer vermişsiniz, bunun özel bir nedeni var mı? Evet İse nedir?

یازده کنایه از سالیان گذران قیس و نیلوفر است: دولت آبادی

On bir Kays ile Nilüfer'in geçirdiği yıllara işaret eder.

من از کودکی رمان های روسی زیادی خوانده ام. صادقانه بگویم، هنگام خواندن رمان سلوک احساس روسی هستم. به رمان های روسی علاقه دارید؟-خواندن یک رمان

Çocukluğumdan beri Rus romanlarını çokça okumuşumdur. Açıkçası Sülûk romanını okurken bir Rus romanını okuyormuşum gibi hissettim. Rus romanlarına ilgili misiniz?

دولت آبادی: بله ، ادبیات روسی خیلی مهم اند و در جوانی خوانده ام

Evet, Rus edebiyatı çok önemlidir ve gençliğimde okudum.

ما همچنین می دانیم که شما بازیگری هم می کردید، کدام یک شما را بیشتر خوشحال می کند، نوشتن؟ بازیگری است؟

Biz aynı zamanda oyunculuk yaptığımızı da biliyoruz, hangisi sizi daha çok mutlu ediyor, yazmak mı? Oyunculuk mu?

دولت آبادی: بله تا ۱۳۵۳ شمسی که پیش از آخرین اجرا بازداشت شدم

Evet, son gösteriden önce tutuklandığım h.ş 1353 yılına kadar

-آیا دلیلی وجود دارد که سنمار و خانواده اش را به عنوان داستان فرعی انتخاب کردید؟ اگر بله چیست؟

Senemar ve ailesini yan hikâye olarak almanızda bir sebep var mı? Varsa nedir?

دولت آبادی: من انتخاب نمی کنم، داستان خودش آنچه لازم داشته باشد ایجاد می کند. خانواده سنمار هم انتخاب ضروری داستان است

Ben seçmem, hikâye kendisine lazım olanı üretir. Senemar ailesi de hikâyenin zaruri seçimidir.

آیا باید منتظر رمان جدیدی از شما باشیم؟

Sizden yeni bir roman beklentisi içerisinde olmalı mıyız?

دولت آبادی: همین اسفندماه منتشر شد به نام «دودمان»

Bu mart ayında “Dûdman” adıyla yayınlanacak.

خیر باشه ,بسیار سپاسگزارم برای گرفتن وقت شما , سلامت باشید

Hayırlı olsun, çok teşekkür ederim Üstat, sağlıcakla kalın

دولت آبادی: شما هم ممنون

Siz de, teşekkürler.

SONUÇ

Yazmak eylemi ve ihtiyacı yoğun bir düşünme eyleminden sonra gerçekleşir. Sait Faik'in "yazmasam delirecektim" tabirine benzer ifadeleri kullanan her yazar, özün peşindedir. Tezimizde yer alan iki yazarımız da böylelikle hem kendilerinin hem de okurun bu anlamdaki ihtiyacını karşılamaktadır. Öte yandan Klasik edebiyat ve Modern edebiyat eserlerinin okurları arasındaki görüş ve anlayış farkı da bu iki roman üzerinden birçok kez gözler önüne serildi. Roman karakterlerinin hakikat yolculuğunun başlamasıyla birlikte okurun kafasındaki sorulara da cevaplar alınmaya başlandı.

Karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları birden fazla aşamadan oluşur. Farklı kültürlere ait eserlerin tanınması, en az iki farklı eserin araştırıldıktan sonra edebiyat yöntem ve kuramlarına göre incelenip karşılaştırılması milletlerin edebiyat dünyasına çok şey kazandırsa da zorlu bir süreçtir. Bu bilim dalının bu denli sığ kalmasının nedeni de bu yorucu ve yoğun çalışmadır. Fakat son zamanlarda bu zorlu sürecin talipleri çoğalmıştır. Bizim de amacımız bu sığ alanı genişletmektir. Bunun yanında bir sığ alan daha olan modern İran edebiyatından roman çevirilerine bir yenisini ekleyerek çok amaçlı bir araştırma konusunu da tamamlamış bulunmaktayız. Bu çalışma üzerinden Farsçadan Türkçeye modern roman çevirilerinin ve karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarının artmasını ümit ediyoruz.

Manevi erginleşme teması altında, metne bağlı inceleme yöntemi ile karşılaştırılması yapılan iki romanın başkarakterlerinin içsel yolculuğunun aşamaları nizami bir şekilde verilmiştir. Başından sonuna kadar karakterlerin yolculuğu dikkatle izlenmiş ve bu aşamalarda Klasik edebiyat ile Modern edebiyatın kural ve kuramlarına bakılarak incelenmiştir. Çoğu yerde bu iki edebi eseri anlatabilmek için yine edebi eserlerden örnekler verilmiştir. Klasik edebiyat eserinde bitmeyen ve sonlanmayan bir yolculuk söz konusu değildir. Nitekim tezimize konu alan A'mâk-ı Hayâl romanının başkarakteri Râci, yolu olması gerektiği gibi yürüyerek, sapmadan yolun sonunda ödülünü alıp şaşılmayacak bir mutlu son kahramanı olur. Fakat Sülûk romanının başkarakteri olan Kays için başından beri yazar tarafından kendisine çizilmiş belli bir yolu olmadığından yolun bittiğine dair de bir bulgu elde edilememiştir.

İnsanın varlığından bu yana kendini anlama, sorgulama ihtiyacı doğmuştur. Yaşadıkları yerin dışında başka bir yaşam alanının merakındadırlar ve bununla birlikte başlayan arayış, onlara verdikleri mücadele kadar karşılık verecektir. Takriben asırlık bir zaman farkıyla bu benzer arayışların farklı dönem ve mekânlarda nasıl bir farklılık arz edebileceği çalışmamamızın asli konusunu oluşturdu.

Her iki yazarın düşünce dünyasında hissedilen ortak nokta, gerçek hayatta cesaret edemedikleri yolculuğa bir karakter oluşturarak deneyimleme yoluna gitmeleridir. Hakikat eşiğine gelen her insanın böyle bir kaygıya kapılması gayet tabiidir. Buldukları statü, herkes tarafından tanınmış olmaları bu kaygıları arttırmaktadır ve bu doğal karşılanmalıdır. Ahmed Hilmi tam olarak kendini resmeder. O da edindiği pozitif bilimlerden sonra vahdet-i vücud felsefesini çokça benimsemiş ve bununla ilgili araştırmalar yapmıştır. Fakat yolun sonunda bir melamet hırkası giyme cesareti gösterdiği söylenemez. Çünkü Ahmed Hilmi de Mahmud Devletâbâdi gibi sonuna kadar kalem elinden bırakmamıştır.

Sonuç olarak söz konusu insan ve aradığı hakikat ise zaman ve mekânın yolcunun üzerinde kısmi bir etkisi görülmüştür. Çünkü zaman ve mekân bir eşyadır. Eşya değişse de özü değişmez. Hakikat yolculuğu da içsel bir yolculuktur. Zaman ve mekân gibi dış faktörler, cevizin içini değil kabuğunu aşındırır. Ancak bu yolculuktaki rehber faktörünün yolcu için ne kadar mühim olduğu tespit edilmiştir. Nasihat dinlemeye tahammülü kalmamış modern insan, özgürlüklerini kısıtladığından bu kılavuzu reddeder. Bu görünmez kişisel yaşam alanlarına, kendileri hariç kimseyi dâhil etmezler. Fakat içeriği anlamanın en iyi yolunun, dışarıdan bakmak olduğu gerçeğini de ıskaladıkları görülür. Bu sebeple mürşid-i kâmil bağlamında pek çok farklı ve üstün akla başvuruldu. Gelineen noktada bir üst akıl ve tecrübenin, yolun başındaki hakikat yolcusu için zaruri bir gereksinim olduğu tezi ortaya konuldu.

KAYNAKLAR

Abumahbub, A.- Şehram, P. (1384 h.ş). *Endişehâ-yi Hestişinâsâne der Romanha-yi Devletâbâdi Ve Milan Kundera*, Tahrân: Mecelle-yi Mutâliat-i Edebiyât-i Tatbîgi.

Artvinli, Fatih. (2017). *Edebiyatın İzinde: Delilik Ve Edebiyat*, Haz. Banu Öztürk - Didem Ardalı Büyükarman - Seval Şahin, İstanbul: Bağlam yayınları.

Âtıfrâd, Mehdi. (1384 h.ş). *Der-custecû-yi Endişehâ-yi Felsefi-i İrfâni-i Sülûk*, Neşr-i Kelek. şomare-i 153

Ay, Suzan (1999). *Ahmed Sâdık Ziver Paşa Dîvânı*, Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Aytaç, Gürsel. (1997). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*. Ankara: Ayrıntı yayınları.

Aytaç, Gürsel. (2020). *Bilgiden Kurmacaya- Bir Çağdaş Edebiyat Çözümlemesi*, Ankara: Ayrıntı yayınları.

Bayraktar, Levent. (2020). *Bergson'da Ruh- Beden İlişkisi*, Ankara: Aktif Düşünce yayınları.

Baytop, Turhan. (1997). *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*, İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Butler, Christopher. (2018). *Modernizm*, çev. Nursu Öрге. Ankara: Dost Kitabevi.

Can, Şefik.(1997). *Mevlânâ Mesnevi Tercümesi*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Cebecioğlu, Ethem. (2021). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Otto yayınları

Chittick, William. (2018). *Varolmanın Boyutları*, Çev. Turan Koş. İstanbul: İnsan yayınları.

David, Harvey. (2003). *Sosyal Adalet ve Şehir*, Çev. Mehmet Morali. İstanbul: Metis yayınları.

Devletâbâdi, Mahmud. (2015). *Albay* Çev. Buket Coşkun. İstanbul: Kafka Kitap.

Devletâbâdi, Mahmud.(1391 h.ş).*Sülûk*. Tahran: Neşr-i Çeşme Çap-i 14.

Doğan, Ahmed. (2019). *Beyitler arasında- Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kesit yayınları.

Dostoyevski, F.M. (1999). *Yer Altından Notlar*, Çev. Mehmet Özgül. İstanbul: Cumhuriyet yayınları.

Erbay, N. - Özbek, E.(2013). *Mistik ve Metafizik Bağlamda Bir Yolculuk Üçlemesi: Hüsn ü Aşk- Hacının Yolu – Simyacı*, Ankara: International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic S. 8.

Fazlıoğlu, İhsan. (2020). *Kendini Aramak*, İstanbul: Ketebe yayınları.

- Filibeli, Ahmed Hilmi, (2017). *Beşeriyetin Fahr-i Ebedîsi Nebimizi Bilelim*, Haz. Rukiye Özer. İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
- Filibeli, Ahmed Hilmi. (2011). *A'mâk-ı Hayâl: Hayalin Derinliklerinde Yolculuk*, Haz. Serkan Özburun, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Frankl, V.E. (2015). *İnsanın Anlam Arayışı*, Çev. Özge Yılmaz. İstanbul: Okyanus yayınları.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. (2021). *Hafız Divanı*, İstanbul: İş Bankası Kültür yayınları.
- Han, Byung Chul. (2022). *Palyatif Toplum*. Çev. Haluk Barışcan. İstanbul:metis yayınları.
- Haşım, Ahmet. (2015). *Bize Göre*, Haz. Suat Batur. İstanbul: Altın Kitap yayınları.
- Hayyâm, Ömer. (2003). *Dörtlükler*, Haz. Sabahattin Eyüboğlu. İstanbul: Türkiye İş bankası Kültür yayınları.
- Hume, David.(2019). *Ahlak İlkeleri Üzerine*, Çev. Selmin Evrim. Ankara: Fol yayınları.
- Hüseyin, Remzi. (1305 h.). *Lügat-ı Remzî*, İstanbul: Matba'a-i Hüseyin Remzi..
- Işıtan, İbrahim. (2020). *Sûfi Psikolojisi Yazıları*, C.1. İstanbul: Divan yayınları
- İbn Arabî, M.(2021). *Risâle-i Lübbü'l-Lüb ve Sırrü's- Sırr*. Çev. Necdet Ardıç. İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
- İbn-i Arabi, M.(2020). *Nefsi Arzular*, çev. Şemsettin Yeltekin. İstanbul: Ehil yayınları.
- İbn-i Arabi. M.(2020). *Sahilsiz Deniz*, Çev. Şemsettin Yeltekin. İstanbul: Gelenek yayınları.
- İzbudak, Veled. (1990). *Mesnevi Şark İslam Klasikleri*, İstanbul: MEB yayınları.
- Jung, Carl Gustav. (1998). *Psikoloji ve Din*, Çev. (Raziye Karabey). İstanbul: okyanus yayıncılık.
- Karaismailoğlu, Adnan. (2002). *Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışmaları açısından Klasik Türk Edebiyatı ile İran Edebiyatı*, Bilig- Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi. S.23.
- Kıran, Z.- Kıran (Eziler) A. (2000). *Yazınsal Okuma Süreçleri*, Ankara: Seçkin yayınevi.
- Kısakürek, Necip Fazıl. (2021). *Çile*, İstanbul: Kesit yayınları.
- Konuk, Avni. (1999). *Füsusü'l- Hikem Tercüme ve Şerhi*, İstanbul: İfav yayınları.
- Korkmaz, Mehmet.(2017). *Güvercin Uykusu*, Ankara: MGV yayınları.

Kurbani, M. R. (1373 h.ş). *Nakd Ve Tefsir-i Asar-ı Mahmud Devletabadi*, Tahran: Neşr-i Arvin.

Loti, Pierre.(1972). *Mutsuz Kadınlar*, Çev. Nahid Sırrı Örik. İstanbul: Morpa yayınları.

Loti, Pierre.(1995). *Aziyade*, Çev. Nahid Sırrı Örik. İstanbul: Engin yayınları.

Merter, Mustafa. (2013). *Dokuz Yüz Katlı İnsan Tasavvuf Ve Ben ötesi Psikolojisi*, İstanbul: Kaknüs yayınları.

Mir ‘Âbidini, Hasan.(2002). *İran Öykü ve Romanının Yüz Yılı*, C. II. Çev. Hicabi Kırlangıç, Ankara: Nüsha Yayınları.

Muradi, Hüseyin. (1392 h.ş). *Sülûk-i Mahmud Devletâbâdi der roman-ı Sülûk tefsir ü tahlil-i metun-i Zeban ü Edebiyyat-i Farsi*, Neşr- i Dihhuda.

Münacati, ‘Ali Rıza. (1399 h.ş). *Tahli-i Anasır Modernite der- Roman-i Kilider Mahmud Devletabadi*, Neşr-i Dihhuda, şomere- yi 43.

Nacomiyân, Emir Ali. (1399 h.ş). *Sazukarha-yi meşruyet-bahş-i Goftumanha-yi cinsiyeti der- Roman-i Sülûk Mahmud Devletâbâdi*, Neşriye-i Costerhayi Zebani, şomere-yi 20.

Najafibabanzar, Maryam.(2018). *James Joyce'un Ulysses ve Sadık Hidayet'in Kör Baykuş'undaki Dil ve Mekânlarda Modernist Yabancılaşmanın Edebi Kodlaması*, Doktora tezi. Ankara. Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Nev‘î. (1977). *Divan* (Haz. Dr. Mertol Tulum, M. Ali Tanyeri). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Noyan, Sema. (2019). *A'mâk-ı Hayal Romanında Tasavvuf, Budizm, Hinduizm ve Zerdüştilik Açısından Vahdet-i Vücut*. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. (TAED) S. 66

Odunkıran, F.- Alpaydın, B. (2013). *Klasik Türk Şiirinde Mükeyyifat Unsuru Olarak Kahve*, İstanbul: VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi. C.III.

Rızai, İman Siroos.(2018). *Mahmud Devletâbâdi ve Çağdaş İran Romanı*, Ankara: İraniyat yayınları.

Rohter, Larry (2012). *An Iranian Storytellers Personal Revolution*, New York Times.

Rosenau, M.P. (2004). *Postmodernizm ve Toplum Bilimleri*, Çev. Tuncay Birkan. Ankara: Bilim ve Sanat yayınları.

Sağlam, Hacer. (2021). *Kamil Kahraman “Mecnun”dan Hareketle Seyr ü Sülûk, Bireyselleşme Süreci ve Monotomin Çekirdeği*. DTCF Dergisi. S.61.

Sağlık, Sefa Enis. (2022). *Modern Çağın Hastalığı Yabancılaşma: Herman Hesse'nin Bozkır kurdu ve Yusuf Atılgan'ın Aylak Adam Romanlarının*

Karşılaştırılması, Genel ve Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışmaları III. Konya: Çizgi Kitapevi.

Sağlık, Şaban. (2008). *Modern/Postmodern Öykü ve Romanda Anlatıcının Değişimi ve İşlevi*, Ankara: Hece Dergisi Özel S.16.

Sayar, Kemal. (2008). *Sûfi Psikolojisi*. İstanbul: Kapı yayınları.

Shakespeare, William. (1992). *Othello*, Çev. Orhan Burhan. İstanbul: MEB yayınları.

Soysaldı, İhsan. (1998). *Tasavvufta Aşk Ve Marifet*, Elazığ: Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. S.3.

Tarlan, Ali Nihad.(1981) *Fuzuli Divanı Şerhi*, İstanbul: Akçağ yayınları.

Tatçı, Mustafa. (2019). *Yunus Emreden Yolcuya Öğütler Risaletü'n- Nushiyye*, Türk Ekini Dergisi.

Tolstoy, L.N. (2017) *Anna Karanina*, çev. Ayşe Hacıhasanoğlu. İstanbul: İş Bankası yayınları.

Tolstoy, L.N. (2019) *Yaşam ve Ölüm Üzerine Düşünceler*. Çev. Siyami Boylu. İstanbul: Cağaloğlu yayınevi.

Topçu, Nurettin. (2020). *İslam ve İnsan Mevlana ve Tasavvuf*, Haz. E. Erverdi, İ. Kara. İstanbul: Dergâh yayınları.

Tosun, Necip. (2019). *Edebiyat Atlası*, İstanbul: Dedalus yayınları.

Uçman, Abdullah (2010). *Şehbenderzade Ahmed Hilmi*, TDV İslam Ansiklopedisi Uludağ, Süleyman. (1979). *İslam Düşüncesinin Yapısı*, İstanbul: Dergâh yayınları.

Ünverdi, Mustafa. Ünverdi, Veysi. (2022). *Şehbenderzade Filibeli Ahmed Hilmi'nin Allah ve İnsan Tasavvuru*, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi.

Yalçinkaya, Şerife. (2007). *Yol Metaforu ve Klasik Türk Edebiyatında Arayış Yolculukları*, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, S. 13.

İnternet Kaynakları

<https://kubbealti.org.tr> Erişim tarihi: 29.11.2022

<http://www.welt.de/die-welt/kultur/literatur/article4968109/Unsere-Augen-haben-sich-an-die-Dunkelheit-gewohnt.html> Erişim tarihi: 01.03. 2023

<https://en.wikipedia.org> Erişim tarihi: 12.05.2023

<https://www.academia.edu> Erişim tarihi: 16.11.2022

<https://www.gzt.com/post-oyku/ruya-hikayeleri-amk-i-hayl>;Erişim tarihi:21.06. 2022